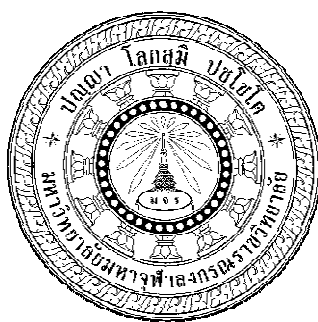

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒

เรื่อง การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
ในจังหวัดอุดรดิตถ์

Geographic Information System Development Regarding to Tourist
Attraction Management in Uttaradit Province.

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

ชื่อแผนวิจัย "การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว
ในจังหวัดอุดรดิตถ์"

"The development of geographic information system and the potential
for tourism in Uttaradit province "

โดย

พระครูวิธานประสิทธิ์

พระสุนทร กิตติธโร

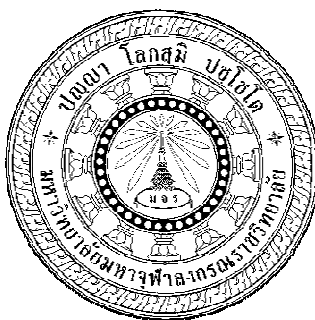
ดร.ศักดิ์ดา หอมหวล

หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761162

Sub – Research Report 2

Geographic Information System Development Regarding to Tourist
Attraction Management in Uttaradit Province.

Under Research Program

"The development of geographic information system and the potential
of tourism in Uttaradit province "

By

Phracyu Warasartphradit

Phra Thanakorn Khttutataro

Ds.Sukda Homhaun

Dbachinnarat Sanga College Mahchulalongkornrajavidyala University
Wat Mommai Academic, Uttaradit Province

B.E.2018

Research Project Funded by Mahchulalongkornrajavidyala University

MCU RS 610761162

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวใน จังหวัดอุดรดิตถ์
ชื่อผู้วิจัย:	พระครูวิธานประติษฐ์, พระสุนทร กิตติธโร, ดร.ศักดิ์ดา หอมหวาน
ส่วนงาน:	วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน และจัดทำข้อมูลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อเผยแพร่การท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยการประยุกต์ระบบสารสนเทศทาง ภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) และระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) จากการสำรวจพบว่าใน ๙ อำเภอมีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนมีจำนวนมากจำแนกเป็นอำเภอที่มีความสำคัญตามลำดับ จากการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของแต่ละอำเภอ มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนดังนี้ ๑. สำรวจแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ ๒. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอลับแล ๓. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอพิชัย ๔. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอตรอน ๕. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอน้ำปาด ๖. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอท่าปลา ๗. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอฟากปลา ๘. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอบ้านโคก ๙. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอทองแสนขัน เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนได้แก่ ๑ ทำบุญไหว้พระชม วัฒนธรรม ๒ ดูการดำรงชีวิตตามวิถีชุมชนของพื้นที่บ้านที่มีความแตกต่างกันตามภูมิศาสตร์แต่ละที่มีความแตกต่างกันออกไป การสอบถามนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์การท่องเที่ยวชุมชนเพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ กระตุ้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างความประทับใจและภาพลักษณ์ที่ดีให้กับแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ส่วนการพัฒนา Web Map Services เพื่อเผยแพร่ข้อมูลการพัฒนาภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ การท่องเที่ยวชุมชนนั้น ๆ URL ของเว็บไซต์ คือ www.gi-cbt.buu.ac.th เว็บไซต์แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนการแสดงผลหน้าเว็บ (Web Interface) และส่วนการเก็บ ข้อมูลหลังเว็บไซต์ (Database Backend) โครงสร้างของเว็บไซต์ประกอบด้วย ๕ เมนูหลัก ได้แก่ หน้า แรก แหล่งท่องเที่ยวชุมชน ค้นหาเส้นทางข้อมูลการพัฒนาภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ทั้ง ๙ อำเภอ ของจังหวัดอุดรดิตถ์

Research Article: Geographic Information System Development
Regarding to Tourist Attraction Management
in Uttaradit Province.

Researcher: Phracyu Warasartphradit, Phra Thanakorn Khtutataro,
Ds. Sukda Homhaun

Count Unit: Dbachinnarat Sanga College Mahchulalongkornrajavidyala
University Wat Mommai Academic, Uttaradit Province

Budget year: 2018

Research Grant: Mahchulalongkornrajavidyala University

Abstract

The objectives of this research are, to make database of Community tourist attraction and to survey Community tourist attraction information for geographic information management of tourist attraction in Uttaradit province in order to disseminate Community tourist attraction in Uttaradit province by applying System GIS. Geographic Information System GIS and Global Positioning The survey in a districts indicated that of Community tourist attraction priorities in each district arranged from the possibility of Community tourist attraction development are as follows 1. Muang Uttaradit Community Tourist Attraction. 2. Lablue Community tourist Attraction 3. Phichai Community Tourist Attraction. 4. Tron Community Tourist Attraction. 5. Nam pad Community Tourist Attraction. 6. Thapla Community Tourist Attraction. 7. Taak the Community Tourist Attraction. 8. Baen hek Community Tourist Attraction and 9. Thapla hek Community Tourist Attraction the main activities of tourist Attraction are 1. Offer of arec pruy of the Budlie and wetch Community Culture 2. Watch Community people's ways of life which are influenced by their geographical areas of living the management of to suit attraction is done by bakery promotion and stimulation making impression made good image of Community tourist attraction including improving tourist attraction and making good public relation for the development of Web Map Services to disseminate geographic information system in Uttaradit province for each Community tourist attraction the Web site URL is

WWW.gi-cbt.buu.ac.th which divide into 2 main websites consist of Web interface and Database Backend the web site structures have 5 main menue i.e Community tourist attraction in first page roads searching information in geographic information system for Community tourist attraction in 9 dissects of Uttaradit province.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ สำเร็จลุล่วงด้วยดีขอขอบพระคุณคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกสำคัญทั้ง ๙ อำเภอ ๑. พระครูพิทักษ์ธรรมมงคล เจ้าอาวาส วัดมหาธาตุ อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ ๒. พระครูปัญญาวัชรกิจ เจ้าอาวาส วัดบ้านแก่งไต้ อำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิตถ์ ๓. พระครูอินทสุวรรณสถิต เจ้าอาวาส เจ้าอาวาส วัดน้ำพี อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ ๔. พระครูโพธิชัยวงศ์ เจ้าอาวาส วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย ตำบลบ้านฝาย อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ๕. พระครูวิโรตศาสน์ประดิษฐ์ เจ้าอาวาส วัดโพธิ์ชัยศรี เจ้าคณะอำเภอบ้านโคก ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตถ์ ๖. พระครูวรดิตถ์คณารักษ์ เจ้าอาวาสวัดกกต้องเจ้าคณะอำเภอปากท่า อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตถ์ ๗. พระอธิการโกศล นาถธมโม เจ้าอาวาส วัดปากห้วยฉลอง อำเภอท่าปลา จังหวัดอุดรดิตถ์ ๘. พระครูธีรคุณาธาร ทสสนิโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระแท่นศิลาอาสน์ พระอารามหลวง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ ๙. พระมหาเปี่ยม อากิจโน เจ้าอาวาส วัดท่าถนนวน ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ กระผมและคณะผู้ทำวิทยุกราบขอบพระคุณเจ้าอาวาสทุก ๆ ที่ได้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก และขอขอบคุณเพื่อน ๆ สหธรรมิกของหน่วยวิทยบริการ วัดหมอนไม้ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกรูปที่ได้ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล ให้คำแนะนำปรึกษาแนวทางของการจัดทำงานวิจัยเล่มนี้ให้สำเร็จ เป็นกำลังใจในการทำงานด้วยดีมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้คุณค่าและประโยชน์อันใดก็ตามที่จะเกิดจากงานวิจัยเล่มนี้ ข้าพเจ้าผู้ทำการวิจัยและคณะขออ้อนวอนแต่คุณบิดา มารดา คุณครูบาอาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหาย ที่คอยเป็นกำลังใจให้กับข้าพเจ้าด้วยดีมาโดยตลอด ให้กำลังใจสนับสนุนรวมทั้งบูรพาจารย์ทั้งหลาย พร้อมทั้งผู้มีพระคุณได้ให้กำลังใจได้สร้างสรรค์งานวิจัยเล่มนี้ หากมีข้อบกพร่องผิดพลาดประการใดข้าพเจ้าขออ้อนวอนไว้เพื่อน้อมนำมาปรับปรุงแก้ไขในการทำการวิจัยสืบต่อไป และเพื่อให้เกิดเป็นผลสำเร็จในการจัดทำวิจัยในครั้งต่อไปด้วยดี

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญแผนภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๘
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๙
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๙
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๑๐
๑.๖ สมมติฐาน (ถ้ามี / ปริมาณ).....	๑๗
๑.๗ ทบทวนเอกสาร งานวิจัย.....	๑๗
๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๑๙
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๙
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๐
๒.๑ แนวคิดการศึกษาสำรวจการท่องเที่ยว.....	๒๑
๒.๒ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	๒๒
๒.๓ การท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	๒๓
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๗๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๗๗
๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล.....	๗๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	๘๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๘๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๘๑
๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๘๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๘๓
๔.๑ ผลการศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์.....	๘๓
๔.๒ ผลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดอุดรดิตถ์.....	๑๔๙
๔.๓ ผลการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์.....	๑๘๑
๔.๔ ผลการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์.....	๑๙๒
๔.๕ การวิเคราะห์ผลการวิจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยว.....	๒๑๐
๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๒๑๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๒๒๖
๕.๑ สรุปผลการศึกษา.....	๒๒๗
๕.๒ อภิปราย.....	๒๓๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๓๙
บรรณานุกรม.....	๒๔๑
ภาคผนวก.....	๒๕๑
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๒๕๒
ภาคผนวก ข ตารางกิจกรรมที่เกี่ยวข้องถึงการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๒๖๗
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์.....	๒๗๖
ภาคผนวก ง เครื่องมือวิจัย.....	๒๗๘
ภาคผนวก จ ภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย.....	๒๘๘
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการ.....	๒๙๗
ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๓๐๐

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑ กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	๑๙
๒ แผนที่การท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ทั้ง ๙ อำเภอ.....	๒๐
๓ แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์.....	๒๑
๔ ภาพองค์หลวงพ่อเพชร.....	๘๕
๕ ภาพป้ายวัดใหญ่ท่าเสา.....	๘๘
๖ ภาพอุโบสถ และหอไตร วัดใหญ่ท่าเสา.....	๘๙
๗ ภาพพระประธานในวิหารและเจดีย์วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ.....	๙๐
๘ ภาพเจดีย์วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ.....	๙๑
๙ ภาพวัดพระแท่นศิลาอาสน์ พระอารามหลวง.....	๙๕
๑๐ ภาพวิหารวัดพระแท่นศิลาอาสน์ พระอารามหลวง.....	๙๖
๑๑ ภาพวัดพระยืนพุทธบาทยุคล.....	๙๗
๑๒ ภาพวิหารหลวงวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง.....	๙๙
๑๓ ภาพหลวงพ่อโต วัดหน้าพระธาตุ.....	๑๐๒
๑๔ ภาพวัดขวางชัยภูมิ อัญเชิญพระเขี้ยวแก้ว (จำลอง) จากประเทศศรีลังกา.....	๑๐๔
๑๕ ภาพวัดบ้านแก่งไต้ (พระเอกแตกในอุโบสถ)	๑๐๖
๑๖ ภาพอุโบสถ, พระประธานในวิหาร วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย (วัดบ้านฝาย).....	๑๐๘
๑๗ ภาพหอพระไตรปิฎก วัดปากถ้ำฉลอง (วัดปากห้วยฉลอง).....	๑๑๑
๑๘ ภาพอุโบสถวัดกกต้อมสามัคคี.....	๑๑๒
๑๙ ภาพอุโบสถวัดโพธิ์ชัยศรี.....	๑๑๔
๒๐ ภาพหลวงพ่อเสด็จหายในอุโบสถ อายุ ๓๐๐ ปี.....	๑๑๔
๒๑ ภาพรอยพระพุทธรูป วัดน้ำพี.....	๑๑๘
๒๒ ภาพแสดงหน้าตาของโปรแกรม Google Earth Pro	๑๕๓
๒๓ ภาพแสดงการค้นหาสถานที่ของ โปรแกรม Google Earth Pro	๑๕๔
๒๔ ภาพพื้นที่ศึกษาวิจัยในจังหวัดอุดรดิตถ์.....	๑๕๔
๒๕ ภาพแสดงการค้นหาสถานที่ของ โปรแกรม Google Earth Pro	๑๕๕
๒๖ ภาพแสดงการกำหนดพิกัดจุดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กำหนด.....	๑๕๕
๒๗ ภาพแสดงพื้นที่ศึกษาวิจัยในเขต ๙ อำเภอในจังหวัดอุดรดิตถ์ รวม ๑๗ แห่ง.....	๑๕๖

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่	หน้า
๒๘ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์.....	๑๖๐
๒๙ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์.....	๑๖๑
๓๐ ภาพแสดงแผนที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอำเภอเมืองอุดรดิตถ์.....	๑๖๒
๓๑ ภาพแสดงระยะทางจากวัดท่าถนน ถึง อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก (บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดอุดรดิตถ์).....	๑๖๓
๓๒ ภาพแสดงระยะทางจากอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก ถึง วัดใหญ่ท่าเสา.....	๑๖๓
๓๓ ภาพแสดงระยะทางจาก วัดใหญ่ท่าเสา ถึง วัดพระฝางสว่างคูบุรีมุนีนาถ.....	๑๖๔
๓๔ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	๑๖๔
๓๕ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอำเภอลับแล.....	๑๖๕
๓๖ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอำเภอลับแล.....	๑๖๕
๓๗ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอำเภอพิชัย.....	๑๖๖
๓๘ ภาพแสดงเส้นทางจากอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก ไปยัง วัดหน้าพระธาตุ.....	๑๖๖
๓๙ ภาพแสดงระยะเวลาในการเดินทางจากบริเวณที่ว่าการอำเภอตรอน ถึง วัดบ้าน แก่งไต้.....	๑๖๗
๔๐ ภาพแสดงเส้นทางจากวัดมหาธาตุไปยังวัดขวางชัยภูมิ.....	๑๖๗
๔๑ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอพิชัย.....	๑๖๘
๔๒ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอตรอน.....	๑๖๙
๔๓ ภาพแสดงระยะเวลาในการเดินทางจากบริเวณที่ว่าการอำเภอตรอน ถึง วัดบ้าน แก่งไต้.....	๑๗๐
๔๔ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอทองแสนขัน.....	๑๗๐
๔๕ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอทองแสนขัน.....	๑๗๑
๔๖ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอน้ำปาด.....	๑๗๑
๔๗ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอน้ำปาด.....	๑๗๒
๔๘ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฟากท่า.....	๑๗๒
๔๙ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฟากท่า.....	๑๗๓
๕๐ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโคก.....	๑๗๓
๕๑ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโคก.....	๑๗๔

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่	หน้า
๕๒ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอท่าปลา.....	๑๗๔
๕๓ ภาพแสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอท่าปลา.....	๑๗๕
๕๔ ภาพแสดงแผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์.....	๑๗๕
๕๕ ภาพการค้นหาใน Application.....	๑๗๗
๕๖ ภาพ Download Application “วัดใน จ.อุตรดิตถ์” เพื่อติดตั้งในโทรศัพท์เคลื่อนที่.....	๑๗๗
๕๗ ภาพหน้าแรกของ Application.....	๑๗๘
๕๘ ภาพแสดงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	๑๗๘
๕๙ ภาพการค้นหาเส้นทาง.....	๑๗๙
๖๐ ภาพการคำนวณเส้นทาง.....	๑๗๙
๖๑ ภาพการแสดงระยะทาง.....	๑๘๐
๖๒ ภาพแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว.....	๑๘๐
๖๓ ภาพแสดงความเชื่อมโยงของภาคีเครือข่าย.....	๑๙๙
๖๔ ภาพกรอบแสดงลักษณะการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว.....	๒๒๒
๖๕ ภาพแสดงปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาเครือข่าย.....	๒๒๓
๖๖ ภาพแสดงให้เห็นว่าเครือข่ายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุตรดิตถ์.....	๒๒๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑ ตารางแสดงจำนวนผู้เยี่ยมเยือน และรายได้จากการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์.....	๑๕๑
๒ ตารางแสดงการแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดอุดรดิตถ์ปี พ.ศ.๒๕๖๐.....	๑๕๗
๓ ตารางตารางแสดงข้อมูลวัดของจังหวัดอุดรดิตถ์.....	๑๕๘
๔ ตารางตารางความเชื่อมโยงของภาคีเครือข่าย.....	๑๙๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นและความสำคัญของปัญหา

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเทคโนโลยีที่รู้จักกันมากสำหรับหน่วยงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ติดตามทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น บางครั้งการติดตามทรัพยากรบนโลกที่เกิดขึ้นใหม่ หรือนำมาใช้บริหารจัดการฐานข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในรูปแบบเชิงพื้นที่ตามเงื่อนไขที่กำหนดได้ในรูปแบบสองมิติ และสามมิติ

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้มีการนำเงินตราเข้ามาใช้จ่ายในพื้นที่ทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่บุคคลหลายกลุ่ม โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่ละประเภทจะให้ผลในด้านความเพลิดเพลิน การพักผ่อนและความรู้ความเข้าใจอันเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับชีวิต มีผลทำให้ชีวิตมีความสุขเพราะได้เรียนรู้และเข้าใจในความงามวัฒนธรรม วิถีชีวิตของมนุษย์ในภูมิภาคต่างๆ^๑

ณรงค์ พลธิราช กล่าวว่า ในปัจจุบันระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) สามารถประยุกต์กับงานได้หลากหลาย อาทิ การวางผังเมือง การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร การศึกษาและติดตามภัยพิบัติ และด้านการท่องเที่ยว GIS เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการจัดการวิเคราะห์ และแสดงผลทั้งในระดับชุมชนและระดับภูมิภาค สามารถประยุกต์ GIS กับงานด้านการท่องเที่ยวได้หลากหลาย ได้แก่ การจัดทำบัญชีรายชื่อสิ่งอำนวยความสะดวกทางนันทนาการ การจัดการท่องเที่ยวทางบก การประเมินผลกระทบของนักท่องเที่ยว ระบบการจัดการข้อมูลการท่องเที่ยว และระบบสนับสนุนการตัดสินใจด้วยการท่องเที่ยว ด้วยข้อจำกัดที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวบางส่วนต้องการเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวและการประเมินเส้นทางที่สั้นที่สุดในการเดินทางจากที่พักไปยังแหล่งท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นเพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ซึ่ง GIS และการสำรวจระยะไกล (Remote Sensing : RS) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ GIS และ RS ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผน

^๑สุปราณี อุดมผล, การศึกษาบริบทชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนในเขตอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี.

และมองเห็นข้อมูลเส้นทางเชิงพื้นที่สำหรับใช้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในระยะเวลาและระยะทางที่สั้นที่สุด^๒

จากการศึกษาของ **ภานุ ศิริรักษ์ และคณะ** เรื่องระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว พบว่า ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่สำคัญ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการท่องเที่ยว ทำให้การใช้ระบบการท่องเที่ยวเป็นได้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันเนื่องด้วยคุณสมบัติของระบบ GIS ที่สามารถรวบรวมวิเคราะห์ และแสดงผลข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ได้ดี อ้างอิงถึงตำแหน่งที่มีอยู่จริงอยู่บนพื้นผิวโลกได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว เห็นได้ว่าระบบ GIS มีความสำคัญที่ทำให้ระบบการท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถประยุกต์ในการท่องเที่ยวได้ดังนี้ คือ สามารถระบุตำแหน่งการเดินทาง ค้นหาสถานที่ที่มีอยู่จริงอยู่บนพื้นผิวโลกได้แม่นยำและรวดเร็ว ช่วยวางแผนการเดินทางและหาที่พัก ช่วยเป็นเข็มทิศในการเดินทาง แสดงข้อมูลแบบทันการณ การติดตามตัวก็สามารถบอกพิกัดได้อย่างแม่นยำ เส้นทางทาง (Track) การจัดการภาวะฉุกเฉินและภัยพิบัติ นำมาจัดการกับทรัพยากรทางท่องเที่ยว รวมถึงเฝ้าระวัง การบำรุงรักษา การวิเคราะห์ในการหาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมไปถึงการแบ่งปันภาพการเดินทางผ่านด้วย Social Network เป็นต้น เพื่อการเดินทางที่มีประสิทธิภาพ พร้อมกับความเร็วและความสะดวกในการเดินทาง โดยหวังว่าจะเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาต่อยอดนำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้พัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไปในอนาคต^๓

ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนา ศักยภาพที่โดดเด่น นั่นคือ การมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก ทั้งด้านประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ เช่น ภูสอยดาว สามารถเชื่อมโยงกับจังหวัดในภูมิภาคนี้ และประเทศเพื่อนบ้านได้ โดยเป็นประตูเชื่อม ๔ เมืองมรดกโลก ที่ใกล้ที่สุด คือ กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย หลวงพระบาง และเชื่อมโยงไปสู่ประเทศในกลุ่มอินโดจีน และอาเซียน ได้โดยสะดวกอีกเส้นทางหนึ่งของประเทศ นอกจากนี้เป็นประตูเชื่อมภาคเหนือตอนบนกับภาคอีสานตอนบน เชื่อมโยงด้วยระบบคมนาคมที่ทันสมัย ทั้ง ทางรถไฟ ทางรถยนต์ และมีพื้นที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลางขนส่งสินค้าทางรถไฟ (Container Yard : CY) ที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ จึงเป็นรูปแบบการพัฒนาที่สำคัญ และน่าสนใจ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิษฐ์เพื่อก้าวเข้าสู่ระดับประเทศ และนานาชาติต่อไป

^๒ ณรงค์ พลธิรักษ์, ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี, วารสารวิจัยและพัฒนา มจร.ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๒ เดือนเมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๖, หน้า ๒๓๘.

^๓ ภานุ ศิริรักษ์ และคณะ, ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว, (<https://www.gotoknow.org/posts/466908>). สืบค้นเมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

แม้ว่าในเบื้องต้นนั้น ความสามารถในการแลกเปลี่ยนข้อมูลจะมีเหตุผลสำคัญและเป็นความต้องการเร่งด่วนของการพัฒนามาตรฐาน แต่ในที่สุดแล้วความสามารถในการใช้งานร่วมกันของระบบต่างๆ คือเป้าหมายที่เป็นที่สุดของกระบวนการพัฒนามาตรฐาน

จังหวัดอุดรดิตถ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่โดดเด่น นั่นคือ การมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก ทั้งด้านประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ เช่น ภูสอยดาว สามารถเชื่อมโยงกับจังหวัดในภูมิภาคนี้ และประเทศเพื่อนบ้านได้ โดยเป็นประตูเชื่อม ๔ เมืองมรดกโลก ที่ใกล้ที่สุด คือ กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย หลวงพระบาง และเชื่อมโยงไปสู่ประเทศในกลุ่มอินโดจีน และอาเซียน ได้โดยสะดวกอีกเส้นทางหนึ่งของประเทศ นอกจากนี้เป็นประตูเชื่อมภาคเหนือตอนบนกับภาคอีสานตอนบน เชื่อมโยงด้วยระบบคมนาคมที่ทันสมัย ทั้ง ทางรถไฟ ทางรถยนต์ และมีพื้นที่ที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลางขนส่งสินค้าทางรถไฟ (Container Yard: CY) ที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ

ในส่วนของศาสนาประชากรในจังหวัดอุดรดิถ์นับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ ๙๙.๖๖ ศาสนาคริสต์ และอิสลาม ประมาณ ร้อยละ ๐.๓๔ ส่วนศาสนสถาน นั้น แบ่งได้ดังนี้

๑. วัด ในพระพุทธศาสนา จำนวน ๓๐๐ แห่ง (พระอารามหลวง ๒ แห่ง)
๒. ที่พักสงฆ์ ในพระพุทธศาสนา จำนวน ๗๙ แห่ง
๓. โบสถ์คริสต์ จำนวน ๑๔ แห่ง

จากข้อมูลข้างต้น เป็นสิ่งที่บ่งชี้ได้ว่า ความรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรดิถ์ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณในยุคประวัติศาสตร์ จนถึงยุคปัจจุบัน ไม่มีความเสื่อม แต่กลับมีการพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่อง ด้วยพลังศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงทำให้ศาสนสถานต่างๆ ในจังหวัดอุดรดิถ์ มีความน่าสนใจและแฝงไว้ด้วยประวัติศาสตร์ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาไหว้พระ ๙ วัด ๙ พระพุทธรูปที่สำคัญของจังหวัดอุดรดิถ์

นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาแล้ว จังหวัดอุดรดิถ์ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกมากมายที่น่าสนใจ แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เนื่องจากขาดการพัฒนาและการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ประกอบกับวิถีชีวิตที่เรียบง่ายไม่โดดเด่น จึงทำให้จังหวัดอุดรดิถ์ เป็นเมืองปิด และไม่เป็นที่รู้จักมากเท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิถ์ การศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นหนึ่งวิธีการในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนาให้เป็นที่รู้จักในอนาคต

นุสรา สุขคำภา อธิบายว่า สำหรับจังหวัดอุดรดิถ์นั้น เป็นหนึ่งในจังหวัดภาคเหนือตอนล่างเป็นเมืองที่แหล่งท่องเที่ยวอย่างหลากหลายอีกทั้งยังเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีตำนานมายาวนานมีประเพณีที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด อาทิเช่น

เทศกาลงานพระยาพิชัยดาบหัก จังหวัดอุตรดิตถ์ ได้จัดให้งานพระยาพิชัยดาบหักขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ ๗ - ๑๖ มกราคม ๒๕๑๐ และได้จัดติดต่อกันมาเป็นประจำทุกปีซึ่งในปีนี้เป็นปีที่ ๕๓ ณ สนามกีฬาพระยาพิชัยดาบหัก หน้าศาลากลางจังหวัด อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

วัดพระแท่นศิลาอาสน์ (พระอารามหลวง) ประเพณีทำบุญไหว้พระแท่นศิลาอาสน์มีมานานหลายชั่วอายุคนแล้ว มีผู้มาสักการบูชาทั้งในเทศกาลและนอกเทศกาลตลอดปี พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่า การได้มาสักการบูชาพระแท่นศิลาอาสน์ จะได้รับอานิสงส์สูงสุด และเช่นเดียวกับพระพุทธบาทสระบุรี พุทธศาสนิกชนผู้มีความศรัทธา จะชวนขวามานมัสการให้ได้ครั้งหนึ่งในชีวิต ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ตอนเหนือจังหวัดอุตรดิตถ์ จะพยายามเดินทางมานมัสการ พระแท่นศิลาอาสน์ แม้ว่าหนทางจะทุรกันดารเพียงใดก็ไม่ย่อท้อถอย และเห็นว่า เป็นการได้สร้างบุญกุศลที่มีค่าควร การมานมัสการจะกระทำทุกครั้งที่เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันมาฆบูชา ณ วันเพ็ญ เดือนสาม งานเทศกาลนมนัสการพระแท่นศิลาอาสน์ ณ วันเพ็ญ เดือนสาม อันเป็นวันมาฆบูชา จะเริ่มตั้งแต่ วันขึ้น ๘ ค่ำ ถึง วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนสาม บรรดาพระภิกษุสงฆ์จะจุดธูปเทียนปักกลดพักแรมที่บริเวณใกล้วัด เมื่อถึงวันมาฆบูชา เวลาประมาณ ๑๙.๓๐ น. พระภิกษุสงฆ์จะเข้าไปในพระวิหาร แล้วสวดพระพุทธรูป มีพระธรรมจักรกับปวัตตนสูตร เป็นต้น เมื่อเสร็จพิธีแล้ว ก็ออกมาให้ศีลให้พรแก่ผู้ที่มา นมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ ในตอนเช้าของทุกวันในระหว่างเทศกาล บรรดาพระสงฆ์ที่จุดธูปมานมัสการ พระแท่นศิลาอาสน์ จะเดินทางเข้าไปบิณฑบาตตามหมู่บ้าน และบรรดาชาวบ้านจะนำอาหารมาถวายที่วัดอีกเป็นจำนวนมาก เมื่อพระฉันอาหารเสร็จแล้ว ชาวบ้านก็จะแบ่งปันอาหารร่วมรับประทานด้วยกัน รวมทั้งผู้ที่เดินทางมานมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ด้วย นับว่าเป็นการทำบุญกลางแจ้งที่ยิ่งใหญ่เป็นประจำทุกปี

เนื่องจากวัดพระนอนพุทธไสยาสน์ และวัดพระยืนพุทธบาทยุคล มีอาณาบริเวณอยู่ติดต่อกัน จึงจัดงานประจำปีพร้อมกันกับวัดพระแท่นศิลาอาสน์ เป็นเวลา ๘ วัน ๘ คืน ทำให้พุทธศาสนิกชนที่มาในงานเทศกาลนี้ได้ นมัสการพระบรมธาตุ และพระพุทธบาทด้วย เป็นการได้นมัสการพระพุทธเจดีย์สถาน อันเป็นที่เคารพสักการะ ได้ครบถ้วนในโอกาสเดียวกัน ยากจะหาที่ใดเสมอเหมือน

งานวันกลางสาด การจัดงานเทศกาลกลางสาดประจำปีของจังหวัดอุตรดิตถ์ จัดครั้งที่ ๑ เมื่อ ๑๔-๒๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๘ จนถึงปัจจุบันเป็นการจัดงานเทศกาลกลางสาด ครั้งที่ ๓๔ โดยใช้ชื่อว่า “เทศกาลกลางสาด ล่องกองหวาน และสินค้า OTOP อุตรดิตถ์ ประจำปี” โดยกำหนดจัดงานในระหว่างวันที่ ๑๔ - ๒๓ เดือน กันยายน ทุกปี ณ สนามกีฬาพระยาพิชัยดาบหัก หน้าศาลากลางจังหวัด อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

และยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกหลากหลายเช่น อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว เขื่อนสิริกิติ์ วนอุทยานสักใหญ่ ซึ่งถือได้ว่า ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์นี้และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ของ

จังหวัดอุดรดิตถ์สามารถ ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวยังจังหวัดอุดรดิตถ์เพื่อเรียนรู้ถึงอดีต ความเป็นมาของจังหวัดอุดรดิตถ์โดยจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เดินทางมาอย่างต่อเนื่อง วัดได้จากสถิติของนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๔ มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน จาก พ.ศ.๒๕๕๓ มีจำนวนนักท่องเที่ยว ๔๑๗,๗๑๒ คน และเพิ่มขึ้นเป็น ๔๒๓,๔๙๓ คนในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๖)

อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ยังไม่เป็นที่นิยมเท่าที่ควร เห็นได้จากสถิติ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังจังหวัดอุดรดิตถ์ลดลงจากสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทาง มายังจังหวัดอุดรดิตถ์ในปี พ.ศ.๒๕๕๕ มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน ๕๕๙,๖๒๐ คน และในปี พ.ศ.๒๕๕๖ มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมายังจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน ๕๓๑,๓๐๖ คน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๖) ซึ่งแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์คือ การเพิ่มขีดความสามารถให้กับแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะการมีส่วนร่วม ของชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพมี ความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว

กระบวนการพัฒนามาตรฐานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ

๑. มาตรฐานการแลกเปลี่ยนข้อมูล

ภายในเนื้อหาของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์นั้น การแลกเปลี่ยนข้อมูล คือ กระบวนการ ของการสื่อสารของข้อมูลซึ่งถือได้ว่าการ “นำเข้า” และ “ส่งออก” ของข้อมูล (Import and export of data) การแลกเปลี่ยนข้อมูลไม่ใช่กระบวนการที่ได้รับผลตอบแทนเท่าเทียมกันโดยตรง (Reciprocal) คือ ไม่ใช่เอาข้อมูลมาแลกกับข้อมูลโดยตรง แต่มักจะเกี่ยวกับกรณีที่ผู้นำเข้าข้อมูลที่ ซื้อจากผู้ขาย ที่อาจเป็นองค์กรของรัฐเอง หรืออาจเป็นผู้ขายที่เป็นเอกชนและดำเนินการในลักษณะ การค้า เป็นต้น

นอกเหนือจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอย่างเป็นระบบดังกล่าวแล้ว ยังมีความต้องการที่จะ แลกเปลี่ยนข้อมูลกันโดยวิธีที่ไม่เป็นทางการ และไม่เป็นระบบมากมาย ความต้องการที่จะได้ข้อมูล จากแหล่งต่าง ๆ หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ทำให้ เกิดลักษณะที่ทำหลายประการ ในทัศนะของผู้ใช้ความท้าทายดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับความ ยุ่งยากที่จะนำเอาข้อมูลจากหลายแหล่งมาใช้ร่วมกัน (นำข้อมูลที่แตกต่างกันมาบูรณาการ) เพราะ ความแตกต่างเหล่านี้จะมีผลโดยตรงต่อการนำเข้าหรือส่งออกของข้อมูล ซึ่งผู้ใช้จะต้องมีความเข้าใจ เป็นอย่างดีหากจะให้การแลกเปลี่ยนหรือถ่ายทอดข้อมูลประสบความสำเร็จด้วยดี

ปัจจุบันนี้ ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือการถ่ายทอดข้อมูล ระหว่างระบบที่ไม่เหมือนกันอยู่ ๓ วิธี

๑. การแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยใช้ระบบแปลข้อมูลที่พัฒนาขึ้นอย่างมีลิขสิทธิ์ หรือมีเจ้าของ (Proprietary translators)

๒. การแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยใช้มาตรฐานอุตสาหกรรมที่ยอมรับกันเองโดยปริยาย (Industry's de facto standards)

๓. การแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยใช้มาตรฐานที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นทางการ (Formal standards)

๑) การแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยใช้ระบบแปลข้อมูลที่พัฒนาขึ้นอย่างมีลิขสิทธิ์ วิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือถ่ายทอดข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ที่แพร่หลายและรู้จักกันดีในปัจจุบัน คือ การนำเข้า และส่งออกข้อมูลโดยใช้ผู้แปล ของระบบทั้งสองที่นำมาแลกเปลี่ยนกัน ในภาพจะเป็นการแสดงการแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยกระบวนการนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นรูปแบบของการเคลื่อนไหวของข้อมูล (Data flow) ระหว่างระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์โดยผ่านทาง “ผู้แปล” ของแต่ละระบบที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานด้วยวิธีดังกล่าวข้างต้นได้รับความนิยมสำหรับผู้ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีข้อดีดังนี้

ความเร็ว การมีอยู่และพร้อมที่จะใช้เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารหรือที่เรียกว่า “ผู้แปล” นั้นสามารถที่จะพัฒนาขึ้นมาได้ทันทีที่รู้รูปแบบของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ต้องคอยให้มีข้อตกลงของการพัฒนามาตรฐานบางที่การพัฒนาโปรแกรมในแบบที่เรียกว่า “Quick and dirty” ก็สามารถนำมาใช้ได้ชั่วคราวเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างสองรูปแบบ โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการแลกเปลี่ยนของส่วนอื่นเป็นการถูกผลักดันเชิงพาณิชย์ ฉะนั้นการพัฒนาตัว “ผู้แปล” นี้จะมีแรงขับเคลื่อนโดยความต้องการของตลาด เพื่อการแข่งขันที่จะต้องพร้อม บริษัทผู้ขายระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จะต้องใช้ความพยายามให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลขึ้นได้โดยง่ายระหว่างระบบของเขากับระบบอื่นๆ การพัฒนา “ผู้แปล” เพื่อใช้กับข้อมูลเพียง ๒ รูปแบบนั้น เป็นสิ่งที่ง่ายโดยจะมีข้อกำหนดต่างๆ และรูปแบบของข้อมูลก็จะสามารถปรับเข้าหากันได้โดยบริษัทผู้ขาย ๒ บริษัทเท่านั้น แทนที่จะเป็นหลายบริษัท

ผู้ใช้งานรู้สึกว่าง่ายในการแลกเปลี่ยนข้อมูลในลักษณะที่เรียกว่า “การดำเนินงานเบ็ดเสร็จในจุดเดียว” (One-stop operation) คือ การแปลโดยตรงเข้าสู่รูปแบบเป้าหมายได้เลยโดยไม่ต้องใช้ระบบ จังหวะ ซึ่งต้องการตัวกลางหรือตัวร่วมเพิ่มขึ้นมาอีกจังหวะหนึ่งอย่างไรก็ตามวิธีการนี้ก็มีข้อเสียที่เห็นได้ชัดเจนกัน คือ ถ้าต้องพัฒนา “ผู้แปล” สำหรับทุกๆ ระบบจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นเห็นได้ว่าบริษัทผู้ขายจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่พัฒนา “ผู้แปล” สำหรับข้อมูลที่ไม่ได้รับความนิยมในท้องตลาดเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย บริษัทผู้ขายต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับรูปแบบของข้อมูลของกันและกันอยู่เป็นประจำ ดังนั้นจึงไม่เป็นการผิดปกติที่จะพบว่า “ผู้แปล” ของ

บริษัทหนึ่งจะล้ำสมัยและไม่สอดคล้องกับรูปแบบในปัจจุบันที่ผู้ใช้ปลายทางของระบบใช้อยู่บางทีพบว่าข้อกำหนด และแบบจำลองข้อมูลของสองระบบไม่สอดคล้องกัน ทำให้เกิดข้อมูลเสียหายขึ้นได้ (Loss of data) เพราะระบบไม่เข้าใจกัน การที่บริษัทผู้ขายให้บริการข้อมูลในทุกๆ รูปแบบลิขสิทธิ์นั้นเป็นการยาก และไม่คุ้มค่า สำหรับทั้งผู้ใช้และผู้ขายด้วย

๒) การแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยใช้มาตรฐานอุตสาหกรรมที่ยอมรับกันโดยปริยาย (Industry's de facto standards) วิธีการนี้มีความนิยมกันมากเช่นกัน และบางทีก็ถือว่าเป็นการใช้งานได้ดีในการใช้มาตรฐานภายใต้สิ่งแวดล้อมของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่ไม่ยุ่งยากนัก วิธีการนี้เรียกว่า Industry's de facto standard มีการใช้รูปแบบต่างๆ ตามที่บริษัทผู้ขายใช้อยู่ในซอฟต์แวร์ของเขา เพื่อเป็นตัวกลาง หรือตัวร่วมระหว่างรูปแบบของระบบที่เกี่ยวข้อง (รูปแบบของบริษัทผู้ขายที่มีการใช้กันบ่อยๆ เช่น โปรแกรม AutoCAD Drawing Exchange Format DXF และโปรแกรม Generate และ ECO Format ของ Arc Info เป็นต้น การแลกเปลี่ยนข้อมูลก็สามารถทำได้โดยการ “นำเข้า-ส่งออก” ข้อมูลให้ไปสู่รูปแบบที่เป็นกลางเหล่านั้นก่อน ภาพแสดงให้เห็นลักษณะของการไหลเวียนของข้อมูลระหว่างระบบโดยวิธีการนี้

๒. มาตรฐานการใช้งานร่วมกันได้

เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนามาตรฐาน คือการทำให้เกิดบรรยากาศของความสามารถใช้งานร่วมกันได้ของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS interoperability) คือ ส่วนประกอบของซอฟต์แวร์ที่สามารถปฏิบัติการที่สนองตอบต่อกันของระบบสองระบบเพื่อเอาชนะกระบวนการปรับเปลี่ยน (Conversion) ของข้อมูลหรืออุปสรรคของการส่งออก/นำเข้า และการเข้าถึงระบบต่างๆ เนื่องจากการใช้วิธีการและข้อมูลที่แตกต่างกัน (Heterogeneous data and heterogeneous processing environment) บรรยากาศของการแบ่งปัน (Share) ข้อมูลสำหรับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ได้แก่ การใช้ระบบกระจายเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (Distributed Computing Platform : DCP) ซึ่งช่วยให้โปรแกรมการประยุกต์ใช้มีปฏิสัมพันธ์กัน แม้ว่าจะอยู่บนคอมพิวเตอร์ที่ไม่เหมือนกันก็ตาม DCP ตอบสนองต่อประเด็นของโครงข่าย (Networking) การคมนาคมระหว่างระบบคอมพิวเตอร์ที่แตกต่างกัน ยี่ห้อต่างกัน ลักษณะความปลอดภัย ลักษณะการกระจายข้อมูลที่แตกต่างกัน และความแตกต่างของการใช้ที่มีประเด็นของ Client/ Server ที่แตกต่างกัน ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะอยู่นอกเหนือขอบเขตของการพัฒนามาตรฐานของ ISO หลักการของกรรมวิธีที่เรียกว่า Open geo-processing ถูกเสนอขึ้นมาโดยองค์กรที่เรียกว่า Open GIS Consortium (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น Open Geospatial Consortium : OGC) ในการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ นั้น พบว่าอุปสรรคทางเทคโนโลยี (Technology barrier) มีอยู่ภายในกลุ่มของ Geo-processing กับกลุ่มอื่นภายใน อุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology industry) ระบบ Geo-processing ทั่วไป (เช่น ระบบ สารสนเทศภูมิศาสตร์ เทคโนโลยีด้านการรับรู้จากระยะไกล การ

ประมวลผลภาพ และการจัดทำแผนที่เชิงตัวเลข) เรียก รวมๆ ว่า Monolithic Stovepipe หรือ Closed systems หมายความว่า สาขาดังกล่าวนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นมาในช่วง เวลาที่ระบบเปิดหรือ Openness นั้นยังไม่ใช่ที่รู้จัก เพราะบรรยากาศของการบริการของระบบมาตรฐานนั้นยังไม่เกิดขึ้น ระบบ Geo-processing ในสมัยต้นๆ นั้น ต้องอาศัยการพัฒนาขึ้นมาแบบเฉพาะกิจให้ได้เค้าร่างเพื่อ ทำหน้าที่แสดงข้อมูล (Display) การเชื่อมประสานผู้ใช้ การสื่อสารข้อมูล และการจัดเก็บข้อมูล (Data communication and data storage) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ยุคของระบบปิด (Self-enclosed proprietary system) ได้ครองโลกของ Geo-processing มาเป็นเวลานานจนถึงเมื่อไม่นานมานี้เอง จึงมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นองค์กรที่ใช้วิธีการ Geo-processing และเทคโนโลยีสารสนเทศเดิมๆ มีการใช้งานในด้าน Monolithic ที่ค่อนข้างเด่นชัด และส่วนมากจะขึ้นอยู่กับชนิดของ Platform ที่ใช้ ซึ่งจำกัดความสามารถที่จะใช้คอมพิวเตอร์หรือข้อมูลร่วมกันได้ มีบ่อยครั้งที่เกิดความซ้ำซ้อนของ ฟังก์ชัน และฐานข้อมูลในแต่ละการประยุกต์ใช้ เนื่องจากการเชื่อมประสานงานผู้ใช้ที่หลากหลาย จำเป็นต้องมีการอบรมผู้ใช้อย่างมาก การประยุกต์ใช้เหล่านี้ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะรองรับ วิธีการ และข้อมูลใหม่ที่เกิดขึ้น ข้อบกพร่องเหล่านี้จำกัดศักยภาพของเทคโนโลยีด้าน Geo-processing

สำหรับ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ประกอบด้วย แผนที่ โครงสร้างพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ลักษณะโครงสร้างสำคัญในที่ท่องเที่ยว ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การเก็บข้อมูล การเผยแพร่ข้อมูลเทคโนโลยีเครือข่าย เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต วิทยุเคลื่อนที่ เป็นต้น ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในพื้นที่ท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว โดยสถานภูมิ สารสนเทศดังกล่าว ในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีการปรับปรุง พัฒนา ให้มี สภาพที่เหมาะสมตามยุคสมัย สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพัฒนาระบบภูมิ สารสนเทศ ประเภทข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวตามระบบการพัฒนามาตรฐานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ทั้งในเชิงมาตรฐานการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวกับ บุคลากรใช้งานร่วมกันได้ ทำให้สามารถจัดการระบบภูมิสารสนเทศ ในการพัฒนาการจัดการ ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้ตามกระบวนการพัฒนามาตรฐานระบบสารสนเทศศาสตร์ โดยการ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และการติดตามประเมินผลภายใต้การดำเนินการอย่างเป็นระบบทั้ง เจ้าหน้าที่บุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งท่องเที่ยวด้วยกัน และนักท่องเที่ยวซึ่งจะได้รับการ บริการอย่างมีคุณภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้ง ๒ ฝ่าย

๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัด อุดรดิตถ์

๑.๒.๒ เพื่อนำผลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในจังหวัดอุดรดิตถ์

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ให้เชื่อมโยงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระดับประเทศอย่างยั่งยืน

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ด้านการท่องเที่ยว ทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีลักษณะอย่างไร

๑.๓.๒ จะสามารถนำผลการศึกษาระบบภูมิสารสนเทศ ทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในจังหวัดอุดรดิตถ์อย่างไร

๑.๓.๓ ข้อเสนอแนะ ที่จะเป็แนวทางการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ให้เชื่อมโยงการบริหารจัดการท่องเที่ยวระดับประเทศอย่างยั่งยืนควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายใต้หลักการจัดการเชิงพุทธบูรณาการ โดยทำการศึกษาในพื้นที่ วัดสำคัญ ๙ แห่ง ของจังหวัดอุดรดิตถ์ พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดที่สำคัญ และสามารถพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติได้อย่างมีคุณภาพ

๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่กำหนดให้มีพื้นที่ศึกษาทั้งหมด ๙ แห่งดังนี้

- ๑) อำเภอเมือง
- ๒) อำเภอพิชัย
- ๓) อำเภอลับแล
- ๔) อำเภอฟากท่า
- ๕) อำเภอบ้านโคก
- ๖) อำเภอทองแสนขัน
- ๗) อำเภอน้ำปาด
- ๘) อำเภอตรอน
- ๙) อำเภอท่าปลา

๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา มีดังนี้

- ๑) สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัด จำนวน ๕ คน
- ๒) ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๙ แห่ง แห่งละ ๑ คน จำนวน ๙ คน

๓) เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน แพร่ น่าน อุตรดิตถ์

จำนวน ๓ คน

๔) ประชาชนในพื้นที่ ๙ แห่ง แห่งละ ๑ คน รวม ๙ คน รวมกลุ่มเป้าหมายที่
ดำเนินการศึกษา มีทั้งหมด ๒๖ รูป/คน

๔.๔ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (คุณภาพ)

๑. พระครูพิทักษ์ธรรมมงคล น.ธ.เอก ป.ธ. - พธ.บ. เจ้าอาวาส วัดมหาธาตุ

อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

๒. พระครูปัญญาวัชรกิจ น.ธ.เอก ป.ธ.- ม.๖ เจ้าอาวาส วัดบ้านแก่งไต้

อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

๓. พระครูอินทสุวรรณสถิต น.ธ.เอก ป.ธ. - ม. ๖ เจ้าอาวาส อายุ ๕๒ ปี

พรรษา ๒๗ เจ้าอาวาส วัดน้ำพี อำเภอลอง แสงชัน จังหวัดอุตรดิตถ์

๔. พระครูโพธิชัยวงศ์ อายุ ๓๙ ปี พรรษา ๑๘ ระดับการศึกษา น.ธ. เอก, ปบ.ส.

เจ้าอาวาส วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย ต.บ้านฝาย อ.น้ำปาด จ.อุตรดิตถ์

๕. พระครูวิโรธศาสน์ประดิษฐ์ อายุ ๕๒ ปี พรรษา ๓๒ ระดับการศึกษา น.ธ.เอก

พธ.ม. เจ้าอาวาส วัดโพธิ์ชัยศรี เจ้าคณะอำเภอบ้านโคก ตำบลบ้านโคก

อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์

๖. พระครูวรดิตถ์คณารักษ์ อภิปัญโญ อายุ ๖๐ ปี พรรษา ๒๘ ระดับการศึกษา

น.ธ.เอก ม.๓ เจ้าอาวาส วัดกกตอง เจ้าคณะอำเภอฟากท่า อำเภอฟากท่า

จังหวัดอุตรดิตถ์

๗. พระอธิการโกศล นาถธมโม อายุ ๕๖ ปี พรรษา ๒๑ ระดับการศึกษา น.ธ.เอก

ปบ.ส. เจ้าอาวาส วัดปากห้วยฉลอง อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

๘. พระครูธีรคุณาธาร ทสสนิโย อายุ ๕๓ ปี พรรษา ๓๐ ระดับการศึกษา

น.ธ.เอก ป.ธ. ๓ ปริญาตรี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแท่นศิลาอาสน์

พระอารามหลวง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

๙. พระมหาเปรี๊ยม อากิจโน อายุ ๖๐ ปี พรรษา ๓๙ ระดับการศึกษา น.ธ.เอก

ป.ธ. ๗ เจ้าอาวาส วัดท่าถนน ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

ผู้มาเยือน (Visitors) รวมไปถึง “นักท่องเที่ยว” (ผู้มาเยือนแบบค้างคืน) (over-night visitors)” และ “ผู้มาเยือนและจากสถานที่นั้นไปภายในวันเดียวกัน (same-day visitors)”

๑. รูปแบบของการท่องเที่ยว

-การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) หมายถึง ผู้พำนักรักษาที่มีถิ่นพำนักอยู่ในประเทศและเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ

-การท่องเที่ยวขาเข้า (Inbound Tourism) หมายถึง ผู้พำนักรักษาที่มีถิ่นพำนักในต่างประเทศและเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอีกประเทศหนึ่ง

-การท่องเที่ยวขาออก (Outbound Tourism) หมายถึง ผู้พำนักรักษาที่มีถิ่นพำนักอยู่ในประเทศและเดินทางออกไปยังประเทศอื่น

-การท่องเที่ยวในประเทศ (Internal Tourism) ประกอบด้วย การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) และการท่องเที่ยวขาเข้า (Inbound Tourism)

-การท่องเที่ยวระดับชาติ (National Tourism) ประกอบด้วย การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) และการท่องเที่ยวขาออก (Outbound Tourism)

-การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism) ประกอบด้วย การท่องเที่ยวขาเข้า (Inbound Tourism) และการท่องเที่ยวขาออก (Outbound Tourism)

๒. หน่วยพื้นฐานของการท่องเที่ยว

-ผู้เดินทางระหว่างประเทศ (International Traveler) หมายถึง บุคคลใดก็ตามที่เดินทางออกนอกประเทศที่ตนพำนักรักษาอยู่ (โดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์และวิธีการในการเดินทาง ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะเดินทางเท้าก็ตาม)

-ผู้เดินทางภายในประเทศ (Domestic Traveler) หมายถึง บุคคลใดก็ตามที่เดินทางภายในประเทศที่ตนพำนักรักษาอยู่ (โดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์และวิธีการในการเดินทาง ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะเดินทางด้วยการเดินทางเท้าก็ตาม) ความแตกต่างระหว่างประเภทผู้เดินทาง ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท อันได้แก่

๑. ผู้มาเยือน (Visitors)

๒. ผู้เดินทางประเภทอื่น (Other Travelers)

ผู้เดินทางทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็คือ ผู้มาเยือน (Visitors) โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม

๑. นักท่องเที่ยว (ผู้มาเยือนแบบค้างคืน (Overnight Visitors))

๒. ผู้มาเยือนและจากสถานที่นั้นไปภายในวันเดียวกัน (Same-day Visitors)

๓. ผู้มาเยือน (Visitors) ผู้มาเยือนแบ่งเป็น ๒ ประเภท

-นักท่องเที่ยว (Tourist) ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยพำนักรักษาในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย ๒๔ ชั่วโมง

-นักทัศนจร (Excursionist) ได้แก่ ผู้มาเยือนเป็นการชั่วคราวโดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง (รวมถึงผู้โดยสารที่มากับเรือทัศนจรด้วย)

-ผู้โดยสารที่มาขึ้นเรือ (Cruise Passengers) คือ ผู้มาเยือนประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยเข้ามาและออกไปโดยเรือลำเดียวกัน และในกรณีนี้จะแยกไว้ต่างหาก WTO ได้เสนอแนะว่า ผู้โดยสารที่มาขึ้นเรือนั้น ถ้าหากพักค้างคืนอยู่บนเรือก็ให้ถือว่าเป็นนักท่องเที่ยว (Excursionist) แต่ถ้าหากลงมาค้างคืนบนบกก็ให้ถือว่าเป็นนักท่องเที่ยว (Tourist)

๔. นิยามที่กำหนดโดยนักท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดนิยามการท่องเที่ยวและวิธีการจัดทำข้อมูลสถิติ เพื่อให้สอดคล้องกับองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ดังนี้

-นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศคือ ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ในประเทศไทยครั้งหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง และไม่เกิน ๙๐ วัน และ ชาวต่างประเทศเหล่านี้ จะต้องเดินทางเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้ คือ

๑. เดินทางเข้ามาเพื่อท่องเที่ยว เยี่ยมญาติ/เพื่อน ๆ พักผ่อน การศาสนา การกีฬา การประชุมสัมมนา การทูต

๒. การเดินทางเข้ามาเพื่อประสงค์ติดต่อทางธุรกิจหรือการค้าขาย

๓. เดินทางเข้ามาและออกไปกับเรือเดินสมุทรลำเดียวกันที่แวะจอด ณ ท่าเรือและขึ้นมา ค้างคืนบนบก สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางออกจากประเทศไทยแล้ว และเดินทางกลับเข้ามาใหม่ในการกลับมาครั้งที่ ๒ หรือครั้งต่อ ๆ ไป หากแต่ละครั้งพำนักอยู่ในประเทศไทยเกินกว่า ๒๔ ชั่วโมง ก็จะถูกนับรวมเข้าเป็นนักท่องเที่ยวอีกครั้งหนึ่งตามหลักเกณฑ์ที่ทุกประเทศปฏิบัติกัน

ส่วนใหญ่ผู้โดยสารที่เดินทางผ่านหรือแวะต่อเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติ จะไม่นับรวมเข้าเป็นนักท่องเที่ยว และผู้ที่อาศัยอยู่ติดเขตชายแดนไทย เข้ามาเยือนกลับ ก็ไม่นับเป็นนักท่องเที่ยวเช่นกัน

-นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนประเทศไทยประกอบด้วยนักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือสำคัญ ๒ ประเภทคือ

๑. นักท่องเที่ยวถือหนังสือเดินทาง (Passport) คือ นักท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป

๒. นักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือผ่านแดน (Border Pass) คือ นักท่องเที่ยวที่มีพื้นที่อยู่ติดเขตแดนประเทศไทย ซึ่งเข้ามาเยือนประเทศและมีสิทธิ์พำนักอยู่ในประเทศไทยได้นาน ๑๕ วัน

-นักท่องเที่ยวภายในประเทศคือ บุคคลที่เดินทางออกจากถิ่นที่ตนพำนักอยู่จากจังหวัด หนึ่งไปยังอีกจังหวัดหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ แต่มิใช่เพื่อไปหางานทำ หรือหารายได้ ทั้งนี้ ได้จำแนก นักท่องเที่ยวไว้ ๒ ประเภท คือ

๑. นักท่องเที่ยวประเภทค้างแรม

๒. นักท่องเที่ยวประเภทเข้าไป – เย็นกลับ

นักท่องเที่ยวทั้ง ๒ ประเภทประกอบด้วย

๑. คนไทย (Thai National)

๒. คนต่างชาติที่อยู่ภายในประเทศไทย (Thailand Residence)

๕. นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เข้ามาเยือนประเทศไทยแล้วเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศไทย

-นักท่องเที่ยวคนไทย คือ คนไทยที่เดินทางออกนอกประเทศและพำนักอยู่ในต่างประเทศ ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่เกิน ๙๐ วัน และคนไทยเรานี้จะต้องเดินทางออกไปด้วยวัตถุประสงค์อะไรก็ได้ที่มีใช่ออกไปเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ ซึ่งวัตถุประสงค์นั้นจะเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

๑. เพื่อการท่องเที่ยว เยี่ยมญาติ/เพื่อน พักผ่อน ประกอบพิธีทางศาสนา การกีฬา การประชุม/สัมมนา ติดต่อทางการทูต

๒. เพื่อประสงค์ติดต่อทางธุรกิจหรือทำการค้าขาย

๓. เดินทางไปกับเรือเดินสมุทรและกลับมากับเรือลำเดียวกัน

-Tourist (นักท่องเที่ยว) หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากถิ่นพำนักถาวรของตนไปค้างคืนยังอีกสถานที่หนึ่ง อย่างน้อย ๑ คืน แต่ไม่เกิน ๙๐ วัน เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ แต่ต้องไม่ก่อให้เกิด ค่าจ้าง ค่าตอบแทนจากสถานที่ตนไปเยือน

-Foreign Tourist (นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ) หมายถึง บุคคลที่ถือสัญชาติอื่นที่มีใช้สัญชาติเดียวกันกับประเทศที่ตนไปเยือน เดินทางจากถิ่นพำนักถาวรของตนไปค้างคืนอีกยัง สถานที่หนึ่งโดยมีการค้างคืนอย่างน้อย ๑ คืน แต่ต้องไม่เกิน ๙๐ วัน เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ แต่ต้องไม่ก่อให้เกิด ค่าจ้างค่าตอบแทน

-Domestic Tourist (นักท่องเที่ยวภายในประเทศ) หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากถิ่นพำนักถาวรของตนไปยังสถานที่หนึ่งภายในประเทศโดยมีการค้างคืนอย่างน้อย ๑ คืน ไม่เกิน ๙๐ วัน ในสถานที่ที่ตนไปเยือนเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ แต่ต้องไม่ก่อให้เกิดค่าจ้าง ค่าตอบแทน

-International Tourist (นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ) หมายถึง บุคคลที่เดินทางจาก ถิ่นพำนักถาวรของตนไปอีกประเทศหนึ่งโดยมีการค้างคืนในประเทศที่ตนไปเยือนอย่างน้อย ๑ คืน แต่ไม่เกิน ๙๐ วัน เพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ แต่ต้องไม่ก่อให้เกิดค่าจ้าง ค่าตอบแทน จากประเทศนั้น ๆ (รวมถึงบุคคลที่ถือสัญชาติเดียวกับประเทศที่ตนไปเยือนแต่ไม่ได้มีถิ่นพำนักถาวรในประเทศนั้น)

-Crew members (เจ้าหน้าที่ยานพาหนะ) หมายถึง ลูกเรือที่เดินทางมากับพาหนะ โดยสารเพื่อทำหน้าที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่นับรวมเป็นนักท่องเที่ยว

-Residents (ผู้อยู่ถาวร) หมายถึง บุคคลซึ่งอาศัยอยู่ในสถานที่หนึ่งที่ได้ไม่น้อยกว่า ๑ ปี หรืออาจจะอาศัยอยู่ไม่ถึง ๑ ปี แต่ตั้งใจจะกลับมาอาศัยอยู่ตลอดภายใน ๑๒ เดือน

-Non – Residents (ผู้อยู่ชั่วคราว) หมายถึง บุคคลซึ่งอาศัยอยู่ในสถานที่หนึ่งใดเกินกว่า ๙๐ วัน แต่ไม่เกิน ๑ ปี

-Excursionist หรือ Day-Visitors (นักท่องเที่ยว) หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากถิ่นพำนักถาวรไปยังอีกสถานที่หนึ่ง เพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีได้ค้างคืนและไม่มีรายได้หรือ ค่าจ้างค่าตอบแทนในการไปเยือนสถานที่นั้น

-Domestic Excursionist (นักท่องเที่ยวภายในประเทศ) หมายถึง บุคคลที่เดินทางจาก ถิ่นพำนักถาวรไปยังอีกสถานที่หนึ่งภายในประเทศ โดยมีได้ค้างคืนเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ แต่ต้องไม่ก่อให้เกิดค่าจ้าง ค่าตอบแทน

-International Excursionists (นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ) หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากถิ่นพำนักไปยังอีกประเทศหนึ่ง โดยมีได้พำนักเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งไม่ก่อให้เกิด ค่าจ้างค่าตอบแทน

-Cruise Passenger (ผู้โดยสารมากรับเรือท่องเที่ยว) หมายถึง บุคคลซึ่งเดินทางโดยสาร มา กับเรือท่องเที่ยว

-Transit Passenger หมายถึง ผู้โดยสารที่เดินทางเข้ามากับพาหนะขนส่งและไม่ได้รับอนุญาตให้ออกจาก terminal ที่กำหนดซึ่งไม่ได้มีการตรวจหนังสือเดินทางในการเข้าประเทศ

-Disembarked Passenger (ผู้โดยสารขาลง)

-Embarked Passenger (ผู้โดยสารขาขึ้น)

-Arrival Passenger (ผู้โดยสารขาเข้า)

-Departure Passenger (ผู้โดยสารขาออก)

-Inbound Tourist (นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศ) หมายถึง บุคคลที่ถือเป็นนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังในประเทศหนึ่ง

-Outbound Tourist (นักท่องเที่ยวที่เดินทางออก) หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ใน ประเทศหนึ่งและเดินทางออกจากประเทศของตนในลักษณะของนักท่องเที่ยวไปยังประเทศอื่น ๆ

-Thai national residents abroad หรือ Overseas Thai (คนไทยโพ้นทะเล) หมายถึง บุคคลที่ถือสัญชาติไทยแต่มีถิ่นพำนักถาวรในต่างประเทศ

-Thailand residents (คนต่างด้าว) หมายถึง บุคคลที่มีได้ถือสัญชาติไทยแต่พำนักอาศัยถาวรอยู่ในต่างประเทศ

-Length of stay (ระยะเวลาพำนัก) หมายถึง จำนวนวันที่นักท่องเที่ยวพำนักอยู่ในประเทศ โดยนับตั้งแต่วันที่เดินทางเข้ามาจนถึงวันที่เดินทางออกไป

-Tourist night (คืนพักนักท่องเที่ยว) หมายถึง จำนวนนักท่องเที่ยวคูณด้วยระยะพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว

-Occupancy rate (อัตราการเข้าพัก) หมายถึง ร้อยละของจำนวนห้องพักทั้งหมดที่มีการเข้าพัก

-Room sale (ห้องพักที่ขายได้) หมายถึง จำนวนห้องพักทั้งหมดที่มีการเข้าพัก

-Visitor's Characteristics (ลักษณะของนักท่องเที่ยว) หมายถึง รายละเอียดต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว เช่น เพศ อายุ อาชีพ ลักษณะการเดินทาง จุดประสงค์ในการเดินทาง

-First Visit (การเยือนครั้งแรก)

-Revisit (การเยือนซ้ำ)

-Repeat Visitor (ผู้มาเยือน)

-Room sale (ห้องพักที่ขายได้) หมายถึง จำนวนห้องพักทั้งหมดที่มีการเข้าพัก

-Visitor's Characteristics (ลักษณะของนักท่องเที่ยว) หมายถึง รายละเอียดต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว เช่น เพศ อายุ อาชีพ ลักษณะการเดินทาง จุดประสงค์ในการเดินทาง

-First Visit (การเยือนครั้งแรก)

-Revisit (การเยือนซ้ำ)

-Repeat Visitor (ผู้มาเยือน)

-Frequency of Visit (ความถี่ในการมาเยือน) หมายถึง จำนวนครั้งของการมาเยือน สถานที่นั้น ๆ

๖. สถานที่พักแรมของนักท่องเที่ยว

-โรงแรม หมายถึง ที่พักที่มีไว้สำหรับขายบริการให้นักท่องเที่ยว หรือผู้มาเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ครบถ้วน เช่น ห้องปรับอากาศ หรือห้องชุดพักผ่อน ห้องอาหาร ห้องประชุม สระว่ายน้ำ สถานบันเทิง สถานบริการ ต่าง ๆ ร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกต่าง ๆ ตลอดจนบริการแลกเปลี่ยนเงินตรา บริการ ไปรษณีย์ บริการรับส่ง เป็นต้น

-เกสต์เฮาส์ หมายถึง ที่พักที่เจ้าของที่จัดไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว ที่พักนี้อาจจะอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังนี้

๑. บ้านพักที่เจ้าของจัดส่วนหนึ่งไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว

๒. ลักษณะคล้ายโรงแรม แต่วิธีการและระเบียบต่าง ๆ ไม่เข้มงวดมากเหมือนในโรงแรม ที่พักลักษณะนี้คิดค่าบริการ ๒ อัตรา คือ ค่าบริการอยู่ในอัตราสูงจะเป็นห้องพักที่มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ โทรศัพท์อยู่ภายในห้องพัก แต่ถ้าบริการอยู่ในอัตราต่ำ ผู้เข้าพัก จะต้องใช้ห้องน้ำและโทรศัพท์รวม

-บังกะโล หมายถึง ที่พักที่จัดให้นักท่องเที่ยวพักเป็นหลัง ๆ หลังหนึ่งอาจมี ๑ ห้องนอนหรือมากกว่าก็ได้ แต่ในการรวบรวมสถิตินี้ บังกะโลอาจต้องอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เช่น ตามชายหาด เป็นต้น หากใช้ชื่อบังกะโล แต่อยู่ในเมืองบริเวณย่านธุรกิจจะถูกจัดรวมในกลุ่มของ โรงแรม

-บ้านพักญาติหรือบ้านเพื่อน หมายถึง ที่พักที่อยู่ในบ้านของญาติพี่น้องหรือเพื่อนของนักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวพักโดยไม่ต้องจ่ายค่าเช่า

-บ้านรับรองของหน่วยราชการ หมายถึง ที่พักของหน่วยราชการจัดสร้างไว้ในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อรับรองแขกทางราชการหรือผู้เกี่ยวข้องเข้าพัก สถานที่พักในลักษณะนี้มักไม่ต้องเสีย ค่าเช่า

-บ้านรับรองของบริษัทเอกชน หมายถึง ที่พักบริษัทเอกชนได้จัดสร้างไว้ในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อรับรองหรือให้พนักงานของบริษัทที่เดินทางไปจังหวัดนั้น ๆ ได้ใช้เป็นสวัสดิการของบริษัท

-หอพักเยาวชน หมายถึง ที่พักที่กลุ่มบุคคลจัดไว้เพื่อสมาชิกของกลุ่มมาใช้บริการ โดยจะเสียค่าเช่าในอัตราประหยัด และเปิดให้บุคคลภายนอกมาใช้บริการได้ เช่น YMCA เป็นต้น

-ที่พักของหน่วยงานราชการ ณ แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ที่พักของหน่วยราชการต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ ณ สถานที่ทำการของหน่วยงานราชการซึ่งอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อไว้บริการนักท่องเที่ยวได้เข้าพัก การจะเข้าพักต้องติดต่อกับหน่วยงานเจ้าของสังกัดก่อน เช่น ที่พัก อุทยานแห่งชาติกรมป่าไม้ และเขื่อนต่าง ๆ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยและของ กรมชลประทาน

ระบบสารสนเทศ (Information system) หมายถึง ระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ ระบบคอมพิวเตอร์ทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ระบบ เครือข่ายฐาน ข้อมูล ผู้พัฒนาระบบ ผู้ใช้ระบบ พนักงานที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญ ทุกองค์ประกอบนี้ทำงานร่วมกันเพื่อกำหนดรวบรวม จัดเก็บข้อมูล ประมวลผลข้อมูลเพื่อ สร้างสารสนเทศ และส่งผลลัพธ์หรือสารสนเทศที่ได้ให้ผู้ใช้เพื่อช่วยสนับสนุนการทำงาน การตัดสินใจการวางแผนการบริหาร การควบคุมการวิเคราะห์และติดตามผล การดำเนินงานขององค์กร (สุชาติดา กิระนันท์, ๒๕๔๑)

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นศาสตร์และศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีตำแหน่งอ้างอิงบนพื้นผิวโลก (Geo-spatial data) โดยใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องคือ การรับรู้จากระยะไกล (Remote Sensing) ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System : GPS) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการ บริหารจัดการฐานข้อมูล อันประกอบไปด้วยการรวบรวมข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล การจัดการข้อมูล การ วิเคราะห์ข้อมูล และการแสดงผลข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่นำไปใช้ประกอบการวางแผน และการ ตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ (สุเพชร จิระจรกุล, ๒๕๕๑)

เทคโนโลยีของระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยปกติต้องใช้เทคโนโลยีหรือศาสตร์อื่นๆ มาใช้ผสมผสาน (Integrated) เข้าด้วยกันเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องและมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น (สุเพชร จิระจรกุล, ๒๕๕๑)

วิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (Computer Science) เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ ได้แก่ อุปกรณ์และวิธีการหรือโปรแกรมในการนำเข้าข้อมูล ระบบการบันทึกหรือจัดเก็บ สำรอง ข้อมูล ตลอดจนการแสดงผลหรือการส่งออกข้อมูล GIS ซึ่งผลกระทบของความก้าวหน้า ทางด้านฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ จะทำให้เกิดผลโดยตรงต่อการใช้และการพัฒนาระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ได้แก่ ความรู้ทางด้านการจัดการฐานข้อมูล (Database Management) ซึ่ง จะต้องเกี่ยวข้องกับการออกแบบ ฐานข้อมูลให้เป็นระบบมากขึ้น

การสำรวจและการทำแผนที่ (Survey and Mapping) เป็นศาสตร์ในการทำแผนที่โดยการ สำรวจภาคสนาม โดยอาศัยความรู้เชิงวิศวกรรมในการใช้เครื่องมือในการสำรวจ เช่น กล้องวัดมุมใน การจัดทำวางรอบของพื้นที่ศึกษา กล้องวัดระดับในการจัดทำระดับความสูงในพื้นที่ศึกษา และการ คำนวณโครงร่างอิง พิกัดภูมิศาสตร์ การถ่ายค่าพิกัดหมุดหลักฐานอ้างอิงไปยังจุดสำรวจต่างๆ และวาด สัญลักษณ์ เส้น และคำอธิบายชื่อเฉพาะ

๑.๖ สมมติฐาน (ถ้ามี/ปริมาณ)

จากรายละเอียดการทบทวนวรรณกรรม และกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยสามารถ วิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ประกอบต่าง ๆ ของตัวแปรต้นการจกการแหล่งการท่องเที่ยวในอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งประกอบด้วย การบริหารจัดการให้เกิดการแลกเปลี่ยนซึ่งระบบการบริหารจัดการ ให้เกิดบรรยากาศของการเวลาสามารถใช้ระบบสารสนเทศ และการบริหารจัดการให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วม และตัวแปรตามการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศภูมิศาสตร์ ประกอบด้วยการพัฒนา ระบบฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศกับการบริการระบบข้อมูลภูมิสารสนเทศ

สมมุติฐานข้อ ๑ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทั้งใน ๙ อำเภอ ของจังหวัดอุดรดิตถ์ มี ความสัมพันธ์กับการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศภูมิศาสตร์

สมมุติฐานข้อ ๒ การบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทั้งใน ๙ อำเภอ ของจังหวัดอุดรดิตถ์ มี ความสัมพันธ์กับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศศาสตร์

สมมุติฐานข้อ ๓ การบริหารแหล่งท่องเที่ยวทั้งใน ๙ อำเภอ ของจังหวัดอุดรดิตถ์ มี ความสัมพันธ์กับการพัฒนาระบบการบริการข้อมูลภูมิสารสนเทศศาสตร์

๑.๗ การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อ เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาวิจัย มีดังนี้

สุวิภา จำปาวัลย์ ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ศักยภาพและการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดย ชุมชนมีส่วนร่วมเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในตำบลบ้านเรื่อน อำเภอบ้านโคก จังหวัดลำพูน จาก การศึกษาวิจัยพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ชุมชนได้ร่วมกันพิจารณาถึงศักยภาพ ความพร้อม บทบาทของผู้นำ ตลอดจนบุคลากรในชุมชนที่มีต่อ

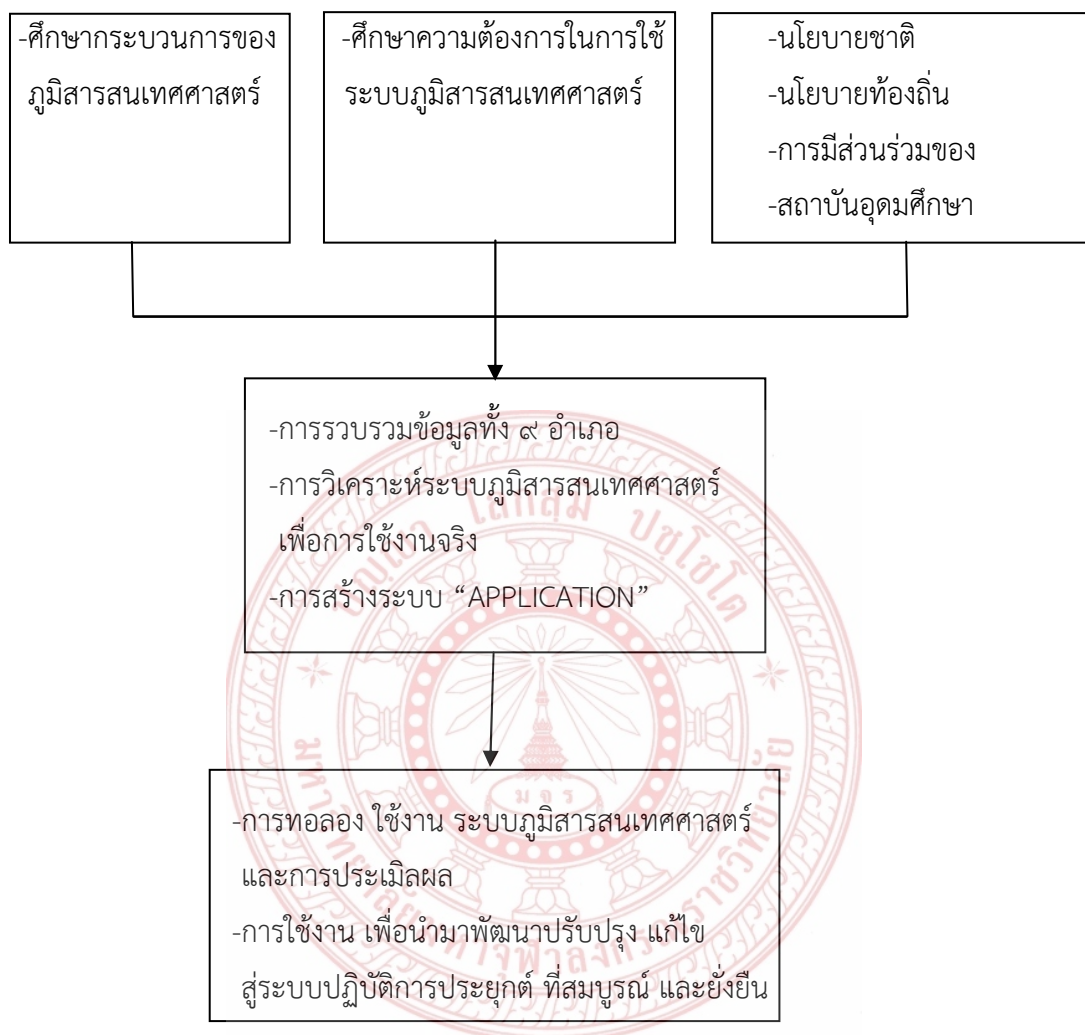
การพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และได้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การฟื้นฟูวัฒนธรรมของตนเอง โดยกลุ่มสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ประกอบการในชุมชน ร่วมกันทำกิจกรรมการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ตำนานมุขปาฐะของชุมชน การฟื้นฟู สืบสานศิลปวัฒนธรรมด้านอาหาร และการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์มอญและยอง เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ส่วนการพัฒนาโดยคณะกรรมการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน ได้ทดลองดำเนิน กิจกรรมด้านการจัดการท่องเที่ยว โดยมีนักท่องเที่ยวจากภายนอกเป็นผู้ประเมินผลการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี ส่วนผลการดำเนินงานวิจัยเพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินงานต่อไปได้นั้น งานวิจัยได้สร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การเชิญเป็นวิทยากร การศึกษาดูงาน การขอข้อมูลและคำปรึกษา การเชิญผู้ประกอบการ และบุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ การขอความร่วมมือจากหน่วยงานในภาครัฐ และเอกชนประชาสัมพันธ์กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวในตำบลบ้านเรือน เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวร่วมกัน

ในการสำรวจ สภาพทั่วไปและศักยภาพของพื้นที่ตำบลบ้านเรือน เพื่อเป็นการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน จึงเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนสำหรับการจัดการท่องเที่ยว โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาการประเมินปัจจัย ๓ อย่าง คือ ปัจจัยดึงดูด (Attraction) ด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประกอบด้วย ความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ เรื่องราว และที่มา ความสำคัญทางศิลปสถาปัตยกรรมหรือลักษณะทางกายภาพ ความสำคัญทางคุณภาพศิลปหัตถกรรม และความสำคัญทางสภาพแวดล้อมและชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยดึงดูด ปัจจัยการเข้าถึง (Access) ประกอบด้วย การสัญจร การเดินทางไปถึงการสัญจรภายใน การจอดรถ และการบริการรถโดยสารอื่นๆ และการเผยแพร่ข้อมูลเช่น Website เอกสารให้เป็นที่รู้จัก หรือหาข้อมูลเบื้องต้นได้ ปัจจัยสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ประกอบด้วย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ที่นั่งพักผ่อน และความร่วมมือจากชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยการสำรวจและแบ่งกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อทำการประเมินศักยภาพทั้ง ๔ ด้าน คือ

- ๑) ศักยภาพด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี สมัยอาณาจักรทวารวดี-ล้านนา
- ๒) ศักยภาพด้านพื้นที่การเกษตรที่มีความอุดมสมบูรณ์
- ๓) ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม อาหารประจำท้องถิ่น
- ๔) ศักยภาพด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม^๔

^๔ สุวิภา จำปาวัลย์, ศักยภาพและการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน.

๑.๘. ทฤษฎี สมมุติฐาน (ถ้ามี) และกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ได้ทราบผลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศกับการท่องเที่ยวในภาพรวมของจังหวัดอุดรดิตถ์

๑.๙.๒ ได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านธุรกิจการท่องเที่ยวและธุรกิจ

๑.๙.๓ ได้แนวทางการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศสำหรับธุรกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์

๑.๙.๔ ได้แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์

บทที่ ๒

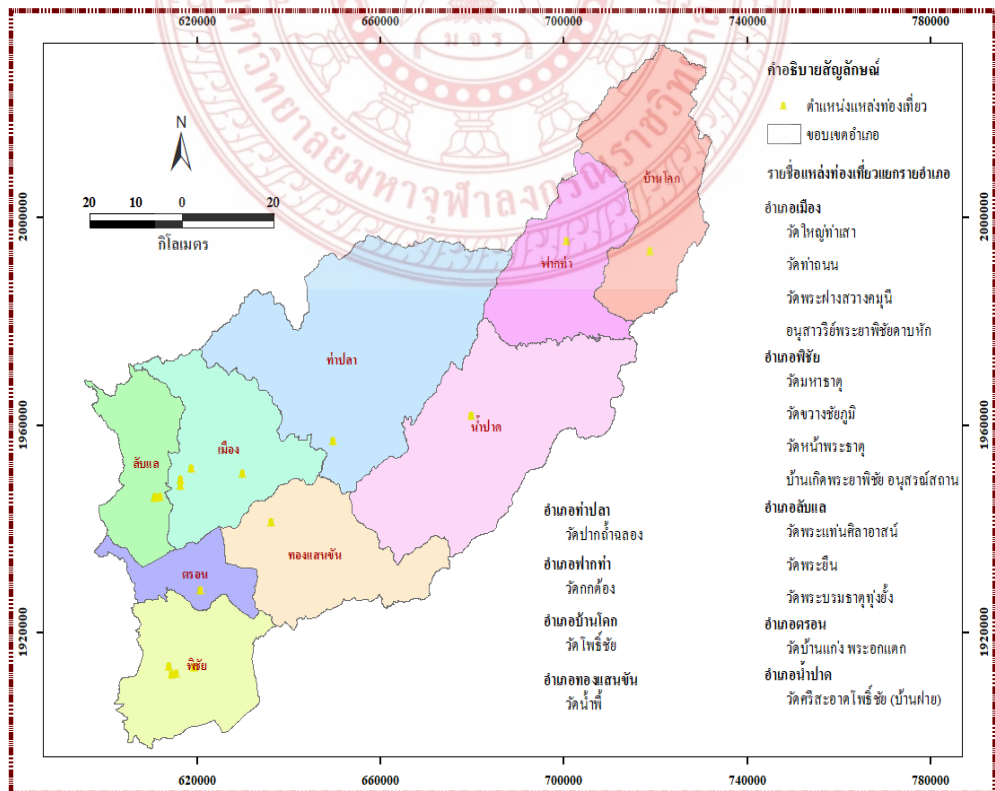
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดการศึกษาสำรวจการท่องเที่ยว

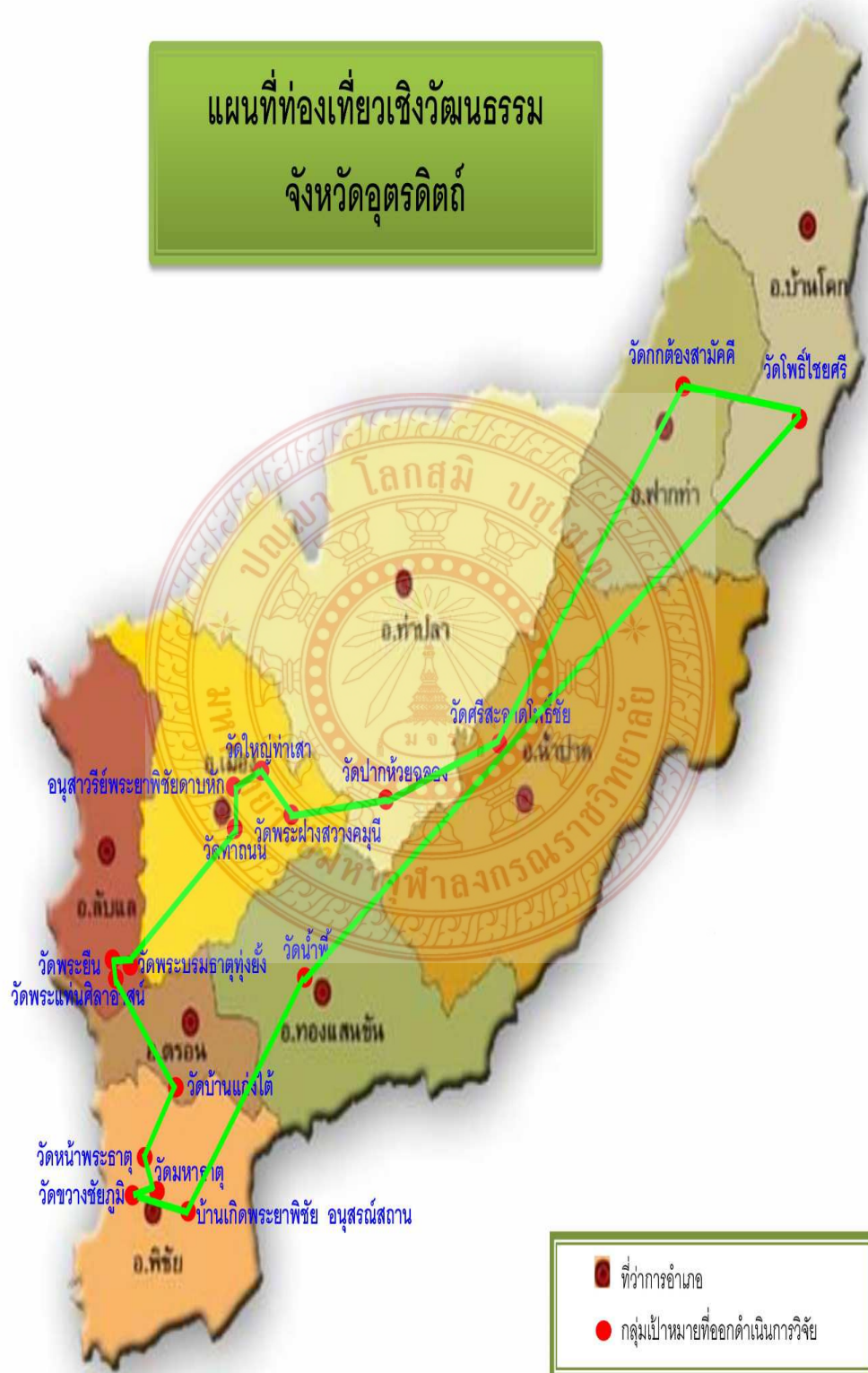
การศึกษาสำรวจการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นการสำรวจเพื่อการศึกษาแหล่งการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ ทำให้เกิดแรงจูงใจในการมาท่องเที่ยวและปัจจัยองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อพฤติกรรมมารการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานข้อมูล ประกอบการวิเคราะห์ในลำดับถัดไป

แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม
ด้านธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งมีพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ของ
จังหวัดอุดรดิตถ์ซึ่งประกอบไปด้วยอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

แผนที่การท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ทั้ง ๙ อำเภอ

แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
จังหวัดอุดรธานี

๑. สำรองแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมืองอุดรดิตถ์
๒. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอลับแล
๓. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอพิชัย
๔. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอตรอน
๕. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอน้ำปาด
๖. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอท่าปลา
๗. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอปากปลา
๘. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอบ้านโคก
๙. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอทองแสนขัน

๒.๒ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒.๒.๑ ความหมาย

ในยุคปัจจุบันการแข่งขันในตลาดโลกได้ให้ความสำคัญในการนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ตนจำหน่ายเพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง ซึ่งสอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) กระทรวงวัฒนธรรมได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่าเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

ทั้งนี้ หากพิจารณาความหมายของคำว่า วัฒนธรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรมไว้ว่า สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะและวิถีชีวิตของหมู่คณะ ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ.๒๕๔๕ โดยที่หมายถึงลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ซึ่งสำหรับความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน ทางวิทยาการนั้นก็หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ได้มีการผลิตหรือสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและร่วมใช้อยู่ในพวกของตน ซึ่งเมื่อดูความหมายของคำว่าวัฒนธรรมตามพจนานุกรมแล้ว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงน่าจะหมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งศึกษา เรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจถึงความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ ของคน สังคม วิถีชีวิตของท้องถิ่นต่างๆ โดยสามารถศึกษาได้จากประวัติศาสตร์ ตำนาน ปราชญ์ท้องถิ่นภูมิสถาปัตย์ วิถีชีวิต การงานอาชีพ ศิลปะ ประเพณี นาฏศิลป์ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทั้งนี้ได้มุ่งในการที่จะต้องสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาหรือว่าต้อง

ดำรงสภาพเดิมแต่ครั้งอดีตมา หากแต่ศึกษาความเป็นมา (อดีต) เพื่อสร้างความเข้าใจ เพื่อที่จะรับรู้ความเป็นจริงในปัจจุบันได้โดยความเข้าใจ ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น สามารถทำได้หลายรูปแบบและหลายแนวคิด

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและแอฟริกา รวมถึงข้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมและงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเราเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วย

- ๑) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์
- ๒) โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์
- ๓) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม
- ๔) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
- ๕) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
- ๖) ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
- ๗) ภาษาและวรรณกรรม
- ๘) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร
- ๙) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่าง ๆ
- ๑๐) ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

๒.๓ การท่องเที่ยวโดยชุมชน

๒.๓.๑ ความหมายและองค์ประกอบ

เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยว โดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชน

ท้องถิ่นต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการ
ทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism) คือการท่องเที่ยวที่
คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน
เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน
องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีอยู่ ๔ ด้าน กล่าวคือ

- ๑) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
- ๒) องค์กรชุมชน
- ๓) การจัดการ
- ๔) การเรียนรู้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ด้านองค์กรชุมชน

ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และมีทักษะในเรื่องต่างๆ
หลากหลายชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

ด้านการจัดการ

มีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเมืองหรือกลไกในการ
ทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มี
การกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ
ชุมชนด้านการเรียนรู้ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถี
ชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ด้านการเรียนรู้

ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและ
วัฒนธรรมที่แตกต่างมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือนสร้าง
จิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมธรรมและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชน ในการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรเชื่อมโยงให้เห็นการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันในภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อน ความสนุกสนาน และความบันเทิง หากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น

หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้

- ๑) ชุมชนเป็นเจ้าของ
- ๒) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
- ๓) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
- ๔) ยกระดับคุณภาพชีวิต
- ๕) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
- ๖) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ๗) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
- ๘) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- ๙) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
- ๑๐) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการปลุกเร้าหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

แนวคิดและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายและลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ Ecotourism เป็นคำที่เกิดใหม่ในวงการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยนำคำ ๒ คำมารวมกัน ได้แก่ Eco และ Tourism คำว่า Eco แปลตามรูปศัพท์ว่า บ้านหรือที่อยู่อาศัย ส่วน Tourism แปลว่าการท่องเที่ยว Ecotourism จึงแปลว่า การท่องเที่ยวเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย หมายความว่า การท่องเที่ยวที่เน้นในด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์

ส่วนคำว่า นิเวศ ซึ่งเป็นคำภาษาสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาไทยก็แปลว่า บ้านหรือที่อยู่อาศัยเช่นกัน (ดูพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน) ฉะนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นศัพท์บัญญัติที่มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษอย่างเหมาะสม

นอกจากคำว่า Ecotourism แล้ว ยังมีคำอื่น ๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกันอีกหลายคำ ได้แก่ Green tourism แปลว่า การท่องเที่ยวสีเขียว หมายถึง การท่องเที่ยวสถานที่ทางธรรมชาติโดยสีเขียวเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ Bio tourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงชีวภาพ ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ และ Agritourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นในด้านเกษตรกรรม เพื่อให้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของพืชผลไร่ นา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร

คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นศัพท์บัญญัติที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) นำมาใช้อย่างเป็นทางการใน พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยให้มีความหมายตรงกับคำว่า Ecotourism ในภาษาอังกฤษศัพท์บัญญัตินี้ได้รับความเห็นชอบจากราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติศัพท์แล้วเพื่อขยายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะขอกล่าวถึงคานิยามที่นักวิชาการได้ให้ไว้ในที่ต่าง ๆ ดังนี้

องค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme – UNEP) สมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Society) และองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ให้คานิยามว่า “การท่องเที่ยวที่ไม่เป็นการรบกวนลักษณะทางธรรมชาติ มุ่งหวังในด้านการศึกษามีความพอใจต่อทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ตามธรรมชาติ มีความเข้าใจต่อวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยไม่เป็นการรบกวนต่อระบบนิเวศ ในขณะเดียวกันก็สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ที่จะทำให้เกิดการอนุรักษ์ต่อทรัพยากรของประชากร ในท้องถิ่น” ดร. ราล์ฟ บักลีย์ (Dr. Ralph Buckley) ศาสตราจารย์ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยกริฟฟิท ประเทศออสเตรเลีย ให้คานิยามสั้น ๆ ว่า “การท่องเที่ยวที่อาศัยผลิตผลทางธรรมชาติ การจัดการที่ยั่งยืน และองค์ประกอบทางการศึกษาซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดการอนุรักษ์” การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้คานิยามว่า “การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่ง

ใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ”

ช่วงกระแสของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแพร่ขยายไปทั่วโลก และ ททท. ได้จัดทำแผนพัฒนาและจึงได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาเรื่อง Ecotourism ระยะแรกคณะทำงานมีมติใช้คำจำกัดความ Ecotourism ในความหมายภาษาไทยว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสื่อความหมายให้กับชาวไทยทุกระดับให้เข้าใจว่า รูปแบบการท่องเที่ยว Ecotourism นับเป็นรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมในการรับรู้ของชาวไทย คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อมา ททท. ได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ทำการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ และขอให้ราชบัณฑิตสถานกำหนดความหมายในที่สุดจึงได้ความหมายของคำว่า Ecotourism หรือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”

องค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี ๔ ประการ ประกอบด้วย

๑) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ (Eco-system) อาจมีบางแห่งที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ไว้ (Nature-based tourism) โดยเฉพาะแม้ว่าจะมีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural tourism) จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวนั้นๆ ด้วย อาจเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ธรรมชาตินั้นอาจรวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ด้วย

๒) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งมีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably managed tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsibly travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๓) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องกับผู้เกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จึงเป็นการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

๔) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีบทบาทในมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผน และร่วมได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาค คอยติดตามตรวจสอบ รวมถึงร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อนำกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย ในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพึงพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ (Eco-system) มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติ (ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ไว้) ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ใช่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural tourism และ Historical tourism) แม้ว่าจะมีความเกี่ยวพันในพื้นที่ก็ตามในทำนองเดียวกัน การท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural tourism) จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมดจึงมีบางส่วนจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ หรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ ได้ จากลักษณะดังกล่าวจึงมีสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบปกติหรือแบบประเพณีนิยม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลักและเน้นการส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ใช่สิ่งตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวแบบคนละใหญ่ (Mass tourism) เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมและขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ สามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกันหรือมากกว่านักท่องเที่ยวคนละใหญ่ หากปราศจากการจัดการที่ดี การจัดการกับการท่องเที่ยวคนละใหญ่ในทิศทางและภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ จัดเป็น Mass ecotourism

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่จำเป็นต้องเป็นการจัดการที่ง่าย ๆ ราคาถูก มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยากลำบาก มีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อย เพียงแต่มีการจัดการที่ดี มีการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและให้ประโยชน์ที่เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจตอบสนองนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่ม ทุกระดับ และมีรายได้สูงได้เช่นกันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ความสำคัญในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการประสานความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการ

จากการศึกษากำหนดความหมายและนโยบายการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว ทำให้ทราบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism) ที่หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่รักษาคุณภาพทั้งการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural-based tourism) และแหล่งวัฒนธรรม (Cultural-based tourism) อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุด

แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด แนวคิดนี้ได้รับความสนใจจากประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา โดยได้รับความสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติและองค์การการท่องเที่ยวโลก ประเทศไทยก็ได้รับเอาแนวคิดนี้มาศึกษาและดำเนินการจนปรากฏผลเป็นรูปธรรมมากพอสมควร จากการศึกษาถึงผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า มีทั้งผลกระทบในทางบวก และผลกระทบในทางลบ ผลกระทบในทางบวก คือ ทำให้เกิดรายได้จากการใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะทำให้ประเทศไทยมีรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งนอกเหนือไปจากการส่งสินค้าออก นอกจากนี้ เงินที่นักท่องเที่ยวนำไปใช้จ่ายใช้สอยย่อมกระจายไปสู่ท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ ทำให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นดีขึ้น นอกจากผลดีทางด้านเศรษฐกิจแล้วยังก่อให้เกิดผลดีทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น

ส่วนผลกระทบในทางลบ คือ อาจทำให้สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมจากการไม่ระมัดระวังของนักท่องเที่ยวหรือจากการขาดการวางแผนที่ดีของหน่วยงานในท้องถิ่นในด้านการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว ทำให้มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างสิ้นเปลืองในระยะเวลา

สั้นๆ นอกจากนี้ ชุมชนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่อาจไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเท่าที่ควร เนื่องจากไม่ได้รับโอกาสเข้าร่วมในการจัดการและการให้บริการ ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ไปตกอยู่กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มีเงินทุนมากและอยู่นอกแหล่งชุมชนนั้น ๆ ส่วนชุมชนในท้องถิ่นกลับต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวนำมาเข้ามา เช่น ปัญหาการส่งเสียงดังรบกวนของนักท่องเที่ยว ปัญหาการจราจรติดขัด และปัญหาค่าครองชีพในท้องถิ่นสูงขึ้น เพื่อลดผลกระทบในทางลบให้น้อยลง ได้เสนอให้มีทางเลือกใหม่ในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยอาศัยหลักการที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ประการแรก ต้องเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และประการที่สองต้องเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากหลักการ ทั้ง ๒ ประการนี้จึงเป็นที่มาของการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากการท่องเที่ยวทั่วไป กล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มุ่งเน้นในด้านการท่องเที่ยวควบคู่กับการดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ให้แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้และสร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นด้วย

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อต้องตั้งอยู่บนแนวคิดที่เน้นความสำคัญของการผสมผสานจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ ธรรมชาติแวดล้อมเข้ากับการปรับตัวของชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับมิติของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ควรมีสูตรสำเร็จรูปแบบที่ตายตัวหรือเป็นนโยบายที่มีมาตรฐานแนวเดียวและใช้กับทุกแห่งในทางตรงกันข้าม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นส่วนหนึ่งของทางเลือกในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในหลายมิติ เช่น เศรษฐกิจของชุมชน การจัดการทรัพยากรของชุมชน ทางเลือกในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการสร้างเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริงในชุมชนท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีหลักการสำคัญ

เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำให้สภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมก่อให้เกิดประโยชน์ระยะยาวต่อทรัพยากรชุมชนในท้องถิ่นและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยรายได้ส่วนหนึ่งควรย้อนกลับไปสู่การอนุรักษ์จัดประสบการณ์ให้การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม สภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว โดยควรสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบทั้งด้านคุณธรรม

จริยธรรมและพฤติกรรมของตนเองต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวการสร้างหรือการจัดการใด ๆ ควรยอมรับข้อจำกัดที่ดำรงอยู่ของสภาพแหล่งท่องเที่ยว หากต้องมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงควรเป็นไปเพื่อพัฒนาทัศนียภาพของท้องถิ่น การลงทุนทางด้านการท่องเที่ยวควรมุ่งเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นควรให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งการวางแผนตัดสินใจ ดำเนินการและการควบคุม มิใช่ปล่อยให้พวกเขาเป็นเพียงเป้าหมายของการท่องเที่ยว และยอมให้บุคคลภายนอกมาคิดและตัดสินใจเพียงฝ่ายเดียว เพราะทิศทางจะไม่เป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงควรมีการจัดทำธุรกิจที่ถูกต้องเหมาะสม มีภาคีที่ที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริงมีการจัดการและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและไม่เกินขีดความสามารถที่ชุมชนในท้องถิ่นและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้

หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวมาข้างต้น มักจะใช้ส่งเสริมในพื้นที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง อย่างไรก็ตามการส่งเสริมกิจกรรมใดจำเป็นต้องพิจารณาให้รอบคอบถึงความเป็นไปได้ในการรองรับของพื้นที่ และขีดจำกัดในการจัดการดูแลเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการกระทำกิจกรรมดังกล่าวตามมา เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติบรรลุเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเหมาะสมกับประเทศไทย หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กองอนุรักษ์ ทพท. ร่วมกับสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยกำหนดขึ้น มีดังนี้

- ๑) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์
- ๒) มีความพร้อมในการบริการจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีเคาน์เตอร์ บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ ห้องสุขา มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม
- ๓) มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางเป็นแบบวงรอบและวงกลม ระยะทางตั้งแต่ ๑ กิโลเมตรเป็นต้นไป อย่างน้อย ๑ เส้นทาง
- ๔) มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- ๕) มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- ๖) มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวันในแต่ละเส้นทางและในสถานที่ท่องเที่ยว
- ๗) มีภาคีที่ท้องถิ่นที่มีความรู้ทั้งทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม สามารถอธิบายเรื่องราวในท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้านได้

๘) มีการบริหารจัดการพื้นที่และมีบริการร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์กรภาคีรัฐบาล องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) องค์กรบริหารท้องถิ่น (เทศบาล และ อบต.)

๙) มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสียการจัดการมลพิษต่าง ๆ

๑๐) มีแผนพัฒนาบุคลากรและบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล

๑๑) หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรมจะต้องเป็นที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อม (Ecotodge)

ความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ คำว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเองนั้นเป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งในส่วนใหญ่มากของการท่องเที่ยว ในขณะที่หลักการเพื่อความยั่งยืนควรนำไปใช้กับทุกรูปแบบของกิจกรรม การดำเนินกิจการ สถานประกอบการ ตลอดจนโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวรวมถึงรูปแบบที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาและรูปแบบที่เสนอให้เป็นตัวเลือกด้วย สำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้กำหนดหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑ ว่าลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น”ได้รับการคาดหวังให้นำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดด้วยวิถีทางที่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียะในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณภาพทางวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อชีวิต “เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรม

การท่องเที่ยว แนวความคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจึงได้รับความนิยมและแพร่หลายค่อนข้างมากในการประชุม Globe’๙๐ ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าหมายถึง “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวนี้มีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย”

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบ่งออกเป็น ๓ แบบ คือ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attractions) หรือที่เกิดจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ประกอบด้วย สภาพภูมิอากาศ (Climate) ทิวทัศน์ที่สวยงาม (Scenery) และสัตว์ป่า (Wildlife) นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด แต่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเหล่านี้จะต้องได้รับการดูแลและบำรุงรักษาเป็นอย่างดีจากทุก ๆ ฝ่าย เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์อาจทำลายความงามอันทรงคุณค่าเหล่านี้ได้ลง

แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manufactured Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกันข้ามกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เมืองขนาดใหญ่ๆ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน สถานที่ราชการก่อสร้างขึ้น เช่น พระราชวังหรืออาคารเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต มีกลุ่มนักท่องเที่ยวอีกจำนวนไม่น้อยที่สนใจในความรู้เรื่องแห่งอารยธรรมในอดีต หรือวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของคนกลุ่มน้อย รวมถึงพิธีกรรม พิธีการงานฉลองรื่นเริงต่าง ๆ ศิลปะการแสดง ดนตรี เพลงพื้นบ้าน การรำยา การละเล่น ตลอดจนงานหัตถกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมธรรมชาติศึกษาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้จะช่วยสร้างรายได้ ซึ่งรายได้ส่วนหนึ่งรัฐจะสามารถนำมาใช้ในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มรายได้เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวก็จะช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อดำรงชีพ และที่สำคัญมันคือวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถกระทำได้หลายรูปแบบในพื้นที่ธรรมชาติที่มีระบบนิเวศต่าง ๆ กัน เช่นกลุ่มระบบนิเวศป่าเขาจะเน้นกิจกรรมที่อาศัยทรัพยากรนั้นหนาแน่นการประเภท ป่าไม้ สัตว์ป่า แหล่งน้ำ เช่น อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ น้ำตกต่าง ๆ สภาพภูมิทัศน์ของลักษณะสัณฐานที่ดิน (Land Forms) และสัณฐานทางธรณีที่เป็นลักษณะเด่นแปลกตา หรือลักษณะเด่นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่เป็นหลักสำคัญ ส่วนกลุ่มระบบนิเวศแบบเกาะแก่งชายฝั่งมักจะได้รับความสนใจในด้านทรัพยากรทางทะเล (Marine Resources) ที่ยังคงสภาพธรรมชาติสมบูรณ์สวยงาม เช่น ปะการัง ปลาสวยงาม ชายหาดที่สวยงาม ส่วนสภาพป่าเขาหรือแหล่งน้ำต่าง ๆ จะได้รับความสนใจเป็นอันดับรองลงมา ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเน้นไปในส่วนที่เป็นชายฝั่ง (Wetland) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับความนิยมมาก คือ การดูนกต่าง ๆ โดยเฉพาะ นกต่างถิ่นที่หาดูได้ยาก เป็นต้น

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ควรพิจารณาปัจจัยหลัก ๒ ประการ กล่าวคือ

๑) ปัจจัยเกี่ยวกับพื้นที่และทรัพยากรนั้นหนาแน่นในพื้นที่ที่จะรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Site) ทั้งนี้สภาพดั้งเดิมและคุณค่าที่มีอยู่ในตัวธรรมชาติเป็นหัวใจของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่แม้จะมีความงดงาม แต่ถ้าหากมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างมาก จนกระทั่งรูปลักษณ์เดิมสูญเสียเหล่านั้นจะไม่อยู่ในเกณฑ์ของ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ นอกจากนั้นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องไม่ทำให้พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เสื่อมโทรมลงไปจนไม่สามารถฟื้นตัวได้อีก พื้นที่ธรรมชาติที่มีแนวโน้มที่จะเกิดผลกระทบต่อการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เมื่อจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น แหล่งพืช สัตว์ป่าหายาก บริเวณที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า ฯลฯ ควรที่จะละเว้นการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวในบริเวณดังกล่าว

๒) ปัจจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ควรส่งเสริมนอกจากมุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลิน พึงพอใจและใกล้ชิดกับธรรมชาติแล้ว ควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้กับธรรมชาติไม่มากนักน้อยโดยผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติรูปแบบต่าง ๆ ใดก็ได้ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติอาจจำเป็นต้องพิจารณากิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ไม่ได้เน้นเรื่องของการเรียนรู้ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ประกอบกันไป เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินมากขึ้น ซึ่งอาจเรียกว่ากิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ เป็นกิจกรรมที่กระทำในพื้นที่ธรรมชาติ มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มกิจกรรม เพื่อไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ กิจกรรมเสริมดังกล่าวอาจจัดกลุ่มได้เป็นกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการใกล้ชิดชื่นชมธรรมชาติ (Appreciative Recreational Activities) และกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัยตื่นเต้นท้าทายกับธรรมชาติ (Adventurous Recreational Activities) สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง ๓ กลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (กิจกรรมหลัก) กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบชื่นชมธรรมชาติ (กิจกรรมเสริม) และกิจกรรมผจญภัยตื่นเต้น (กิจกรรมเสริม) พอที่จะสรุปได้ดังนี้

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (กิจกรรมหลัก)

กิจกรรมการเดินป่า (Hiking/Trekking) เป็นการเดินป่าระยะใกล้ (๒ กิโลเมตรขึ้นไป) เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยการนำตัวเองไปสู่ธรรมชาติด้วยเส้นทางเดินเท้าที่ตัดผ่านเข้าไปในป่าที่มีจุดสวยงามดึงดูดความสนใจตามธรรมชาติรายทาง นักท่องเที่ยวนอกจากจะได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติแล้ว ยังมีโอกาสได้เรียนรู้สรรพสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติจากไกด์นำทางที่มีความรู้ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) และชำนาญพื้นที่เป็นอย่างดี กิจกรรมเดินป่ายังแบ่งเป็นสองลักษณะคือการเดินป่าที่สมบุกสมบัน มีจุดมุ่งหมายสร้างความตื่นเต้นให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นการเดินป่าในเส้นทางที่ค่อนข้างยากลำบาก ท้าทายความสามารถของนักท่องเที่ยว เช่น การปีนป่าย หรือเดินขึ้นลงเขาที่สูงชัน ฯลฯ ส่วนกิจกรรมเดินป่าควรมีนักท่องเที่ยวมากที่สุดต่อกลุ่มไม่เกิน ๑๕ คน และมีไกด์ท้องถิ่นที่คุ้นเคยกับท้องถิ่น ตลอดจนมีความรู้ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) ที่จะทำให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวระหว่างทางได้เป็นอย่างดี กิจกรรมเดินป่าอาจมีการพักแรมในป่า สิ่งของอุปโภคทั้งหลายจะต้องนำออกจากป่าทั้งหมด รวมทั้งเศษขยะต่าง ๆ จากการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะของที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีถุงหรือภาชนะที่จะเก็บขยะเหล่านั้น

ออกจากป่าให้หมดทุกครั้งไป การจัดเส้นทางเดินเท้าในป่าควรมีความกว้างขนาดหนึ่งหรือสองคนเดิน และคงสภาพเดิมไว้มากที่สุด ไม่ควรตัดต้นไม้กิ่งไม้ออกโดยไม่จำเป็น ไม่ควรตัดเส้นทางเดินเท้าผ่านจุดที่มีระบบนิเวศเปราะบาง หรือเป็นแหล่งพืช สัตว์ป่าหายาก โดยเฉพาะบริเวณที่จำเป็นสำหรับสัตว์ป่า ในการดำรงชีพและสืบพันธุ์ ซึ่งถ้ามนุษย์ผ่านเข้าไปแล้วจะรบกวนกิจกรรมทางธรรมชาติของสัตว์ป่า เหล่านั้นควรกำหนดเส้นทางผ่านหรือมีมุมมองเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจ สภาพภูมิทัศน์ที่งดงามและแหล่งน้ำ เพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้เพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่ายเส้นทาง เดินป่าไม่ควรตัดผ่านจุดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว จุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของเส้นทางเดินป่าควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็นเช่น ห้องสุขา ที่นั่งพักผ่อน และป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ หน่วยงานเจ้าของพื้นที่ควรเป็นผู้กำหนดเส้นทางเดินป่าที่เหมาะสมและดูแลสภาพของเส้นทางเดินป่าให้ใช้ได้ ผู้ที่ควรมีบทบาทสำคัญในการรักษาเส้นทางเดินป่า คือ ไกด์นำเดินป่าและนักท่องเที่ยวที่จะต้องช่วยรักษาความสะอาดและไม่ทำลายสภาพธรรมชาติต่าง ๆ และเข้าใจถึงการปฏิบัติตนเมื่อท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติเหล่านั้น

กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (Nature Education) เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวนอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินจากการได้มาเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติแล้ว ยังได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ ผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติรูปแบบต่างๆ ที่จัดทำขึ้นในพื้นที่

สิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทนี้ คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visitor Center) ป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ ณ จุดต่าง ๆ ที่น่าสนใจ (Wayside Exhibit) นิทรรศการกลางแจ้ง (Outdoor Exhibit) ตลอดจนเส้นทางเดินเท้าที่จัดทำเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสและเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติในพื้นที่ (Nature Interpretive Trail) ลักษณะเส้นทางเดินเท้าดังกล่าวควรเดินได้อย่างไม่ลำบากมากนักตัดผ่านจุดที่น่าสนใจและสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้ อาจจัดให้มีป้ายสื่อความหมายธรรมชาติเพื่ออธิบายและ หรือให้ความรู้ที่ไม่ยากแก่การเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวทั่วไปตลอดเส้นทาง หรือจัดทำเป็นเอกสารแผ่นพับให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาด้วยตนเอง (Self - Guided Trail) เส้นทางเดินเท้าดังกล่าวไม่ควรมีระยะทางไกลนัก (ประมาณ ๑-๒ กิโลเมตร) ควรจัดเส้นทางเป็น loop (เข้า - ออกทางเดียว) การดูแลบำรุงรักษาศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและนิทรรศการกลางแจ้งเป็นหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ทั้งนี้การจัดโปรแกรมสื่อความหมายประเภทต่าง ๆ ในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอาจได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และภาคเอกชน การดูแลรักษาเส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ร่วมกับนักท่องเที่ยวตลอดจนไกด์นำเที่ยว (ถ้ามี) หน่วยงานเจ้าของพื้นที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบให้เส้นทางเดินเท้าดังกล่าวอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีไม่ทรุดโทรม ดูแลเรื่องความสะอาด เช่น จัดเตรียมถังขยะไว้ตามจุดที่เหมาะสมและมีการกำจัดขยะอย่างสม่ำเสมอ

นักท่องเที่ยวมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของพื้นที่ รักษาความสะอาด และไม่กระทำพฤติกรรมเชิงทำลายต่าง ๆ เช่น ถอนป้ายทิ้งขีดฆ่าเขียนสิ่งต่าง ๆ ลงบนป้าย หิน หรือต้นไม้ รวมทั้งไม่ส่งเสียงดัง หรือนำเครื่องเสียง เครื่องดนตรีต่าง ๆ ไปเปิดรบกวนความสงบตามธรรมชาติไกด์นำเที่ยวมีหน้าที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าไปทำกิจกรรมเกิดผลกระทบต่อพื้นที่การควบคุมดูแลความเป็นระเบียบของนักท่องเที่ยวขึ้นกับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ที่ต้องดูแลรับผิดชอบกิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ (Nature Photography, Video Taping and Sound of Nature Audio Taping) เป็นการถ่ายรูปและการบันทึกเทปวิดีโอธรรมชาติ และสิ่งที่น่าสนใจอันเป็นรายละเอียดอยู่ในธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ป่า พืชหายาก และรอยเท้าสัตว์ป่า เป็นต้น การบันทึกเสียงธรรมชาตินิยมทั้งเสียงน้ำตก น้ำไหล เสียงนก แมลง และสัตว์ป่าต่าง ๆ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรจัดเตรียมสำหรับกิจกรรมประเภทนี้คือ เส้นทางที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้าไปถ่ายรูปธรรมชาติและบันทึกเสียงข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งหรือจุดที่บันทึกได้ดี และหรือสามารถจะถ่ายรูปได้สวยงาม ช่วงระยะเวลาที่ควรถ่ายรูปตลอดจนรายละเอียดหรือประวัติที่น่าสนใจของสิ่งที่ควรบันทึกภาพ เสียงไว้แนวทางในการดูแลรักษาเส้นทางเดินเท้าเพื่อกิจกรรมประเภทนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกับการดูแลรักษาเส้นทางเดินเท้า เพื่อการศึกษาธรรมชาติ

กิจกรรมส่อง ดูนก (Bird Watching) เป็นกิจกรรมเฉพาะสำหรับผู้มีความสนใจในเรื่องนกสิ่งดึงดูดที่สำคัญ คือ นกชนิดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนกประจำถิ่น นกอพยพ และนกหายาก เส้นทางเดินเท้า

ที่รองรับกิจกรรมประเภทนี้ควรมีขนาดกว้าง ๒ คนเดิน ไม่ควรมีการพัฒนาใด ๆ นอกจากจุดหยุดพักบางจุด เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้จดบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับนกต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น กลุ่มนักดูนกไม่ควรมีขนาดใหญ่มากนัก ทั้งนี้ไม่ควรเกิน ๕ คน ต่อกลุ่ม ควรมีมัคคุเทศก์นำทางที่มีความรู้เกี่ยวกับนกและธรรมชาติของนกที่มีในพื้นที่สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่มีความชำนาญในกิจกรรมประเภทนี้มาก่อน ตลอดจน มิกล้องสองตาดูนก และคู่มือดูนก (Bird Guides) เตรียมไว้ให้กลุ่มและเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการยืมเพื่อใช้ในการดำเนินการด้านการอนุรักษ์นกและถิ่นที่อยู่อาศัยของนก ประการสำคัญ การกำหนดเส้นทางเดินเท้าไม่ควรผ่านบริเวณทำรังหรือวางไข่ของนก ตลอดจนควรมีการควบคุมเข้มงวดไม่ให้มีการท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่ไม่ควรรบกวนนก เช่น ฤดูวางไข่ ผสมพันธุ์ เป็นต้น

กิจกรรมศึกษา เที้ยวถ้ำ (Cave Exploring Visiting) เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของถ้ำ เช่น กระบวนการเกิดถ้ำ ลักษณะของหินแร่ และสัณฐานธรณีประเภทของถ้ำ สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในถ้ำ การดูแลรักษาถ้ำ ฯลฯ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้รับความเพลิดเพลินและตื่นตากับความงามแปลกเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของถ้ำอีกด้วย การเที่ยวถ้ำโดยเฉพาะถ้ำที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอและเป็นถ้ำที่ลึกและวุ่น จำเป็นต้องมีมัคคุเทศก์นำทางเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวการจัดการถ้ำเพื่อรองรับการท่องเที่ยวควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว และช่วยในการดูแลรักษาถ้ำ เช่น การทำทางเดินเท้า

ยกระดับในกรณีที่ถ้ามีน้ำท่วมขัง เป็นต้น มีโปรแกรมสื่อความหมายให้คำแนะนำเรื่องการเที่ยวถ้ำ และให้ความรู้เกี่ยวกับถ้ำแก่นักท่องเที่ยวในบริเวณนอกตัวถ้ำ การสำรวจถ้ำ จัดทำแผนโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ซึ่งอาจประสานขอความร่วมมือจากนักวิชาการ หน่วยงานอื่น ๆ และภาคเอกชน นอกจากนั้น หน่วยงานเจ้าของพื้นที่ยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบ รักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (Sky Interpretation) เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของท้องฟ้าและดาราศาสตร์ ชนิดของดาวและกลุ่มดาว รูปร่าง ตำแหน่ง และวงโคจร ตลอดจนประวัติและตำนานพื้นบ้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ธรรมชาติที่จัดกิจกรรมประเภทนี้ได้ดี ได้แก่ บริเวณที่โล่ง และหรือบนที่สูง เช่น เกาะแก่ง ชายหาดที่โล่งทุ่งหญ้าที่อยู่บนเขาที่ไม่มีต้นไม้อบดบังท้องฟ้า เป็นต้น ฤดูที่เหมาะสมต่อกิจกรรมประเภทนี้คือฤดูหนาว ท้องฟ้าไม่มีเมฆหมอกบดบัง กิจกรรมประเภทนี้จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนมีอุปกรณ์ เช่น กล้องดูดาว และแผนที่ดาว เป็นต้น

กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติ (Boat Sightseeing) เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ จำเป็นจะต้องมี มัคคุเทศก์ในการให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน การล่องเรือทำได้ทั้งในลำน้ำ ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำที่ยังคงมีสภาพธรรมชาติแวดล้อม อยู่ สิ่งที่ต้องระมัดระวังจากการกระทำกิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ น้ำมันปนเปื้อนลงในแหล่งน้ำ ขยะเสียงรบกวนจากเครื่องยนต์ การรบกวนบริเวณวางไข่ ผสมพันธุ์ของสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวที่จะต้องระมัดระวัง และช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จนกระทั่งสภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมลง นอกจากนั้นการพัฒนาพื้นที่ที่จำเป็น เช่น จุดขึ้น - ลงเรือ จะต้องออกแบบให้ผสมผสานกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ

กิจกรรมพายเรือแคนู (Canoeing) เรือคายัค (Kayak) เรือใบ (Browbeating) เรือใบ (Sailing) เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ ทั้งยังให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ความสามารถในการบังคับเรือและได้ออกกำลังกาย เป็นกิจกรรมที่ทำได้ในลำน้ำ ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำที่ยังคงมีสภาพธรรมชาติแวดล้อมอยู่ สิ่งที่ต้องระมัดระวังจากการกระทำกิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ จำนวนเรือต่อหน่วยพื้นที่ ขยะ และการรบกวนบริเวณวางไข่ ผสมพันธุ์ของสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักท่องเที่ยวที่จะต้องระมัดระวังและช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมให้การท่องเที่ยวไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจนกระทั่งสภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมลง สำหรับกิจกรรมการพายเรือ ควรมีสัดส่วนในการ

ใช้พื้นที่เพื่อไม่ให้เกิดความแออัด เช่น เรือแคนู คายัค เรือใบ ๓ ลำ ต่อความยาวลำน้ำ ๒.๔ กิโลเมตร เรือใบ ๑ ลำ ต่อ ๐.๐๐๔ ตารางกิโลเมตร

กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น (Snorkel Skin Diving) เป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินและใกล้ชิดกับธรรมชาติใต้ทะเลที่มีสีสันสวยงาม นักท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับพืชและสัตว์ใต้น้ำ โดยไม่ต้องใช้เครื่องช่วยหายใจมีเพียงหน้ากาก (Snorkel) บริเวณที่ควรจัดกิจกรรมประเภทนี้จะต้องเป็นน้ำตื้นที่มีความลึกไม่เกิน ๐.๙ เมตร เป็นแหล่งของปะการังหลายชนิดที่ยังอุดมสมบูรณ์และสวยงาม มีพืชและสัตว์ใต้น้ำประเภทอื่น ๆ ประกอบกระแสน้ำไม่รุนแรง และน้ำใสสะอาด ควรจัดให้มีการทำเส้นทางดำน้ำใต้ทะเล (Undersea Self – Guided Trail) และมีคู่มือศึกษาทรัพยากรใต้ทะเลให้นักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมประเภทนี้คือ เรือที่นำนักท่องเที่ยวไปดำน้ำอาจทำลายปะการังใต้น้ำเมื่อน้ำลดหรือเมื่อทอดสมอเรือลงไป จึงควรหาแนวเขตที่มีปะการัง ความลึกต่ำสุดและสูงสุดของน้ำ พร้อมทั้งควรจัดทุ่นจอดเรือให้เป็นระเบียบ นอกจากนั้นควรควบคุมไม่ให้เรือปล่อยน้ำมันเรือ และทิ้งขยะลงน้ำ นอกจากนั้นปะการังอาจถูกทำลายจากการประมง เช่น การระเบิดปลา และอวนลากได้ จึงควรมีการห้ามการประมงหรือระเบิดปลาในบริเวณแนวปะการัง กิจกรรมดำน้ำนี้อาจเสนอแนะให้มีกิจกรรมในการอนุรักษ์ พันธุ์ทรัพยากรใต้ทะเลไปด้วยกันได้ เช่น ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสช่วยดำน้ำเก็บขยะ และปลูกปะการัง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกมีส่วนร่วมในการช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติใต้น้ำ และเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

กิจกรรมดำน้ำลึก (Scuba Diving) เป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินและใกล้ชิดกับธรรมชาติใต้ทะเลที่มีสีสันสวยงามเช่นเดียวกับกิจกรรมดำน้ำตื้น กิจกรรมดำน้ำลึกนั้นนักดำน้ำต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ บริเวณที่ควรจัดกิจกรรมดำน้ำเพื่อนันทนาการควรมีความลึกประมาณไม่เกิน ๓๐ เมตร เป็นแหล่งของปะการังหลายชนิดที่ยังอุดมสมบูรณ์และสวยงาม โดยมีพืชและสัตว์ใต้ทะเลประเภทอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบ กระแสน้ำไม่รุนแรงและน้ำใสสะอาด ควรจัดให้มีการทำเส้นทางดำน้ำใต้ทะเล (Undersea Self – Guided Trail) และมีคู่มือศึกษาทรัพยากรใต้ทะเลให้นักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ การจัดกิจกรรมลักษณะเดียวกันกับกิจกรรมดำน้ำตื้นแต่ควรเอาใจใส่เกี่ยวกับความปลอดภัยมากกว่ากิจกรรมท่องเที่ยวประเภทขึ้นชมธรรมชาติ และกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทตื่นเต้นผจญภัย (กิจกรรมเสริม)

กิจกรรมชมทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (Relaxing) เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมและใกล้ชิดกับธรรมชาติ ซึ่ง เป็นกิจกรรมเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น การชมทิวทัศน์อาจทำได้ในลักษณะการเดินเล่นตามเส้นทางที่จัดไว้ให้และ/หรือตามชายหาดต่าง ๆ หรือเป็นจุดอยู่กับที่ โดยนักท่องเที่ยวได้หยุดชมธรรมชาติ ณ จุดต่าง ๆ ทั้งนี้คุณค่าความงามของธรรมชาติและความสะดวกเป็นทรัพยากรนันทนาการที่สำคัญสำหรับกิจกรรม

ประเภทนี้ กล่าวกันว่าการได้ชื่นชมใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นโอกาสหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยว ได้เข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ณ จุดที่จัดให้ การชมธรรมชาติควรมีป้ายสื่อความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติที่อยู่รอบตัวของนักท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวมีคุณค่ามากขึ้น นอกจากนั้นการชมทิวทัศน์ธรรมชาติอาจกระทำในลักษณะของการนั่งรถยนต์ไปตามทางที่ผ่านธรรมชาติที่สวยงาม (Sight Seeing) และมีจุดพักชมวิวทิวทัศน์เป็นระยะตามความเหมาะสม ซึ่งควรจัดให้มี Wayside Exhibit ณ จุดพักต่าง ๆ สิ่งที่เป็นทรัพยากรนั้นหนาแน่นที่สำคัญสำหรับกิจกรรมนี้คือ สภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามแปลกตา ตลอดจนลำดับของสภาพภูมิทัศน์สองข้างทางที่มีความหลากหลาย (Sequences of Landscape) กิจกรรมประเภทนี้ควรเน้นคุณภาพของการท่องเที่ยวที่ให้ความเคารพกับความเป็นธรรมชาติ เช่นไม่ก่อให้เกิดเสียงดังรบกวนความสงบ การรักษาความสะอาด ฯลฯ

กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (Terrain Mountain Biking) เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยอุปกรณ์คือ จักรยานภูเขา (Mountain Biking) เส้นทางขี่จักรยานไม่ควรเป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางเดินเท้าเพื่อกิจกรรมเดินป่า หรือศึกษาธรรมชาติ หรือดูนก มีความลาดชันในระดับต่าง ๆ กัน ตลอดเส้นทาง ตั้งแต่ ๐ - ๒๐% หลักเกณฑ์ในการเลือกเส้นทางเป็นเช่นเดียวกับการพัฒนาเส้นทางเดินเท้าคือ ไม่ควรผ่านบริเวณที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ สืบต่อพันธุ์ของสัตว์ป่า สภาพภูมิประเทศควรมีลักษณะต่าง ๆ เพื่อความท้าทายและไม่น่าเบื่อตลอดจนมีจุดสนใจและความงดงามตามธรรมชาติ การพัฒนาเส้นทางจักรยาน ควรเน้นให้เข้ากับสภาพธรรมชาติ ไม่มีการตัดต้นไม้ใหญ่ไม่จำเป็นต้องทำเส้นทางด้วยวัสดุก่อสร้าง อาจมีการทำร่องระบายน้ำ หรือสะพานไม้อย่างง่ายในบริเวณที่ลุ่มและร่องน้ำ หน่วยงานเจ้าของพื้นที่มีหน้าที่ในการดูแลเส้นทางขี่จักรยานให้อยู่ในสภาพใช้การได้และดูแลรักษาความสะอาด ตลอดจนกวดขันให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบ เช่น ขี่จักรยานในเส้นทางที่จัดเตรียมให้ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือตามความจำเป็นเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการ นักท่องเที่ยวมีหน้าที่เคารพกฎระเบียบของพื้นที่ รักษาความสะอาดด้วยการไม่ทิ้งขยะตามเส้นทางตลอดจนไม่ส่งเสียงอึกทึกในระหว่างขี่จักรยาน

กิจกรรมปีน ไม้เขา (Rock Mountain Climbing) เป็นกิจกรรมที่มุ่งตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในแง่การทำหายความยากลำบากที่ธรรมชาติสร้างไว้ บริเวณที่อนุญาตให้มีการไต่เขา หรือปีนเขาควรมีความปลอดภัยในระดับหนึ่ง และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายกับธรรมชาติ ทั้งในและนอกขอบเขตที่จัดไว้ให้ในเส้นทางปีนไต่เขา

กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent Camping) การพักแรมแบบกางเต็นท์มีหลายรูปแบบ ตั้งแต่พักแรมแบบเต็นท์ที่มีการพัฒนาแล้วในเขตบริเวณต่าง ๆ จนกระทั่งพักแรมกลางป่าที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ อย่างไรก็ดี กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้อยู่กับธรรมชาติ และสัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยไม่อาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการอยู่อาศัยเกินความจำเป็น เป็นกิจกรรมที่กระทำร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ส่องดูนก ฯลฯ

หน่วยงานเจ้าของพื้นที่มีหน้าที่ดูแลให้บริการที่ทางเดินที่สะอาดเรียบร้อย ในกรณีที่ทางเดินที่ในเขตบริการควรจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นเช่น ลานทางเดินที่ ถึงขยะ ห้องน้ำ ห้องสุขารวม บริเวณที่ชำระล้าง เช่น ที่ซักผ้า ล้างจาน บริเวณที่ประกอบอาหาร และลานแคมป์ไฟรวม ตลอดจนจัดกิจกรรมแคมป์ไฟให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติหรือพฤติกรรมที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวพื้นที่ธรรมชาติ กิจกรรมพักผ่อนด้วยเต็นท์ควรเน้นให้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่ามาสนุกสนานด้วยการรวมกลุ่มกันร้องเพลง ดื่มของมีเมา จนทำลายความสงบของพื้นที่ บริเวณที่ทางเดินของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มควรแยกห่างจากกันและมีความเป็นส่วนตัวพอสมควร กิจกรรมพักผ่อนด้วยเต็นท์นี้เป็นการนำตัวเองใกล้ชิดธรรมชาติและแสวงหาความสงบที่เมืองให้ไม่ได้มากกว่าเป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อความสนุกสนานเฮฮา จนกระทั่งรบกวนความสงบของพื้นที่ ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงควรมีส่วนช่วยดูแลรักษาพื้นที่บริเวณทางเดินที่สะอาดและเรียบร้อยด้วยการทิ้งขยะให้ถูกที่ ไม่ควรใช้สิ่งทำให้เกิดขยะที่ย่อยสลายไม่ได้หรือย่อยสลายได้ยากหากจำเป็นต้องใช้ก็ควรนำออกไปจากพื้นที่ด้วย

กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก (Hang Glider) เป็นกิจกรรมที่อาศัยเครื่องร่อนที่ไม่ใช้เครื่องยนต์แต่อาศัยหลัก Aerodynamicเป็นตัวบังคับให้เครื่องร่อนบินชมธรรมชาติจากที่สูง สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นคือ บริเวณส่งเครื่องร่อน ที่หน้าผาแต่กิจกรรมประเภทนี้ก่อให้เกิดมลภาวะทางสายตาได้ ถ้ามีมากจนเกินไป

กิจกรรมล่องแพยาง แพไม้ไผ่ (White Water Rafting) เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสธรรมชาติ และได้รับความตื่นเต้นสนุกสนานเร้าใจจากความเร็วของกระแสน้ำ ความต่างระดับของลำน้ำและสภาพภูมิทัศน์ของสองฝั่ง การล่องเรือยางแพ ควรมีไกด์ที่มีความสามารถในการล่องเรือแพ และความรู้ด้านธรรมชาติวิทยา จำนวนนักท่องเที่ยวต่อเรือยางแพ ประมาณ ๔-๖ คน ขึ้นกับขนาดของเรือแพ จำนวนแพต่อพื้นที่นั้น ใช้เกณฑ์เดียวกับกิจกรรมพายเรือแคนู ก่อนการประกอบกิจกรรมควรมีการแนะนำเกี่ยวกับลักษณะของกิจกรรม การปฏิบัติตน และอื่น ๆ เพื่อนักท่องเที่ยวจะได้รับความปลอดภัยและประสบการณ์ที่ดีจากการประกอบกิจกรรมอาจจัดให้มีกิจกรรมพักผ่อนริมฝั่งเสริมจากกิจกรรมล่องเรือแพ กิจกรรมนี้จำเป็นต้องจัดให้มีจุดขึ้น – ลงเรือแพ

กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking) เป็นกิจกรรมพักผ่อนโดยการนำอาหารมารับประทานหรือซื้อจากร้านค้าใกล้เคียงในบริเวณที่จัดไว้ให้ เป็นกิจกรรมที่มักกระทำร่วมกับกิจกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น การเที่ยวน้ำตก การเดินป่า เดินชมธรรมชาติ ฯลฯ ควรจัดให้มีสถานที่ที่นั่งพักผ่อนรับประทานอาหารในพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีบรรยากาศสงบ และนักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับธรรมชาติ มากกว่าบรรยากาศที่ให้มีเครื่องดนตรีที่เสียงดัง หน่วยงานเจ้าของพื้นที่จำเป็นต้องจัดพื้นที่ไว้สำหรับกิจกรรมนี้ ประกอบด้วยชุดสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ โต๊ะ ม้านั่ง ถังขยะ ที่ล้างมือ ห้องสุขา และอาจมีเตาย่างอาหาร บริเวณที่จัดควรเป็นที่ร่ม มองเห็นน้ำและมีสภาพ

ภูมิทัศน์สวยงามไม่เป็นแหล่งที่เปราะบางทางนิเวศน์ ควรจัดให้มีเส้นทางเดินเท้าที่ไม่ไกลจากที่จอดรถ นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องรักษาความสะอาด ระวังขยะ ระวังไฟ และไม่ให้อาหารแก่สัตว์ป่า หรือทิ้งอาหารไว้โดยไม่มีผู้ดูแลหลังจากเสร็จสิ้นจากการรับประทานอาหาร ภาชนะเครื่องใช้ ต่าง ๆ ที่จะทิ้งเป็นขยะควรเป็นสิ่งที่ย่อยสลายได้ง่าย หากเป็นบริเวณพื้นที่ธรรมชาติที่ไม่มีการกำจัดขยะควรนำขยะกลับไปด้วย

กิจกรรมเที่ยวน้ำตก (Waterfall Visits Exploring) เป็นกิจกรรมที่นิยมที่สุดสำหรับการเที่ยวป่าเขาที่มีน้ำตกเป็นองค์ประกอบสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว การเที่ยวน้ำตกอาจมีกิจกรรมหลายอย่างประกอบกัน เช่น เล่นน้ำตก เดินสำรวจน้ำตก นั่งรับประทานอาหาร หรือชมทิวทัศน์บริเวณน้ำตกซึ่งควรจัดโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับน้ำตกและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่น่าสนใจควบคู่ไปด้วย ควรเน้นกิจกรรมที่ไม่ทำลายความสงบตามธรรมชาติและจัดเขตปลอดอาหารและเครื่องดื่มบริเวณน้ำตก เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของน้ำตก นักท่องเที่ยวควรช่วยกันดูแลรักษาไม่ส่งเสียงอีกที่รบกวนผู้อื่นและปฏิบัติตามเพื่อความปลอดภัยของตัวเอง หน่วยงานเจ้าของพื้นที่ควรดูแลเรื่องความสะอาด ดูแลให้ท่องเที่ยวปฏิบัติตามระเบียบและรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว

กิจกรรมวินด์เซิร์ฟ (Wind Surfing) เป็นกิจกรรมทางน้ำที่ให้ความสนุกสนานตื่นเต้นตลอดจนความพึงพอใจความสามารถของตนเองในการบังคับที่เล่นวินด์เซิร์ฟได้บริเวณที่เหมาะสม กิจกรรมนี้ควรเป็นแหล่งน้ำที่กว้างโล่ง มีกระแสลมแต่ไม่ปั่นป่วน (Turbulence) รอบข้างมีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเหล่านี้สามารถพิจารณาส่งเสริมได้ในพื้นที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง อย่างไรก็ตามการส่งเสริมกิจกรรมใดจำเป็นต้องพิจารณาให้รอบคอบถึงความเป็นไปได้ในการรองรับของพื้นที่ และขีดจำกัดในการจัดการดูแลมิให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จากการกระทำกิจกรรมดังกล่าวตามมาเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติบรรลุเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเหมาะสมกับประเทศไทย

มาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยวได้ดำเนินงานจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย สำหรับมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย

มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เนื่องจากเป็นสิ่งที่อยู่และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีสภาพและการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา มีระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในตัวเองด้วยปัจจัยต่าง ๆ กัน และองค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจค่อยเป็นค่อยไปหรืออาจรวดเร็วมากจนเห็นได้ชัดเจนแล้วแต่กรณีไป ซึ่งผลจากการใช้ประโยชน์ของ

มนุษย์อาจทำให้เกิดการสูญสลายของแหล่งธรรมชาตินั้นได้ถ้าปราศจากความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรนั้น ๆ ความสวยงามของแหล่งธรรมชาติที่มีอยู่มากมายในประเทศไทย เป็นจุดดึงดูดสำคัญด้านการท่องเที่ยว แต่การเปิดพื้นที่ธรรมชาติเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือขาดการจัดการที่ดีทำให้แหล่งธรรมชาติหลายแห่งเกิดความเสื่อมโทรมและส่งผลกระทบทางลบต่อการท่องเที่ยวในที่สุด ดังนั้น การกำหนดกรอบหรือเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่าง ๆ ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตนจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย และยังสามารถใช้เป็นสิ่งบ่งบอกให้นักท่องเที่ยวรับรู้ในคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ทางการท่องเที่ยวด้วย รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction) หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยวโดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ อาจเป็นความงดงามตามสภาพธรรมชาติ ความแปลกตาของสภาพธรรมชาติ สันฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์หรือเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ (Special Environmental Features) หรือสภาพแวดล้อมที่คุณค่าทางวิชาการก็ได้

แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะคือเมื่อถูกทำลายแล้วก็จะหมดสภาพไปไม่ฟื้นฟูคืนสู่สภาพเดิมได้โดยง่ายหรือต้องใช้เวลานานในการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิม จึงต้องมีการดูแลรักษาทรัพยากรอย่างดีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้มิได้เกิดขึ้นเพื่อการท่องเที่ยว แต่เป็นการนำการท่องเที่ยวเข้าไปผนวก กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ เช่น เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดูนก แมลง ส่องสัตว์ เล่นน้ำตก เป็นต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ(Natural Attraction Standard) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ คุณค่าของแหล่งธรรมชาติและความเสี่ยงต่อ การถูกทำลาย ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมี หลักเกณฑ์และดัชนีชี้วัดในการพิจารณาความมีศักยภาพ ความมีประสิทธิภาพ และความมีคุณภาพ เพื่อใช้ประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้นด้วย

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติสามารถจำแนกประเภทได้เป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำแนกตามประเภทของแหล่งธรรมชาติได้แก่

ชายหาด (Beach)

เกาะ (Island)

น้ำตก (Waterfall)

แหล่งน้ำ (Water Resource) หมายถึง พรุหนอง บึง ทะเลสาบ คลอง ลำธาร และแม่น้ำ
ถ้ำ (Cave)

ภูเขา (Mountain & Hill)

แก่ง (Rapid)

โป่งพุร้อน (Thermal Spring)

ซากดึกดำบรรพ์ (Fossil)

ธรณีสัณฐานและภูมิประเทศที่มีลักษณะพิเศษ (Special Geography and Topography)

ต้นไม้และสัตว์ป่าที่มีลักษณะพิเศษ (Special Plant and Wildlife)

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำแนกตามการจัดการพื้นที่ ได้แก่

แหล่งธรรมชาติที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ (National Park) วนอุทยาน (Forest Park) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (Wildlife Sanctuary) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า (Non-Hunting Area) สวนพฤกษศาสตร์ (Botanical Garden) สวนรุกขชาติ (Arboretum) สวนป่าและพันธุ์ไม้ (Forestry Plantations) แหล่งธรรมชาติที่เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบแหล่งธรรมชาติที่เอกชนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายและมีความสวยงามมากมาย แต่ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้บางแห่งได้ถูกทำลายไปจนหมดสภาพ หรือถูกทำลายเสียหายไปบางส่วนหรืออยู่ในสภาพเสื่อมโทรมต่อการถูกทำลายก็มีไม่น้อย ดังนั้น การเข้าไปใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติจึงมีสิ่งที่จะต้องพึงระวังไว้เสมอว่าแหล่งธรรมชาตินั้นสามารถสูญสลายไปได้ และบางแห่งนั้นยากต่อการฟื้นฟูการเข้าไปใช้ประโยชน์จะต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งธรรมชาติน้อยที่สุดทั้งยังต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในพื้นที่แหล่งธรรมชาติอย่างรอบคอบว่าจะมีผลกระทบอย่างไร มากน้อยแค่ไหน มีมาตรการในการลดผลกระทบอย่างไร และมีระบบการจัดการให้กิจกรรมที่จะเกิดในแหล่ง ธรรมชาติ นั้น ไม่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของแหล่งธรรมชาติจนเสื่อมสภาพลงไปกว่าเดิม

องค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๓ ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบที่ ๑ คุณค่าของแหล่งธรรมชาติและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย คุณค่าหรือความสำคัญของแหล่งธรรมชาติเกิดขึ้นจากหลายองค์ประกอบ ทั้งในด้านความสำคัญของแหล่ง

ธรรมชาติที่มีต่อระบบนิเวศและความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งจากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติคุณค่าทางด้านการเรียนรู้และคุณค่าทางด้านจิตใจ การประเมินคุณค่าของแหล่งธรรมชาติประกอบด้วยปัจจัยหลัก ๓ ด้าน คือ คุณค่าทางด้านชีวภาพ คุณค่าทางด้านกายภาพ คุณค่าทางสังคม ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย คือ ภาวะที่ปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติส่งผลให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้านใดด้านหนึ่งปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้น อาจมาจากภัยธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่ไม่สามารถยับยั้งภัยธรรมชาตินั้นได้และอีกประการหนึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งอาจจะตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านลบขึ้นกับสิ่งแวดล้อมได้ ตัวอย่าง เช่น ปะการังในทะเลอันดามันบางบริเวณที่เคยอุดมสมบูรณ์แต่ปัจจุบันเสื่อมโทรมลงไปมาก เนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของน้ำ การเก็บเอาปะการังมาขาย การทอดสมอเรือ การประมง กิจกรรมการท่องเที่ยวใต้น้ำเหล่านี้ เป็นต้น

ในการประเมินคุณค่าของแหล่งธรรมชาติและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย มีหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา ๔ ด้าน ได้แก่

คุณค่าทางด้านชีวภาพ ประกอบด้วย ๔ ดัชนี ชี้วัด ได้แก่

- ๑) ความหลากหลายของระบบนิเวศในแหล่งธรรมชาติ
- ๒) ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ
- ๓) ความเป็นแหล่งรวมพืชหรือสัตว์ที่มีลักษณะโดดเด่นหายากใกล้สูญพันธุ์หรือมี

จำนวนมาก

- ๔) ความโดดเด่นเฉพาะตัวของระบบนิเวศในแหล่ง ธรรมชาติ

คุณค่าทางกายภาพ ประกอบด้วย ๔ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) จำนวนประเภทของแหล่งธรรมชาติภายในแหล่งท่องเที่ยว
- ๒) ขนาดของแหล่งธรรมชาติ
- ๓) สภาพความสวยงามทางกายภาพและสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งธรรมชาติ
- ๔) ความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวทางกายภาพของพื้นที่

คุณค่าทางสังคม ประกอบด้วย ๒ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) คุณค่าต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่น
- ๒) คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ประเพณีและวัฒนธรรม

ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ประกอบด้วย ๒ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายโดยมนุษย์
- ๒) ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ

องค์ประกอบที่ ๒ ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่ง ธรรมชาตินั้น ๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น แหล่งธรรมชาติ อาจมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามมาก แต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง หรือเส้นทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวไม่ปลอดภัย ก็ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว สำหรับศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว มีดัชนี ชี้วัดที่ใช้พิจารณา ๕ ด้าน ได้แก่

- ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
- การเข้าถึงแหล่งธรรมชาติ
- ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว
- ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน
- ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

องค์ประกอบที่ ๓ การบริหารจัดการ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมดูแลการดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องได้แก่

การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่ง ธรรมชาติการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านการท่องเที่ยว

การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานของ องค์การที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชน ท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการ ท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจการ ดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้น ๆ รวมทั้งการ กระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทตามหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบ ได้แก่

แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานกลาง เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยานเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นต้น

ข้อแตกต่างระหว่างแหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยหน่วยงานกลางและแหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดย ท้องถิ่นคือ แหล่งท่องเที่ยวที่หน่วยงานกลางดูแลจะมีนโยบาย แผนงาน และโครงการในการจัดการ ด้านการอนุรักษ์แหล่ง ธรรมชาติที่ชัดเจน รวมถึงในด้านงบประมาณและบุคลากร แต่แหล่งท่องเที่ยว

ที่ดูแล โดยท้องถิ่นส่วนมากมักจะขาดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีโอกาส ที่จะเสื่อมโทรมได้ง่ายกว่า อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานท้องถิ่นสามารถเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนได้มากกว่า รวมทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

หลักเกณฑ์ที่ใช้ประเมินการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประกอบด้วย ๒ ด้านได้แก่

การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ๕ ดัชนีชี้วัดได้แก่

- ๑) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว
- ๒) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว
- ๓) การจัดการของเสียและสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
- ๔) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม
- ๕) การให้ความรู้ถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๔ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว
- ๒) มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- ๓) มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนโดยรอบ
- ๔) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทแก่ง

ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ประเภทหนึ่ง แหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งบางแห่งได้ถูกพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวแบบผจญภัยกึ่งอนุรักษ์ธรรมชาติ (Soft Adventure Tourism) ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทอื่น ๆ

แหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งนั้น มักจะอยู่ในเขตป่าต้นน้ำที่มีความเปราะบางทางธรรมชาติ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง รวมทั้งป่าดิบชื้นที่มีระบบนิเวศที่ซับซ้อน ในระยะแรกกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทแก่ง เริ่มต้นด้วยการใช้ไม้ไผ่มาทำเป็นแพล่องลำน้ำ ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แต่เนื่องจากการท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้ป่าไผ่ลดลง จึงมีการนำเรือยางเข้ามาใช้ทดแทนและมีอุปกรณ์ป้องกันภัยต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อให้

มีความปลอดภัยสำหรับกิจกรรมการล่องแก่งมากขึ้น เช่น หมวกกันกระแทก เสื้อชูชีพ เป็นต้น ต่อมา การท่องเที่ยวประเภทแก่งได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวแนวผจญภัย ประกอบกับความสวยงาม ความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่าไม้ ความท้าทาย และความน่าตื่นตาตื่นใจของการล่องแก่งที่เปรียบเสมือนการเอาชนะธรรมชาติจึงเป็นจุดดึงดูดสำคัญให้มีการเปิดพื้นที่ท่องเที่ยวประเภทแก่งเพิ่มมากขึ้นแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งหลายแห่งจึงมีนักท่องเที่ยวนิยมเข้าไปล่องแก่งเป็นจำนวนมากในแต่ละปี เช่น แก่งหินเพิง ที่ล่อชู แก่งลำน้ำแซ็ก เป็นต้น แต่การเปิดพื้นที่ทางธรรมชาติหรือการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทแก่งซึ่งเป็นกิจกรรมในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง ประกอบกับการท่องเที่ยวประเภทแก่งนั้นเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างใหม่จึงส่งผลให้อาจมีการจัดการที่ไม่ดีนัก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของพื้นที่ ความเสื่อมโทรมของแหล่งธรรมชาติ รวมทั้งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ดังนั้น การกำหนดกรอบหรือเกณฑ์มาตรฐานด้านการท่องเที่ยวประเภทแก่งให้ชัดเจนจึงมีความจำเป็น ทั้งนี้ เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการพัฒนารวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งเพื่อยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งในด้านของคุณภาพของสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ รวมทั้งเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทแก่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แก่ง (Rapid) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หมายถึง พืดหินหรือโขดหินที่เกิดขวางทางน้ำ มักจะมีตามต้นแม่น้ำ

แก่ง หมายถึง โขดหิน หมู่ของโขดหิน หรือหมู่เกาะกลางลำน้ำ ที่ตั้งขวางทางน้ำอยู่ทำให้ลำน้ำช่วงนี้ไหลแรง โดยมากพบตอนต้นๆ ของแม่น้ำ ลำธาร โดยบริเวณลำน้ำที่มีพืดหินหรือโขดหินที่อยู่กลางลำน้ำนั้นอาจถูกท่วมได้ในฤดูที่มีปริมาณน้ำมาก การไหลของน้ำในลำน้ำที่มีสภาพดังกล่าวจะเป็นการไหลที่แรงและเร็ว ความเร็วของกระแสน้ำได้ผิวน้ำและระดับน้ำจะแตกต่างกันโดยช่วงต่ำกว่าผิวน้ำลงไปกระแสน้ำ จะค่อยๆ ลดความเร็วลง (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗)

แหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่ง หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยวโดยมีแก่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน และมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ การล่องแก่งการพายเรือ การพักผ่อน และการเดินป่า ซึ่งอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาธรรมชาติเข้าไปด้วยได้แก่ การดูนก การสำรวจธรรมชาติ การศึกษาพันธุ์พืชต่าง ๆ เป็นต้น

กิจกรรมล่องแก่ง หมายถึง การล่องเรือยางในสายน้ำที่มีพื้นที่ตื้นน้ำลาดชันมากมีกระแสน้ำไหลเร็วและแรง ผ่านบริเวณที่มีเกาะแก่งต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวล่องแก่งเป็นการท่องเที่ยวแบบผจญภัย กึ่งอนุรักษ์ธรรมชาติที่อาศัยสายน้ำ เป็นการท่องเที่ยวที่สนุกสนานตื่นเต้น ทำท้าทายความสามารถของนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแบบผจญภัยกึ่งอนุรักษ์ธรรมชาติ หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวใดๆก็ตามที่มีองค์ประกอบของความท้าทายหรือเสี่ยงภัย การใช้พลกำลัง การได้รับความสนุกเพลิดเพลินและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเข้ามาเกี่ยวข้อง

การจำแนกประเภทของแหล่งธรรมชาติประเภทแก่ง

แหล่งธรรมชาติประเภทแก่ง สามารถแบ่งออกตามลักษณะทางกายภาพได้ ๒ ประเภท คือ

๑. แก่งหิน ลักษณะเด่นของแก่งประเภทนี้ คือ มีลักษณะกายภาพที่มีโขดหินกีดขวางทางน้ำไหลขนาดของโขดหินจะมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่สลับกันไปสามารถมองเห็นโขดหินชัดเจนในช่วงที่ฤดูน้ำน้อยหรือฤดูแล้ง โดยแก่งประเภทนี้เหมาะสำหรับทำกิจกรรมท่องเที่ยวแนวผจญภัย เช่น การล่องแก่ง ปัจจุบันกิจกรรมการล่องแก่งเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมาก นอกจากนี้แก่งที่มีลักษณะโขดหินยังเป็นแหล่งระบบนิเวศที่สำคัญของลำน้ำ เนื่องจากโขดหินที่กีดขวางลำน้ำนั้นมีชอกต่าง ๆ ไว้เป็นที่หลบภัยหรือเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำทำให้จำนวนของสัตว์เพิ่มขึ้นอย่างมากในบริเวณนี้ ดังนั้น การทำลายโขดหิน เช่น การระเบิดแก่งก็เหมือนเป็นการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์และที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ

๒. แก่งดิน ลักษณะเด่นของแก่งประเภทนี้ คือ มีลักษณะกายภาพที่มีโขดดินกีดขวางทางน้ำไหลหรือมีลักษณะเกาะกลางลำน้ำ ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนแม่น้ำเป็นระยะเวลายาวนานจนทำให้เกิดเป็นโขดดินหรือเกาะกลางน้ำ โดยมีตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่และมีพืชหรือวัชพืชขึ้นในพื้นที่บริเวณนั้นๆ มีการใช้ประโยชน์จากประชาชนหรือชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง เช่น มีการปลูกพืชผัก ข้าว พืชไร่ ในช่วงฤดูแล้งที่มีน้ำน้อย

กรอบแนวคิดในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน

ปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวล่องแก่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก แหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพภูมิประเทศและลักษณะของลำน้ำที่เหมาะสมในการล่องแก่งหลายแห่งจึงได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี การเข้าไปใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งนั้นมีกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลากหลายรูปแบบ เช่น การล่องแก่ง การพายเรือ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การดูนก การตั้งแคมป์พักแรม เป็นต้น การใช้ประโยชน์ดังกล่าวจำเป็นต้องตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสภาพธรรมชาติดั้งเดิมซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาถึงประเภทและลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริมที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ รวมทั้งพิจารณามาตรการในการป้องกันและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจาก

กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทแก่ง และมาตรการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ดังนั้น จึงควร มีการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานที่สามารถใช้ได้กับแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งทุกแห่งทั่วประเทศ โดยที่ ผ่านมาได้มีการศึกษาเพื่อจัดทำเกณฑ์มาตรฐานด้านการท่องเที่ยวประเภทแก่งไว้ทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ

การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งนั้น นอกจากจะเน้นไปที่คุณค่าหรือ ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งที่มีศักยภาพในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม แล้ว ยังพิจารณาถึงความเหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพ ธรรมชาติดั้งเดิม ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และความปลอดภัยจากกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทแก่ง **องค์ประกอบพื้นฐาน ๔ ด้าน สำหรับประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่ง ได้แก่ องค์ประกอบที่ ๑ คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย**

หมายถึง คุณค่าหรือความสำคัญของแหล่งธรรมชาติประเภทแก่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากหลาย องค์ประกอบทั้งในด้านความสำคัญของแหล่งธรรมชาติที่มีต่อระบบนิเวศ ความสำคัญต่อมนุษย์จาก การเข้าไปใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติ คุณค่าทางด้านการเรียนรู้ และคุณค่าทางด้านจิตใจ รวมถึง ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงภาวะของปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของแก่งที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้านใดด้าน หนึ่งปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้น อาจมาจากภัยธรรมชาติที่มนุษย์ไม่ สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่ไม่สามารถยับยั้งภัยธรรมชาตินั้นได้ และ อีกประการหนึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งอาจจะตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผลทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในด้านลบขึ้นกับสิ่งแวดล้อมได้

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณค่าและความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่ง ประกอบด้วยปัจจัยหลักที่ใช้ในการพิจารณา ๒ ด้าน ได้แก่

คุณค่าด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๑๐ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) ความกว้างของลำน้ำบริเวณแก่ง
- ๒) ความยาวของลำน้ำบริเวณแก่ง
- ๓) ความเขียวและความลึกของน้ำบริเวณแก่ง
- ๔) ความสะอาดของน้ำบริเวณแก่ง
- ๕) ความสวยงามของแก่ง
- ๖) ความโดดเด่นเฉพาะตัวของแก่ง
- ๗) จำนวนและความถี่ของแก่ง
- ๘) สัตว์น้ำที่อาศัยในบริเวณแก่ง
- ๙) ความสมบูรณ์ของป่าในบริเวณรอบแก่ง

๑๐) เรื่องราวพื้นบ้าน

ที่เกี่ยวข้องกับแก่ง ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ประกอบด้วย ๓ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) การรุกรานพื้นที่รอบแก่ง
- ๒) กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการทำลายสภาพธรรมชาติบริเวณแก่ง
- ๓) ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ

องค์ประกอบที่ ๒ ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยในการเสริมให้แหล่งธรรมชาตินั้นๆ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น แหล่งธรรมชาติอาจมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามมาก หากแต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้น้อย ขาดความปลอดภัยในการท่องเที่ยว หรือมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เป็นต้น สำหรับศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว มีเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ๔ ด้าน ได้แก่

ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๒ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) โอกาสในการเป็นแหล่งดูสัตว์
- ๒) โอกาสในการเป็นแหล่งดูพันธุ์พืช

การเข้าถึง ประกอบด้วย ๒ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขตบริการ
- ๒) ความเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก

ความปลอดภัย ประกอบด้วย ๕ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) การวัดระดับน้ำและการแจ้งเตือนถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำแก่นักท่องเที่ยว

- ๒) ความปลอดภัยของเส้นทางเข้าสู่ตัวแก่งและเส้นทางบริเวณแก่ง

- ๓) การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติ

- ๔) การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากปัจจัยอื่น

- ๕) ความอันตรายของแก่งและเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย

ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๒ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของตัวแหล่งท่องเที่ยว

- ๒) ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชนและหน่วยงานรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ ๓ การบริหารจัดการ

หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านการท่องเที่ยวการจัดการด้านการให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยวการจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งในประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท ตามหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานราชการส่วนกลาง เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ที่ดินส่วนตัวของเอกชน เป็นต้น

ทั้งนี้ ข้อแตกต่างระหว่างแหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยหน่วยงานราชการส่วนกลางและแหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยท้องถิ่น คือ แหล่งท่องเที่ยวที่หน่วยงานราชการส่วนกลางดูแลจะมีนโยบาย แผนงาน และโครงการในการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติที่ชัดเจน รวมถึงในด้านงบประมาณและบุคลากรแต่แหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยท้องถิ่นส่วนมากมักจะขาดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นภาพรวมในระยะยาว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะเสื่อมโทรมได้ง่ายกว่า อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานท้องถิ่นนั้นจะสามารถเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนได้มากกว่า รวมทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

เกณฑ์ที่ใช้ประเมินการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งประกอบด้วย ๒ ด้านได้แก่

การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ๘ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม
- ๒) การจัดการด้านภูมิทัศน์และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่
- ๓) การจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด
- ๔) การจัดการน้ำเสีย
- ๕) มาตรการป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบาง
- ๖) การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- ๗) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว

๘) การติดตามประเมินผลกระทบ

การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๖ ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- ๑) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวแก่ง
- ๒) ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน
- ๓) มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย
- ๔) เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย
- ๕) การให้บริการ
- ๖) การจัดการด้านการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบที่ ๔ การบริหารจัดการกิจกรรมการล่องแก่ง

เกณฑ์ที่ใช้ประเมินการบริหารจัดการกิจกรรมการล่องแก่งในแหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่งนั้นประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่

ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการล่องแก่ง ประกอบด้วย ๕ ดัชนีชี้วัด

- ๑) ระดับความยากง่ายของการล่องแก่ง
- ๒) โอกาสในการพบแหล่งธรรมชาติประเภทอื่น
- ๓) จุดปล่อยเรือแพ
- ๔) จำนวนผู้ประกอบการที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจกรรมการล่องแก่ง

การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๑๐ ดัชนีชี้วัด

- ๑) ชี้แจงให้นักท่องเที่ยวทราบถึงกฎระเบียบและข้อห้ามก่อนการล่องแก่ง
- ๒) อธิบายเกี่ยวกับเส้นทางการล่องแก่ง
- ๓) ให้ความรู้เรื่องความปลอดภัยในการล่องแก่ง
- ๔) สาธิตวิธีใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในการล่องแก่ง
- ๕) กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อแพ ๑ ลำ
- ๖) จัดที่นั่งที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยว
- ๗) แบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวตามประสบการณ์และความเสี่ยง เช่น การว่ายน้ำ ผู้สูงอายุ

เป็นต้น

- ๘) ดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวขณะล่องแก่ง
- ๙) อธิบายเทคนิคขณะ ล่องแก่ง เช่น การโน้มตัว การหมอบ เป็นต้น
- ๑๐) ควบคุมนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อห้าม

ความพร้อมด้านบุคลากร ประกอบด้วย ๕ ดัชนีชี้วัด

- ๑) มีหัวหน้าผู้จัดการในการกำกับดูแลกิจกรรมล่องแก่ง
- ๒) มีผู้ควบคุมเรือยางที่ได้รับการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ

- ๓) มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยที่ได้รับการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ
- ๔) มีความพร้อมและเพียงพอของบุคลากรในการทำงาน
- ๕) มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานในที่ทำงาน

ความพร้อมด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ ๑๐ ดัชนีชี้วัด

- ๑) คู่มือการล่องแก่ง
- ๒) เสื้อชูชีพ
- ๓) หมวกนิรภัย หมวกกันกระแทก
- ๔) รองเท้า
- ๕) เรือ แพ
- ๖) ไม้พาย
- ๗) อุปกรณ์ให้สัญญาณ เช่นนกหวีด เป็นต้น
- ๘) ถังเชื้อกช่วยชีวิต
- ๙) ชุดปฐมพยาบาล
- ๑๐) วิทยุสื่อสาร

หลักประกันภัยแก่นักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๓ ดัชนีชี้วัด

- ๑) การประกันภัย
- ๒) แผนการจัดการความเสี่ยง
- ๓) บุคลากรดูแลด้านสุขภาพและปฐมพยาบาล

มาตรฐานกิจกรรมการเดินป่า

มาตรฐานกิจกรรมการเดินป่า หมายถึง มาตรฐานกิจกรรมเดินป่า ผู้ประกอบกิจกรรมมี

หลักเกณฑ์องค์ประกอบ ๓ ข้อ คือ

- ๑) การจัดการบริหารองค์กร
- ๒) การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- ๓) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

และมาตรฐานพื้นที่กิจกรรมการเดินป่ามีหลักเกณฑ์องค์ประกอบ ๕ ข้อ คือ

- ๑) องค์ประกอบทางธรรมชาติ
- ๒) สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรม
- ๓) การจัดการบริหารองค์กร
- ๔) การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- ๕) การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

เส้นทางเดินป่า คือ ถนนหรือเส้นทางที่นำนักท่องเที่ยวเข้าสู่จุดประกอบกิจกรรม เช่น เพื่อการพักผ่อน การนันทนาการ หรือศึกษาเรียนรู้ แบ่งได้เป็น ๓ ประเภทหลัก คือ

๑. เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้น ระยะตั้งแต่ ๕๐๐ เมตรถึง ๓ กิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นทางเดินแบบทางเดียว (one-way หรือ close-loop) ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินตลอดเส้นทางไม่เกิน ๔ ชั่วโมง เหมาะสำหรับบุคคลทั่วไป สภาพทางเดินมีการออกแบบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ทุกเพศทุกวัย และมีมาตรฐานพร้อมที่จะรองรับผู้ใช้เส้นทางจำนวนมากได้ทุกฤดูกาล ความกว้างของผิวเส้นทางเฉลี่ยประมาณ ๑ ถึง ๒ เมตร อาจมีป้ายสื่อความหมายติดตั้งในจุดที่มีความน่าสนใจ มีการจัดสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันอันตรายแก่นักท่องเที่ยว หรือเพื่อการรักษาสภาพแวดล้อม เช่น จัดบริเวณขอบที่ชัดเจนเพื่อป้องกันการพลัดตก จัดให้มีราวสำหรับยึดจับ มีการปรับปรุงสภาพพื้นผิวทางเดินให้มั่นคงแข็งแรง ถางวัชพืช กิ่งไม้ บริเวณเส้นทางทั้งพื้นผิวทางเดิน มีป้ายชี้ไปในทุกทางแยกของเส้นทาง

๒. เส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะไกล ระยะทางระหว่าง ๓-๕ กิโลเมตร เหมาะสำหรับผู้ที่มีความสุขร่างกายสมบูรณ์ มีประสบการณ์ในการเดินป่า สภาพเส้นทางมีข้อจำกัดด้านความสะดวกสบาย และมีข้อจำกัดในการใช้ในบางฤดูกาล อาจมีการจัดให้มีที่พักแรมระหว่างทาง (Camping area) และอาจมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงเล็กน้อย เช่น ป้ายชี้บอกทางในจุดต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น ราวจับบริเวณขอบทาง ที่นั่งข้างทาง สะพานแบบง่าย ๆ ในช่วงที่ไม่สามารถเดินผ่านไปได้ มีป้ายสื่อความหมายเพื่อป้องกันการเดินออกนอกเส้นทางและเส้นทางกว้างน้อยกว่า ๑ เมตร

๓. เส้นทางเดินป่าระยะไกล ระยะทางมากกว่า ๕ กิโลเมตร เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีประสบการณ์และผู้ที่ยื่นขอใบในการเดินป่า ต้องการสัมผัสธรรมชาติอย่างสันโดษ เนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกลจากสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างสิ้นเชิง สภาพการพัฒนาเส้นทางมีอย่างจำกัด ผิวทางอาจปล่อยให้ตามธรรมชาติ การบอกเส้นทางอาจมีการทำอย่างง่าย ๆ ใช้การหมายแนวโดยปักเสาทำเครื่องหมายบนต้นไม้ หรือทาสีทางแยก การข้ามจุดอุปสรรคต่าง ๆ อาจมีหมายพาดหรือก้อนหินเรียงสำหรับก้าวข้าม ระหว่างเส้นทางอาจจัดให้มีจุดพักค้างแรม ผู้ที่เข้าไปในเส้นทางประเภทนี้ต้องมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ของใช้ เครื่องมือในการเดินป่าอย่างครบครัน

กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมการเดินป่า

องค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมการเดินป่า ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ เกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมเดินป่าสำหรับผู้ประกอบกิจกรรมเดินป่า และเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมเดินป่าสำหรับพื้นที่กิจกรรมเดินป่า

๑. มาตรฐานกิจกรรมการเดินป่า สำหรับผู้ประกอบการเดินป่าเพื่อกำหนดความพร้อมขั้นพื้นฐานของผู้จัดดำเนินกิจกรรมหรือผู้ประกอบการเดินป่า มีปัจจัยการพิจารณา คือ การบริหารจัดการ จัดการองค์กร การบริการพื้นฐาน การสร้างหลักประกันความปลอดภัยและความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และการคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร

๒. มาตรฐานกิจกรรมการเดินป่า สำหรับพื้นที่กิจกรรมเดินป่าเพื่อเป็นแหล่งในการประกอบกิจกรรมการเดินป่าที่สอดคล้องกับปรัชญาและเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และคาดหวังให้เกิดมาตรฐานกิจกรรมการเดินป่าในพื้นที่ท่องเที่ยวทั่วไป ได้แก่ องค์ประกอบทางธรรมชาติ ความสะดวกในการทำกิจกรรม การบริหารจัดการองค์กร การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเดินป่า และการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น

มาตรฐานกิจกรรมปีนหน้าผา

การปีนหน้าผามีวิวัฒนาการมาจากการปีนหน้าผา ซึ่งมีประวัติยาวนานนับพันปี การปีนเขาของคนยุคก่อนๆ นั้นมีหลายเหตุผล นับตั้งแต่เพื่อความอยู่รอดตามธรรมชาติ เพื่อความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา การปีนเขาในยุคต่อมา ส่วนใหญ่มีเหตุผลเพื่อการค้นคว้าสำรวจ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้มีการพัฒนารูปแบบการปีนเขาชนิดใหม่ขึ้น เรียกว่า “กีฬาการปีนหน้าผา” (Sport rock climbing) ซึ่งไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องการพิชิตยอดเขาสูงชัน ไม่ต้องเดินทางนาน และไม่ต้องทนกับความเหน็ดเหนื่อยของสภาพอากาศอันโหดร้าย เพียงแต่ใช้ส่วนของภูเขา คือ “หน้าผา” (Cliff) ซึ่งมีความสูงหลายระดับตั้งแต่ ๘๐-๑๒๐ องศา มาใช้ปีนเพื่อทดสอบกำลังกายและจิตใจ

กิจกรรมปีนหน้าผาในประเทศ เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ได้รับคามนิยมซึ่งอยู่ในกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะถือว่าการท่องเที่ยวที่เข้าไปสัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิด และไม่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในพื้นที่

กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมปีนหน้าผา

องค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมปีนหน้าผา ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ เกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมปีนหน้าผาสำหรับผู้ประกอบกิจกรรมปีนหน้าผา และเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมปีนหน้าผาสำหรับพื้นที่กิจกรรมปีนหน้าผา

๑. มาตรฐานกิจกรรมการปีนหน้าผาสำหรับผู้ประกอบกิจกรรมปีนหน้าผาเพื่อกำหนดความพร้อมขั้นพื้นฐานของผู้จัดดำเนินกิจกรรมหรือผู้ประกอบการเดินป่า มีปัจจัยการพิจารณา คือ การบริหารจัดการองค์กร การประสานงานกับท้องถิ่น และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวปีนหน้าผา

๒. มาตรฐานกิจกรรมปีนหน้าผาสำหรับพื้นที่กิจกรรมปีนหน้าผา เพื่อเป็นแหล่งในการประกอบกิจกรรมปีนหน้าผาที่สอดคล้องกับปรัชญาและเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และคาดหวังให้เกิดมาตรฐานกิจกรรมปีนหน้าผาในพื้นที่ท่องเที่ยวทั่วไป ได้แก่ องค์ประกอบทางธรรมชาติ ความสะดวกในการทำกิจกรรม การบริหารจัดการองค์กร การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวปีนหน้าผา และการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น

มาตรฐานกิจกรรมการตุนก

กิจกรรมการท่องเที่ยวดุนก เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพและมีความสำคัญที่ถูกกำหนดไว้ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมการตุนกเป็นที่ได้รับความนิยมแพร่หลายทั่วโลก มีสมาคม ชมรม หรือกลุ่มตุนกมากมายในหลายประเทศ และการตุนกยังเกี่ยวข้องกับกิจกรรมมากมายหลายอย่าง เช่น การถ่ายภาพการจัดทำวารสาร ฯลฯ

กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมตุนก

องค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมตุนก ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ เกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมตุนกสำหรับผู้ประกอบกิจกรรมตุนกและเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมตุนกสำหรับพื้นที่กิจกรรมตุนก

๑. มาตรฐานกิจกรรมตุนกสำหรับผู้ประกอบกิจกรรมตุนก เพื่อกำหนดความพร้อมขั้นพื้นฐานของผู้จัดดำเนินกิจกรรมหรือผู้ประกอบการตุนก มีปัจจัยการพิจารณา คือ การบริหารจัดการองค์การ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวดุนก และการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น

๒. มาตรฐานกิจกรรมตุนกสำหรับพื้นที่กิจกรรมตุนก เพื่อเป็นแหล่งในการประกอบกิจกรรมตุนกที่สอดคล้องกับปรัชญาและเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และคาดหวังให้เกิดมาตรฐานกิจกรรมตุนกในพื้นที่ท่องเที่ยวทั่วไป ได้แก่ องค์ประกอบทางธรรมชาติ ความสะดวกในการทำกิจกรรม การบริหารและจัดการองค์การ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวดุนกและการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น

มาตรฐานกิจกรรมดูพรรณไม้ป่า

กิจกรรมท่องเที่ยวดูพรรณไม้ป่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ธรรมชาติในปัจจุบันได้รับความนิยมมากขึ้น มีแนวโน้มการขยายตัวไปสู่กว้างทุกวัย และอาชีพ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวดูจากประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือจากประเทศในแถบทวีปเอเชีย ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีมัคคุเทศก์ดูพรรณไม้ป่าโดยตรง รวมทั้งยังไม่มีผู้ประกอบกิจกรรมดูพรรณไม้ป่าที่มีการจดทะเบียนภายในประเทศ หรือดำเนินกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย

กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมดูพรรณไม้ป่า

องค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมดูพรรณไม้ป่า ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ เกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมดูพรรณไม้ป่าสำหรับผู้ประกอบกิจกรรมดูพรรณไม้ป่า และเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมดูพรรณไม้ป่าสำหรับพื้นที่กิจกรรมดูพรรณไม้ป่า

๑. มาตรฐานกิจกรรมดูพรรณไม้ป่าสำหรับผู้ประกอบกิจกรรมดูพรรณไม้ป่า เพื่อกำหนดความพร้อมขั้นพื้นฐานของผู้จัดดำเนินกิจกรรมหรือผู้ประกอบการดูพรรณไม้ป่า มีปัจจัยการพิจารณา คือ การบริหารจัดการองค์การ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวดูพรรณไม้ป่า และการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น

๒. มาตรฐานกิจกรรมดูพรรณไม้ป่าสำหรับพื้นที่กิจกรรมดูพรรณไม้ป่า เพื่อเป็นแหล่งในการประกอบกิจกรรมดูพรรณไม้ป่าที่สอดคล้องกับปรัชญาและเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และคาดหวังให้เกิดมาตรฐานกิจกรรมดูพรรณไม้ป่าในพื้นที่ท่องเที่ยวทั่วไป ได้แก่ องค์ประกอบทางธรรมชาติ ความสะดวกในการทำกิจกรรม การบริหารจัดการองค์กร การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวดูพรรณไม้ป่าและการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น

มาตรฐานกิจกรรมค่ายพักแรม

การเดินทางของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน มักมีความต้องการพบความแปลกใหม่และไม่มี ความจำเจในการเดินทางท่องเที่ยว สำหรับการพักแรมถือเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยว ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาให้รูปแบบที่พักแรมมีความหลากหลาย ซึ่งการพักแรมแบบแคมป์ปิ้งเป็นการพักแรมรูปแบบใหม่ ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว แต่การพัฒนาพื้นที่ สำหรับการพักแรมแบบแคมป์ปิ้งสำหรับเอกชนยังมีอยู่น้อย ซึ่งส่วนใหญ่ที่สมบูรณ์มักอยู่ในพื้นที่ของภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการเกือบทั้งหมดอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติต่าง ๆ

กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมค่ายพักแรม

องค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานกิจกรรมค่ายพักแรม ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ กรณีไม่พิจารณาปัจจัยเสริมด้านห้องน้ำในห้องพัก และกรณีที่พิจารณาปัจจัยเสริมด้านห้องในห้องพักตามเกณฑ์มาตรฐานเบื้องต้นของโรงแรมระดับ ๓ ดาว

กรณีไม่พิจารณาปัจจัยเสริมด้านห้องน้ำในห้องพัก ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ลักษณะของพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การบริหารและการจัดการ กิจกรรมการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนกรณีที่พิจารณาปัจจัยเสริมด้านห้องน้ำในห้องพักตามเกณฑ์มาตรฐานเบื้องต้นของ โรงแรมระดับ ๓ ดาว ประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวก

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว

ในพจนานุกรม Webster's Third New International Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า Tourism หรือ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อสราญใจ การบริหารงานธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ส่วน Tourist หมายถึง นักท่องเที่ยว ผู้ที่เดินทางจากอีกจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เพื่อไฝหาสุขารมณ์หรือเพื่อความรู้ทางวัฒนธรรมแล้วกลับมา ณ จุดเริ่มต้น คำว่า “การท่องเที่ยว” จึงเป็นคำที่มีความหมายกว้างมิได้มีความหมายเพียงการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการเคลื่อนย้ายประชากรจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในปัจจุบันการท่องเที่ยวจึงเป็นธุรกิจที่กว้างขวาง ความหมายของการท่องเที่ยวนั้นอาจ

สรุปได้ในเงื่อนไข ๓ ประการ คือ ประการแรก ต้องเดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว ประการที่สอง ต้องเดินทางไปด้วยความสมัครใจ และประการสุดท้ายเดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใด ๆ ก็ได้ ที่มีไว้เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ (วรรณ วทวณิช, ๒๕๓๙)

ปัจจัยของการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดหรือโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ในแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดที่เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจุดหนึ่งหรือหลายจุดก็ได้ ถ้ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหลายจุด แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะมีนักท่องเที่ยวและสนใจนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวกันมากสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

(๑) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่ธรรมชาติให้มา (Natural Attraction Factors) คือ ความงามตามธรรมชาติที่สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปเที่ยวในพื้นที่นั้น เช่น หาดทรายที่สวยงาม สภาพป่า และชีวิตสัตว์ป่า เป็นต้น

(๒) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Historical and Cultural Attraction Factors) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วสามารถดึงดูดใจให้มนุษย์ไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด วัง เมืองโบราณ เป็นต้น วิธีชีวิตจากการกระทำของ

(๓) คน เช่น ตลาดน้ำ ก็เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นมา รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่คนเราสร้างขึ้นมา เช่น การแข่งกีฬา การแสดง การจัดเทศกาล เช่น งานเทศกาลอาหาร งานเทศกาลผลไม้ เป็นต้น

๒) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างสะดวกสบายที่สำคัญมากที่สุดคือ เรื่องที่พักแรมไม่ว่าจะเป็นที่พักในรูปแบบโรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ สิ่งสำคัญอันดับรองลงมา คือ การบริโภค จึงต้องมีร้านอาหารบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนข่าวสารข้อมูลเพื่อการเดินทางไว้บริการนักท่องเที่ยว

๓) การเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ คือ ต้องมีการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างสะดวกปัจจัยในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไปตามความพึงพอใจหรือความต้องการที่จะได้รับการไปท่องเที่ยว โดยที่บางคนต้องการไปท่องเที่ยวธรรมชาติอย่างเดียวแต่บางคนอาจจะต้องความสะดวกสบายในเรื่องของที่พักหรืออาหาร เป็นต้น

การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก ๓ ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการท่องเที่ยว (Tourism Service) และ การตลาด การท่องเที่ยว (Tourism Market of Tourist) แต่องค์ประกอบย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน ความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวจึงอยู่ที่ความแตกต่างใน องค์ประกอบย่อยและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง (อรนุช ศิลป์มณีพันธ์, ๒๕๔๗) ทั้งนี้ การท่องเที่ยว จึงเป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์ที่สร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและ วัฒนธรรมในการเดินทางไปท่องเที่ยวแต่ละสถานที่ย่อมมีจุดหมายของการเดินทางไปท่องเที่ยวที่ต่างกัน

วัตถุประสงค์กับการท่องเที่ยว

โรบินสัน (Robinson) ได้กล่าวไว้ว่า วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวของบุคคลมีอยู่ ๘ ประการ คือ

- ๑) เพื่อฟื้นฟูสุขภาพและร่างกาย
- ๒) เพื่อสุขภาพอนามัย เพื่อสูดอากาศบริสุทธิ์ อาบแดด อาบน้ำแร่
- ๓) เพื่อเข้าร่วมหรือชมกิจกรรมทางกีฬา
- ๔) เพื่อไปชมสิ่งที่แปลกใหม่ในต่างประเทศ
- ๕) เพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจ ความสนุกสนาน ความสดชื่น เพื่อการพักผ่อน
- ๖) เพื่อสาเหตุส่วนตัว เช่น ไปเยี่ยมญาติ ไปพบเพื่อนใหม่หรือเพื่อหลบหนีคนที่ ใกล้เคียงใจ
- ๗) เพื่อเหตุผลทางด้านจิตใจ ศาสนา
- ๘) เพื่ออาชีพและการธุรกิจ

ตามมติเอกฉันท์ของสหประชาชาติในการประชุมครั้งที่ ๒๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ อันเป็นปี ท่องเที่ยวสากลว่า “การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่มนุษยชาติต้องการมากที่สุด ควรที่รัฐบาลของ ทุกประเทศและมนุษย์ทุกคนจะสนับสนุน” (Burkart & Medlik, ๑๙๘๕ : ๕๙) จากมูลเหตุจูงใจ เพื่อ การท่องเที่ยวที่กล่าวมานี้ คงจะไม่มีมูลเหตุจูงใจอันใดอันหนึ่งที่เป็นตัวกระตุ้นที่เด่นที่สุด แต่มีลักษณะ ผสมผสานกัน

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวแห่งโลก (WTO, ๒๐๐๔) ได้ให้อธิบายคำจำกัดความล่าสุดของการ พัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable Tourism) ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะไม่ใช่เป็นเพียง แค่การท่องเที่ยวขนาดเล็กหรือการตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche tourism segments) หากแต่การ ท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องครอบคลุมถึงการตลาดโดยรวมหรือที่เรารู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “การ ท่องเที่ยวแบบมวลชน” (Mass tourism) โดยทั่วไปการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ ให้ความสำคัญต่อการเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสังคมและวัฒนธรรมของคน

ทั้งในรุ่นปัจจุบันต่อไปจนถึงคนในอนาคต ดังนั้น หลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในคำจำกัดความของ WTO จึงประกอบด้วย

การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด การเคารพในสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชนการสร้างเสริมความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรก่อให้เกิดการกระจายของรายได้อย่างเป็นธรรมและเข้าถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (Tourism stakeholder) นอกจากนี้ ยังควรที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย

นอกจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (Tourism stakeholder) ทุกฝ่าย รวมไปถึงจะต้องสามารถรักษาความพึงพอใจสูงสุดของนักท่องเที่ยว การดำเนินการวางแผนอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญจะต้องมีเครื่องมือดัชนีที่ใช้วัดประสิทธิภาพต่อผลกระทบของการดำเนินการในส่วนต่าง ๆ เพื่อสามารถนำไปปรับปรุงและแก้ไขเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

ปัจจัยสำคัญ ๕ ประการ ในการนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่กำเนิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วสืบทอดต่อกันมา เช่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยว เป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในฐานะผู้บริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความต้องการ (Demand) ที่ทำให้คนในแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มนักท่องเที่ยวต้องตอบสนอง ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยว และก่อผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยเหตุนี้ นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจึงจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว กลุ่มธุรกิจให้ความสำคัญกับธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว จนอาจละเลยผลกระทบด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้น ถ้าจะให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กลุ่มธุรกิจนี้จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและเป็นตัวกลางที่จะช่วยกลั่นกรองคุณภาพของนักท่องเที่ยว ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว มีบทบาทเป็นทั้งผู้ผลิตทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนในชุมชน ขณะเดียวกันในชุมชนเองมีบทบาทเป็นผู้ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ที่ผ่านมามีคนในแหล่งท่องเที่ยวมักเป็นฝ่ายตั้งรับการท่องเที่ยวที่เข้ามา โดยคนในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมองเห็นผลประโยชน์ในเชิงรายได้ แต่อาจไม่ตระหนัก

และคาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมา นอกจากการตั้งรับกับทรัพยากรที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว คนในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวกลับไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม หรืออาจกล่าวได้ว่าคนในชุมชนได้ประโยชน์เพียงส่วนน้อย เมื่อเทียบกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงให้ความสำคัญกับเรื่องการกระจายผลประโยชน์ให้กับคนในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ความรักท้องถิ่นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งอยู่ในหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่มีส่วนช่วยอนุรักษ์วิถีชีวิตและทรัพยากรของชุมชน สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรของตนเอง ซึ่งเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่คนในชุมชนจะต้องมีสิทธิเลือกได้ว่าต้องการให้ทรัพยากรของตนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือไม่และควรมีรูปแบบเช่นไร นักวิชาการและสถาบันการศึกษา ได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นหน่วยงานสนับสนุน (Facilitator) ที่ช่วยนำความรู้ในทางวิชาการหรือภูมิปัญญาสากลมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อยกระดับและคำอธิบายองค์ความรู้ท้องถิ่น ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาให้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นสากลได้ และยิ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวได้รับการศึกษาค้นคว้ามากเท่าใด คนในชุมชน นักท่องเที่ยว และกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวก็จะเห็นคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากบทบาทการเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าแล้ว นักวิชาการอาจเข้าไปมีบทบาทในการเป็นวิทยากรช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกให้เกิดการพูดคุยกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน หลักการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น จึงประกอบด้วยหลักการที่สำคัญอยู่ ๑๐ ประการ คือ

๑. อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using resource sustainable) หมายถึง ต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิม ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่า คุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดี รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุงบำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูน และเสริมสร้างไว้ให้มากเพียงพอต่อการใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมการปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดอย่างเหมาะสมจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

๒. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (Reducing over-consumption and waste) ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันวางแผนการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติและมีคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก ส่วนการลดของเสีย เช่น ขยะปฏิกูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ขยะแห้งอาจนำระบบการหมุนเวียนการใช้ การใช้ซ้ำ และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Reuse Renew Recycle) ขยะเปียกอาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์และนำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

๓. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain diversity) ต้องวางแผนขยายรากฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

๔. ประสานการพัฒนากการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) ต้องมีการประสานแผนการพัฒนาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนากการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

๕. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy) ต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้นเป็นการสร้างรายได้สู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

๖. การมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving local communities) ต้องร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรรวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการ การท่องเที่ยวในท้องถิ่น

๗. มีการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and the public) ต้องมีการประสานกับประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ร่วมประชุมหารือทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

จากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ต่างกัน

๘. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งเจ้าหน้าที่ดูงานอย่างสม่ำเสมอให้มีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร และเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

๙. การเตรียมข้อมูล คู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly) ต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการการขายให้พร้อมและเพียงพอต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่างๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวในรูปเอกสาร แผ่นพับ หนังสือคู่มือ วีดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

๑๐. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking research) จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่าคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว การลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว โดยจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผลหรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

สมชาติ อุ๋อัน (๒๕๕๒) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่าการท่องเที่ยว หมายถึง การเคลื่อนย้ายของผู้คนจากแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งรวมไปถึงการเดินทางภายในประเทศ และการเดินทางระหว่างประเทศ นอกจากนั้นการเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมญาติพี่น้องก็นับ เป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น โดยในหลักเกณฑ์ความหมายกำหนดได้โดยเงื่อนไข ๓ ประการดังนี้

๑. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
๒. เดินทางด้วยความสมัครใจ
๓. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

นิตา ชัชกุล (๒๕๕๐) กล่าวว่า การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้น จนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการ คือ การเดินทาง การค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน จากคำนิยามต่าง ๆ ดังที่ได้รวบรวมมาในข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยว คือการเดินทางออกจากสภาพแวดล้อมปกติเช่น บ้าน ที่ทำงาน ไปยังสถานที่ต่าง ๆ เป็นการชั่วคราว ทั้งภายในและระหว่างประเทศ ด้วยความสมัครใจ โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาธุรกิจ ประชุมสัมมนา หรืออื่นใดแต่ต้องไม่เป็นการได้มาซึ่งรายได้จากสถานที่ที่ไปถึง นั้น ๆ

อุษณีย์ ศรีภูมิ (๒๕๔๔) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นความต้องการอย่างหนึ่ง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่แตกต่างกันดังนี้

๑) ความอยากรู้อยากเห็นในด้านต่าง ๆ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อได้พบเห็น สิ่งแปลกใหม่ด้านวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกันออกไป

๒) การพักผ่อนหย่อนใจเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากภารกิจประจำวัน เช่น การเล่นกีฬาการเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งบริการทางประวัติศาสตร์

๓) ความสนใจทางด้านศาสนาและประวัติศาสตร์ได้แก่ การนมัสการ ศาสนสถาน การท่องเที่ยวไปตามสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

๔) อาชีพและธุรกิจ ได้แก่ การเดินทางเพื่อสำรวจ ค้นคว้า การประชุม การสัมมนา การศึกษา เปรียบเสมือนการทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มพูน ความรู้

๕) อื่น ๆ ได้แก่ การเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ซึ่งการเดินทาง เพื่อวัตถุประสงค์นี้มักจะเกิดขึ้นในช่วงวันหยุด วันเทศกาลต่าง ๆ สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ความต้องการที่แตกต่างกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อเดินทางเพื่อพักผ่อน ท่องเที่ยว พบสิ่งแปลกใหม่ ศึกษาหาความรู้และเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง มีผู้ได้ให้ความหมายของคำว่า “การท่องเที่ยว” ไว้มากมาย เช่น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ (ค.ศ. ๑๙๖๓) องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี และได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุมแต่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักฐานหรือไปพำนักรอยู่เป็นการถาวร”

ปริชา แดงโรจน์ (๒๕๔๔ : ๒๙) ได้อ้างอิงนิยามของการท่องเที่ยวขององค์การสหประชาชาติ ในการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ กรุงโรม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ไว้ว่าการท่องเที่ยว หมายถึงกิจกรรมที่มีเงื่อนไขเกี่ยวข้องอยู่ ๔ ประการ ได้แก่การเดินทาง จุดหมายปลายทาง และวัตถุประสงค์ของการเดินทาง

นิคม จารุมณี (๒๕๓๕ : ๑) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางใด ๆ ที่เป็นการเดินทางที่อยู่ในเงื่อนไข ๓ ประการ คือการเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยประจำ ไปยังสถานที่อื่น ๆ เป็นการชั่วคราวการท่องเที่ยวเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ มิได้ถูกบังคับและเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม แต่มิใช่เดินทางเพื่อไปประกอบอาชีพหรือหา รายได้

จากคำนิยามและความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) ที่ผู้เขียนหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ข้างต้น สรุปได้ดังนี้ “การท่องเที่ยว” (Tourism) หมายถึง การเดินทางของมนุษย์จากสถานที่ใดสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง หรือการเดินทางจากถิ่นพำนักที่อาศัยประจำ ไปยังสถานที่

อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และเป็นการเดินทางด้วยเหตุผลของการท่องเที่ยว มิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้เช่น การเดินทางเพื่อไปพักผ่อน การเดินทางเพื่อไปชม การแข่งขันกีฬา (เช่น การแข่งขันกีฬา ซีเกมส์โอลิมปิก เป็นต้น) การเดินทางเพื่อการศึกษา การ เดินทางเพื่อประชุมสัมมนา การเดินทางเพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง หรือเพื่อน การเดินทางเพื่อ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น

ความหมายของนักท่องเที่ยว องค์การสหประชาชาติ (United Nation: UN) ให้ความหมายของ “นักท่องเที่ยว” ไว้ดังนี้ ผู้มาเยือน (Visitor) หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปยังประเทศที่ตนมิได้พักอาศัยอยู่เป็นประจำด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามที่มิใช่ไปประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ดังนั้นผู้มาเยือนจึงหมายรวมถึงผู้เดินทาง ๒ ประเภท คือ

๑. นักท่องเที่ยว (Tourist) คือผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราวที่พักอย่างในประเทศที่มาเยือน ไม่ น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง

๒. นักทัศนจร (Excursionist) คือผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราวและอยู่ในประเทศที่มาเยือน น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง

ประเทศไทยได้ใช้คำจำกัดความที่ได้กำหนดขึ้นนี้เป็นหลักในการจัดนับสถิติจำนวน นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ซึ่งสรุปแล้ว ก็หมายถึง ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาประเทศไทย และพำนักร้อยครั้งหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า ๑ คืน หรือ ๒๔ ชั่วโมง และไม่มากกว่า ๖๐ วัน โดยมี วัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามาเพื่อทำกิจกรรม ดังนี้

๑. มาท่องเที่ยวพักผ่อน มาเยี่ยมญาติหรือเพื่อมาพักผ่อน ฯลฯ

๒. มาร่วมประชุม หรือเป็นตัวแทนของสมาคม ผู้แทนของศาสนา นักกีฬา นักแสดง ฯลฯ

๓. มาเพื่อติดต่อธุรกิจแต่ไม่ใช่ทำงานหารายได้

๔. มากับเรือเดินสมุทรที่แวะจอด ณ ท่าเรือ แม้ว่าจะน้อยกว่า ๑ คืน

พร้อมกันนี้ได้กำหนดคำนิยามของ “นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค่าคืน” (Domestic Tourist) ไว้ว่า คือคนไทยหรือคนต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย เดินทางจากจังหวัดซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยปกติของตนไปยังจังหวัดอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางอะไรก็ตาม ที่มิใช่ไปทำงานหา รายได้ และระยะเวลาที่พำนักร้อยครั้งหนึ่งๆ ไม่เกิน ๖๐ วัน

จากความหมายของนักท่องเที่ยวที่กล่าวไว้สรุปได้ดังนี้ “นัก ท่องเที่ยว” หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปประเทศอื่น หรือภูมิภาคที่มีถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเป็นเวลาอย่างน้อย ๒๔ ชั่วโมง เช่น บุคคลที่เดินทางไปพักผ่อน ไปเยี่ยมญาติไปรักษาสุขภาพ ไปร่วมประชุม เพื่อธุรกิจ เป็นต้น ส่วนบุคคลที่ไม่ใช่ นักท่องเที่ยวได้แก่บุคคลที่เดินทางไปทำงาน มาตั้งหลักแหล่ง นักเรียนนักศึกษาและนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านประเทศนั้นโดยไม่ได้หยุดพักแม้ว่า จะเดินทางมามากกว่า ๒๔ ชั่วโมง

สุเพชร จิรขจรกุล, ๒๕๕๑ (Sustainable Community Development) ระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) จึงได้มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้นทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศเพื่อนำมาสนับสนุนการบริหารจัดการบริหารการวางแผนนโยบายและตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

ชัยพันธ์ สุทธาวาส, ๒๕๕๐ การท่องเที่ยวนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ จากภาวะความเร่งรีบการต่อสู้ดิ้นรน ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องแสวงหาโอกาสในการผ่อนคลายความตึงเครียดของร่างกายและจิตใจ ด้วยการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวจึงกลายเป็นส่วนหนึ่ง ของการดำเนินชีวิตที่ขาดไม่ได้สำหรับผู้คนในยุคโลกาภิวัตน์

สุเพชร จิรขจรกุล, ๒๕๕๑ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเทคโนโลยีที่รู้จักกันมากสำหรับหน่วยงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับการบริหาร จัดการ ติดตามทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น บางครั้งการ ติดตามทรัพยากรบนโลกที่เกิดขึ้นใหม่หรือการนำบริหารเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อการ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ มีความต้องการระบบสารสนเทศนำมาใช้บริหารจัดการฐานข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์ในรูปแบบเชิงพื้นที่ตามเงื่อนไขที่มนุษย์จะเป็นผู้ดำเนินการ และแสดงผลการวิเคราะห์ตามเงื่อนไขที่กำหนดได้ในรูปแบบสองมิติและสามมิติ

วุฒิพงศ์ น้อยหัวหาด ๒๕๔๕ เรื่องระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการ อุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะช้าง จังหวัดตราดพบว่าองค์ประกอบโดยรวมของระบบสารสนเทศอยู่ในเกณฑ์ดี มีความสะดวกในการใช้งาน รวบรวมข้อมูลของอุทยาน ฯ ได้อย่างเป็นหมวดหมู่

สุรางค์รัตน์ เขาว์โคกสูง ๒๕๕๔ ศึกษาโครงการวิจัยการพัฒนาระบบบริการข้อมูลการท่องเที่ยวและแนะนำกำหนดการท่องเที่ยวด้วย การแสดงผลในลักษณะระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์พบว่า สามารถติดต่อกับนักท่องเที่ยวโดยตรงในรูปแบบ Real Time เพื่อบริการข้อมูลที่น่าสนใจ นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการเดินทางได้หลายทางเลือกครบวงจร

สุชาติ กิระนันท์, ๒๕๔๑ ระบบสารสนเทศ (Information system) หมายถึง ระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ระบบคอมพิวเตอร์ทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ระบบ เครือข่ายฐาน ข้อมูล ผู้พัฒนาระบบ ผู้ใช้ระบบ พนักงานที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญ ทุกองค์ประกอบนี้ทำงานร่วมกันเพื่อกำหนดรวบรวม จัดเก็บข้อมูล ประมวลผลข้อมูลเพื่อ สร้างสารสนเทศ และส่งผลลัพธ์หรือสารสนเทศที่ได้ให้ผู้ใช้เพื่อช่วยสนับสนุนการทำงาน การตัดสินใจการวางแผนการบริหาร การควบคุมการวิเคราะห์และติดตามผลการดำเนินงานขององค์กร

สุเพชร จิรขจรกุล, ๒๕๔๑ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นศาสตร์และศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีตำแหน่งอ้างอิงบนพื้นผิวโลก (Geo-spatial data) โดยใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องคือ การรับรู้จากระยะไกล (Remote Sensing) ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System : GPS) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการบริหารจัดการฐานข้อมูล อันประกอบไปด้วย การรวบรวมข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการแสดงผลข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่นำไปใช้ประกอบการวางแผน และการตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

สมบัติ อยู่เมือง, ๒๕๔๕, และ สุเพชร จิรขจรกุล, ๒๕๕๑ ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก เป็นระบบการค้นหาดำแหน่งและนำทางด้วยดาวเทียม โดยใช้คลื่นความถี่สูง ความยาวคลื่นสั้นจึงมีความเที่ยงตรงสูง และมีดาวเทียม GPS ที่โคจรรอบโลก ทำให้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งพิกัดภูมิศาสตร์บนพื้นโลกได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง การกำหนดพิกัดเชิงภูมิศาสตร์เป็น เทคโนโลยีที่ช่วยบอกให้ผู้ใช้งานทราบถึงทิศทางและเส้นทางที่กำลังเดินทางไป หรือบ่งบอกถึงพิกัดภูมิศาสตร์ ของตำแหน่งนั้น ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก จึงเป็นระบบที่ต้องอาศัยสัญญาณดาวเทียม GPS ในการทราบ ถึงค่าพิกัดบนพื้นผิวโลกอย่างถูกต้อง ซึ่งสามารถนำมาเข้าสู่ระบบ GIS ได้โดยตรง หรืออาจจะนำระบบ GPS เข้ามาประยุกต์ใช้กับการสำรวจและการทำแผนที่ หรือการสำรวจระยะไกล ในการตริ่งหมุดหรือตริ่งพิกัดแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ หรือภาพถ่ายดาวเทียม เพื่อนำไปเป็นข้อมูลนำเข้าในระบบ GIS ต่อไปจะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบ หลักการทำงาน และกระบวนการท างานของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

องค์ประกอบการท่องเที่ยวประกอบด้วย ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว บริการการ ท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งทั้ง ๓ ระบบจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนักท่องเที่ยวได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมตลาดการท่องเที่ยวเป็นการแสดงออกของอุปสงค์ ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ (ปกติตลาดการท่องเที่ยวจะเน้นที่นักท่องเที่ยว) ซึ่งในกระบวนการจัดการได้หมายรวมถึงการส่งเสริมและพัฒนารายขาย และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย (สมบัติ กาญจนกิจ. ๒๕๔๔: ๘๗ – ๘๘)

พรณิพา วีระเมธีวงศ์ (๒๕๔๖:๑๗ – ๑๘) กล่าวถึงแนวความคิดในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว ในด้านระบบ นิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยธรรมชาติ ป่าไม้และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ฯลฯ ของชุมชนนั้นๆ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อม หรือต่อสังคมหรือต่อชุมชนนั้น สามารถจำแนกองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ ๕ ประการ คือ

๑. ต้องมีผลกระทบน้อยที่สุด ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียม และประเพณีของคนในท้องถิ่น

๒. ต้องให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ตลอดจนการอธิบาย การตีความโดยมัคคุเทศก์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจ ได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้ง สร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และให้มีความตระหนักถึงคุณค่า หรือ คุณประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้ง วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ของชุมชนนั้น ๆ จน นักท่องเที่ยวมีความระมัดระวัง ช่วยกันป้องกันและช่วยลดผลกระทบในด้านต่างๆ ที่อาจจะมิต่อ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือต่อวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ

๓. ต้องให้ผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น ในการจ้างงานทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เช่น การบริการจัดนำเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ การขายอาหาร การขายของที่ระลึก ฯลฯ เป็นต้น

๔. ต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการวางแผนการตัดสินใจการจัดการ และการ พัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นของเขา ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ มี ความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคมและชุมชนนั้นๆ แล้วผนึก กำลังร่วมแรงร่วมใจช่วยกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรนั้นไว้อย่างยั่งยืน

๕. ต้องให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ การสร้างสรรค์ให้เกิดประสบการณ์และความพึงพอใจใน ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว จะมีผลต่อการที่ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์จาก อุตสาหกรรมท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ไปในระยะยาวอย่างยั่งยืน และอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นข้อมูล ข่าวสาร ในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งต้องมีความถูกต้อง ครบถ้วน และสม บูรณ์ ต้องมีการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวดโดยประสบการณ์ ในการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ที่สร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวจะต้องเท่ากับ หรือมากกว่าความคาดหวัง ของนัก ท่องเที่ยวเพื่อให้เขาเกิดความพึงพอใจ โดยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของการ ให้บริการ และให้ความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นอันดับที่สองรองจากการมุ่งอนุรักษ์ดูแลและป้องกันแหล่ง ท่องเที่ยวที่พานักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมเยือน

แมคคัลตี้ (Macnulty) ที่ปรึกษาด้านการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ได้กล่าวถึง หลักการสำหรับการพัฒนาโฮมสเตย์ของประเทศไทยไว้ใน การบรรยายพิเศษเรื่อง การท่องเที่ยวชนบทและการจัดโฮมสเตย์ (Home stay and Rural Tourism in other Countries) เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๔๔ ณ โรงแรมดิเอ็มเมอรัลด์ กรุงเทพมหานคร ดังนี้

๑. การดำเนินการโฮมสเตย์จะต้องเป็นไปภายใต้กรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบททั้งนี้ รัฐบาลจะต้องมีนโยบายการพัฒนาที่ชัดเจน อันจะนำไปสู่การสร้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชน ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพทำให้การพัฒนาโฮมสเตย์ประสบผลสำเร็จได้

๒. การดำเนินการโฮมสเตย์มิได้หมายความว่า จะกระทำได้ในทุกพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีความพร้อมและศักยภาพไม่เท่าเทียมกัน จำเป็นต้องมีการเลือกศึกษาพื้นที่และกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการหากปล่อยให้มีการขยายตัวแพร่หลายอย่างรวดเร็วอาจนำไปซึ่งความล้มเหลวและหายนะทางเศรษฐกิจ รวมทั้งปัญหาด้านสังคมที่จะตามมาอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

๓. การพัฒนาโฮมสเตย์จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านพื้นที่ทั้ง ๓ องค์ประกอบทุกกรณีคือ

๓.๑ พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ

๓.๒ พื้นที่หลักหรือพื้นที่ชนบทอันเป็นที่ตั้งของโฮมสเตย์มีกิจกรรมพื้นฐานของชุมชนประเพณี ขนบธรรมเนียมอันเก่าแก่ สวนผลไม้ สวนเกษตร เป็นต้น

๓.๓ พื้นที่สนับสนุน อันประกอบด้วยสาธารณูปโภค และสาธารณูปการที่จำเป็น

๔. ต้องตระหนักอยู่เสมอว่า การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจในอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุดของโลก ดังนั้น เจ้าบ้านหรือเจ้าของโฮมสเตย์จำเป็นต้องได้รับการอบรมเพิ่มพูนความรู้ และฝึกฝนทักษะการให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง การดูแลนักท่องเที่ยว และคุณภาพการบริการที่สามารถสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวหรือแขกผู้มาพัก

๕. การดำเนินการโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวใดๆจะต้องคำนึงถึงกลไกของความต้องการ พื้นฐานของนักท่องเที่ยว ๑๐ ประการดังนี้

๕.๑ เติญนอนที่สบายราคาสมเหตุสมผล

๕.๒ ห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด

๕.๓ อาหารพื้นบ้านง่ายๆ แต่ปรุงมาอย่างดี

๕.๔ ทิวทัศน์และธรรมชาติของชนบทที่สวยงาม

๕.๕ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น

๕.๖ กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

๕.๗ ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก

๕.๘ ความบันเทิง

๕.๙ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

๕.๑๐ ความเป็นมิตรและรอยยิ้มของเจ้าบ้าน

๖. ในการจัดการโฮมสเตย์ในพื้นที่ใดๆ ชุมชนท้องถิ่นควรจะเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการเอง ภายใต้แนวคิดที่ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย มิใช่เกิดจากการสั่งการจากหน่วยงานของรัฐ อย่างไรก็ตามหน่วยงานภาครัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือสนับสนุน และให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะด้านการตลาดสำหรับเจ้าของโฮมสเตย์

๗. รัฐบาลจะต้องให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่เจ้าของโฮมสเตย์ในการปรับปรุงบ้านพักหรือที่พักแรมให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า การจัดการชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ ในการจัดโฮมสเตย์ของพื้นที่ที่ทั้งชุมชนจะต้องมีความเข้มแข็งและสามารถจัดการชุมชนได้เสียก่อน ทั้งนี้ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำโฮมสเตย์ควรจะเกิดแก่สมาชิกชุมชนทุกคนอย่างทั่วถึง มิใช่เกิดแก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เท่านั้น นอกจากนี้การจัดการชุมชนต้องคำนึงถึงความเหมาะสมที่สุดทั้งต่อพื้นที่สภาพแวดล้อม นักท่องเที่ยว แขกผู้พักแรม และชุมชนเอง

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว

ประเทศไทยได้มีการพัฒนารูปแบบในการวางแผนนโยบาย การบริหารจัดการ โดยใช้ระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์มากขึ้นในปัจจุบันนี้ เนื่องจากมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่มีความทันสมัย ทันเหตุการณ์ และถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด ที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศหรือพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Community Development) ระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) จึงได้มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้นทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศเพื่อนำมา สนับสนุนการบริหารจัดการ การวางแผนนโยบายและตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (สุเพชร จิรขจรกุล, ๒๕๕๑)

การท่องเที่ยวนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ จากภาวะความเร่งรีบการต่อสู้ดิ้นรน ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องแสวงหาโอกาสในการผ่อนคลายความตึงเครียดของร่างกายและจิตใจ ด้วยการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวจึงกลายเป็นส่วนหนึ่ง ของการดำเนินชีวิตที่ขาดไม่ได้สำหรับผู้คนในยุคโลกาภิวัตน์ (ชัยพันธ์ สุทธาวาส, ๒๕๕๐)

แต่ทั้งนี้ธุรกิจการท่องเที่ยวมีลักษณะเฉพาะที่ต้องอาศัยการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของ สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวให้ได้ผลดีต้องอาศัยระบบบริการที่ดีมี ประสิทธิภาพและมีความคล่องตัวสูง ระบบสารสนเทศจึงเป็นคำตอบที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่ควรที่จะเข้ามา มีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการให้บริการการท่องเที่ยว

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเทคโนโลยีที่รู้จักกันมากสำหรับหน่วยงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับ การบริหาร จัดการ ติดตามทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น บางครั้งการ ติดตามทรัพยากรบนโลกที่เกิดขึ้นใหม่หรือการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อการ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ มีความต้องการระบบสารสนเทศนำมาใช้บริหารจัดการฐานข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์ในรูปแบบเชิงพื้นที่ตามเงื่อนไขที่มนุษย์จะเป็นผู้ดำเนินการ และแสดงผลการวิเคราะห์ตามเงื่อนไขที่กำหนดได้ในรูปแบบสองมิติและสามมิติ (สุเพชร จิรขจรกุล, ๒๕๕๑)

จากการศึกษาของ วุฒิพงศ์ น้อยหัวหาด (๒๕๔๕) เรื่องระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการอุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะช้าง จังหวัดตราดพบว่าองค์ประกอบโดยรวมของระบบสารสนเทศอยู่ในเกณฑ์ดี มีความสะดวกในการใช้งาน รวบรวมข้อมูลของอุทยาน ฯ ได้อย่างเป็นหมวดหมู่ และสุรางค์รัตน์ เชาวโคสูง (๒๕๕๔) ศึกษาโครงการวิจัยการพัฒนาระบบบริการข้อมูลการท่องเที่ยวและแนะนำกำหนดการท่องเที่ยวด้วยการแสดงผลในลักษณะระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ พบว่า สามารถติดต่อกับนักท่องเที่ยวโดยตรงในรูปแบบ Real Time เพื่อบริการข้อมูลที่น่าสนใจ นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการเดินทางได้หลายทางเลือกครบวงจรสะดวกรวดเร็วและทั่วถึง จากความสามารถของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จึง ต้องการศึกษานแนวคิดและหลักการของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ รวมถึงแนวทางในการประยุกต์ใช้ระบบ สารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว โดยหวังว่าจะเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาต่อยอดนำระบบสารสนเทศ ทางภูมิศาสตร์ มาประยุกต์ใช้พัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโต ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ในเบื้องต้นจะนำเสนอให้เห็นถึงแนวคิดและหลักการของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ใน เรื่องของความหมาย เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบ หลักการทำงาน กระบวนการทำงาน ลักษณะของ ข้อมูล หลักการวิเคราะห์ข้อมูลของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์รวมถึงองค์ประกอบของ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

แนวคิดและหลักการ

ระบบสารสนเทศ (Information system) หมายถึง ระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ ระบบคอมพิวเตอร์ทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ระบบ เครือข่ายฐาน ข้อมูล ผู้พัฒนาระบบ ผู้ใช้ระบบ พนักงานที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญ ทุกองค์ประกอบนี้ทำงานร่วมกันเพื่อกำหนดรวบรวม จัดเก็บ ข้อมูล ประมวลผลข้อมูลเพื่อ สร้างสารสนเทศ และส่งผลลัพธ์หรือสารสนเทศที่ได้ให้ผู้ใช้เพื่อช่วยสนับสนุนการทำงาน การตัดสินใจการวางแผน

แผนการบริหาร การควบคุมการวิเคราะห์และติดตามผลการดำเนินงานขององค์กร (สุชาติ กิระนันท์, ๒๕๔๑)

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นศาสตร์และศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีตำแหน่งอ้างอิงบนพื้นผิวโลก (Geo-spatial data) โดยใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องคือ การรับรู้จากระยะไกล (Remote Sensing) ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการ บริหารจัดการฐานข้อมูล อันประกอบไปด้วยการรวบรวมข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล การจัดการข้อมูล การ วิเคราะห์ข้อมูล และการแสดงผลข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่นำไปใช้ประกอบการวางแผน และการ ตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ (สุเพชร จิรขจรกุล, ๒๕๕๑)

เทคโนโลยีของระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยปกติต้องใช้เทคโนโลยีหรือศาสตร์อื่น ๆ มาใช้ผสมผสาน (Integrated) เข้าด้วยกันเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องและมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น (สุเพชร จิรขจรกุล, ๒๕๕๑)

วิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (Computer Science) เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ได้แก่ อุปกรณ์และวิธีการหรือโปรแกรมในการนำเข้าข้อมูล ระบบการบันทึกหรือจัดเก็บสำรองข้อมูล ตลอดจนการแสดงผลหรือการส่งออกข้อมูล GIS ซึ่งผลกระทบของความก้าวหน้าทางด้านฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ จะทำให้เกิดผลโดยตรงต่อการใช้และการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ได้แก่ ความรู้ทางด้านการจัดการฐานข้อมูล (Database Management) ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับการออกแบบ ฐานข้อมูลให้เป็นระบบมากขึ้น

การสำรวจและการทำแผนที่ (Survey and Mapping) เป็นศาสตร์ในการทำแผนที่โดยการสำรวจภาคสนาม โดยอาศัยความรู้เชิงวิศวกรรมในการใช้เครื่องมือในการสำรวจ เช่น กล้องวัดมุมในการจัดทำวงรอบของพื้นที่ศึกษา กล้องวัดระดับในการจัดทำระดับความสูงในพื้นที่ศึกษา และการคำนวณโครงร่างอิง พิกัดภูมิศาสตร์ การถ่ายค่าพิกัดหมุดหลักฐานอ้างอิงไปยังจุดสำรวจต่างๆ และวาดสัญลักษณ์ เส้น และคำอธิบายชื่อเฉพาะ

ระบบการจัดการฐานข้อมูล (Database Management System) เป็นส่วนหนึ่งของความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์แต่เป็นการศึกษาถึงโครงสร้างและการจัดเก็บจัดการฐานข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้ การนำเข้าข้อมูลและควบคุมการกระทำกับข้อมูลเป็นไปได้อย่างเป็นระบบ ความสัมพันธ์ในฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลในฐานข้อมูลในสื่อ (media) ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้การจัดเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ เสียค่าใช้จ่ายน้อยลง ซึ่งทำให้การบันทึกและจัดการกับข้อมูล GIS เป็นไปได้อย่างสมบูรณ์มากขึ้น

การรับรู้จากระยะไกล เป็นศาสตร์ในการสำรวจข้อมูลพื้นที่ผิวโลก ปรากฏการณ์ต่างๆ ในโลก โดยใช้อุปกรณ์ในการบันทึกภาพ (Sensor) ในการตรวจวัดการสะท้อนคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าของวัตถุเหล่านั้นขึ้น ไปกระทบอุปกรณ์ในการบันทึกภาพ โดยไม่ต้องสัมผัสกับวัตถุโดยตรง ซึ่งทำให้เราสามารถวิเคราะห์และแปล ภาพที่ได้ออกเป็นสภาพการใช้ที่ดินบนพื้นผิวโลก หรือทรัพยากรต่าง ๆ ในโลก ข้อมูลที่ได้เหล่านี้จะเป็นข้อมูลนำเข้าที่สำคัญในระบบ GIS ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก เป็นระบบการค้นหาคำถามและนำทางด้วยดาวเทียม โดยใช้คลื่นความถี่สูง ความยาวคลื่นสั้นจึงมีความเที่ยงตรงสูง และมีดาวเทียม GPS ที่โคจรรอบโลก ทำให้สามารถ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งพิกัดภูมิศาสตร์บนพื้นโลกได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง การกำหนดพิกัดเชิงภูมิศาสตร์เป็น เทคโนโลยีที่ช่วยบอกให้ผู้ใช้ทราบถึงทิศทางและเส้นทางที่กำลังเดินทางไป หรือบ่งบอกถึงพิกัดภูมิศาสตร์ ของตำแหน่งนั้น ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก จึงเป็นระบบที่ต้องอาศัยสัญญาณดาวเทียม GPS ในการทราบ ถึงค่า

พิกัดบนพื้นผิวโลกอย่างถูกต้อง ซึ่งสามารถนำมาเข้าสู่ระบบ GIS ได้โดยตรง หรืออาจจะนำระบบ GPS เข้ามาประยุกต์ใช้กับการสำรวจและการทำแผนที่ หรือการสำรวจระยะไกล ในการตรึงหมุดหรือตรึงพิกัดแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ หรือภาพถ่ายดาวเทียม เพื่อนำไปเป็นข้อมูลนำเข้าในระบบ GIS ต่อไปจะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบ หลักการทำงาน และกระบวนการทำงานของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ดังนี้ (สุเพชร จิรัชจรกุล, ๒๕๕๑); (สมบัติ อยู่เมือง, ๒๕๕๔)

องค์ประกอบของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย ๕ ส่วน ดังนี้

๑. ฮาร์ดแวร์ (Hardware) คือ เครื่องมือที่เป็นองค์ประกอบที่สามารถจับต้องได้ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่นตัวเครื่องคอมพิวเตอร์, จอภาพ, สายไฟ, ดิจิไทเซอร์ เครื่อง printer ซึ่งเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในระบบ GIS ต้องมีสมรรถนะเพียงพอที่จะจัดการกับข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มี ปริมาณมากได้

๒. ซอฟต์แวร์ (Software) คือ โปรแกรมหรือชุดคำสั่งที่สั่งให้คอมพิวเตอร์ทำงานตามต้องการ

ซอฟต์แวร์ด้าน GIS เช่น Arc view, MapInfo, SPANS Egomania โดยซอฟต์แวร์ด้าน GIS ควรมีลักษณะที่

สำคัญ ๕ ประการ คือ สามารถป้อนข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล สามารถจัดเก็บข้อมูล และจัดการฐานข้อมูล สามารถคำนวณและวิเคราะห์ข้อมูลได้ สามารถรายงานผลข้อมูลและมีระบบอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้

๓. บุคลากร (People ware) คือ ผู้มีหน้าที่จัดการให้องค์ประกอบต่างๆ ทำงานประสานกันจนได้ผลลัพธ์ออกมา ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ด้าน GIS และการจัดการฐานข้อมูล

๔. วิธีการปฏิบัติงาน (Methodology หรือ Procedure) คือ ขั้นตอนการทำงานซึ่งผู้ใช้เป็นผู้กำหนดให้เครื่องคอมพิวเตอร์จัดการกับข้อมูล

๕. ข้อมูล (Data) คือ ข้อมูลจัดเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของระบบสารสนเทศทุกประเภท โดยระบบย่อมไม่สามารถสร้างสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ได้ ถ้าขาดข้อมูลที่ต้องการ สมบูรณ์ และทันสมัย

หลักการทำงานของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

การทำงานที่เก็บเป็นชั้นข้อมูล (Layer) คือ ข้อมูลที่จัดเก็บใน GIS ถูกจัดเก็บในรูปของชั้นข้อมูล เช่น มีเส้นทางถนนเส้นทางน้ำ ขอบเขตการปกครอง อาคาร ทุกเรื่องที่จะเข้าสู่ระบบนี้ต้องถูกแยกเก็บเป็น ชั้นเฉพาะเรื่อง ซึ่งเปรียบเสมือนการวาดเส้นบนแผ่นใสแต่ละแผ่นถือเป็นแต่ละชั้นข้อมูลไม่ปะปนกัน

ใช้หลักการซ้อนทับ (Overlaying concept) จากการที่จัดเก็บข้อมูลแยกเป็นชั้นข้อมูลแล้ว การที่จะแสดงผลเพื่อปฏิบัติการอื่นต่อไปนั้น จะใช้วิธีการนำชั้นข้อมูลหรือแผ่นใสแต่ละชั้นข้อมูลมา ซ้อนทับกัน

การเชื่อมโยงระหว่างข้อมูล (Linking a database to the map) ข้อมูลมี ๒ ประเภทคือ ข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลคุณลักษณะสามารถจะเชื่อมโยงข้อมูล ๒ ประเภทนี้เข้าด้วยกันได้ เช่นจะสามารถรู้ได้ จากข้อมูลคุณลักษณะว่าอาคารที่มีอยู่เลขที่เท่าไร เจ้าของชื่ออะไร สภาพอาคารทรุดโทรมมากน้อยอย่างไร ขึ้นอยู่กับข้อมูลคุณลักษณะที่เราต้องการใส่เข้าไปซึ่งในการจัดทำฐานข้อมูล

กระบวนการทำงานของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

การนำเข้าข้อมูล (Input) ข้อมูลจะต้องได้รับการแปลง ให้มาอยู่ในรูปแบบของข้อมูล เชิงตัวเลข (digital format) เช่น จากแผนที่กระดาษไปสู่ข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลหรือแฟ้มข้อมูลบนเครื่องคอมพิวเตอร์อุปกรณ์ที่ใช้ในการนำเข้าเช่น Digitizer Scanner หรือ Keyboard เป็นต้น

การปรับแต่งข้อมูล (Manipulation) ข้อมูลที่รับเข้าสู่ระบบบางอย่างจำเป็นต้องได้รับการปรับแต่งให้เหมาะสมกับงาน เช่น ข้อมูลมีขนาด หรือสเกล (scale) ที่แตกต่างกันหรือใช้ระบบพิกัดแผนที่ที่แตกต่างกันข้อมูลเหล่านี้จะต้องได้รับการปรับให้อยู่ใน ระดับเดียวกัน

การบริหารข้อมูล (Management) ระบบจัดการฐานข้อมูลหรือ DBMS ถูกนำมาใช้ในการบริหารข้อมูลเพื่อการท างานที่มีประสิทธิภาพในระบบ GIS DBMS ที่ได้รับการเชื่อถือและนิยมใช้กัน อย่าง กว้างขวางที่สุดคือ DBMS แบบ Relational หรือระบบจัดการฐานข้อมูลแบบสัมพันธ์ (RDBMS) ซึ่งมีหลักการทำงานพื้นฐานคือ ข้อมูลจะถูกจัดเก็บ ในรูปของตารางหลาย ๆ ตาราง

การเรียกค้นและวิเคราะห์ข้อมูล (Query and analysis) คือการนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่นใครคือเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินผืนที่ติดกับน้ำตกนี้ และมีระยะห่างจากเมืองอุดรติดกี่ก.ม. เช่น ชี้เมาส์ไปในบริเวณที่ต้องการแล้วคลิก (point and click) เพื่อสอบถามหรือเรียกค้นข้อมูล นอกจากนี้ ระบบ GIS ยังมีเครื่องมือในการวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์เชิงประมาณค่า (proximity หรือ buffer) การ วิเคราะห์เชิงซ้อน (overlay analysis) เป็นต้น

การนำเสนอข้อมูล (Visualization) จากการดำเนินการเรียกค้นและวิเคราะห์ข้อมูลผลลัพธ์ที่ได้จะอยู่ในรูปของตัวเลขหรือตัวอักษรซึ่งยากต่อการตีความหมายหรือทำความเข้าใจ การนำเสนอข้อมูลที่ดี เช่น การแสดงชาร์ต (chart) แบบ ๒ มิติ หรือ ๓ มิติ รูปภาพจากสถานที่จริง ภาพเคลื่อนไหว แผนที่ หรือ แม้กระทั่งระบบมัลติมีเดียสื่อต่าง ๆ จะทำให้ผู้ใช้เข้าใจความหมายและมองภาพของผลลัพธ์ที่นำเสนอได้ดี ยิ่งขึ้น ลักษณะของข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Characteristics of GIS Information ในทางภูมิศาสตร์แบ่งประเภทข้อมูลออกเป็น ๒ ประเภท คือ (สุวรรณี อัสวกุลชัย, ๒๕๕๔)

ข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial data) ข้อมูลที่สามารถอ้างอิงกับตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ (Geo-referenced) ทางภาคพื้นดิน ประกอบด้วย ๓ รูปแบบ คือ จุด (point) ได้แก่ ที่ตั้งหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จุดตัดของถนน จุดตัดของแม่น้ำ เป็นต้น เส้น (line) ได้แก่ ถนน ลำคลอง แม่น้ำ เป็นต้น และ พื้นที่ หรือรูป หลายเหลี่ยม (Area or Polygons) ได้แก่ พื้นที่เพาะปลูกพืช พื้นที่ป่า ขอบเขตอำเภอ ขอบเขตจังหวัด เป็นต้น องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, ๒๕๔๘)

ทรัพยากรท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว อันเป็นพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว โดยมีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวทุกประเภทเข้ามาเยี่ยมชมเยือนหรือ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น โดยมีความงดงามและทรงคุณค่า จนกลายเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว เดินทางเข้ามาเยี่ยมชม เปรียบเสมือนสินค้าทางการท่องเที่ยวที่จะขายให้นักท่องเที่ยว

ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง ความพยายามของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวที่จะวิเคราะห์ให้ทราบว่า มีทรัพยากรท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวใดบ้าง ที่สามารถเสนอให้นักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มได้

นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางอยู่ในประเทศหนึ่งประเทศใดที่มีบ้านเมืองที่อาศัยอยู่เป็นประจำเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง

ธุรกิจท่องเที่ยว หมายถึง การดำเนินธุรกิจให้บริการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว อันจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ โดยหวังได้รับผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจเป็นสิ่งตอบแทน

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว

ในการประยุกต์ใช้เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพอย่างชัดเจน คณะผู้แต่งจึงได้ยกตัวอย่าง การประยุกต์ใช้ดังนี้ (Arragon and Wessels, ๑๙๙๔); (GOLLEDGE, ๑๙๙๕)

การที่นักท่องเที่ยวต้องการที่จะท่องเที่ยวและทำกิจกรรมนันทนาการ ในสภาวะทางเศรษฐกิจ ใน ปัจจุบัน ทำให้นักท่องเที่ยวทำการวางแผนเกี่ยวกับการค้นหาและการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว รวมไปถึง ต้องการข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสถานประกอบการท่องเที่ยว GIS จึงเป็นเครื่องมือที่ตอบสนองความ ต้องการนี้ได้ซึ่ง GIS เป็นฐานข้อมูลกลางที่จะให้ข้อมูลแก่ฝ่ายต่างๆทั้งนักท่องเที่ยว นักการตลาด ผู้วางแผนการ ท่องเที่ยว ต่างก็สามารถอาศัย GIS ในการทำงานได้ ก่อให้เกิดความรวดเร็วปลอดภัย ลดค่าใช้จ่าย ให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเครื่องมือที่สำคัญ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการท่องเที่ยว ทำให้ การใช้งานระบบการท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเนื่องด้วยคุณสมบัติ

ของระบบ GIS ที่สามารถ รวบรวม วิเคราะห์ และแสดงผลข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ได้ดี อ้างอิงถึงตำแหน่งที่มีอยู่จริงอยู่บนพื้นผิวโลก ได้แม่นยำและรวดเร็ว

เห็นได้ว่าระบบ GIS มีความสำคัญที่ทำให้ระบบการท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถ ประยุกต์ในการท่องเที่ยวได้ดังนี้คือ สามารถระบุตำแหน่งการเดินทาง ค้นหาสถานที่บอกเส้นทาง ไปยัง จุดหมายที่ต้องการได้แม่นยำและรวดเร็ว ช่วยวางแผนการเดินทางและหาที่พัก ช่วยเป็นเข็มทิศในการเดินป่า แสดงข้อมูลแบบทันการณ์ การติดตามตัวก็สามารถบอกพิกัดได้อย่างแม่นยำ เส้นทางรอยทาง (Track) การจัดการ ภาวะฉุกเฉินและภัยพิบัติ นำมาจัดการกับทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมถึงการเฝ้าระวัง การบำรุงรักษา การ วิเคราะห์ในการหาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมไปถึงการแบ่งปันภาพการเดินทางผ่านด้วย Social Network เป็นต้นเพื่อการเดินทางที่มีประสิทธิภาพ พร้อมกับความเร็วและความสะดวกในการเดินทาง โดยหวังว่าจะ เป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาต่อยอด นำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้พัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวให้เจริญเติบโต ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ใช้

หากผู้ใช้นำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มาใช้ ผู้ใช้ควรมีการศึกษาการทำงานของระบบให้ดี เพื่อสามารถนำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้ใช้นำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มาใช้ในการค้นหาสถานที่ท่องเที่ยว ผู้ใช้ควรที่จะศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวจากแหล่งอื่นควบคู่ไปด้วย เนื่องจากระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ยังไม่ ค่อยมีความแม่นยำ เพราะระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ผู้ใช้ควรที่จะเลือกใช้อุปกรณ์ที่รองรับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อให้งานระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ใช้ควรเลือกใช้อุปกรณ์ GPS ที่มีประสิทธิภาพและใช้ควบคู่กับระบบสารสนเทศ ทางภูมิศาสตร์ เพื่อในการค้นหาตำแหน่งและความแม่นยำของสถานที่ท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้พัฒนา ผู้พัฒนาควรที่จะมีการพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ให้มีความละเอียดในด้านของพิกัดภูมิศาสตร์ให้มากขึ้นในการค้นหาสถานที่ท่องเที่ยว ผู้พัฒนาควรมีการน าระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ที่สร้างขึ้นให้ผู้ใช้งานทดลองใช้ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาของระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และนำปัญหานั้นมาแก้ไขเพื่อให้ระบบนั้นมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ควรออกแบบและพัฒนาให้สามารถรองรับการเข้าถึงจากระบบเครือข่ายโทรศัพท์ เช่น เครือข่าย 3G และควรเพิ่มมาตรการรองรับความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของระบบ (Safety & Security) เป็นต้น ผู้พัฒนาควรที่จะมีการอบรมพัฒนาผู้ใช้และทำคู่มือสำหรับการใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์อย่างละเอียด เพื่อให้ผู้ใช้งานนำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการบริหารระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์” เป็นการศึกษาวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในจังหวัดอุดรดิตถ์ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการบริการระบบภูมิสารสนเทศให้เชื่อมโยงการบริหารจัดการท่องเที่ยวในระดับประเทศ

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานในเชิงคุณภาพเชื่อมโยงข้อมูลความคิดเห็น และกระบวนการจัดการด้านการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน โดยมีวิธีการศึกษาใน ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑. การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับรูปแบบ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ และสาระสำคัญของการเรียนรู้ที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒. การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับพระสงฆ์ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และตัวแทนองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อทราบถึงแนวทางการเรียนรู้ และกระบวนการสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ และการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

๓. การประชุมสัมมนาในเชิงวิชาการ (หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ) เพื่อเป็นการสนับสนุนให้วัดและองค์กร หน่วยงานที่เป็นกรณีศึกษาในทุกภูมิภาค ผู้ประกอบการและภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การเพิ่มพูนความรู้ การสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ และการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เนื่องจากเป็นการศึกษาวิจัยในลักษณะของการส่งเสริมการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ของวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ของวัดที่เป็น

แหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาในรูปแบบของพื้นที่กรณีศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ๙ อำเภอ โดยมีเกณฑ์ดังนี้

๑. เป็นวัด หน่วยงานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในระดับสูงทั้งในระดับชุมชนและประเทศหรือเป็นสถานที่ส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมตามหลักทางพระพุทธศาสนา โดยมีโครงการ กิจกรรมที่แสดงถึงการส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

๒. เป็นวัด หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ที่เชื่อมโยงกับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ในเขตพื้นที่เดียวกัน

๓. เป็นวัดหน่วยงานที่มีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการสื่อสารคุณค่าเพื่อการพัฒนาจิตใจในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้การส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลและสังคม โดยมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน และมีการดำเนินการเกี่ยวกับเรียนรู้ การฝึกฝนตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดในลักษณะของพื้นที่ในจังหวัดอุดรธานี ๙ อำเภอ ดังนี้

๑. สํารวจแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมืองอุดรธานี

- วัดใหญ่ท่าเสา
- วัดท่าถนน
- วัดพระฝางสว่างคบุรี
- อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก

๒. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอลับแล

- วัดพระแท่นศิลาอาสน์
- วัดพระยืน
- วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง

๓. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอพิชัย

- วัดมหาธาตุ
- วัดขวางชัยภูมิ
- วัดหน้าพระธาตุ
- บ้านเกิดพระยาพิชัย อนุสรณ์สถาน

๔. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอตรอน

- วัดบ้านแก่งไต้ พระอภักต

๕. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอน้ำปาด

- วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย (บ้านฝาย)

๖. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอลำปาง

-วัดปากห้วยฉลอง

๗. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอฟากท่า

-วัดกกต้อง

๘. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอบ้านโคก

-วัดโพธิ์ชัยศรี

๙. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอน้ำหนาว

-วัดน้ำฟ้า

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

๑) กลุ่มพระสงฆ์ กรรมการวัด ผู้นำชุมชนและตัวแทนองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว การส่งเสริมการเรียนรู้ภายในวัดที่เป็นกรณีศึกษา โดยพบว่าในแต่ละวัดจะมีพระสงฆ์ และบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ในมิติต่างๆ ประมาณวัดละ ๑๐ รูป /คน ดังนั้น ผู้วิจัยจะใช้เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาทั้งหมด โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๒๐ รูป/คน (รายชื่อในภาคผนวก)

๒) ในการประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ ผู้วิจัยได้เรียนเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตัวแทนผู้ประกอบการนำเที่ยว ภาคเอกชน ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ พระสงฆ์ และผู้นำท้องถิ่นในการจัดประชุมสัมมนาเพื่อวิเคราะห์แนวทางและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ รวมทั้งการเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาาร่วมกัน รวมจำนวน ๒๐ รูป/คน (รายชื่อในภาคผนวก)

ตอนที่ ๔ สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ตอบ

๒. แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับสัมภาษณ์คณะสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น รูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยว กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับคุณค่าและการพัฒนาจิตใจ และการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นต้น

๓. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด กระบวนการสื่อสารคุณค่าและแนวปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น รวมทั้งการค้นหารูปแบบ กลไก และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในท่องเที่ยวประเภทวัดที่เหมาะสม

๔. การสังเกต โดยสังเกตการณ์เรียนรู้ พฤติกรรมการท่องเที่ยวและการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยว

๕. การใช้เทคนิคการถ่ายภาพ โดยการใช้ภาพถ่าย การจัดแผนภูมิ แผนภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดสภาพการณ์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ การพัฒนาจิตใจ และการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

๑. กำหนดเนื้อหาของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรการวิจัยและเนื้อหาของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

๒. ร่างเครื่องมือการวิจัยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดให้ครอบคลุมทุกตอน

๓. นำเครื่องมือการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

๔. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำ

๕. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปทำการสัมภาษณ์ในการทำวิจัยครั้งนี้เชิงคุณภาพ

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. นำหนังสือขออนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปยังเจ้าอาวาสและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อนัดหมายในการสัมภาษณ์และการเข้าศึกษาในพื้นที่

๒. การเข้าศึกษาในพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตและการประชุมเชิงวิชาการ โดยมีกิจกรรมดังนี้

๒.๑ การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับพระเถระผู้ใหญ่ นักวิชาการ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในวัด เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยว กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับคุณค่าและการพัฒนาจิตใจ และการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของวัดและแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

๒.๒ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยว โดยเน้นการสื่อสารคุณค่าทางพุทธธรรม และวิถีการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติสมาธิ วิปัสสนา รวมทั้งการเรียนรู้ในด้านสุนทรียศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตและการปฏิบัติเพื่อความเจริญด้านจิตใจและปัญญา โดยกำหนดในวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๘

๒.๓ การสังเกตและการใช้เทคนิคการถ่ายภาพเพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยง ความรู้ และกระบวนการเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธหรือการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาจิตใจและปัญญา

๓. ประมวลข้อมูลที่ได้จากแบบการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการสัมมนาเชิงวิชาการ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

๔. สรุปประเมินผลการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกกระบวนการ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้มีการศึกษาในพื้นที่วัดทั้ง ๙ วัด การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์

๑) รูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งในด้านรูปธรรม ความรู้เกี่ยวกับวัดและพระสงฆ์ ความรู้ด้านกิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนา และในด้านนามธรรม คือ ความรู้เกี่ยวกับหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ทั้งด้านศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนธรรม เป็นต้น

๒) กระบวนการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยว โดยเน้นการสื่อสารคุณค่าทางพุทธธรรม และวิถีการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติสมาธิ วิปัสสนา รวมทั้งการเรียนรู้ในด้านสุนทรียศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตและการปฏิบัติเพื่อความเจริญด้านจิตใจและปัญญา

๓) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงคน ความรู้ และกระบวนการที่มีการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธหรือการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาจิตใจและปัญญา

๔) การศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัดที่เป็นกรณีศึกษา ในมิติของการจัดการเรียนรู้ กระบวนการสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ และการเสริมสร้างกระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้ในมิติต่างๆ ร่วมกัน

๕) การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสื่อสารเชิงพุทธและการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดและกิจกรรมประเพณี

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบตารางและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด กระบวนการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยว โดยเน้นการสื่อสารคุณค่าทางพุทธธรรม และวิถีการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติสมาธิ วิปัสสนา รวมทั้งการเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และหลักสุนทรียศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชีวิต และการปฏิบัติเพื่อความเจริญด้านจิตใจและปัญญา

รวมทั้งการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงคน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ความรู้ทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และกระบวนการที่มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ หรือการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาจิตใจและปัญญา

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์” “The development of geographic information system and the potential for tourism in Uttaradit province” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ๒) เพื่อการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ๓) เพื่อการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์ ๔) เพื่อการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรทั้งหมด ๕๖ รูป/คน ที่มีความแตกต่างในด้านอาชีพ ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์, เจ้าหน้าที่ภาครัฐ, เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ภาคเอกชน, ผู้ประกอบการ, ประชาชน และนักท่องเที่ยว โดยให้การตอบสัมภาษณ์ และร่วมกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการ “การสัมมนางานวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์” เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยในบทที่ ๔ ผู้วิจัยได้มีการสังเคราะห์องค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑, ๒, ๓ และ ๔ โดยมีผลการศึกษาวิจัยดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์

๔.๒ ผลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

๔.๓ ผลการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์

๔.๔ ผลการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

๔.๕ การวิเคราะห์ผลการวิจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยว

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์

จากการศึกษาข้อมูลในระดับจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งซึ่งเน้นความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับ มรดก

ประเพณีที่สืบทอดต่อๆ กันมา และวัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจ โดยสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวนั้นมีหลายอย่าง เช่น วิถีชีวิต พิธีกรรม การแสดง แหล่งโบราณคดี ศิลปะ ละคร หัตถกรรม พิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นจังหวัดภาคเหนือตอนล่างที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งวัฒนธรรมล้านนา ล้านช้าง และสุโขทัย ที่ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน จึงทำให้มีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไป การขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาภายในจังหวัดจึงมุ่งให้เกิดรายได้ภายในชุมชน สืบทอดพระพุทธศาสนา โดยการส่งเสริมของทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติให้มาท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวประเภทวัดมากขึ้น

จากการศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์ของคณะผู้วิจัย พบว่า ในจังหวัดอุตรดิตถ์มีสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา “วัด” จำนวนมากที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และความเก่าแก่ควรแก่การอนุรักษ์เพื่อให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศชาติ พุทธศิลป์อันงดงามเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม ความงาม และเพื่อกราบสักการบูชา และชื่นชมความงามของสถาปัตยกรรม ประติมากรรม รวมถึงจิตรกรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยความศรัทธาและความเลื่อมใส

สำนักงานจังหวัดอุตรดิตถ์ ได้จัดทำวิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดอุตรดิตถ์ ปี ๒๕๖๑ โดยมีเป้าประสงค์เพื่อผลักดันให้จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นเมือง ๓ วัฒนธรรม ที่มีอัตลักษณ์และยกระดับการท่องเที่ยวทุกด้าน และพัฒนาระบบบริหารการค้าชายแดน การลงทุน การท่องเที่ยว สร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีศักยภาพสูงขึ้น ระหว่างประเทศ และเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ มีศักยภาพและยกระดับการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น และสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน รวมถึงการสนับสนุนให้มีการปรับปรุง พัฒนาการท่องเที่ยวสินค้าและบริการ บนพื้นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีดิจิทัล และ Uttaradit ๔.๐

๔.๑.๑ แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์

๑) อำเภอเมือง

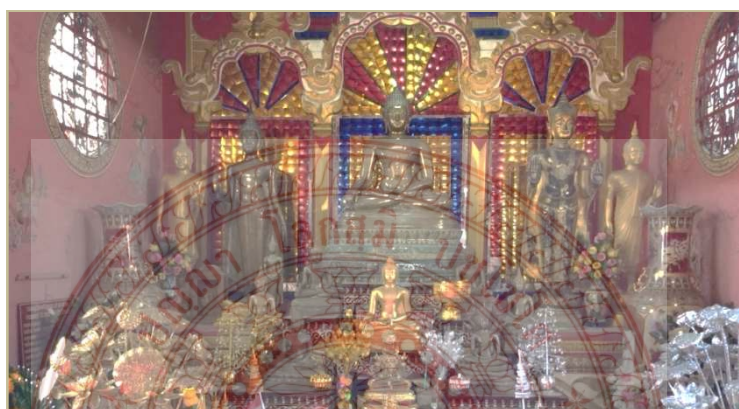
ก) วัดท่าถนน วัดท่าถนน^๗ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดอุตรดิตถ์มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม “วัด” หลายแห่ง และที่มีชื่อเสียงมากนั้นคือ “วัดท่าถนน” เดิมชื่อ วัดวังเตาหม้อ อยู่ตรงข้ามสถานีรถไฟอุตรดิตถ์ ประดิษฐานหลวงพ่อเพชร พระพุทธรูปเชียงแสนสิงห์ ๑ หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ทั้งองค์ ในบริเวณวัดมีอาคารศิลปะแบบตะวันตก สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็น

^๖ สำนักงานจังหวัดอุตรดิตถ์, วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดอุตรดิตถ์ ๒๕๖๑, <www.uttaradit.go.th/acrobat/vmgo_utt๖๑.pdf>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^๗ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, วัดท่าถนน (อุตรดิตถ์), <[https://th.wikipedia.org/wiki/วัดท่าถนน_\(อุตรดิตถ์\)](https://th.wikipedia.org/wiki/วัดท่าถนน_(อุตรดิตถ์))>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

โรงเรียนปริยัติธรรมและภาษาบาลีของพระภิกษุสามเณรในเมือง มีลักษณะสถาปัตยกรรมสวยงาม และอุโบสถซึ่งมีภาพจิตรกรรมฝาผนังซึ่งได้รับยกย่องว่าสวยงามที่สุดในจังหวัดอุตรดิตถ์

วัดท่าถนน มีพระพุทธรูปศักดิ์ ๑ องค์ คือ หลวงพ่อเพ็ชร เป็นพระพุทธรูปเนื้อโลหะสำริดปางมารวิชัย (ขัดสมาธิเพชร) ศิลปะเชียงแสนสิงห์หนึ่ง หน้าตักกว้าง ๓๒ นิ้ว มีพุทธลักษณะงดงามมาก ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วิหารวัดท่าถนน ชาวอุตรดิตถ์นับถือว่าเป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองอุตรดิตถ์ มีงานนมัสการประจำปีในวันกลางเดือนสี่ของทุกปี

ภาพที่ ๔ - ๑ องค์หลวงพ่อเพ็ชร วัดท่าถนน
ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ กนฺตธมโม

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๖ หลวงพ่อด้วง เจ้าอาวาสวัดหมอนไม้ อำเภอหนองโพ ซึ่งเป็นอำเภอเมืองปัจจุบัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ได้เดินทางผ่านอุโบสถร้าง ครั้นเมื่อหลวงพ่อด้วงพบจอมปลวกขนาดใหญ่แห่งหนึ่งรูปร่างรูปแหลมผิกลีบจอมปลวกทั่วไป จึงได้เอาไม้เคาะปลายแหลมที่เป็นยอดของจอมปลวกนั้นจนดินหลุดออก เห็นเศศพระพุทธรูปโผล่ออกมา หลวงพ่อด้วงจึงสั่งให้พระและลูกศิษย์วัดที่ร่วมเดินทางไปด้วยช่วยกันขุดดิน จอมปลวกออก ก็พบพระพุทธรูปขนาดค่อนข้างใหญ่ ฝังอยู่ในจอมปลวกแห่งนั้น จึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นั้นไปไว้ที่วัดหมอนไม้

ต่อมาหลวงพ่อด้วงเห็นว่า วัดหมอนไม้ไม่มีพระอุโบสถที่จะประดิษฐานพระพุทธรูปได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับมีประชาชนที่ทราบข่าวพระพุทธรูปองค์นี้ ได้มากราบไหว้บูชาสักการะเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น ยังอาจมีปัญหาเรื่องโจรผู้ร้าย จึงพิจารณาเห็นว่า หากเชิญพระพุทธรูปองค์นี้ไปประดิษฐานที่วัดวังเตาหม้อ (คือวัดท่าถนนในปัจจุบัน) ซึ่งมีหลวงพ่อเพ็ชร เป็นเจ้าอาวาสอยู่ วัดแห่งนี้มีพระอุโบสถ และตั้งอยู่ในที่ชุมชนหนาแน่น สะดวกแก่การไปนมัสการของประชาชน ท่านจึงได้อัญเชิญพระพุทธรูปไปประดิษฐานไว้ที่วัดวังเตาหม้อ และถวายพระนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า หลวงพ่อเพ็ชร

อัญเชิญไปวัดเบญจมบพิตร

ปี พ.ศ. ๒๔๔๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงสร้างวัดเบญจมบพิตรได้ มีการรวบรวมพระพุทธรูปที่เก่าแก่และสวยงาม ที่อยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ มาประดิษฐานไว้ที่วัดเหล่านี้ พระพุทธรูปหลวงพ่อเพ็ชรที่มีพุทธลักษณะงาม ก็ได้รับเลือกสรรให้อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดเบญจมบพิตร พร้อมกับพระพุทธรูปองค์อื่น ๆ จากทั่วราชอาณาจักร การที่ต้องนำหลวงพ่อเพ็ชรไปจากวัดวังเต่าหม้อทำให้เจ้าอาวาสเสียใจมาก จึงได้ออกจากวัดตรงออกไปในที่ต่าง ๆ สุดท้ายได้มรณภาพบนภูเขาในป่า บ้านนาตารอด ตำบลบ้านด่าน อำเภอมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

อัญเชิญกลับมาจังหวัดอุตรดิตถ์

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปหลวงพ่อเพ็ชรกลับคืนไปประดิษฐานไว้ที่วัดวังเต่าหม้อตามคำขอของชาวเมืองอุตรดิตถ์ ดังข้อความซึ่งปรากฏอยู่ที่ฐานของพระพุทธรูป " หลวงพ่อเพ็ชร" ว่า “พระพุทธรูปองค์นี้ เมื่อ ร.ศ. ๑๑๙ พระจุลจอมเกล้ารัชกาลที่ ๕ ได้อัญเชิญจาก วัดท่าถนนไปไว้ วัดเบญจมบพิตร ครั้น ร.ศ. ๑๒๙ หลวงนฤบาล (จะพันยา) อัญเชิญกลับมาไว้ วัดท่าถนน” เหตุที่มีรับสั่งให้นำหลวงพ่อเพ็ชรมาคืนชาวอุตรดิตถ์ครั้งนี้มี มีคำบอกเล่ามาว่าเทวดาประจำองค์หลวงพ่อได้ไปเข้าสุบินสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงว่า อยากกลับอุตรดิตถ์ พระองค์จึงทรงทำตามพระสุบินนั้น

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓ พระครูธรรมกิจจาภิบาล (ทองสุข) หรือพระสุธรรมเมธี อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ ร่วมกับประชาชนชาวเมืองอุตรดิตถ์ได้ช่วยกันสร้างพระวิหารขึ้นใหม่ และอัญเชิญพระพุทธรูปหลวงพ่อเพ็ชรมาประดิษฐานไว้ในพระวิหาร เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาสักการบูชาได้สะดวก ปัจจุบันหลวงพ่อเพ็ชรประดิษฐานอยู่ในวิหารทางด้านทิศเหนือของอุโบสถ

จะเห็นได้ว่า วัดท่าถนน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ด้วยประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และความงดงามของศิลปวัฒนธรรม อาทิเช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม ที่ผสมผสานศิลปะของไทย ศิลปะของเอเชีย และศิลปะตะวันตก เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถวางแผนและรูปแบบการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

สอดคล้องกับ พระมหาทวีศักดิ์ เขมจาโร และพระครูโสภณพัฒนานุยุต^๔ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง หลวงพ่อเพ็ชร : สื่อพุทธศิลป์ที่มีอิทธิพลต่อประชาชนในอำเภอมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ จาก

^๔ พระมหาทวีศักดิ์ เขมจาโร และ พระครูโสภณพัฒนานุยุต, “หลวงพ่อเพ็ชร : สื่อพุทธศิลป์ที่มีอิทธิพลต่อประชาชนในอำเภอมือง จังหวัดอุตรดิตถ์”,

<www.ojs.mcu.ac.th/index.php/JGMP/article/view/๓๓๓๒> ,สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ผลงานวิจัยดังกล่าว พบว่า พุทธศิลป์เป็นงานด้านศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นด้วยจุดมุ่งหมายทางพระพุทธศาสนาทางใดทางหนึ่ง ได้พยายามสร้างขึ้นด้วยแรงกาย และกำลังความคิด ก่อให้เกิดศิลปกรรมที่สร้างขึ้นรับใช้พระพุทธศาสนาโดยตรง พระพุทธรูปหลวงพ่อเพ็ชร เป็นพระพุทธรูปประติมากรรมที่หล่อขึ้นด้วยเนื้อทองสัมฤทธิ์ตลอดทั้งองค์ ทรงประทับพระอิริยาบถนั่งขัดสมาธิเพ็ชร มีพระพุทธรูปลักษณะงดงามมากเป็นพิเศษ พระพักตร์ของพระองค์ท่านฉาบด้วยความอึมเิบ มีขนาดหน้าตักกว้าง ๓๒ นิ้วฟุตครึ่ง (๑ ศอกเศษ) ส่วนสูงจากฐาน ที่ประทับนั่งถึงสุดยอดพระเศียรประมาณ ๕๑ นิ้วฟุต พระพุทธรูปองค์นี้ประดิษฐานอยู่ในวิหารโดยเฉพาะเรียกว่า “วิหารหลวงพ่อเพ็ชร” อยู่ในวัดท่าถนอม อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นศิลปะผสมผสานกันถึง ๓ ชนิด คือ หลังคาเก๋งจีน แล้วมีราหูอมจันทร์ซึ่งเป็นศิลปะอินเดียติดอยู่หน้าบ้าน และหลังวิหารจะมีเทพพนมซึ่งเป็นศิลปะไทยติดอยู่หน้าบ้าน ด้านหน้าของวิหารด้านนอก ภายในวาดรูปศิลปะผสมไทย – จีน

หลวงพ่อเพ็ชร มีอิทธิพลต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ทั้งในด้านความเลื่อมใส เพียงได้มาเห็นพุทธลักษณะของหลวงพ่อเพ็ชรที่มีความงดงาม สง่างามพระพักตร์ที่อึมเิบทำให้ผู้ที่เข้ามาสักการบูชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ด้านคุณค่าทางจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นสุขหรือทุกข์ เมื่อได้มีโอกาสไปกราบสักการบูชาจะทำให้มีความสุข และรู้สึกปลอดภัยมีที่พึ่งทางใจ ด้านความคุ้มครองเมื่อเวลาประกอบสัมมาอาชีพหรือเดินทางไกล ก็จะไปกราบไหว้ขอพรส่วนหนึ่งก็จะได้สมปรารถนาค้าขายดี เดินทางด้วยความปลอดภัย ปราศจากอันตรายต่างๆ ด้านอิทธิพลแสดงให้เห็นประจักษ์ชัดเจนหลายครั้งไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ไฟไหม้อุตรดิตถ์ หรือเกิดภัยธรรมชาติ หลวงพ่อเพ็ชรก็แสดงอิทธิพลช่วยให้สิ่งที่เป็ภัยร้ายแรงกลายมาเป็นเพียงภัยเล็กน้อย ด้านสมปรารถนา ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าไปกราบไหว้ขอพรให้มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การเงิน โชคลาภ และสุขภาพก็ได้สมปรารถนา

ข) วัดใหญ่ท่าเสา

วัดใหญ่ท่าเสา^๙ ตั้งอยู่ที่บ้านท่าเสา เลขที่ ๔๓๓ ถนนสำราญริน ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ ๓๒ ไร่ ๒ งาน ๕๕ ตารางวา ได้สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๒๓๒๕ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาประมาณ พ.ศ. ๒๔๒๓ สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายและได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานและเขตที่ดินโบราณสถานตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๔ ตอนพิเศษ ๘ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๐ มีพื้นที่โบราณสถานประมาณ ๒ ไร่ ๓ งาน ๕๑ ตารางวา ศาสนสถานและโบราณสถานภายในวัดมีอุโบสถ หอไตร ศาลาการเปรียญและวิหารหลวง พ่อเ็ก

^๙ อุตรดิตถ์โนเนม ภูเก็ต, วัดใหญ่ท่าเสา,

<<https://sites.google.com/site/uttaraditnoname/khxm/wad-hiy-tha-sea>>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๔ - ๒ วัดใหญ่ท่าเสา

ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ กนตมโม

๑. อุโบสถ มีลักษณะเด่นที่รูปทรงประตูเข้าอุโบสถเป็นประตูไม้แกะสลัก ๒ บาน มีลวดลายไม้ฉลุที่หน้าบันอุโบสถทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เชิงหวายช่อฟ้าและใบระกาทางหงส์ เป็นอาคารชั้นเดียวกว้าง ๘.๘๐ เมตร ยาว ๑๔ เมตร หน้าต่างด้านละ ๓ ช่อง มีลักษณะเด่นที่หน้ามุขเป็นมุขทะเลซื่อซึ่งเป็นแบบอย่างทั่ว ๆ ไปตามศิลปะสมัยอยุธยา ลวดลายแกะสลักหน้าบันเชิงชาน้ำบานประตูมีรอบแกะสลักลึกล้ำอ่อนช้อยและสวยงามตามฝีมือช่างโบราณ เพดานอุโบสถไม่มีการตีฝ้า ปล่อยให้โปร่งๆ มีการตกแต่งลวดลายตามซุ้มคานและตงและฐานอุโบสถเป็นฐานปัทม์ บัวคว่ำ บัวหงายจะมีลักษณะเด่นเป็นเรือสำเภา ปัจจุบันอุโบสถได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่อีกครั้ง

๒. หอไตร เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีลายไม้ฉลุที่หน้าบันทั้งด้านหน้าและด้านหลังอาคารชั้นเดียวใต้ถุนสูง ขนาดกว้าง ๓.๕ เมตร ยาว ๕.๕ เมตร เสาล่างเป็นเสาอิฐฉาบปูนเสาบนเป็นเสาไม้เนื้อแข็งกลม สมัยก่อนใช้บรรจุพระไตรปิฎกคัมภีร์จารึกเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีการบูรณปฏิสังขรณ์กันเรื่อยมา และปัจจุบันได้บูรณปฏิสังขรณ์อีกครั้งโดยกรมศิลปากร

ภาพที่ ๔ - ๓ อุโบสถ และหอไตร วัดใหญ่ท่าเสา
ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ กนฺตธมฺโม

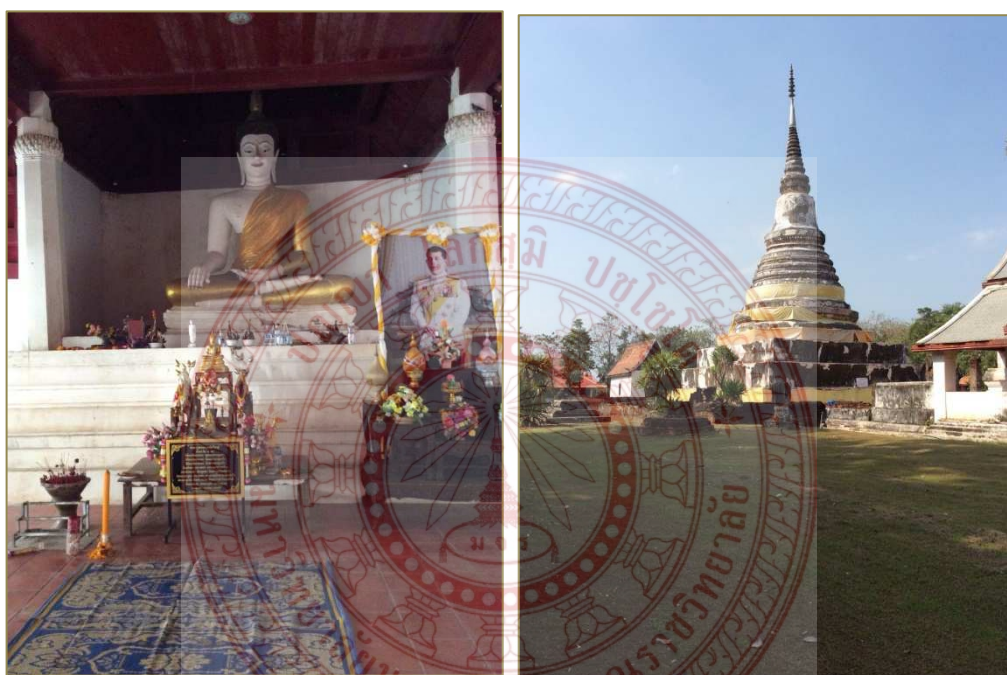
ค) วัดพระฝางสว่างคูร์มุนีนาค

วัดพระฝาง^{๑๐} หรือชื่อเต็มว่า วัดพระฝางสว่างคูร์มุนีนาค ตั้งอยู่ที่บ้านฝาง หมู่ที่ ๓ ตำบลผาจุ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ตามทะเบียนวัดระบุว่าประมาณปี พ.ศ. ๑๗๐๐ (ก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช) วัดพระฝางนับว่าเป็นกลุ่มโบราณสถานของเมืองฝางสว่างคูร์ (สว่างคูร์ เพี้ยนมาจาก สวรรคคูร์) เพียงแห่งเดียวที่ยังหลงเหลืออยู่ วัดนี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในสมัยสุโขทัย และเป็นวัดพระมหาธาตุประจำเมืองสว่างคูร์ เมืองที่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย และเคยเป็นวัดที่จำพรรษาของ “เจ้าพระฝาง” เมืองสว่างคูร์ ผู้นำชุมชนเจ้าพระฝางในคราวเสียสมัยกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒

วัดพระฝาง มีปูชนียสถานที่สำคัญที่สุดคือพระมหาธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ตั้งอยู่กลางกลุ่มโบราณสถานวัดพระฝาง สันนิษฐานว่าพระเจดีย์องค์นี้สร้างในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี มีหลักฐานยืนยันว่าเป็นพระบรมธาตุศักดิ์สิทธิ์สำคัญของอาณาจักรมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มอญซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ ราชทูตจากราชสำนักฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้บันทึกไว้ในหนังสือของท่านว่า พระมหาธาตุองค์นี้ได้รับการเคารพนับถือว่าเป็นพุทธปูชนียสถานสำคัญของอาณาจักรคู่กับรอยพระพุทธรูปบาทสระบุรี ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงเสด็จขึ้นทำศึกชนะเจ้าพระฝางและตั้งงาน

^{๑๐} แหล่งท่องเที่ยว ๗๗ จังหวัด, วัดพระฝางสว่างคูร์มุนีนาค, <www.addsiam.com/ท่องเที่ยว-๗๗-จังหวัด/วัดพระฝางสว่างคูร์มุนีนาค/๑๒๙.html>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สมโภชพระมหาธาตุเมืองพระฝางถึง ๓ วัน เทียบเท่างานนมัสการพระพุทธชินราช แต่ความศรัทธาในพระมหาธาตุเมืองฝางคงได้เสื่อมถอยลงในช่วงหลัง จากความเสื่อมของเมืองสวางคบุรี หลังชุมนุมเจ้าพระฝางถูกตีแตกในสมัยธนบุรี จนในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พระเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์องค์เดิมได้ปรักหักพังไปมาก ทำให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้มีการบูรณะพระมหาธาตุเมืองพระฝางใหม่ แปลงเป็นแบบเจดีย์ทรงลังกา ดังที่เห็นในปัจจุบัน

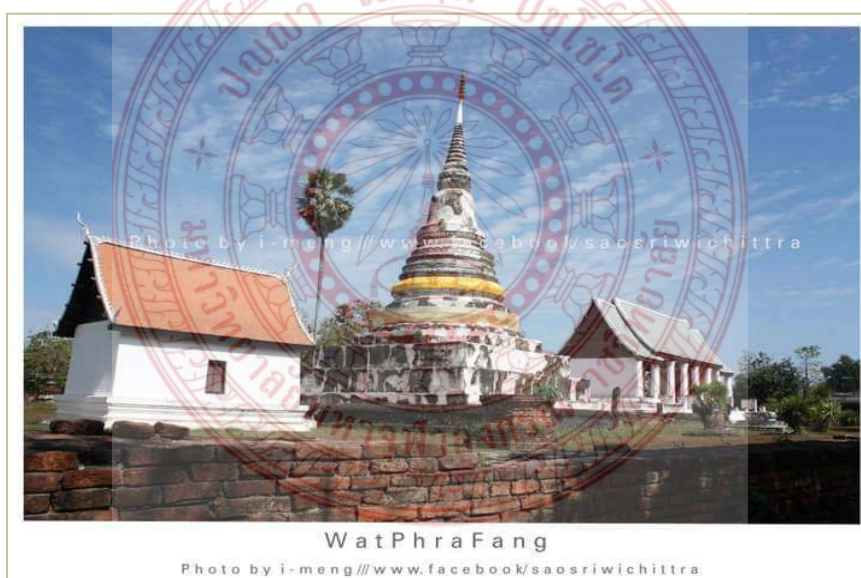
ภาพที่ ๔ - ๔ วัดพระฝางฯ

ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตรัตน์ กนตธมโม

นอกจากนี้ วัดพระฝางยังมีอุโบสถมหาอุด (มีประตูทางเข้าบานเดียว) อยู่ด้านทิศตะวันตกของกลุ่มโบราณสถาน ตัวอุโบสถมีสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งเดิมภายในอุโบสถเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพระฝาง ซึ่งปัจจุบันตัวอุโบสถยังคงมีบานประตูไม้และหน้าต่างแกะสลักศิลปะสมัยอยุธยาอันสวยงามอยู่ (บานปัจจุบันเป็นบานจำลอง) และด้านทิศตะวันออกของกลุ่มโบราณสถานมีพระวิหารหลวง เดิมเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปเชียงแสน ปัจจุบันในพระวิหารหลวงมีบานประตูไม้แกะสลักวัดพระฝาง (เป็นบานประตูบานจำลอง สร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อนำมาติดตั้งแทนที่บานประตูเดิมที่ได้นำไปเก็บรักษาที่วัดธรรมาธิปไตยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๔)

ปัจจุบันวัดพระฝางได้รับขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ ลงวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ มีพื้นที่ได้รับประกาศเป็นโบราณสถานประมาณ ๓๒ ไร่ ๓ งาน ๙๐ ตารางวา

ประวัติในศิลาจารึกหลักที่ ๒ วัดพระฝางปรากฏชื่ออยู่ในศิลาจารึกหลักที่ ๒ ซึ่งได้กล่าวถึง พระมหาเถรศรีศรัทธา ซึ่งเชื่อว่าเป็นหลานของพ่อขุนผาเมือง ว่าก่อนที่จะเดินทางไปจาริกแสวงบุญที่ลังกา ในสมัยพญาเลอไท ได้แวะมานมัสการพระธาตุวัดพระฝาง แล้วจึงเดินทางต่อไปยังเมืองแพร่ ลำพูน และลงเรือที่อ่าวเกาะตะมะไปลังกา นอกจากนี้ในศิลาจารึกหลักที่ ๓ ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๙๐๐ ก็ได้ปรากฏชื่อเมืองฝางอยู่ด้วยเช่นกัน ในจดหมายเหตุ ลาลูแบร์ อัครราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาทูลพระราชสาส์นในปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๒๓๐) ก็ได้กล่าวถึงความศรัทธาของคนสยามต่อพระทันตธาตุเมืองพระฝางไว้เช่นเดียวกัน แสดงถึงความสำคัญของ พระบรมธาตุเมืองฝางในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ ๔ - ๕ วัดพระฝาง

ถ่ายภาพโดย : นางสาวศรีวิจิตรา มีนางัว

หาดแม่น้ำน่าน หน้าวัดพระฝาง ภาพถ่ายสมัยรัชกาลที่ ๕ ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา วัดพระฝางมีความสำคัญมาก คือ เป็นศูนย์กลางของชุมชนพระฝาง ซึ่งมี "เจ้าพระฝาง" (เรื่อน) เป็นหัวหน้าสามารถขยายอาณาเขตกว้างขวางจากทิศเหนือ ถึงเมืองแพร่ เมืองน่าน ทิศใต้ถึงเมืองพิษณุโลก ทิศตะวันออกถึงลาว และทิศตะวันตกถึงเมืองศรีสัชนาลัย เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และเป็นชุมชนสุดท้ายที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงรวบรวมเป็นอาณาเขตเดียวกันกับกรุงธนบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๓ วันที่ ๒๕ ๖,๒๕๗ พ.ศ. ๒๔๔๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาล

ที่ ๕) ได้เสด็จฯ มาสักการะวัดพระฝาง ปรากฏข้อความในพระราชนิพนธ์ของพระองค์ตอนหนึ่งว่า “เมื่อถึงหน้าเมืองฝางก็มีหาดโต เมืองนั้นตั้งอยู่ฝั่งตะวันออก มีพระวิหารกลางใหญ่ มีลายประตูเป็นลายสลักก้านขดหน้าสัตว์ต่างๆ เช่น บานวัดสุทัศน์ แต่เด่นออกมามากกว่าวัดสุทัศน์ ทำงานดีมาก” พระฝางเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ทรงเครื่องอย่างจักรพรรดิราช ศิลปะสมัยอยุธยาวิเศษสัมฤทธิ์ถึงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง ๑ ศอก ๑ คืบเศษ สร้างขึ้นสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา ประมาณ พ.ศ. ๒๒๘๐ มีพุทธลักษณะที่งดงาม เป็นพระพุทธรูปที่สำคัญของแผ่นดินไทยอีกองค์หนึ่ง สันนิษฐานว่าผู้สร้างคือเจ้าพระฝาง ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดพระฝาง เป็นพระพุทธรูปประธานในพระอุโบสถวัดพระฝางหรือวัดสว่างคูบริมนีนาง พ.ศ. ๒๓๑๓ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ยกทัพหลวงมาตีชุมนุมพระฝางได้ และโปรดเกล้าฯ ให้รับละครขึ้นมาสมโภชพระพุทธรูปองค์สำคัญนี้ ที่วัดพระฝางถึง ๓ วัน เท่ากันกับการสมโภชพระพุทธรูปชินราช พระพุทธรูปชินสีห์ ซึ่งนับว่าเป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองไทยองค์หนึ่ง ในรัชสมัยของสมเด็จพระปิตุลาธิราช (รัชกาลที่ ๕) ได้โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระฝางไปประดิษฐานที่วัดเบญจมบพิตรฯ จนถึงปัจจุบัน

ปูชนียสถาน โบราณวัตถุ

เจดีย์พระธาตุพระฝาง แต่เดิมสันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์แบบสุโขทัย คาดว่าเปลี่ยนมาเป็นทรงลังกาในสมัยพระเจ้าบรมโกศ และได้รับการบูรณะอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ ๔ “เจดีย์พระธาตุวัดพระฝาง” ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย ได้มีการบูรณะครั้งใหญ่ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ “วิหารใหญ่และพระอุโบสถเก่า” สำหรับวิหารมีสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัยลักษณะเดียวกับวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง แต่เดิมมีพระพุทธรูปสมัยเชียงแสนประดิษฐานอยู่ แต่ปัจจุบันได้ถูกโจรกรรมไปแล้ว ด้านหลังวิหารเป็นองค์พระธาตุ มีกำแพงล้อมรอบบริเวณหลังสุดมีพระอุโบสถเก่าอยู่อีกหลังหนึ่ง สภาพโดยทั่วไปชำรุดทรุดโทรมมาก เดิมมีบานประตูแกะสลักสวยงาม แต่ก็ได้ถูกขโมยไปแล้วเช่นกัน ด้านหน้าโบสถ์มีต้นมะม่วงใหญ่อายุหลายร้อยปีอยู่ต้นหนึ่ง บริเวณรอบนอกวัดด้านหลังเป็นป่าละเมาะ ส่วนด้านหน้ามีบ้านคนอยู่บ้างแต่ไม่หนาแน่น

วิหารใหญ่ สันนิษฐานว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจากหลักฐาน แสดงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งการบูรณะพระบรมธาตุสว่างคูบริ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพอประมวลได้ดังนี้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๐ โปรดเกล้าฯ ให้พระยามหาอำมาตยาธิบดีเป็นแม่กองสักเลขหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นไป ตั้งอยู่ ณ เมืองพิษณุโลก และโปรดให้พระยาอุดรดิถีบาล ผู้สำเร็จราชการเมืองอุดรดิถีเป็นแม่กองรับจ่ายเลข ข้าพระโยมสงฆ์ตามหัวเมืองฝ่ายเหนือ ทำการปฏิสังขรณ์พระเจดีย์วัดพระธาตุในเมืองสว่างคูบริที่เรียกกันว่า เมืองฝาง พระเจดีย์นั้นชำรุดมาก ต้องรื้อลงมาถึงชั้นทักษิณที่สาม เมื่อรื้ออิฐเก่าที่หักพังออกก็พบแผ่นเหล็กเป็นรูปฝ่ามือคนกำแน่น เมื่อตัดแผ่นเหล็กออกจึงพบผอบทองเหลือง บนฝาผอบมีพระพุทธรูปองค์เล็กบุทองคำฐานเงินอยู่องค์หนึ่ง ในผอบมีพระบรมธาตุขนาดเล็กน้อยสีดอพิบูลแห่ง ๑,๐๐๐ เศษ แหวน ๒ วง พลอยต่างสี ๑๓ เม็ด เมื่อพระยา

อุตรดิตถ์ภิกขาบาลมีใบบอกมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดเรือม่านทองให้ข้าหลวงขึ้นไปรับ เชิญพระบรมธาตุมาขึ้นที่กรุงเก่า เชิญขึ้นไว้ที่พระตำหนักวังป้อมเพชร แล้วจัดเรือพระที่นั่งสยามอรุณพลมีปีพาทย์ แตรสังข์ รับเชิญลงมากรุงเทพฯ ฯ เชิญขึ้นไว้ ณ พระตำหนักน้ำ ทำการสมโภชแล้วเชิญไปประดิษฐานไว้ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงมีพระราชดำริว่าควรที่จะส่งพระบรมธาตุคืน ให้ไปบรรจุไว้ตามที่ดังเก่าบ้าง แบ่งไว้สักการบูชา ณ กรุงเทพฯ ฯ บ้าง จึงโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวงทำกล่องทองคำเป็นที่บรรจุพระบรมธาตุขึ้นใน แล้วใส่กล่องเงินเป็นชั้นที่สองใสในพระเจดีย์กาไหล่เงินเป็นชั้นที่สาม แล้วใสในพระเจดีย์ทองเหลืองเป็นชั้นที่สี่ แล้วใส่ครอบศิลาตรึงไว้แน่นหนา ให้เจ้าพนักงานเชิญพระบรมธาตุใส่พระเสลี่ยงน้อยขึ้นพระกระด ไปตั้งบนบุษบกที่พระตำหนักน้ำพร้อมเครื่องสักการบูชา มีเรือกรมการและราษฎรเมืองนนทบุรี แห่เป็นกระบวนขึ้นไปถึงเมืองปทุม แล้วผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการตั้งแต่เมืองปทุมธานีขึ้นไป จัดแจงทำสักการบูชา แล้วจัดเรือแห่มีปีพาทย์ฆ้องกลองเล่นสมโภชตามมีรับส่งต่อ ๆ จนถึงเมืองสรวงบุรี

บานประตูวัดพระฝางบานเดิม ศิลปะสมัยอยุธยา ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดธรรมาธิปไตยในตัวเมืองอุตรดิตถ์ บานประตูเก่าวิหารวัดพระฝางสรวงบุรีมุนีนาถ เดิมนั้นอยู่วัดพระฝางสรวงบุรีมุนีนาถ แต่เนื่องจากวิหารชำรุดทรุดโทรมมาก อีกทั้งวัดพระฝางในขณะนั้นไม่มีพระภิกษุสามเณรอยู่จำพรรษา พระสุธรรมเมธี (บันลือ ธมฺมธโร) เจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ในสมัยนั้น จึงได้ขออนุญาตกรมศิลปากรนำมาเก็บรักษาไว้ที่ อาคารธรรมสภา วัดธรรมาธิปไตย เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๔ ตั้งไว้แต่ตัววิหารเปล่า ปราศจากบานประตูอันวิจิตรตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

บานประตูวิหารวัดพระฝางจำลองบานประตูคู่นี้แกะสลักในสมัยอยุธยา แต่ละบานขนาดกว้าง ๑.๒ เมตร สูง ๕.๓ เมตร และหนาถึง ๑๖ เซนติเมตร ทำจากไม้ปู้แกะสลักเป็นลายกนกก้านขดลายพุ่มทรงข้าวบิณฑ์ บานละ ๗ พุ่ม ระหว่างพุ่มทรงข้าวบิณฑ์มีกนกใบเทศขนาน สองข้างขวามือด้านบนมือกลาประตูดุตรงกลาง แกะสลักเป็นลายเทพพนม ตอนบนนอกเลา ๔ องค์ตอนล่างนอกเลา ๔ องค์ กล่าวกันว่างดงามเป็นที่สองรองจากประตูวิหารวัดสุทัศน์ในกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ กรมศิลปากรได้ส่งเจ้าหน้าที่มาอนุรักษ์เนื้อด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ บานประตูวัดพระฝางจึงมีสภาพอย่างที่เราเห็นในปัจจุบัน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้มีการจัดสร้างบานประตูไม้แกะสลักวิหารวัดพระฝางคู่ใหม่ เพื่อนำกลับไปติดตั้งยังวิหารหลวงวัดพระฝาง (ติดตั้งในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑) ซึ่งบานประตูคู่นี้มีลักษณะวิจิตรสวยงามเหมือนของเดิมทุกประการ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมศิลปากรในการจัดสร้าง

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง วัดท่าถนน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น และมีจุดแข็งมากที่สุด ด้วยข้อได้เปรียบ คือ ด้านการคมนาคมขนส่งที่สะดวก คือ ตั้งอยู่ติดกับสถานีรถไฟอุตรดิตถ์ และ ระบบขนส่งมวลชนในจังหวัด จึงทำให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายในการเดินทาง จึงทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมมาสักการบูชา

องค์หลวงพ่อเพ็ชร เนื่องด้วยศรัทธาและความรำลึกที่ว่าเมื่อขอพรใดแล้วจะได้สมปรารถนาทุกประการ และด้วยความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมจีนของชาวจีนรอบบริเวณวัด จึงทำให้ “วิหารเก่งจีน” สถานที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อเพ็ชร เป็นที่สะดุดตาด่อนักท่องเที่ยวยิ่งนัก นอกจากนี้มีอาคารของโรงเรียนนักธรรมบาลี อายุเกือบ ๑๐๐ ปี สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๔ ที่สร้างตามแบบศิลปะตะวันตกโคโลเนียล นับว่าเป็นศิลปะเก่าแก่อีกหนึ่งชิ้นของพระพุทธศาสนาที่น่าสนใจมาก”

๒) อำเภอลับแล

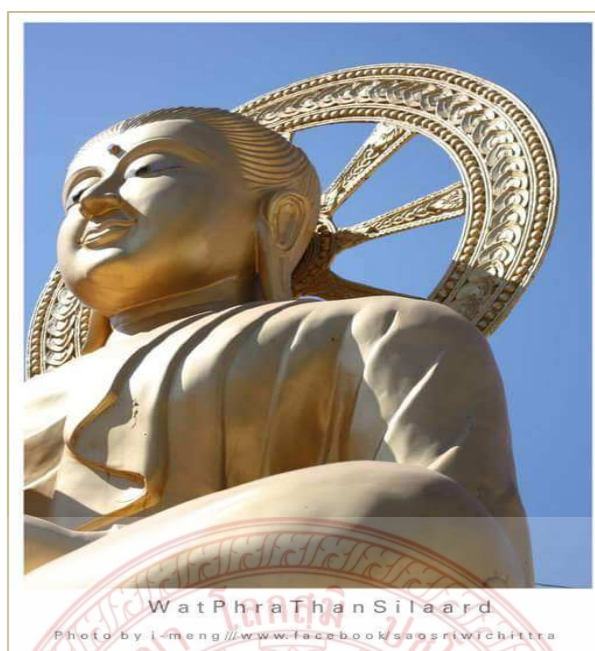
ก) วัดพระแท่นศิลาอาสน์

วัดพระแท่นศิลาอาสน์^{๑๑} เป็นปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์ของหัวเมืองฝ่ายเหนือ และยังเป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งประเทศไทย อีกทั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยวว่าเป็นสถานที่สำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า

วัดพระแท่นศิลาอาสน์ เป็นวัดในสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย เดิมชื่อ วัดมหาธาตุ ตั้งอยู่ที่ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งห้าพระองค์ในภัทรกัปนี้ ได้เสด็จมาประทับนั่งบนพระแท่นแห่งนี้ เพื่อเจริญภาวนา และได้ประทับบำเพ็ญในเวลาที่ตรัสรู้แล้ว เพื่อโปรดสัตว์ ซึ่งแสดงว่าพระแท่นศิลาอาสน์นี้ มีประวัติความเป็นมาอย่างต่อเนื่องในพระพุทธศาสนามายาวนาน ตัวพระแท่นเป็นศิลาแลง มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง ๘ ฟุต ยาวประมาณ ๑๐ ฟุต สูง ๓ ฟุต ที่ฐานพระแท่นประดับด้วยลายกลีบบัวโดยรอบ มีพระมณฑป ศิลปะเชียงแสนครอบ อยู่ภายในพระวิหารวัดพระแท่นศิลาอาสน์

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า พระแท่นศิลาอาสน์อาจมีมาก่อนแล้วช้านาน ก่อนที่พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา เสด็จไปบูชา เพราะพระแท่นศิลาอาสน์อยู่ริมเมืองทุ่งยั้งซึ่งมีมาตั้งแต่ครั้งสมัยอาณาจักรเชียงแสนก่อนสุโขทัย และบางทีชื่อทุ่งยั้งนั่นเอง จะเป็นนิมิตให้เกิดมีพระแท่น เป็นที่พระพุทธเจ้าประทับบำเพ็ญ เมื่อเสด็จผ่านมาทางนั้น ในทางตำนานมีคติที่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จยังประเทศต่างๆ ภายนอกอินเดียด้วยอิทธิฤทธิ์मानสมบัติ และได้ประดิษฐานเจดีย์ หรือตรัสพยากรณ์อะไรไว้ในประเทศเหล่านั้น เป็นคติที่เกิดในลังกาทวีป และประเทศอื่นได้รับเอาไปเชื่อถือด้วย จึงเกิดมีเจดีย์วัตถุและพุทธพยากรณ์ ที่อ้างว่าพระพุทธองค์ได้ทรงประดิษฐานเจดีย์ไว้ มากบ้าง น้อยบ้างทุกประเทศ เฉพาะเมืองไทย มีปรากฏในพงศาวดารโดยลำดับมาว่า พบรอยพระพุทธบาท ณ ไหล่เขาสุวรรณบรรพต เมื่อรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม รัชกาลพระเจ้าเสือได้เสด็จไปบูชาพระพุทธรูป ณ เขาบักวี และพระเจ้าบรมโกศ เสด็จไปบูชาพระแท่นศิลาอาสน์

^{๑๑} วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, วัดพระแท่นศิลาอาสน์, <<https://th.wikipedia.org/wiki/วัดพระแท่นศิลาอาสน์>>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๔ - ๖ วัดพระแท่นศิลาอาสน์
ถ่ายภาพโดย : นางสาวศรวิจิตร มินาวั

มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า นายช่างที่สร้างวิหาร วัดพระแท่นศิลาอาสน์ วัดพระฝาง และวัดสุทัศน์ เป็นนายช่างคนเดียวกัน บานประตูเก่าของพระวิหารเป็นไม้แกะสลักฝีมือดี แกะไม้ออกมาเด่นเป็นลายซ้อนกันหลายชั้น แม้ลายเป็นก้านขด ปลายเป็นรูปภาพต่าง ๆ เป็นลายเดียวกับลายบานमुखที่วิหารพระพุทธชินราช อาจสร้างแต่ครั้งพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งราชอาณาจักรล้านนา เคียงคู่กับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ในสมัยนั้น

ต่อมาพระเจ้าบรมโกศมีพระราชศรัทธา ให้ทำประตูมุขตามลายเดิมถวายแทน แล้วโปรดให้เอาบานเดิมนั้นไปใช้เป็นบานวิหารวัดพระแท่นศิลาอาสน์ ประตูวิหารเก่าบานดังกล่าวได้ถูกไฟไหม้ไปเมื่อ วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ ไฟป่าลุกลามไหม้เข้ามาถึงวัด ไฟไหม้ครั้งนั้น เหลือกุฏิซึ่งประดิษฐานหลวงพ่อดุสิตอยู่เพียงหลังเดียว ต่อมาพระยาวโรดมภักดีศรีอุตรดิตถ์นคร (อ้น หงขนันท์) เจ้าเมืองอุตรดิตถ์ ได้เรียกรื้อเงินสร้างและซ่อมแซมวิหาร ภายในวิหารมีซุ้มมณฑปครอบพระแท่นศิลาอาสน์ไว้

ภาพที่ ๔ - ๗ วัดพระแท่นศิลาอาสน์

ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ กนตรมโม

ข) วัดพระยืนพุทธบาทยุคล

วัดพระยืนพุทธบาทยุคล^{๑๒} เป็นวัดที่มีความเก่าแก่คู่กับ “วัดพระแท่นศิลาอาสน์” ตามตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่า พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาประทับยืนบนยอดเขาแห่งนี้ จึงเกิดเป็นรอยพระพุทธรูปทั้งพระบาทซ้าย และพระบาทขวาคู่กันบนแผ่นศิลาแลงฐานดอกบัว ซึ่งทางวัดพระยืนพุทธบาทยุคลได้สร้างมณฑปครอบไว้ (ศิลปะแบบเชียงแสน) ภายในมณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปยืนโดยรอบผนังทั้งสี่ด้าน เพดานเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง (จากภาพคาดว่า เป็นภาพชุมนุมเทวดา) ส่วนจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพพุทธประวัติ ด้านนอกใกล้ ๆ มณฑปจะพบเจดีย์ศิลาแลงลักษณะคล้ายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ คาดว่าสร้างในสมัยสุโขทัยอายุประมาณ ๗๐๐ ปี ปัจจุบันเหลือให้เห็นเพียงฐานเจดีย์เท่านั้น

นอกจากนี้ภายในพระอุโบสถหลังใหม่ของวัดเป็นที่ประดิษฐานพระประธาน เป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางมารวิชัยชื่อ “หลวงพ่พุทธรังสี” ตามตำนาน (เรียบเรียงโดยคุณโสภณ สว่างหล้า อ้างอิงจากตำนานท้องถิ่นจากพระสงฆ์ และฆราวาส เอกสารใส่กรอบอยู่ในพระอุโบสถ) กล่าวว่า ในสมัยพระเจ้าลิไทยธรรมราชา พระองค์ได้เรียกประชุมเหล่าช่างฝีมือ ให้มาช่วยกันหล่อพระพุทธรูปขึ้นหลายองค์เพื่อเป็นการเทิดทูนพระพุทธศาสนา

^{๑๒} ห้องเที่ยววัดทอคอม, วัดพระยืนพุทธบาทยุคล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์,

<https://www.thongteaw.com/Travel_tour_content_อุตรดิตถ์/วัดพระยืนพุทธบาทยุคล.html>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๔ – ๘ วัดพระยืนพุทธบาทยุคล
ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ กนตธมโม

เดิมพระพุทธรังสีเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น แต่ขณะที่แม่ชี ๔ คนจากนครศรีธรรมราช ได้เข้ามัสการและสำรวจมจิตเจริญภาวนาได้เห็นแสงรัศมีออกจากองค์พระพุทธรูปจึงแจ้งให้กับเจ้าอาวาสในขณะนั้นทราบ หลังจากนั้นจึงร่วมกับชาวบ้านหาช่างมาแกะเทปูนออก พบเป็นพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ มีพุทธลักษณะงดงาม จึงได้ร่วมกันสร้างพระอุโบสถขึ้นเพื่อประดิษฐานจนถึงปัจจุบัน โดยพระยาภักตยานวิวัฒน์วิศิษฐ์ อดีตสมุหเทศาภิบาล มณฑลพายัพที่มาตั้งรกรากที่อำเภอถ้ำเสือเป็นผู้ถวายพระนาม “พระพุทธรังสี” ต่อมาท่านอาจารย์ศุภรัตน์ และลูกศิษย์สายหลวงปู่ทวดได้ถวายฉัตรครอบเหนือเศศพระพุทธรังสี เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เมื่อออกจากพระอุโบสถเดินมาทางด้านหน้าจะเห็น “สะพานสามัคคีวิสุท” เป็นสะพานเชื่อมต่อไปยัง “วัดพระนอนพุทธไสยาสน์” ผ่านบันไดนาคไปยังมณฑปจตุรमुख บานไม้แกะสลักลงรักปิดทอง ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ จึงเป็นเส้นทาง ๓ วัดที่น่าสนใจเมื่อมาเที่ยวที่ อำเภอถ้ำเสือจังหวัดอุตรดิตถ์ (วัดพระแท่นศิลาอาสน์ วัดพระยืนพุทธบาทยุคล และวัดพระนอนพุทธไสยาสน์)

การเดินทาง : วัดพระยืนพุทธบาทยุคล จากตัวเมืองอุตรดิตถ์ไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๒ ประมาณ ๓.๕ กม. เลี้ยววัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งไป จะมองเห็นวัดอยู่ทางซ้ายมือใกล้ทางแยก

ค) วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง

วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง^{๑๓} อยู่ที่หมู่ ๓ บ้านทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จากตัวเมืองอุตรดิตถ์ ไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๒ ประมาณ ๓ กิโลเมตร จะมองเห็นวัดอยู่ทางซ้ายมือ วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่มีตำนานเกี่ยวพันกับอีก ๒ วัด ที่อยู่ใกล้เคียงกัน คือ วัดพระยืนพุทธบาทยุคล และวัดพระแท่นศิลาอาสน์ เกี่ยวกับการเสด็จมาของพระพุทธเจ้า วัดแห่งนี้เดิมชื่อ วัดมหาธาตุ ประกอบด้วยวิหารแบบล้านนาซึ่งอยู่ด้านหน้า ถัดไปเป็นพระบรมธาตุทุ่งยั้งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เป็นเจดีย์เก่าแก่แบบลังกาทรงกลมฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม ๓ ชั้น ฐานล่างมีเจดีย์องค์เล็กๆ เป็นบริวารอยู่ ๔ มุม ฐานชั้นที่ ๓ มีซุ้มคูหา ๔ ด้าน สันนิษฐานว่าได้บูรณะขึ้นภายหลัง

เขตเมืองเก่าทุ่งยั้ง วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองอุตรดิตถ์ ประมาณ ๓ กิโลเมตร การเดินทางของผมในวันนี้ไม่ได้มาจากตัวเมืองอุตรดิตถ์ แต่ผมมาจากศรีสัชนาลัย ก่อนจะมาถึงวัดพระบรมธาตุ ก็ผ่านวัดพระแท่นศิลาอาสน์ วัดพระยืนพุทธบาทยุคล วัดพระนอนพุทธไสยาสน์ ตามลำดับ แล้วมุ่งหน้าเข้าเมืองอุตรดิตถ์ จนมาถึงวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งบริเวณนี้มีถนนสายเล็ก ๆ ที่ดูเหมือนว่าจะไม่สามารถขยายออกไปได้อีก ๒ ข้างทางเป็นเหมือนลานจอดรถสำหรับคนที่จะมาวัด รวมถึงคนที่จะมาตลาด บางทีการจะหาที่จอดรถว่างๆ ก็ดูจะต้องใช้เวลาพอสมควรภายในกำแพงแก้ว ในบริเวณวัดไม่ได้มีกำแพงวัดล้อมรอบไปหมดทุกด้าน บางช่วงเปิดโล่ง มีเพียงซุ้มประตูวัด จากนั้นด้านในจะมีพื้นที่เขตพุทธาวาส อันเป็นที่ตั้งของโบสถ์ วิหารหลวง พระบรมธาตุเจดีย์ หอระฆัง อยู่ในกำแพงแก้วกว้างมาก มีซุ้มประตูด้านละ ๒ แห่ง

โบสถ์ เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผมประหลาดใจอยู่เหมือนกัน ไม่ว่าจะไปวัดไหนๆ ในอุตรดิตถ์ ที่มีวิหารหลวงหลังใหญ่ ด้านหลังมีพระธาตุเจดีย์ มักจะมีโบสถ์หลังเล็กๆ แบบนี้ ขนาดของโบสถ์ที่สร้างอยู่ข้างวิหารหลวง ช่างแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ใบเสมาสร้างให้เล็กเข้ากับขนาดของโบสถ์ โบสถ์หลังนี้ไม่ได้เปิดให้เข้าชม ประชาชนที่เดินทางมายังวัดจะมุ่งหน้าไปสักการะหลวงพ่อกว้างเมือง พระประธานในวิหารหลวง และสักการะองค์พระธาตุด้านหลังวิหาร

ประวัติวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง

วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งแห่งนี้ตั้งอยู่ในคูเมืองทุ่งยั้ง ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านตะวันออกสมัยสุโขทัย ดังปรากฏชื่อเมืองทุ่งยั้ง ในศิลาจารึกหลักที่ ๔ ของพระมหาธรรมราชาลิไท วัดนี้ไม่มีหลักฐานว่าสร้างในปีใด สันนิษฐานว่าคงสร้างขึ้นในรัชกาลพระมหาธรรมราชาลิไท แห่งกรุงสุโขทัย ชื่อวัดเคยเรียกต่างกันไป ได้แก่ วัดมหาธาตุ วัดหน้าพระธาตุ วัดบรมธาตุ วัดกัมโพชนคร วัดอุตรคาม วัดชัยบุรี วัดชัยปราการ วัดโน และวัดทุ่งยั้ง กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษาอย่างเป็นทางการว่า “วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง)”

^{๑๓} ทัวรอนไทย, วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง, <<https://www.touronthai.com/article/๑๔๖๕>>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

หลวงพ่หลักเมือง องค์พระประธานประดิษฐานในพระวิหารหลวง สร้างใน พ.ศ. ๒๒๘๓ พระเจ้าบรมโกศทรงให้สร้างในคราวที่ทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดบรมธาตุเมืองทุ่งยั้ง เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นศิลปะแบบอุททองหน้าตักกว้าง ๒ วา ๑๑ นิ้ว สูง ๓ วา ๑๐ นิ้ว ชาวบ้านนิยมเรียกชื่อหลวงพ่หลักเมืองว่าหลวงพ่ประธานเฒ่า หลวงพ่หลักเมืองประธานเฒ่า และหลวงพ่โต เชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะของประชาชน เพราะได้รับสิ่งพึงปรารถนาตามอธิษฐาน

พระวิหารหลวงเป็นสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัย แต่เดิมพระวิหารคงมีลักษณะเป็นอาคารโถงก่อด้วยศิลาแลงและอิฐ โครงหลังคาทำด้วยไม้ ยกพื้นสูงกว่าระดับพื้นดินเล็กน้อย บนพื้นรอบตัววิหารอาคารไม้กั้นฝา คงมีแต่เสารายรอบตั้งขึ้นค้ำหลังคา แต่เมื่อได้ผ่านการบูรณะซ่อมแซมมาหลายครั้ง จึงทำให้วิหารมีรูปลักษณ์ดังปัจจุบัน สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์ว่าพระวิหารหลวงเป็นของเก่า ที่หน้าบรรณจำหลักเรื่องรามเกียรติ์ แต่สึกกร่อนไปมาก เห็นจะบูรณะในรัชกาลพระเจ้าบรมโกศ (พ.ศ.๒๒๘๓) ฝาผนังข้างในวิหารเขียนภาพเรื่องสังข์ทอง เป็นฝีมือช่างกรุงเก่า (กรุงศรีอยุธยา) ปรากฏอยู่ เพราะมีคำปรัมปราเมืองเหนือเล่าว่า เมืองทุ่งยั้ง คือ เมืองท้าวสามลในเรื่องสังข์ทอง ในครั้งนี้พระเจ้าบรมโกศทรงให้สร้างพระประธานประดิษฐานในพระวิหารด้วย

ภาพที่ ๔ - ๙ วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง
ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ กนตธมโม

พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นพระเจดีย์ทรงลังกา อันเป็นคติในพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ที่นิยมสร้างในสมัยสุโขทัย เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เรียกว่า อูรังคะธาตุ คืออัฐิส่วนหน้าอก องค์มหาธาตุเจดีย์มีความสูงประมาณ ๑ เส้น (๒๐ วา) ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้างยาวด้านละ ๑๐ วา ๓ ศอก

พระเจ้าดัยผ่านการบูรณะซ่อมแซมมาหลายครั้ง ทำให้รูปลักษณะของพระเจ้าดัยแบบทรงลังกาเดิมได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการบูรณะซ่อมแซมภายหลังเกิดแผ่นดินไหว เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๑ ทำให้องค์พระเจ้าดัยหักพังลง พญาตะก่า ขนชาติพม่า ขออนุญาตทำการซ่อมแซม ผู้บูรณะซ่อมแซมได้ตัดแปลงฐานองค์ระฆัง (ส่วนของเจดีย์ที่เป็นรูประฆังคว่ำ) และเจดีย์สี่ทิศให้มีรูปร่างคล้ายเจดีย์พม่า แล้วทำฉัตรส่วนยอดมหาธาตุเจดีย์และเจดีย์องค์เล็ก (ปัจจุบันฉัตรหักพังลงแล้ว) รูปลักษณะของมหาธาตุเจดีย์ที่แสดงว่าเป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกา คงเหลืออยู่แต่ช่วงบนขององค์พระเจ้าดัยเท่านั้น

ด้านหลังพระวิหารหลวง พระวิหารหลวงได้รับการบูรณะซ่อมแซมอีกใน พ.ศ. ๒๔๔๒ โดยหลวงพ่อก้าวเจ้าอาวาส หลังจากประกาศขึ้นทะเบียนวัดเป็นโบราณสถานแล้ว กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะครั้งสำคัญ ๒ ครั้ง คือ พ.ศ. ๒๕๐๒ โดยมีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ รักษาการแทนสมเด็จพระสังฆราชเป็นองค์ประธานการยกข้อฟ้า

วิหารหลวงวัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับใช้ประกอบพิธี "ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา" ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัชกาลที่ ๕ กรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งยกเลิกไปหลังจากการปฏิรูปการปกครอง

สังข์ทอง ด้านหลังของวัดห่างจากกำแพงแก้วที่ล้อมรอบพระเจ้าดัยและพระวิหารหลวงออกมาจนดูเหมือนว่าพื้นที่ส่วนนี้อยู่นอกวัด เป็นสถานที่ที่ม่นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมกันมากไม่น้อยกว่าองค์พระธาตุเจดีย์ เพราะเชื่อกันว่าสถานที่แห่งนี้เป็นลานแข่งสภาของพระสังข์ ในวรรณคดีนั่นเอง สิ่งที่เราได้พบที่บริเวณนี้ก็คือหลุมประหลาดที่เกิดบนก้อนหิน ชาวบ้านเล่าว่าปู่ตายายเล่าต่อกันมาเชื่อว่าหลุมนี้เกิดจากลูกคลีฟ ที่ตีแข่งกันนั่นเอง

หลุมจากการตีคลีของพระสังข์ เป็นหลุมรูปวงกลมลึกพอสมควร แต่ละหลุมก็มีขนาดและความลึกต่างกันไปในตำนานเชื่อว่าเมืองนี้เป็นเมืองของท้าวสามล ในเรื่องสังข์ทอง ก็นำมาผูกเข้ากับหลุมประหลาดเหล่านี้ว่าเป็นหลุมจากการแข่งตีคลีไฟมาตกบริเวณนี้

นอกเหนือจากมีสถานที่ให้ชมกันก็ยังมีสิ่งที่น่าสนใจก็คือสระน้ำของวัดที่มีอยู่ ๒ สระ ว่ากันว่ากันสระมีถ้ำอยู่ เป็นถ้ำที่ไปทะลุกับอีกเมืองหนึ่งเลยทีเดียว แต่หลังจากกาลเวลาผ่านไป สระก็ตื้นเขินจนเหมือนบ่อเล็กๆ เท่านั้น ส่วนถ้ำก็หายไปด้วย วัดพระบรมธาตุ (ทุ่งยั้ง) มีงานประจำปีคือ งานอัฐมีบูชา เริ่มตั้งแต่วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ถึงแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ ของทุกปี วันอัฐมีบูชาคือวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ เป็นวันที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือตรงกับวันถวายพระเพลิงพุทธสรีระ เป็นวันที่ชาวพุทธต้องวิปโยค และสูญเสียพระบรมสรีระแห่งองค์พระบรมศาสดา ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะอย่างสูงยิ่ง เป็นวันควรแสดงธรรมสังเวช และระลึกถึงพระพุทธคุณให้สำเร็จเป็นพุทธานุสสติภาวนามัยกุศล

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า วัดทั้ง ๓ แห่งนี้ มีความเชื่อมโยงกันทางประวัติศาสตร์และตำนาน และด้วยสภาพที่ตั้งที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน จึงทำให้นักท่องเที่ยวนิยมเข้าไปชมความงามทางศิลปวัฒนธรรมแบบล้านนาและสุโขทัยจำนวนมาก กอปรกับสถานที่ดังกล่าวมีการจัดประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญของจังหวัดอุตรดิตถ์ ได้แก่ งานนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ พระยืนพุทธบาทยุคล และพระนอนพุทธไสยาสน์ ซึ่งสันนิษฐานว่ามีการจัดงานสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เพื่อร่วมกันทำบุญตักบาตรและสักการบูชาพระแท่นศิลาอาสน์ ในวันขึ้น ๘ ค่ำ ถึง ๑๕๒ ค่ำ เดือน ๓ (วันมาฆบูชา) ของทุกปี ณ วัดพระแท่นศิลาอาสน์ (พระอารามหลวง) และงานประเพณีอัฐมีบูชา เป็นพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพจำลองของ พระพุทธเจ้าประกอบการแสดง แสง สี เสียง กำหนดจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ถึง แรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ ของทุกปี ณ วัดบรมธาตุทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จึงทำให้บริเวณดังกล่าวเป็นจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอลับแลที่มีชื่อเสียงและมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมมากที่สุด

สอดคล้องกับ สิทธิพันธ์ ทองศิริ^{๑๔} ได้ศึกษาความพึงพอใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะตำบลทุ่งยั้งนั้นมีความพร้อมในปัจจุบันพื้นฐานทางวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และโบราณสถานที่มีอยู่ในท้องถิ่น ดังนั้น หากสามารถจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวภายในพื้นที่ จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่องทุกฤดูกาล

๓) อำเภอฟิชัย

ก) วัดหน้าพระธาตุ

วัดหน้าพระธาตุ^{๑๕} อยู่ที่อำเภอฟิชัย วัดหน้าพระธาตุนี้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน่านมีถนนจากสถานีรถไฟฟิชัยถึงบริเวณหน้าวัดหน้าพระธาตุ ตั้งอยู่ในตัวเมืองฟิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นวัดโบราณที่เป็นที่ประดิษฐานพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของอำเภอฟิชัย เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองฟิชัย ปัจจุบันวัดหน้าพระธาตุได้สร้างวิหารปราสาทจตุรมุขห้ายอดคลุมพระพุทธรูปหลวงพ่อดโตและรอยพระพุทธรูปบาท เป็นสถาปัตยกรรมทรงปราสาทแห่งเดียวของจังหวัดอุตรดิตถ์

วัด แห่งนี้นับเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองฟิชัยภายในบริเวณวัดมีโบราณวัตถุหลายอย่างที่สำคัญคือ “หลวงพ่อดโต” พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่หน้าตักกว้าง ๓ วา ซึ่งตามตำนานเล่ากันว่า

^{๑๔} สิทธิพันธ์ ทองศิริ, “การศึกษาความพึงพอใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในตำบลทุ่งยั้ง อำเภอ ลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” <<https://tcithaijo.org/index.php/jitt/article/view/๒๕๓๗๕>>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} วัดหน้าพระธาตุ, เมืองฟิชัย, <www.uttaradit/tour/phichai/phichai๑.html>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สร้างโดยพระยาโคตรบอง เมื่อ พ.ศ. ๑๔๗๐ หลวงพ่อโตประดิษฐานอยู่ในวิหารแบบปราสาทจตุรมุข มีเนื้อที่ภายใน ๙๙ ตารางวา มีพระเจดีย์เป็นยอด ๕ องค์ มีความสูง ๔๓ เมตร นอกจากเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่โตแล้วยังเป็นที่ประดิษฐาน “พระบรมสารีริกธาตุ” และ”รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง” บรรายากาภายในวัดสงบและร่มรื่น

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมืองพิชัย ที่ชาวพิชัยเคารพอีกหนึ่งสิ่งก็คือ หลวงพ่โต อันศักดิ์สิทธิ์ ที่มีอายุมากกว่าพันปีที่ วัดหน้าพระธาตุ ซึ่งหลวงพ่โตองค์นี้ ตั้งอยู่ที่บ้านหน้าพระธาตุ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ตามตำนานกล่าวไว้ว่า สร้างโดยพระยาโคตรบอง เมื่อปี ๑๔๗๐ แล้วให้อัญเชิญ พระบรมสารีริกธาตุ มาสถิตไว้ที่เมืองพิชัย แล้วได้สร้างพระประติมากรองค์ใหญ่ ก่ออิฐถือปูน ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๕ เมตร สูง ๙ เมตร ประดิษฐานทางด้านหน้าพระธาตุเจดีย์ ซึ่งเป็นวัดที่มีวัตถุโบราณสถานสำคัญมากมาย และประชาชนทั่วไปให้ความเคารพนับถือและมาสักการะไม่ขาดสาย

เจดีย์เก่าที่วัดหน้าพระธาตุ ซึ่งเป็นวัดที่ประดิษฐานหลวงพ่โต เป็นหลักฐานเพียงแห่งเดียวที่แสดงว่าเมืองพิชัยเก่าจริง นับพันปีที่เดียว วัดหน้าพระธาตุ ตั้งอยู่ในตัวเมืองพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นวัดโบราณที่เป็นที่ประดิษฐาน พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และพระพุทธรูปหลวงพ่โต พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของอำเภอพิชัย ปัจจุบันวัดหน้าพระธาตุได้สร้างวิหารปราสาทจตุรมุขห้ายอดคลุมพระพุทธรูปหลวง พ่โตและรอยพระพุทธรูปบาท เป็นสถาปัตยกรรมทรงปราสาทแห่งเดียวของจังหวัดอุตรดิตถ์ ตั้งอยู่ในกำแพงเมืองพิชัย เป็นที่เคารพกราบไหว้ของมหาชนมานับพันปี

ภาพที่ ๔ - ๑๐ หลวงพ่โต วัดหน้าพระธาตุ

ที่มา : สำนักประชาสัมพันธ์จังหวัดอุตรดิตถ์

ข) วัดขวางชัยภูมิ

วัดขวางชัยภูมิ^{๑๖} ตั้งอยู่ เลขที่ ๑๕๓ หมู่ที่ ๑ ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นวัดที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทย ในยุคสมัยของ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

^{๑๖} วัดขวางชัยภูมิ, ประวัติวัดขวางชัยภูมิ, <www.watkcyp.org/ประวัติวัด/>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หลัฐานแน่นชัด ศึกพม่าที่เมือง วิจารณ์ของพระยาพิชัย (ดาบหัก) เหตุการณ์โดยละเอียดของศึกพม่าที่ยกเข้ามาตีเมืองพิชัยปรากฏว่าขาดหายไป ในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) แต่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับ พระราชหัตถเลขา ดังต่อไปนี้ คือ

พม่าตีเมืองพิชัยครั้งที่ ๑ (พ.ศ.๒๓๑๕)

“ลัศักราช ๑๑๓๔ ปีมะโรง จัตวาศก ฝ่ายโปสุพลา ซึ่งมาอยู่ช่วยราชการรักษาเมือง เชียงใหม่นั้น ยกกองทัพมาตีเมืองลับแลแตกแล้วยกมาตีเมืองพิชัย พระยาพิชัยก็จัดแจงการป้องกันเมืองเป็นสามารถ จึงเจ้าพระยาสุรสีห์กับพระยาพิชัยยกกองทัพเมืองพิษณุโลกขึ้นไปช่วยเมืองพิชัย และเจ้าพระยาสุรสีห์กับพระยาพิชัย เจอทัพพม่าบริเวณหน้าวัดขวางชัยภูมิกับทัพพม่า ยกพลทหารเข้าตีค่ายพม่า พม่าออกต่อรบ รบกันถึงอาวุธสั้นพลทัพบไทยไล่ตะลุมบอน ฟันแทงพลพม่าล้มตายเป็นอันมาก พม่าด้านทานมิได้ก็แตกพ่ายหนีเล็กที่พลกลับเมืองเชียงใหม่ จึงบอกหนังสือแจ้งข้อราชการศึก ลงมา ณ กรุง กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ”

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายเพิ่มเติมในศึกพม่าที่เมืองพิชัยว่า พ.ศ. ๒๓๑๕ โปสุพลา แม่ทัพที่ยกทัพไปตีเมืองหลวงพระบาง และเป็นผู้ยึดเมืองเชียงใหม่ในขณะนั้นให้ชักชวนนายทัพพม่ายกทัพมาตีหัวเมืองหน้าด่านของไทยได้เมืองลับแล ซึ่งอยู่ในความปกครองของเมืองพิชัย จึงเคลื่อนทัพคิดจะตีเมืองพิชัยอีกเมืองหนึ่ง

ศึกครั้งนี้ น่าจะเป็นความลำพองใจของพม่าที่เมืองเชียงใหม่หลังจากใน พ.ศ.๒๓๑๓ ทัพหลวงของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

พระองค์ทรงกล่าวถึง มีชื่อเสียงในพงศาวดารแสดงถึงวีรกรรมส่วนหนึ่งของพระยาพิชัย ย่อมเป็นที่รู้จักกันอย่างดีด้วย

ทัพของเจ้าพระยาสุรสีห์จากเมืองพิษณุโลก ซึ่งใกล้และสะดวกแก่การเดินทางที่สุด เพราะอยู่ในสายน้ำเดียวกัน ต้องยกทัพขึ้นมาช่วยทัพเมืองพิชัยซึ่งกำลังน้อย ตีกระหนาบค่ายพม่าคนละด้าน ปัจจุบัน ยังปรากฏร่องรอยชื่อ “ขวางชัยภูมิ” ทางด้านทิศใต้ของวัด เล่ากันว่า เหตุที่มีชัยชนะแก่ทัพพม่าเพราะมาตั้งทัพขวางไว้ บริเวณนั้นจึงได้ชื่อว่า “ขวางชัยภูมิ” ภายหลังมีการสร้างวัดจึงตั้งชื่อวัดว่า วัดขวางชัยภูมิ

ลักษณะของบริเวณวัดขวางชัยภูมิ เป็นพื้นที่ฝั่งแม่น้ำ มีการยกระดับความสูงหน้าวัด ซึ่งอาจจะเป็นตลิ่งเก่า จากวัดขวางชัยภูมิ ระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร

ส่วนทัพที่ตีกระหนาบอีกด้านหนึ่งนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะอยู่ทางเหนือ แต่ไม่ปรากฏร่องรอย ชื่อหรือหลักฐานอื่นใด เหมือนเช่นทัพทางด้านทิศใต้ ที่มีชื่อเรียกกันสืบมาว่าขวางชัยภูมิ

พม่าตีเมืองพิชัยครั้งที่ ๒ (พ.ศ.๒๓๑๖)

ปรากฏรายละเอียดในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ดังนี้ คือ

“ลัศักราช ๑๑๓๕ ปีมะเส็ง เบญจศก ทรงพระกรุณาให้สักท้อมือหมายหมู่เล็กไพร่หลวง และเลกสังกัดพรรคกับทั้งเลกหัวเมือง ส่งสารขึ้นไปล้อมเมืองเชียงใหม่เอาไว้ แต่ไม่สามารถตีเข้าเมืองได้

ทัพพม่าตั้งทัพอยู่ที่วัดเอกา ปัจจุบันอยู่ในตำบลคอรุม อำเภอพิชัย บนฝั่งแม่น้ำน่านปาก ตะวันตก ตรงข้ามกับเมืองพิชัยเดิม ซากโบราณสถานที่วัดเอกา ถูกทำลายเสียหายจนหมด แต่ยังพบ ชิ้นส่วนของโบราณวัตถุ เช่น ก้อนศิลาแลงที่ใช้ทำเสา , เศษอิฐ , เศษกระเบื้องมุงหลังคา และใบเสมา หินชนวนลักษณะเป็นใบเสมาในสมัยอยุธยา โบราณสถานที่วัดเอกาเป็นเช่นเดียวกับโบราณสถานในเมืองพิชัยอื่นๆ ที่ถูกทำลายจากการเวลา และความไม่เห็นความสำคัญในตัวโบราณสถาน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงกรมหลวงเทวะ วงษ์วโรประการ เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๔๔ ครั้งเสด็จประพาสหัวเมืองเหนือ เมื่อผ่านเมือง พิชัยชาล่อง

“ถึงเมืองพิชัยเวลาบ่ายโมงเศษ ลงเรือเล็กแวะเข้าไปดูคลองคอรุม ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันตกตรง เมืองพิชัย คลองนี้เข้าไปถึงด่านพรมแดนเมืองสวรรคโลกแลเมืองอุตรดิตถ์ มีไม้สักแลไม้กระยาเลยลง มาบ้าง ระยะทางเข้าไปประมาณ ๒ ชั่วโมงถึงด่าน ซึ่งมีชื่อเสียงในพงศาวดารนั้นได้อยู่ในคลองนี้ เป็น คลองแคบ แต่น้ำเชี่ยว มีเรือแลพวกทำปลาตั้งอยู่บ้างเพราะปลาชุม”

ภาพที่ ๔ - ๑๑ วัดขวางชัยภูมิ อัญเชิญพระเชี้ยวแก้ว (จำลอง) จากประเทศศรีลังกา

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=rm1jAldmYII>

คลองคอรุม ปัจจุบันตื้นเขิน ตอนที่ผ่านหน้าวัดนั้นน้ำแห้งจนหมดกลายเป็นคูกว้างราว ๖.๗ เมตร บัญชีทะเบียนทางวามยีนกรมพระสัสดีทั้งสิ้น

พม่ายกทัพจากเมืองเชียงใหม่ หวังว่าจะตีเมืองพิชัย พระยาพิชัย มีทหารสอดแนม มา รายงานพระยาพิชัย ที่บ้านหัวค่าย ใกล้ประตูเมืองพิชัย พระยาพิชัยและหมื่นหาญณรงค์ พร้อมด้วย ทหารของพระยาพิชัย ได้เดินทางทัพเส้นทางริมแม่น้ำน่านผ่านตลาดพิชัย ข้ามแม่น้ำน่านมาทางทิศ ตะวันตก ของบ้านม่วงตาล หมู่ ๒ เดินทางมาบริเวณหน้าวัดขวางชัยภูมิ เจอกับทัพพม่า จึงได้รบฟันกัน

ศัตราวุธ มีด หอก พม่าสู้ไม่ไหวจึง ค่อยๆ ถอยกำลังทัพหนีไป จึงไม่สามารถต้านทัพของพระยาพิชัยได้ “พม่าถ้าเราแพ้ศึกครั้งที่ ๒ เราคงถูกประหารชีวิตแน่ พม่ามีปืนทั้งนี้เราต้องยิงแม่ทัพให้เสียชีวิตก่อน ลูกน้องก็คงขวัญเสียและตกใจ พม่าจึงเร่งปืนเพื่อที่จะยิงพระยาพิชัย ท่านหมื่นหาญณรงค์ได้แลเห็น พม่า เร่งปืนไปหาพระยาพิชัย จึงได้ฟันฝ่าวงล้อมพม่า เพื่อวิ่งไปรับกระสุนปืน แทนพระยาพิชัย กระสุนปืนได้เข้าที่ท่านหมื่นหาญณรงค์ พระยาพิชัยได้ประครองร่างของหมื่นหาญณรงค์ไว้ พระยาพิชัย จึงเกิดบันดาลโทสะ ได้ออกคำสั่งว่า “ถ้าใครฟันหัวพม่าได้ เราจะมีรางวัลให้” จึงได้เกิดการตะรุมบอกลกับทัพพม่าจนฝุ่นฟุ้ง พระยาพิชัยสู้กับพม่า ๓๐ ต่อ ๑ คน พระยาพิชัยสู้จนดาบข้างขวาได้หัก

ถ้าคิดเป็นด้านวิทยาศาสตร์ เป็นไปได้ว่า (พระยาพิชัยได้สู้รบกับพม่า แล้วเกิดอาการอ่อนแรง เสียหลัก พระยาพิชัยจึงได้นำมีดดาบ แทะลงที่พื้น เพื่อประครองตัวไว้ เพื่อไม่ให้ล้มลงที่พื้น เมื่อตั้งหลักได้พระยาพิชัยได้ตั้งดาบ ขึ้นจากพื้น แต่ดาบอีกครั้งนั้น ได้หัก คาที่พื้นดิน แล้วจึงได้ สู้รบกับพม่า จนตายหมด) จากนั้นจึงได้สัญญาว่า “พระยาพิชัยดาบหัก” เป็นที่เกรงกลัวของพวกพม่า ศึกครั้งที่ ๒ ได้อย่างเสียอย่าง ได้ชัยชนะในการสู้รบ แต่เสียน้องชาย “ท่านหมื่นหาญณรงค์”

หลังจากนั้นไม่นาน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้นำสารให้แม่ทัพต่าง ๆ เพื่อจะไปตี เมืองเชียงใหม่มายังมาสู่ประเทศไทย มีที่ปรากฏแน่ชัดว่า มีทัพพระยาสุรสีห์ เจ้าเมืองพิษณุโลก ทัพพระยาพิชัยดาบหัก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเดินทัพจาก กรุงเทพมหานคร มาประมาณ ๘ หมื่นนาย ถึงเมืองพิษณุโลก ทัพพระยาสุรสีห์ เจ้าเมืองพิษณุโลกต้อนรับมีทหาร ๔ หมื่นนาย ตามทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ส่วนพระยาพิชัยดาบหักเคลื่อนทัพออกจากเมืองข้ามแม่น้ำน่านมาที่เก่า ๔ พันนาย ต้อนรับทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและเจ้าพระยาสุรสีห์ รวมทั้งทัพบริเวณหน้าวัดขวาง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้มีคำสั่ง เพื่อจัดงานพระราชทานศพให้กับหมื่นหาญณรงค์ จัดงานเผา ศพเรียบร้อยแล้ว จึงได้ตั้งจิตอธิฐาน ต่อหน้าหลวงพ่อยักษ์ชนะสงคราม ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ สถานที่แห่งนี้ ถ้าข้าพระเจ้า มีบุญ มีวาสนา มีบารมี ได้ตีเมืองเชียงใหม่ กลับสู่ประเทศไทย มีชัยชนะ ทุกสิ่ง ข้าพระเจ้าจะสร้างอุโบสถ เพื่อถวายเป็นธรรมบูชา สังฆบูชา ปติปัติบูชา หรืออุทิศส่วนกุศลให้ กลับทหารกล้า ผู้ที่ร่วมรบไปแล้ว แล้วจึงเคลื่อนทัพ ไปตีเมืองเชียงใหม่ ได้สู้รบกับพม่าที่เมืองเชียงใหม่ ได้ชัยชนะทุกสิ่งทุกอย่าง กลับมาสู่ประเทศไทย

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้มีคำสั่งให้พระยาสุรสีห์เจ้าเมืองพิษณุโลก แะพระยาพิชัยดาบหักกลับไปที่เราพัก ณ หน้าวัดขวางชัยภูมิ ได้สร้างอุโบสถ มหาอุตตามกำลังทรัพย์ที่มีอยู่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสั่งเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ท่านก็กลับไปทางเถิน เพื่อไป จังหวัดตาก ส่วนพระยาสุรสีห์และพระยาพิชัยดาบหัก ได้เคลื่อนทัพมาพักที่หน้าวัดขวางชัยภูมิ รวมพล รวมชาวบ้าน รวมปัจจัย ตามมีตามเกิด สร้าง อุโบสถมหาอุด ได้สำเร็จ พระยาสุรสีห์ได้กลับเมืองพิษณุโลก พระยาพิชัยได้กลับบ้านเกิดเป็นที่เรียบร้อย จึงชื่อวัดขวางชัยภูมิ ขวาง แปลว่า ขวางทัพพม่า ส่วนชัยภูมิ แปลว่า เป็นสถานที่สู้รบทัพพม่า หรือมหารัฐ สู้รบ สู้ร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง ส่วนตำบลคอรุม

เนื่องมาจากคำสั่งพระยาพิชัยดาบหัก “ถ้าใครฟันคอพม่าได้เราจะมีรางวัลให้” ทหารได้ฟันคอพม่าได้หมด แล้วนำเอาคอของพมามารวมกัน จึงเป็นดาบคอรวม เพราะสาเหตุเสียหมื่นหาญณรงค์ตายต่อหน้า ต่อๆ มา จึงเรียกว่าดาบคอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ในเขตพื้นที่อำเภอพิชัยมีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของจังหวัดอุตรดิตถ์นั้นคือ เรื่องของ “พระยาพิชัยดาบหัก” วีรบุรุษผู้กล้ายุคพระเจ้าตากสินมหาราช ด้วยร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในบริเวณวัดทั้ง ๒ แห่ง ทำให้นักท่องเที่ยวที่สนใจนิยมเข้ามาชมร่องรอยทางวัฒนธรรมยุคเก่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัดขวางชัยภูมิ ซึ่งได้รับการขนานนามว่า เป็นสนามฝึกซ้อมยุทธวิธีที่สำคัญ นอกจากนี้มี วิหารเก่าแก่อายุกว่า ๑๐๐ ปี ปรากฏอยู่ให้เห็นชัดเจน ที่ผ่านมาทางวัดมีการบูรณปฏิสังขรณ์ อย่างต่อเนื่องเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๔) อำเภอตรอน

ก) วัดบ้านแก่งไต้

วัดบ้านแก่งไต้^{๑๗} หมู่ ๓ ต.บ้านแก่ง อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์ โดยมีพระอุโบสถหลังปัจจุบันเป็นหลังที่ ๓ หลังจากหลังแรกที่อยู่บริเวณกลางแม่น้ำ จากนั้นก็ถูกย้ายมาสร้างเป็นหลังที่สองซึ่งอยู่ห่างจากหลังปัจจุบันไปทางทิศตะวันตกราว ๑๐๐ เมตร โดยหลังที่ ๓ นี้ถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๒๕๐ ทางวัดเห็นว่าทรุดโทรมก็ทำการบูรณะใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ขณะก็มีการสร้างองค์พระประธานขึ้นมาด้วยชื่อว่า “หลวงพ่อพเพชร” ทำด้วยศิลาแลง

ภาพที่ ๔ - ๑๒ พระออกแตก วัดบ้านแก่งไต้

ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ กนตธมโม

^{๑๗} “วัดบ้านแก่งไต้”, SBL บันทึกประเทศไทย, ฉบับที่ ๕๘ (๒๕๖๐): ๑๙๐ - ๑๙๑.

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ หลวงพ่อเพชร ผุ่ร่อนมาก ทางวัดจึงมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ควรสร้างพระพุทธรูปองค์ใหม่ขึ้นมาอีก ๑ องค์ โดยขณะนั้นไม่มีที่สร้างแห่งใหม่ จึงตัดสินใจสร้างหลวงพ่อเพชร ครบองค์เดิมที่ทรุดโทรม

กล่าวได้ว่าในเขตพื้นที่อำเภอตรอนนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรธานีคือ เป็นเขตพื้นที่ที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมล้านนา “โยนกเชียงแสน” และวัฒนธรรมล้านช้าง “ลาวเวียง” ซึ่งมีการผสมผสานวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ในส่วนของสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา “พระอภักต” ที่วัดบ้านแก่งใต้ เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมสูงสุดจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาดูและชมความมหัศจรรย์ของภูมิปัญญาทางศาสนา เพื่อเป็นการรักษาอนุรักษ์ศิลปโบราณให้คงอยู่คู่กับผืนแผ่นดินไทย

นอกจากนี้พบว่า บริเวณวัดบ้านแก่งใต้ เป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งของจังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ “พระยาพิชัยดาบหัก” นั่นคือ เป็นสนามฝึกซ้อมมวยของ “ครูเที่ยง” เพื่อเป็นการระลึกถึงพระยาพิชัยดาบหัก ภายในบริเวณวัดจึงมีการก่อสร้างอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหักเพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาได้สักการบูชาและระลึกถึงพระยาพิชัยดาบหักผู้มีคุณูปการต่อผืนแผ่นดินไทย แม้ว่าปัจจุบันจะมีการบูรณปฏิสังขรณ์และปิดองค์พระให้สมบูรณ์แล้ว แต่นักท่องเที่ยวก็ให้ความสนใจเข้ามาชมความงดงามและสักการบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล

๕) อำเภอโนนสะอาด

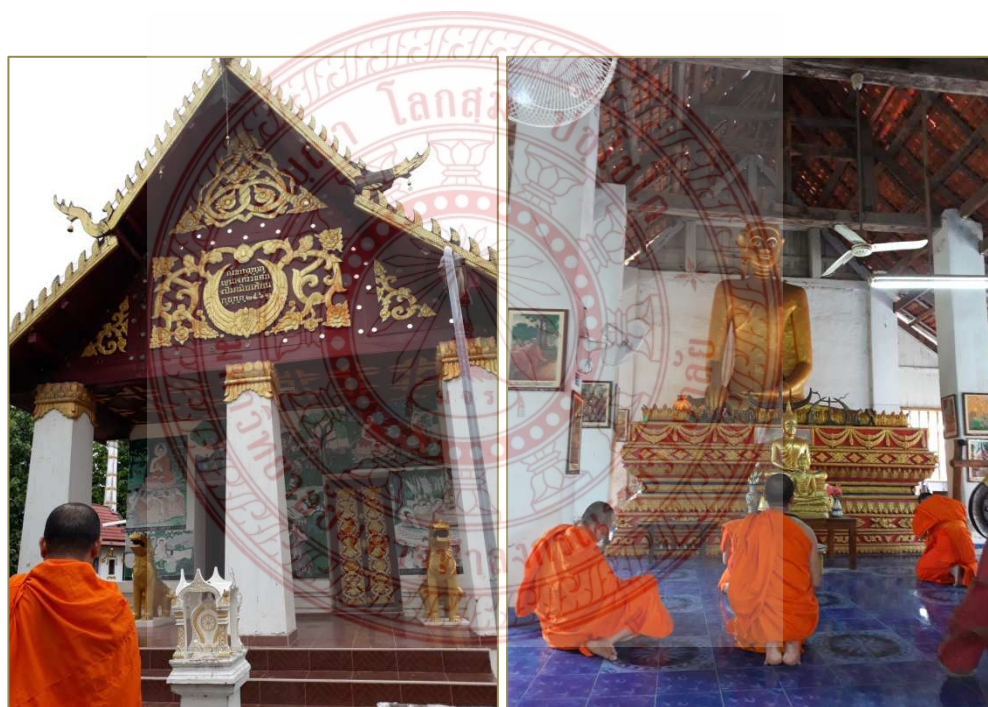
ก) วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย หรือ วัดบ้านฝาย

พระครูโพธิ์ชัยวงศ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านฝาย^{๑๘} กล่าวว่า ตามตำนาน บ้านฝายนั้นเป็นเมืองเก่าตามคำกล่าวของย่าปล้อง เสาวภา เมื่อขณะท่านอายุได้ ๙๕ ปี แต่ปัจจุบันนี้คุณย่าปล้อง ได้เสียชีวิตไปประมาณ ๔๕ ปีแล้ว (พ.ศ. ๒๕๕๙) เพราะคุณย่าปล้อง เป็นผู้ดูแลรักษาสิ่งของๆ ท่านเจ้าพ่อพระยาปาดอยู่มาจนถึงลูกหลานของคุณย่าปล้องดูแลรักษาอยู่จนทุกวันนี้ ท่านย่าปล้องเล่าว่า เดิมที่บ้านฝายเป็นเมืองเก่า เพราะมีวัตถุโบราณของเก่าๆ อยู่หลายต่อหลายอย่างอาทิ เช่น เครื่องทำโทษผู้กระทำผิดกฎหมาย ไม้หนิบขมับ ไม้จับตอกกเหล็กมือ แล้วมีพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองอยู่ ๗ องค์ด้วยกัน พร้อมเครื่องทรงของท่านเจ้าพ่อพระยาปาดตอนออกรบอยู่ด้วย มีดาบ มีจ้าว มีหมวกอยู่ครบชุด มีท่านพ่อพระยาปาดปกครองบ้านเมืองอยู่ในสมัยนั้น ไม่มีทุ่งนาล้อมรอบหมู่บ้านอย่างปัจจุบันนี้

ตอนนั้นเป็นหมู่บ้านเต็มไปหมด ชาวบ้านทำไร่ข้าวกัน (ทำไร่ข้าวเลื่อนลอย) ชาวบ้านต่างแยกย้ายกันออกไปตามพื้นที่ๆ ที่อุดมสมบูรณ์ เช่น แยกออกไปอยู่หมู่บ้านใหม่ บ้านนาขวางของปัจจุบันนี้แล้วแต่พื้นที่ที่เหมาะสม เพราะประชาชนหนาแน่นขึ้น ข้าวอยากหากแพง และเสื้อผ้าก็ไม่มีนุ่งหมักกัน

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูโพธิ์ชัยวงศ์, เจ้าอาวาสวัดบ้านฝาย, เมื่อวันที่ ๒๕ เดือน มิถุนายน ๒๕๖๑.

ท่านเจ้าพ่อพระยาปาดได้เข้าไปบ้านนาฝาย เมืองปากลาย (แขวงไชยบุรี) ประเทศลาวและได้เมล็ดฝ้ายมาแจกจ่ายให้กับประชาชนปลูกผสมกับไร่ข้าว (ทำโฮ้) เพราะไม่มีนาเหมือนทุกวันนี้ ได้ทำไร่ข้าวผสมฝ้ายเลื่อนลอย พอฝ้ายที่ปลูกผสมกับข้าวได้ประมาณ ๑๒๐ วัน ก็จะมีฝ้ายขาวเต็มไปพร้อมกับข้าว แล้วก็นำเอาฝ้ายมาเช็ดเป็นเส้นฝ้ายแล้วนำมาทำผ้าตัดเย็บด้วยมือเป็นซังเป็นเสื้อ (ซัง คือ กางเกง) สภาพพื้นที่ทำไร่กันนั้นเหมาะสมที่จะทำนาชาวบ้านก็มาขุดหลักขุดตอออกก็มาทำเป็นบั้งนา และมาทำคั่นนบกันลำแม่น้ำปาด ลำห้วยแม่พังงาบ้างและลำห้วยอื่นๆ อีกมากมายก็เลยเรียกว่า “ฝาย” กันลำน้ำเพื่อเอาน้ำมาทำนาไร่ข้าวและไร่ฝ้ายก็ค่อยๆ หายไป เพราะไม่มีใครทำไร่ข้าวไร่ฝ้าย เพราะทำนาข้าวได้ดีกว่ากัน สุดท้ายมองไปทางไหนก็จะเห็นแต่เมืองฝายกันก็เลยเปลี่ยนจากบ้านฝายมาเป็นบ้านฝาย จนทุกวันนี้

ภาพที่ ๔ - ๑๓ วิหาร และ พระประธาน วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย ได้รับอิทธิพลล้านช้าง
ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิษฐ์ กนตธมโม

ประวัติศาสตร์ของอำเภอน้ำปาด

ศาลเจ้าพ่อพระยาปาด

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๒๑ พระเจ้าตากสินได้ปราบปรามรวบรวมหัวเมืองต่างๆ ได้ตั้งตัวเป็นใหญ่ขึ้นปกครอง หลังจากกรุงศรีอยุธยาแตก เช่น เมืองนครสวรรค์ พิษณุโลก ด้านซ้ายเมืองเลย เจ้าน่าน เจ้าแพร่ รวมทั้งเมืองพระยาปาด พระฝาง ไว้ได้หมดทุกหัวเมือง พ่อพระยาปาดท่าน เป็นคน

ใจบุญ ท่านได้สร้างวัดขึ้น ๑ หลัง ในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ สร้างวัด ๑ หลัง พร้อมหอสวดมนต์และ สร้าง ศาลา ขึ้น ๒ หลัง เพื่อให้ลูกหลานของชาวบ้านไป หัดอ่าน หัดเขียน เพื่อเป็นการเรียนไปในตัว คือ ให้ พระในวัดเป็นคนสอนมาบวชเป็นสามเณร โดยมีคุณพ่อสุวิชา คำบ้านฝาย เป็นผู้บริจาคที่ดินจำนวน ๘ ไร่ ๓ ตารางวา ให้กับทางวัดและทางวัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๐ และ ท่านก็ได้ชื่อวัดว่า “วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย” เพราะบริเวณวัดมีแต่ต้นโพธิ์และต้นไผ่ใหญ่รอบบริเวณวัด และศาลา ๒ หลังที่ให้ลูกหลานชาวบ้านมาหัดอ่าน หัดเขียน ก็เลยตั้งเป็นโรงเรียนคือ โรงเรียนวัด ศรีสะอาดโพธิ์ชัย เพราะอยู่ในที่ดินแปลงเดียวกัน

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๓๒๕ พระมหากษัตริย์ศึกคือ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้จับ พระเจ้าตากสินปลงพระชนม์ และได้จับเจ้าหัวเมืองต่างๆ ทุกๆ หัวเมือง ในเวลาไล่เลี่ยกันมา

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๓๓๙ ในฤดูฝน ฝนตกอย่างหนักน้ำในลำแม่น้ำจะล้นฝั่งอยู่แล้ว ท่านพ่อพระยาปาดไปส่งสารที่ในเมืองไม่ได้ เพราะข้ามน้ำนานไม่ได้ เจ้าเมืองพระฝางหาว่าท่านพ่อ พระยาปาดแข่งข้อ แล้วแจ้งข่าวไปหาพระมหากษัตริย์ศึก พระมหากษัตริย์ศึกจึงสั่งจับพระยาปาด แต่ ท่านพ่อพระยาปาดไม่ยอมหนีส่วนพระฝางได้หนีไปเลยหายสาบสูญ

ส่วนเจ้าพระยาปาดไม่ยอมหนีและมีความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อ พระเจ้าตากสินตลอดมา จึงขอยอมตายเพื่อเกียรติศักดิ์และศักดิ์ศรี ของนักรบ โดยไม่ยอมเป็นข้าสองเจ้าบ่าวสองนาย ยอมให้ ประหารชีวิตที่ริมลำแม่น้ำปาด ณ ที่หินสามเศียร (ท่านา) หน้าประตูเมืองของท่านเอง และศิระะของ ท่านได้กระเด็นตกลงสู่ลำแม่น้ำปาดเล้าทหารได้ลงไปมหาหัวของท่าน แต่ก็ไม่มีใครพบส่วนภรรยา ของท่านได้ไปเกณฑ์เอาชาวบ้านไปช่วยงมหาอยู่ ๓ วัน ๓ คืนด้วยกัน แต่ก็ไม่มีใครพบเจอเลยไปเจอ ก้อนหินกลมใหญ่อยู่ในวังน้ำกลางวังพอตื้นสุดท้ายศิระะของท่านพ่อพระยาปาดก็หาไม่พบจนทุกวันนี้

สันนิษฐานกันว่า ท่านพระมหากษัตริย์ศึกคงจะเอาศิระะของท่านเสียบประจานที่หน้า ประตูเมืองของท่านเลยไม่ให้ใครพบเจอ และเดี๋ยวนี้ยังเรียกท่าน้ำวังว่า วังม จนทุกวันนี้ หลังจากท่าน พ่อพระยาปาดถูกประหารชีวิตไปอยู่นานเท่าไรไม่มีใครทราบได้

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๒๕ ได้มีเจ้าเมืองคนใหม่มาปกครองต่อจากท่านพ่อพระยาปาด คือ ท่านพระคันทศิริ ต่อมาท่านพระคันทศิริ เห็นว่าเมืองติดริมแม่น้ำปาดและคับแคบไม่เหมาะสม จึง ได้ย้ายเมือง พระยาปาดจากหมู่บ้านฝายมาตั้งเมืองใหม่อยู่ที่บริเวณบ้านลุ่ม ปัจจุบันนี้คือ บ้านแสน ตอ และมาเรียกชื่อใหม่ว่าเมืองแสนตอ ในสมัยนั้น

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ก็มีการจัดตั้งมณฑลพิษณุโลกขึ้น เมืองแสนตอจึงได้รับการ แต่งตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอน้ำปาด ขึ้นกับอำเภอท่าปลาและได้ยกฐานะเป็นอำเภอน้ำปาดในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ตั้งแต่นั้นมา เมืองพ่อพระยาปาดก็ได้ยุบมาเป็นตำบลบ้านฝายและได้แต่งตั้งกำนันคนแรกของ ตำบลบ้านฝายในปี พ.ศ. ๒๔๕๐

สภาพด้านสังคม

ในหมู่บ้านบ้านฝาย หมู่ที่ ๑ มีราษฎรอาศัยอยู่จริง จำนวน ๒๙๗ ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น ๑,๐๖๒ คน แยกเป็นชาย ๕๐๕ คน เป็นหญิง ๕๕๗ คน มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับหมู่บ้านอื่นๆ จำนวน ๑ เส้นทาง เป็นถนนลาดยางระยะห่างจากอำเภอน้ำปาด ประมาณ ๑,๕๐๐ เมตร ซึ่งมีรถยนต์รับจ้าง คือ รถมอเตอร์ไซด์ รถสามล้อ-เครื่อง ห่างจากที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาย ๖ กิโลเมตร ห่างจากตัวเมืองอุดรดิตถ์ ประมาณ ๗๕ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที เส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๔๗ การศึกษา มีโรงเรียน ๑ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย ซึ่งเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนชุมชนไกรลาสวิทยาคม รับตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปัจจุบันมีครูอาจารย์ผู้สอน ทั้งหมด ๒ คน และมีวัด ๑ แห่ง คือ วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย มีพระภิกษุสงฆ์ จำพรรษาอยู่ ๒ รูป มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ ๒ แห่ง

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเขตอำเภอน้ำปาดแห่งนี้ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือการนำศิลปวัฒนธรรมล้านช้าง “ลาว” เข้ามาผสมผสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิหารอายุกว่า ๑๐๐ ปี ที่มีการอนุรักษ์และทะนุบำรุงให้คงไว้ตามรูปแบบเดิม ทั้ง สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ล้วนเป็นศิลปะแบบล้านช้าง ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่า จากจุดแข็งของความสามัคคีของประชาชนในชุมชน และมนต์เสน่ห์ของวัฒนธรรมล้านช้าง หากมีการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และผลักดันให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันดับต้นๆ ของจังหวัดอุดรดิตถ์ จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาทุกด้าน อาทิเช่น การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สินค้า OTOP เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่เกิดประสิทธิผลสูงสุดจำเป็นต้องมีการดำเนินงานแบบบูรณาการจากทุกฝ่าย ได้แก่ ชุมชน ภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยกระดับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างสมบูรณ์แบบ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในยุศ Thailand ๔.๐

สอดคล้องกับ แนวคิดของ สุดาพร คมทวง (๒๕๕๙)^{๑๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแขวงหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหลวงพระบาง พบว่า การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการรับข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ เนื้อหาสาระทางประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว ใน สปป.ลาวมากขึ้น จากมัคคุเทศก์และชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ส่วนมัคคุเทศก์ก็มีความรู้ความมั่นใจในการ

^{๑๔} สุดาพร คมทวง, การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแขวงหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, (วารสาร Academic journal Uttaradit Rajabhat University, Vol. ๑๑ No.๒ July – December, ๒๕๕๖), page ๓๓๕ – ๓๕๒.

แนะนำให้ข้อมูลและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ส่วนพนักงานภาครัฐและผู้ประกอบการธุรกิจ มีความเข้าใจการจัดการการท่องเที่ยวและวางแผนเกี่ยวกับท่องเที่ยวในอนาคตให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยมองผ่านทัศนะของนักท่องเที่ยว และความสามารถสร้างแผนการจัดการให้สอดคล้องกับกระแสนการท่องเที่ยวได้

๖) อำเภอท่าปลา

ก) วัดปากห้วยฉลอง หอพระไตรปิฎกมหาเจดีย์

พระโกศล นาถธัมโม (ธรรมเนียมดี)^{๒๐} เจ้าอาวาสวัดปากห้วยฉลอง ตำบลผาเลือด อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ มี หอพระไตรปิฎก คือ อาคารซึ่งใช้เป็น ที่เก็บคัมภีร์พระไตรปิฎก หรือหนังสือพระธรรม คัมภีร์ในพระพุทธศาสนา หอพระไตรปิฎก จึงมีสถานะเท่ากับเป็น หอสมุดของวัด ส่วนพระมหาเจดีย์ ที่สร้างไว้ด้านบนสุดมีไว้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ เป็นแหล่งให้การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ เรื่องราวต่างๆ และเป็นพิพิธภัณฑ์ทางพุทธศาสนา และหอพระไตรปิฎก มหาเจดีย์ แห่งนี้ได้สร้างถวายเป็นพระราชกุศล แต่ ผู้มีพระคุณต่อแผ่นดินทั้ง ๓ พระองค์ คือ ๑. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ๒. สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ๓. พระสุพรรณกัลยา

สำหรับพระบรมสารีริกธาตุที่นำมาบรรจุบนยอดพระไตรปิฎกมหาเจดีย์นั้น อัญเชิญมาจากประเทศอินเดีย เพื่อให้พุทธบริษัทได้กราบไหว้ สร้างความเป็นสิริมงคล และได้มีการอัญเชิญพระไตรปิฎกมารวบรวมไว้เพื่อให้พุทธบริษัทได้ศึกษาถึงแก่นของหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยหอพระไตรปิฎกมหาเจดีย์ ใช้ระยะเวลาการก่อสร้างนานกว่า ๖ ปี ด้วยแรงศรัทธา และใช้กำลังของพระสงฆ์ในวัดก่อสร้างในทุกขั้นตอน ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติธรรมที่ได้มรรคผลทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมด้วย

ภาพที่ ๔ – ๑๔ วัดปากถ้ำฉลอง (วัดปากห้วยฉลอง)

ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ กนตธมโม

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระโกศล นาถธัมโม, เจ้าอาวาสวัดปากห้วยฉลอง, เมื่อวันที่ ๒๕ เดือน มิถุนายน ๒๕๖๑.

๗) อำเภอปากท่า

ก) วัดกกต้องสามัคคี

พระครูวรดิตถ์คณารักษ์ เจ้าอาวาสวัดกกต้องสามัคคี^{๒๑} กล่าวว่า วัดกกต้องสามัคคี ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๓ บ้านกกต้อง ตำบลปากท่า อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นวัดคู่เมืองปากท่าที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมล้านช้าง หรือ สปป.ลาว จากการบอกกล่าวในชุมชนมีการเล่าต่อกันมาว่า เดิมคนปากท่าที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่เป็นลาวโซ่ง ครั้งแรกได้อพยพมาจากเมืองหลวง พระบางประเทศลาว จากการสู้รบและถอยถอยลงมาเรื่อยๆ จนมาพบสถานที่แหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์คือแม่น้ำปาดจึงตั้งรกรากอยู่จนถึงปัจจุบัน จึงทำให้วัฒนธรรมส่วนใหญ่ แม้แต่ศิลปวัฒนธรรมภายในวัดมีลักษณะคล้ายกับวัฒนธรรมล้านช้าง

ภาพที่ ๔ – ๑๕ วัดกกต้องสามัคคี

ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ กนตรมโม

นอกจากนี้มีอิทธิพลไปถึงการดำเนินชีวิตด้วย ภาษาประเพณีวัฒนธรรม และงานหัตถกรรมการทอผ้า ซึ่งลายผ้าทอต่าง ๆ นั้นมีการสืบทอดลวดลายโบราณจากบรรพบุรุษ เช่น การมองเห็นดอกไม้ดอกแก้วก็นำมาคิดค้นเป็นลายผ้าออกมาเป็นลายดอกแก้ว, ลายพญาแก้ว, ลายพญานาค, ลายกาบเตยอู่, ลายจกดอกแก้ว, ลายน้ำบายศรี, ลายขิด, ลายสิงห์

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูวรดิตถ์คณารักษ์, เจ้าอาวาสวัดกกต้องสามัคคี, เมื่อวันที่ ๒๕๒ เดือน มิถุนายน ๒๕๖๑.

จังหวัดอุดรดิตรดิตถ์มีความสามารถในการทอผ้ากันทุกครัวเรือนผ้าที่จะต้องเริ่มหัดทอกันก็คือ ผ้าหอ ย่าน ผ้าขาวม้า ผ้าพื้นและผ้าที่ต้องนำมาใช้ในงานพิธี เช่น ผ้าลื้อ ผ้าจก ซึ่งเป็นผ้าโบราณที่มี ลวดลายมากมายจนชาวบ้านเรียกว่า ลายแม่ครู เพราะสามารถนำมาเป็นต้นแบบในการแกะลาย ประยุกต์ขึ้นมาเป็นลายผ้าใหม่ๆ ได้

ปัจจุบันมีการทอผ้าจกเลียนแบบลวดลายของผ้าโบราณ โดยให้โทนสีกลมกลืนกันมากขึ้น จนเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย ลวดลายประยุกต์ของผ้าอำเภอฟากท่าที่สวยงามจนได้รับคัดเลือก ชนะเลิศอันดับที่ ๑ ในการประกวดกลุ่มแม่บ้านดีเด่นระดับประเทศ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้นำผ้าทอไป เผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่น นอกจากนั้นยังมีผ้าฝ้ายลายกาบอ้อม ซึ่งเป็นลายที่มีชื่อเรียกตาม สภาพแวดล้อมของอำเภอฟากท่า ที่รอบล้อมด้วยขุนเขาที่สลับซับซ้อนกัน และลายดอกดาวกระจาย ซึ่งเป็นการทอให้มีลวดลายของแต่ละดอกเป็นอิสระต่อกัน เชิงผ้าจกเป็นลายของดอกกรักสลับหนาม เตย เชื่อกันว่าผู้ทอสมัยโบราณนิยมตั้งชื่อลายผ้าเป็นมงคลแก่ผู้สวมใส่เพราะเชื่อว่าจะทำให้มีความสุข ได้เคยมีผู้รวบรวมลายผ้าทอซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวฟากท่า พบว่ามีไม่น้อยกว่า ๔๐๐ ลาย

กล่าวโดยสรุปคือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอฟากท่า มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เฉพาะ ด้วยการผสมผสานทางวัฒนธรรมล้านช้าง จึงทำให้ศิลปะทางพระพุทธศาสนา และ ศิลปหัตถกรรม เป็นจุดแข็งในการดึงดูดความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมพื้น ถิ่น และเรียนรู้วิถีชีวิตเรียบง่ายของกลุ่มลาวโซ่ง นอกจากนี้สามารถเดินทางข้ามไปท่องเที่ยวประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ ถือเป็นการเปิดประตูสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ อาเซียนอีกทางหนึ่งด้วย

๘) อำเภอบ้านโคก

ก) วัดโพธิ์ชัยศรี

พระครูวิโรฒศาสนประดิษฐ์ ฐานวิโร เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยศรี กล่าวว่า วัดโพธิ์ชัยศรี ตั้งอยู่ ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตรดิตถ์ วัดแห่งนี้สร้างขึ้นตามรูปแบบของวัฒนธรรมล้านช้าง (บางทีก็เรียกว่า ล้านช้าง) มีเนื้อที่ ๗ ไร่ เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ สำหรับปฐมนิยัตถุ นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา และเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๓ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

ภาพที่ ๔ - ๑๖ วัดโพธิ์ชัยศรี
 ถ่ายภาพโดย : พระครูวิโรฒศาสนประดิษฐ์

ภาพที่ ๔ - ๑๗ หลวงพ่อเสียงท่าย วัดโพธิ์ชัยศรี
 ถ่ายภาพโดย : พระครูวิโรฒศาสนประดิษฐ์

นอกจากนี้จากหลักฐานประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ พบว่า บริเวณพื้นที่อำเภอบ้านโคก เป็น ๑ ใน ๔ จังหวัดของประเทศไทยที่ได้ดินแดนคืนจากประเทศฝรั่งเศสในช่วง พ.ศ.๒๔๘๔ โดยยกท้องที่ ดินแดนลาวฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงข้ามกับเมืองหลวงพระบาง ขึ้นเป็นจังหวัด เดิมพื้นที่นี้ขึ้นอยู่กับมณฑล พายัพในสมัยรัชกาลที่ ๕ และตกอยู่ภายใต้ความ ปกครองของฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๗ พร้อมกันกับ เมืองจำปาสัก ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไทยต้องส่งดินแดนนี้คืนให้แก่ฝรั่งเศส ซึ่งผู้ปกครอง ประเทศลาวในขณะนั้น ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวนี้คือ แขวงไชยบุรี และเมือง จอมเพ็ด แขวงหลวงพระ บาง สปป. ลาว ความหมายของชื่อจังหวัดที่แปลว่า “ดินแดนที่มีช้างจำนวนมาก” ได้แบ่งการปกครอง ออกเป็น ๕ อำเภอ ตามประกาศเรื่องตั้งอำเภอ ลงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๔ ดังนี้

๑. อำเภอสมามบุรี ตามเขตอำเภอสมามบุรีเดิม

๒. อำเภออดุลเดชจรัส ตามเขตอำเภอปากลายเดิม ตั้งตามนามของ พลตำรวจเอก หลวงอดุลเดชจรัส (บุตร พึ่งพระคุณ หรือ อดุล อดุลเดชจรัส) อธิบดีกรมตำรวจ และผู้บังคับการ ตำรวจสนามในกรณีพิพาทอินโดจีน

๓. อำเภอแก่นท้าว ตามเขตอำเภอแก่นท้าวเดิม (ปัจจุบันคือเมืองแก่นท้าวใน สปป. ลาว)

๔. อำเภอเชียงฮ่อน ตามเขตอำเภอเชียงฮ่อนเดิม

๕. อำเภอหาญสงคราม ตามเขตอำเภอหงษาเดิม ตั้งตามนามของ พันเอก หลวง หาญสงคราม (พิชัย หาญสงคราม) ผู้บัญชาการกองพลพายัพ ในกรณีพิพาทอินโดจีน เขตการปกครอง ที่ได้จัดไว้นี้ได้ใช้เรื่อยมาจนถึง พ.ศ.๒๔๘๙ โดยไม่มีการปรับปรุงเพิ่มเติมแต่อย่างใด ในระหว่างที่ จังหวัดนี้อยู่ในการปกครองของประเทศไทย ได้มีการจัดการเลือกตั้งขึ้น เมื่อ ๖ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๙ และ นายสังคม ริมทอง ได้เป็น ส.ส. ของจังหวัดลำนช้าง ก่อนจะคืนดินแดนดังกล่าวให้ฝรั่งเศส

ในปีพ.ศ. ๑๙๑๖ พระยาสามแสนโทไตรภูวนาถ โอรสของพระเจ้าฟ้าจัมได้ขึ้นครองราชย์ ต่อ อาณาจักรล้านช้าง เริ่มตกต่ำลงเพราะสงครามแย่งชิงอำนาจและเกิดกบฏต่างๆ นานนับร้อยปี จนถึง พ.ศ. ๒๐๖๓ พระโพธิสารราชเจ้าขึ้นครองราชย์และรวบรวมแผ่นดินให้เกิดความเป็นปึกแผ่น ประกาศยกเลิกไม่ให้ประชาชนนับถือผีสา่งให้มายึดมั่นในพระพุทธศาสนา ทรงสร้างวัดวาอารามต่างๆ มากมาย ให้การช่วยเหลือเวียดนามและเจริญสัมพันธไมตรีกับล้านนา (เชียงใหม่)

ต่อมาเมื่อถึงปี พ.ศ. ๒๐๙๑ พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระโพธิสารราชเจ้าซึ่งประสูติกับ พระมเหสีที่มีพระนามว่า “พระนางยอดคำทิพย์” (พระธิดาในกษัตริย์ล้านนา) ได้ทรงขึ้นครองราชย์ ทรงมี พระนามว่า สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ในรัชสมัยของพระองค์เกิดศึกพม่ายกทัพมาตีเมือง เชียงใหม่ พระองค์ทรงเล็งเห็นว่า กรุงสืสันตานาคนหุตล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง แห่งนี้ชัยภูมิไม่ เหมาะสมที่จะตั้งเป็นเมืองหลวงอีกต่อไปเพราะอยู่ใกล้กับศัตรู เมื่อพม่าตีเมืองเชียงใหม่ ได้แล้ว ต่อไปภายภาคหน้าก็อาจยกทัพมารุกราน ลาวล้านช้าง ก็เป็นไปได้

ในปี พ.ศ. ๒๐๙๖ ในรัชสมัยของพระองค์พระพุทธรูปศาสนาทรงมีความเจริญรุ่งเรืองมาก
ทรงสร้าง วัดพระธาตุหลวง หรือที่เรียกว่า พระธาตุเจดีย์โลกจุฬามณี และสร้าง วัดหอพระแก้ว ขึ้น
เพื่อประดิษฐานพระแก้วมรกต เมื่อสิ้นแผ่นดิน สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช, อาณาจักรล้านช้าง มี
กษัตริย์ปกครองสืบต่อกันมาหลายรัชกาล เจริญสูงสุดในรัชกาล พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ถือว่า
เป็นยุคทองแห่ง อาณาจักรล้านช้าง

พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่ตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรมและเป็นต้นถือของประชาชน มีชาวฮอลันดาเดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรีเป็นชาติแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๑๘๔ คือ คณะของ Geritt Van Wuysthoff ซึ่งได้บันทึกจดหมายเหตุ ทำให้เราทราบความเป็นมาของ ราชอาณาจักรล้านช้าง ในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดีหลังสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชสวรรคตแล้ว ล้านช้างได้แตกออกเป็น ๓ อาณาจักร คือ “อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง” “อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์” และ “อาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์” และตกเป็นเมืองขึ้นของสยาม จนถึงปี พ.ศ.๒๔๓๖ สยามได้ยกดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส หลังจากปกครองอาณาจักรแห่งนี้มาได้ ๑๑๔ ปี สำหรับอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง ได้มีพระมหากษัตริย์ปกครองสืบต่อกันมามากหลายรัชกาลคือ พระเจ้าสักรินทร์ฤทธิ์ (เจ้าคำสูก), สมเด็จพระเจ้าศรีสว่างวงศ์ จนกระทั่งในวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ พรรคประชาชนปฏิวัติลาว ได้เข้ายึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์มาเป็นระบอบสังคมนิยมประชาธิปไตยและเปลี่ยนชื่อประเทศจาก ล้านช้างร่มขาว เป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นับแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งตรงกับรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งตรงกับรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

จึงมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน เป็นราชธานีเก่าแก่ วัดวาอารามมากมายและมีความเป็นธรรมชาติที่แสนวิเศษ อีกทั้งยังคงรักษาระเบียบความงามไว้ได้เป็นอย่างดีที่สุด ชาวเมืองมีความสุขและพอใจกับชีวิตที่เรียบง่าย เป็นชาวพุทธที่ยึดมั่นในการรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีโบราณ วัดและวังเต็มไปด้วยภาพเขียนและภาพแกะสลัก ทำให้เมืองเล็กๆ แห่งนี้เต็มไปด้วยสีสันและมีชีวิตชีวาท่ามกลางกลิ่นอายแห่งพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมอย่างไม่เสื่อมคลาย ไม่ว่าเวลาจะผ่านพ้นไปนานแสนนานเท่าใดก็ตาม

การอพยพเข้ามาของชุมชนบ้านโคก เริ่มจากเพียง ๑๐ ครอบครัว เข้ามาทางท่าลี่เมืองเลย โดยหมื่นศรีมาลาเป็นผู้นำมา ที่ฐานแห่งนี้เป็นป่าไม้ และภูเขา ชาวบ้านที่เริ่มก่อตั้งในสมัยหมื่นศรีมาลาไปตั้งถิ่นฐานที่ไหนมิได้ เพราะมีเงือก ที่มีมาแต่โบราณ ออกทำลายผู้คนและชาวบ้าน ผู้คนก็ถอยและอพยพมาจนถึงปากน้ำตกน้ำแม่สุ่ม

จากนั้นก็ได้มาตั้งถิ่นฐานกันที่นี้ บ้านโคกในในปัจจุบัน ๓ เช่น ๔ เช่น (อายุคน) ผ่านมาแล้วได้ตั้งศูนย์ที่พึ่งทางใจคือพระพุทธศาสนา โดยหมื่นศรีมามาเป็นผู้ตั้งให้เป็นวัด ในสมัยนั้น

ในสมัยของก้านลิทธิ ได้พัฒนาวัดมาเรื่อย ๆ และได้อันเชิญต้นโพธิ์มาปลูก จึงก่อกำหนดเป็นวัดโพธิ์ชัยศรี ต่อมาหลวงปู่จันทร์ พระครูสุริยวิกรม เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยศรี เจ้าคณะตำบลบ้านโคก ท่านหลวงปู่ท่านก็ได้สร้างวัดมาเรื่อย ๆ จนท่านได้มรณภาพไป ต่อมาท่านพระครูวิโรจน์ ประดิษฐ์ ฐานวิโร เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยศรี, เจ้าคณะอำเภอบ้านโคก ท่านก็ได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

สภาพพื้นที่ทั่วไป

สภาพพื้นที่ทั่วไปของวัดโพธิ์ชัยศรี เป็นพื้นที่ราบลุ่มห้วยน้ำสุ่ม ลักษณะสี่เหลี่ยมจตุรัส เป็นที่ราบดินร่วนปนทรายบริเวณที่ราบลุ่มอยู่ตอนกลางล้อมรอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อนทั้งสี่ด้าน โดยมีทิวเขาทางด้านตะวันออกมีความสูงเกินกว่า ๗๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางเป็นแนวพรมแดนกั้นระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีภูเขาที่สำคัญคือ ดอยสูงเม่น สูง ๖๕๙ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางอยู่ทางด้านตะวันออกของตำบลบ้านโคก ดอยหมอนกว้าง สูง ๗๑๑ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง อยู่ทางตอนใต้ของตำบลม่วงเจ็ดต้น บริเวณที่ราบลุ่มน้ำมีความสูงระดับ ๔๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง และภูเขาใหญ่น้อยสลับกันไป มีภูเขากั้นระหว่างไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวล้อมรอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อนทั้งสี่ด้าน โดยมีทิวเขาทางด้านตะวันออกมีความสูงเกินกว่า ๗๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางเป็นแนวพรมแดนกั้นระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นที่ตั้งของชุมชนโพธิ์ชัยศรี

“ผ้าหม่นวมลุ่มเลื่อง เมืองงามชายแดน ถิ่นแคว้นฝ้ายขาว อากาศหนาวที่สุด”

๙) อำเภทองแสนขัน

ก) วัดน้ำพี

พระครูอินทสุวรรณสถิต เจ้าอาวาสวัดน้ำพี^{๒๒} กล่าวว่า วัดน้ำพี ตั้งอยู่ที่ ตำบลน้ำพี อำเภทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตรดิต์ เป็นวัดที่ชาวบ้านเรียกขานกันตามชื่อของหมู่บ้าน เนื่องจากตั้งอยู่บ้านน้ำพี อำเภทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตรดิต์ บนที่ดินเอกสารสิทธิ์มีเนื้อที่ ๗๘ ไร่ ๒ งาน ๙๗ ตารางวา อยู่ในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค ๕ สังกัดมหานิกาย การตั้งวัดได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างวัดพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ เมื่อปี ๒๔๓๐ และมีพระบรมราชโองการพระราชทานวิสุงคามสีมา ในปี ๒๔๐๐ ชื่อผู้สร้างวัดไม่ปรากฏนามว่าผู้ใดเป็นผู้สร้าง

ภายในวัดมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย ปูนปั้น หน้าตักกว้าง ๙ ศอก ๓ นิ้ว สูง ๑๒ ศอก ๑๑ นิ้ว ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารใหญ่ของวัดซึ่งเป็นศิลปะแบบสุโขทัย ไม่มีหลักฐานปรากฏว่าสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ไต แต่เป็นที่เคารพสักการบูชาของชาวบ้านน้ำพี และนักท่องเที่ยว

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูอินทสุวรรณสถิต, เจ้าอาวาสวัดน้ำพี, เมื่อวันที่ ๒๒ เดือน เมษายน ๒๕๖๑.

ถ่ายภาพโดย : พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ กนตรมโม

สอดคล้องกับ ประภาศรี ศรีประดิษฐ์ และคณะ^{๒๓} ได้ศึกษาศักยภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวต่อการสร้างรายได้ของจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน ในเขตภาคเหนือ จากการศึกษาพบว่า การศึกษาอุปทานและศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ แปลงปลูกทุเรียนหลง และหลินลับแล ลางสาต ลองกอง มังคุด มะไฟ กาแฟ อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว อุทยานแห่งชาติคลองตรอน อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน วนอุทยานสักใหญ่ เชื้อนสิริกิติ์ และน้ำตกแม่พูล การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ พิธีอัญมัญชา วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก วัดธรรมาธิปไตย วัดพระยืนพุทธบาทยุคล วัดพรฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ วัดท่าถนน บ่อเหล็กน้ำพี้ และเมืองลับแล

จากการวิเคราะห์ SWOT โดยผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักวิจัยพบว่า จังหวัดอุดรดิตถ์มีจุดแข็ง “Strength” ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน และธรรมชาติที่สวยงาม การคมนาคมที่สะดวก ทั้งทางรถยนต์ และรถไฟ จุดอ่อน (Weaknesses) ได้แก่ สินค้าที่ระลึกของจังหวัดอุดรดิตถ์ ยังไม่มีเอกลักษณ์และชื่อเสียงที่โดดเด่น/แตกต่างจากจังหวัดอื่น แหล่งท่องเที่ยวขาดจุดเด่นที่ชัดเจน ขาดการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ โอกาส (Opportunities) ได้แก่ นโยบายพัฒนาสู่เหลี่ยมเศรษฐกิจ และอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง สนับสนุนการเชื่อมโยงการค้า การลงทุนและ

^{๒๓} ประภาศรี ศรีประดิษฐ์ และคณะ, “การศึกษาศักยภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวต่อการสร้างรายได้ของ จังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน ในเขตภาคเหนือ”, <<https://elibrary.trf.or.th/abstract.asp?pid=RDG๕๕๕๐๐๗๒&fDir๑=RDG๕๕๕๐๐๗๒๐๐๑>>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

การท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน การส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติมากขึ้น นักท่องเที่ยวมีกระแสนิยมท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาจุดผ่านแดนถาวรภูคู้เพื่อการติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภัยคุกคาม (Threats) ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลายของจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ พิชณุโลก สุโขทัย

จะเห็นได้ว่า จากการสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวใน ๙ อำเภอ ของ จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า จังหวัดอุดรดิตถ์มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจจำนวนมาก แต่ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้แพร่หลาย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาข้อมูล เพื่อให้ทราบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสามารถพัฒนาองค์ความรู้ที่ได้ให้เป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มุ่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ผสมผสาน ๓ วัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมล้านนา, วัฒนธรรมล้านช้าง และ วัฒนธรรมสุโขทัย อันเป็นแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้

๔.๑.๒ แนวทางการจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัดหรือศาสนสถานในปัจจุบันได้กลายเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนต่างให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และเป็นเหตุให้วัดหรือศาสนสถานบางแห่งได้ปรับบทบาทใหม่เพิ่ม จากเดิมที่เคยจำกัดไว้สำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติกิจของสงฆ์และศาสนพิธีของชาวบ้าน หรือเป็นสถานที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของผู้คนในชุมชนที่แต่ละวัดนั้นตั้งอยู่กระทั่งกลายมาเป็นสถานที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของผู้คนในชุมชนที่แต่ละวัดนั้นตั้งอยู่กระทั่งกลายมาเป็นสถานที่รองรับนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น มีสาเหตุมาจากการที่วัดได้ขยายบทบาทโดยอาศัยคุณสมบัติของศาสนสถานเป็นแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว

สอดคล้องกับ กรรริกา คำดี^{๒๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว จากการศึกษาวินิจฉัย พบว่า มุมมองที่มีต่อการท่องเที่ยวภายในวัด คือ พระภิกษุต้องการให้เข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นหลัก และพักผ่อนหย่อนใจเป็นเรื่องรอง ความคาดหวังของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อนักท่องเที่ยวอยากให้นักท่องเที่ยวมาปฏิบัติธรรม โดยให้ปฏิบัติตามครูบาอาจารย์ และความคาดหวังของพระภิกษุที่มีต่อชุมชนและชาวบ้านอยากให้ชุมชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือวัด อยากให้ปฏิบัติตามข้อวัตร อยากให้มาทำบุญตามประเพณี อยากให้สนับสนุนกิจกรรมของวัด มุมมองของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวภายในวัด ด้านความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนและชาวบ้าน ชุมชนควร

^{๒๔} กรรริกา คำดี, “วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว”, (วารสารปริทัศน์ศึกษา มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม, ๒๐๑๕), หน้า ๑๗๕ – ๑๙๑, <<https://tci-thaijo.org/index.php/gshskku/article/download/๖๒๕๓๕/Article%๒๐Text-๑๔๕๓๖๒-๑-๑๐-๒๐๑๖๐๗๑๔.pdf>>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

ให้ความร่วมมือเมื่อสอบถามข้อมูลด้านการท่องเที่ยวมุมมองของชุมชน และชาวบ้านเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในวัดชุมชนเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวแนวพุทธ และท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนหย่อนใจ การบริหารและการอนุรักษ์ศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน มีดังนี้

- ๑) ด้านโครงสร้างพื้นฐานศาสนสถานควรมีสถานที่จอดรถที่เพียงพอ มีห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอให้บริการ มีที่นั่งพักผ่อนนอกอาคารให้กับนักท่องเที่ยว
- ๒) ด้านบุคลากร ศาสนสถานควรมีการจัดบุคลากรที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ เพื่อแนะนำให้กับนักท่องเที่ยว
- ๓) ด้านการบริหารองค์กร เจ้าอาวาสควรให้ประชาชนในท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐ เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการวัด ตั้งคณะกรรมการวัดเป็นวาระสองปี
- ๔) ด้านภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวศาสนสถานควรประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปตัดหญ้าให้เดือนละครั้ง
- ๕) ด้านหัวใจของแหล่งท่องเที่ยวศาสนสถานควรนำเสนอให้ชัดเจนว่า ศาสนมงคลใด เป็นหัวใจหลักของศาสนสถานแห่งนี้
- ๖) ด้านการประชาสัมพันธ์ ศาสนสถานควรทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสองภาษา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และควรมีเว็บไซต์ของวัดเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- ๗) ด้านการให้บริการ ศาสนสถาน ควรมีที่สำหรับการกราบนมัสการพระ สันทนาธรรม และประพรมน้ำพุทธมนต์ให้เป็นสัดส่วน พร้อมทั้งมีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาเฉพาะในการสนทนา
- ๘) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักพระพุทธศาสนา จังหวัด และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ควรกำหนดกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับศาสนสถาน^{๒๕}

พระครูสันติธรรมาภิรัต (บุญชัย สุนติกโร)^{๒๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า แนวทางการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนให้ศาสนสถานที่สำคัญของวัดเป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางและมาตรการที่หลากหลาย เช่น การจัดการบริหาร อนุรักษ์วัด ด้วยการร่วมมือกันระหว่างวัด กรมศิลปากร และภาคเอกชน การ

^{๒๕} ญัตติพงษ์ ถือดำ และ สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์, “ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์โบราณสถาน ศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”, งานวิจัยกองทุนสนับสนุน (สวก.) ภูเก็ต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๐.

^{๒๖} พระครูสันติธรรมาภิรัต (บุญชัย สุนติกโร), “ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา”, <journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/๒๕๕๓Vol๘No๑_๑๒.pdf> , สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

พัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์โบราณวัตถุ โบราณสถานอันเป็นสมบัติของชาติได้ และถ้าหากวัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้มีการดำเนินการในลักษณะของการเสริมสร้างคุณค่าของการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ชุมชน และผู้ประกอบการการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม รวมทั้งการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดเข้าด้วยกัน ก็นับว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งของ ผู้ที่สนใจ และนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมที่มีการเรียนรู้ในทางพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมของชาติ

เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์ และคณะ^{๒๗} กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ควรมีการอนุรักษ์ปรับปรุงงานศิลปกรรมวัด ปรับปรุงภูมิทัศน์ระบบนิเวศ มีการปรับปรุงห้องน้ำ อาคารที่ใช้ประโยชน์ ป้ายข้อมูลภายในวัด ที่จอดรถ บุคคลที่ให้ข้อมูลด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวภายนอกได้แก่ ร้านอาหาร ถนน ป้ายบอกทาง แหล่งธรรมชาติ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่เข้ามาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

๔.๑.๓ การบริหารจัดการของวัดด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

จังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้แพร่หลาย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาข้อมูล เพื่อให้ทราบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสามารถพัฒนาองค์ความรู้ที่ได้ให้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรธานี

การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเป็นการดำเนินงานที่อยู่ในลักษณะแบบองค์รวม คือทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ และประชาชน ต้องแสดงเจตนารมณ์ และความมือกันพัฒนางานด้านการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นไปอย่างถูกต้องตามแบบแผนทุกทิศทุกทาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การจัดการด้านการท่องเที่ยว จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ และน่าสนใจ จากการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มเป้าหมายพบว่า ในแต่ละแห่งมีการบริหารจัดการงานด้านบริการการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไป ดังนี้

พระมหาเปรี๊ยะ อาจิณโณ เจ้าอาวาสวัดท่าถนอม การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า ด้วยชื่อเสียงของวัดที่เป็นที่แพร่หลายและรู้จักจึงทำให้ทางวัดมีการ

^{๒๗} เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์ และคณะ, “เที่ยววัด : แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย”,

< <https://tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/article/download/๕๓๒๗๙/๕๓๔๙๖/> >, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสบาย กรณีที่มีเป็นหมู่คณะ ซึ่งทางวัดได้จัดทำบริการด้านสุขอนามัยที่สะอาดปลอดภัย เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และจัดทำสถานที่จอดรถไว้รองรับนักท่องเที่ยวไว้เพียงพอ กรณีที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ที่มาศึกษาดูงาน ทางวัดก็มีการจัดสถานที่รับรอง และมีพระวิทยากรคอยบรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนแนวทางในการพัฒนาทางวัด เล็งเห็นความสำคัญในการทะนุบำรุงปฏิสังขรณ์ สิ่งปลูกสร้าง สถาปัตยกรรม และประติมากรรม และเสนาสนะให้สะอาดอยู่เสมอ เพื่อให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่อนักท่องเที่ยวที่พบเห็น

สำหรับการรักษาความยั่งยืนของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดนั้น คือ การสืบสานประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ เช่น การจัดงานเทโวโรหณะ การจัดกิจกรรมเวียนเทียน เป็นต้น^{๒๘}

พระครูอุปัธยภิรัต เจ้าอาวาสวัดใหญ่ท่าเสา การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวว่ายังไม่มีรูปแบบที่ไม่ชัดเจน การบริหารด้านการท่องเที่ยวในวัดยังอยู่ในระดับต่ำ เพราะยังขาดปัจจัยหลายๆ ด้าน เช่น ประวัติความเป็นมาของวัด หรือ เรื่องราวของประวัติศาสตร์ และขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

แนวทางในการพัฒนาวัดมีการดำเนินการ ดังนี้

- ๑) สะอาด มุ่งพัฒนาทัศนวิสัยภายในบริเวณวัด
- ๒) สะดวก ติดต่อกับหรือการจัดศาสนพิธีต่างๆ
- ๓) สงบ สถานที่พักผ่อน หย่อนใจ
- ๔) สาธารณะ สามารถใช้ประโยชน์ได้ทุกกลุ่มวัย เช่น การจัดทำลานกีฬา

การปฏิบัติธรรม และการอบรม

ด้านการรักษาความยั่งยืนในการท่องเที่ยว มีแนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาบุคลากรของวัด ทั้งพระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านที่มีส่วนในการจัดกิจกรรมวัดให้มีความพร้อมความสามารถและทักษะ เพื่อนำความรู้ต่าง ๆ มาพัฒนา หรือนำมาเพื่อดึงดูดให้บุคคลภายนอกมาเที่ยววัด^{๒๙}

พระครูพุทธพทบริหาร เจ้าอาวาสวัดพระยืนพุทธบาทยุคล การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงการบริหารจัดการท่องเที่ยวว่า การจัดการด้านการท่องเที่ยวของวัดมีการวางแผนการบริหารและดำเนินการที่ชัดเจน คือ มีการแบ่งหน้าที่ในการดำเนินการท่องเที่ยว มีการจัดทีมงานด้านการบริหาร ดังนี้ คือ ทีมมัคคุเทศก์ เพื่อที่จะให้ความรู้กับผู้มาเที่ยว ทีม

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระมหาเปริยม อาจิณฺโณ. เจ้าอาวาสวัดท่าถนน อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูอุปัธยภิรัต. เจ้าอาวาสวัดใหญ่ท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

ประชาสัมพันธ์ ดำเนินการทำแผนพับเกี่ยวกับที่มาของวัด ตลอดจนเจ้าหน้าที่ดูแลสถาปัตยกรรมต่างๆ ภายในวัด แม้ว่าการบริหารจัดการที่ดี และก็ยังไม่ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากวัดยังขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้านการบริการนักท่องเที่ยว และผู้เชี่ยวชาญทางภาษาต่างประเทศ จึงทำให้พบปัญหาบางกรณีที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเยี่ยมชม

ส่วนแนวทางในการรักษาความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวของวัดนั้น ได้ตั้งจุดเด่นของวัดมาเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว และพุทธศาสนิกชน เข้าวัด คือ เน้นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศึกษา สร้างสรรค์บูรณาการกับพระพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้นการประกอบศาสนกิจและศาสนพิธี ดังนั้น วัดควรเป็นแหล่งเรียนรู้หลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา มีบทกลอน คำคม ที่นำหลักธรรมมาสอนในการดำเนินชีวิต มีการจัดสร้างประติมากรรม รูปปั้น เรื่อง เปรต นรก สัตว์เดรัจฉาน และ เรื่องราวเกี่ยวกับศีล ๕ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาภายในวัดทราบถึงหลักธรรมง่ายๆ ในชีวิตประจำวัน^{๓๐}

พระรังสรรค์ กิจสาโร วัดพระฝางสว่างคูปริมนินาถ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า ด้านการบริการความรู้ ซึ่งทางวัดก็จัดให้มีมัคคุเทศก์นำเที่ยวชมในบริเวณวัด และให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัด ด้านการบริการด้านการท่องเที่ยว ภายในวัดยังขาดจุดบริการด้านการบริโภค เช่น ร้านอาหาร เครื่องดื่ม เป็นต้น นอกจากนี้พบว่า วัดพระฝางฯ ยังไม่มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานและต้องการให้มีการพัฒนาภายในวัดที่ดีกว่าเดิม ถ้าวัดพระฝางได้รับการพัฒนาที่มีมาตรฐานแล้ว คาดว่าจะได้รับการซ่อมแซมบูรณะโบราณสถาน จัดให้คงสภาพเดิมและจะรักษาพัฒนาการบริการให้มากขึ้นในการอำนวยความสะดวกให้กับของนักท่องเที่ยว^{๓๑}

พระครูธีรคุณาธาร ทสสนีโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแท่นศิลาอาสน์ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า ปัจจุบันการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังไม่สมบูรณ์เนื่องจากขาดบุคลากร มัคคุเทศก์ ที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว และการจัดทำเอกสารแนะนำ สถานที่ท่องเที่ยวข้อมูลไม่มีความสมบูรณ์ในบางยุคสมัย รวมถึงการแนะนำนักท่องเที่ยวบางจุดยังขาดผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และแนะนำชมภายในวิหารวัดพระแท่น ส่วนการดูแลความเรียบร้อยต่างๆ นั้น จะมีพระภิกษุของวัด และเจ้าหน้าที่วิหารประจำการทุกวัน ๘.๐๐-๑๘.๐๐ น.

สำหรับแนวทางการพัฒนาเพื่อเตรียมรับรองนักท่องเที่ยวนั้น เบื้องต้น มีแนวคิดในการปรับปรุงสถานที่ให้บุชา รูปเทียน ทอง วัดมุงคล อยู่ในจุดแนวเดียวหรือใกล้เคียงกันเนื่องจากอยู่ใกล้

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูพุทธบพิตร. เจ้าอาวาสวัดพระยืนพุทธบาทยุคล อำเภอปลวกแดง จังหวัดอุดรธานี. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระรังสรรค์ กิจสาโร เจ้าอาวาสวัดพระฝาง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

จากพระวิหารมาก พร้อมทั้ง จัดเตรียมโต๊ะเก้าอี้ มานั่งรอ หรือฝึกฝนระหว่างรอคณะเข้าไปสักการะภายในวิหาร รวมถึงการพัฒนาบริเวณร้านจำหน่ายของฝาก อาหาร เครื่องดื่ม ให้มีการเปิดบริการทุกวัน และจัดทำให้ร้านอาหารพื้นบ้าน ผลไม้ท้องถิ่น มาร่วมจำหน่าย และประสานความร่วมมือกับคณะศรัทธา หน่วยงานของรัฐ และเอกชนเข้ามาดูแลบริการจัดการจำหน่ายของฝากของที่ระลึก บริการอาหารหรือการปรับปรุง แก้ไข ปัญหาต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวแนะนำ หรือ แสดงความคิดเห็นมาถึงวัด และที่ลืมไม่ได้คือ เรื่องของ ความสะอาด ความเรียบร้อยของสถานที่ต้องดูแลตลอด^{๓๒}

พระครูพิลาศธรรมสาร เจ้าคณะตำบลคอรุม เจ้าอาวาสวัดขวางชัยภูมิ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า การท่องเที่ยวของวัดขณะนี้ในขั้นต้นยังเป็นการบริการเชิงคณะซึ่งมีมาคู่กิจกรรม การจัดพิธีกรรม ชุมชน และพื้นที่ประวัติศาสตร์ อาจจะไม่ครบในส่วนของการนำเสนอ แต่มีการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่มาชม มาศึกษาเท่าที่เกี่ยวกันทุกภาคส่วน ซึ่งทางวัดมีแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่ให้มีองค์ประกอบความรู้ให้มากขึ้น จัดแสดงวัตถุให้เป็นมาตรฐานให้มากที่สุด รักษามาตรฐานเดิมไว้พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เพิ่มขึ้น พัฒนาเยาวชนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการบริการ และนำเสนอการท่องเที่ยวในชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย^{๓๓}

พระครูพิทักษ์ธรรมมงคล เจ้าอาวาสวัดหน้าพระธาตุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า หากมองภาพรวมถึงการท่องเที่ยวของวัด นั้น อยู่ในระดับปานกลางขณะนี้มีการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เช่น จัดกิจกรรมภวนาสมาธิ เพื่อให้นักท่องเที่ยว และประชาชนมีจิตตั้งมั่น ระลึก ถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อให้เกิดอารมณ์ความสงบและพัฒนาจิตเป็นอย่างดีพอสมควร ส่วนการบริการด้านการท่องเที่ยวนั้น วัดยังไม่มีการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดีเท่าที่ควร เพราะขาดบุคลากรที่จะมาช่วยในด้านนี้ ส่วนการพัฒนาสถานที่นั้น ขณะนี้ คณะกรรมการวัดกำลังสร้างกำแพงด้านหน้า ด้านข้าง ด้านใต้ ขึ้นใหม่ เพื่อป้องกันอาณาบริเวณของวัดให้ชัดเจน และอยู่ระหว่างการก่อสร้างซุ้มประตูเข้าวัดเพื่อเป็นสัญลักษณ์ และสะดวกสบายต่อการเดินทางมาของนักท่องเที่ยว^{๓๔}

พระครูปัญญาวชิรกิจ วัดบ้านแก่งไต้ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดที่ผ่านมา มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อบริการท่องเที่ยวโดยการนำ คณะกรรมการวัด และ ผู้สูงอายุมาเล่าประวัติความเป็นมาของวัดให้กับนักท่องเที่ยวฟัง แต่การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังมีข้อบกพร่องหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็น การจัดทำแผนที่

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูธีรคุณาธาร ทสสนียะ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแท่นศิลาอาสน์ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระครูพิลาศธรรมสาร เจ้าคณะตำบลคอรุม เจ้าอาวาสวัดขวางชัยภูมิ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ธรรมมงคล เจ้าอาวาสวัดหน้าพระธาตุ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

เส้นทางการท่องเที่ยวภายในวัด การจัดทำแผนปฏิบัติการของวัดแจกยังไม่มีความสมบูรณ์มากนัก เนื่องจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวยังไม่มีแบบแผนที่ชัดเจน จึงลองผิดลองถูกและแก้ไข ข้อบกพร่องไปตามสถานการณ์ นอกจากนี้ทางวัด ได้มีการปรึกษาสถาปนิก เพื่อมาบูรณะและจัดตกแต่ง บริเวณวิหาร อาคารต่างๆ เพื่อการพัฒนาวัดให้สู่การพัฒนาก้าวไกล มีความมั่นคงแข็งแรง มั่นคง ควบคู่กับชุมชนแห่งนี้ สำหรับการบริการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ในการจัดการท่องเที่ยวมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ช่วยกันรักษาภูมิทัศน์ให้ดูสวยงามสะอาดสะอาดตา เพื่อเป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี^{๓๕}

พระอธิการโกศล นาทะธมโม วัดปากถ้ำคลอง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวว่า การจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ไม่พบปัญหามากนัก ทั้งการจัดกิจกรรมและการบริการนักท่องเที่ยวค่อนข้างราบรื่นและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในระดับจังหวัด การบริการนักท่องเที่ยวค่อนข้างดี และได้ นำมาจัดทำแนวทางการจัดการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีแผนบริการการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ไม่ค่อยเจอ ปัญหามากนัก แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่ประสบความสำเร็จ คือ ขาดการมีส่วนร่วมในภาครัฐ ปัจจุบันพบว่า ภาครัฐในพื้นที่ และในจังหวัด ให้ความสนใจในการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดน้อย มาก จึงทำให้การเติบโตทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดำเนินไปได้ช้า ในส่วนของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่มีความรู้ความสามารถนั้นมีน้อยที่จะเสียสละเข้ามาช่วยแนะนำ จึงมีแต่พระภิกษุสงฆ์ ภายในวัดที่เข้ามาตอบคำถามของนักท่องเที่ยว ส่วนการจัดระเบียบการท่องเที่ยวให้เป็น มาตรฐานสากล ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม และพยายามดึงภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเสมอ^{๓๖}

พระครูโพธิชัยวงศ์ วัดบ้านฝาย การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า การบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยว โดยรวมแล้วจะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการวัด ชุมชน และหน่วยงานราชการในพื้นที่ เพื่อร่วมมือกันขับเคลื่อนและสนับสนุนงาน ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งที่ผ่านมาอยู่ในช่วงของการดำเนินงานจึงยังไม่มีภาพที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ ด้วยจุดเด่นของสถาปัตยกรรมล้านช้าง ซึ่งเป็นจุดขายที่สำคัญ หากทุกฝ่ายดำเนินงานได้พร้อมสมบูรณ์ เชื่อว่าจะมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นประตูสู่อาณาจักรล้านช้าง สปป. ลาวได้ในอนาคต^{๓๗}

พระครูวรดิตถ์คณารักษ์ เจ้าคณะอำเภอปากท่า วัดกกตอง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงกิจกรรมการบริการนักท่องเที่ยวว่า ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาวชิรกิจ วัดบ้านแก่งไต้ จังหวัดอุดรธานี. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระอธิการโกศล นาทะธมโม วัดปากถ้ำคลอง จังหวัดอุดรธานี. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระโพธิ์ชัยวงศ์ วัดบ้านฝาย จังหวัดอุดรธานี. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ที่วัดแห่งนี้มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพและศรัทธาอย่างมากของประชาชน ในอำเภอปากท่า จึงมีผู้มาเที่ยวและสักการบูชาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์พระอายุเก่าแก่ประมาณ ๑,๒๐๐ ปี และมีความสมบูรณ์มาก ส่วนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในการสักการบูชานั้น ทางวัดมีการเตรียมความพร้อมด้านการบริการให้ข้อมูล และการบริการที่พักเพียงเพื่อให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มาสักการบูชา และชมความงามของวัด ซึ่งทางวัดยินดีให้การต้อนรับผู้มาเยือนทุกท่าน ส่วนการพัฒนาการบริการท่องเที่ยวขึ้น ขณะนี้ทางวัดได้มอบหมายให้พระภิกษุสงฆ์ และคณะกรรมการวัด ค้นหาข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการศึกษาดูงานยังสถานที่ต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และให้ได้มาตรฐานมากที่สุด เพราะเมื่อวัดเราพัฒนาถึงขั้นได้มาตรฐานแล้ว ก็ยังต้องพัฒนาต่อไปไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย^{๓๘}

พระครูวิธานประติษฐ์ ฐานวิโร เจ้าคณะอำเภอบ้านโคก วัดโพธิ์ชัยศรี การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงการบริหารจัดการท่องเที่ยวว่า มีการวางแผนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวไว้หลายส่วน ตั้งแต่การจัดตั้งทีมงานแนะนำการท่องเที่ยวในแต่ละจุดที่มีอยู่ในวัด มีคณะที่ประจำวัด นำเที่ยวชมในแต่ละจุด จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่ายังขาดระบบประชาสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนว่าควรดำเนินงานอะไรก่อนหลัง รวมถึง การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในการเผยแพร่การท่องเที่ยว เช่น การจัดทำแผนพับประชาสัมพันธ์ การติดตั้งป้ายบอกทาง เป็นต้น ในการจัดการท่องเที่ยวเบื้องต้น ได้มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ และเอกชนในพื้นที่ เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการนักท่องเที่ยว^{๓๙}

๔.๑.๔ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยว

พระมหาเปรี๊ยม อาจิณโณ เจ้าอาวาสวัดท่าถนน การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคไม่ค่อยมี เพราะวัดตั้งอยู่กลางคมนาคม มีรถเมล์ รถสองแถวจอดอยู่รอบวัด นอกจากนี้ วัดยังอยู่ติดกับสถานีรถไฟ การเดินทางไปมาสะดวก ที่สำคัญวัดตั้งอยู่ใจกลางเมืองอุดรดิตถ์ ระบบการคมนาคมขนส่งต่างๆ จึงดูสะดวกสบาย รวมถึง ร้านอาหารที่มีชื่อเสียงต่างๆ ก็อยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับวัดจึงไม่มีผลกระทบประการใด การสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแห่งนี้^{๔๐}

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูวรดิตถ์คณารักษ์ เจ้าคณะอำเภอปากท่า วัดกกตอง จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูวิธานประติษฐ์ ฐานวิโร เจ้าคณะอำเภอบ้านโคก วัดโพธิ์ชัยศรี จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๔๐} อ้างแล้ว

พระครูอุภักดิ์ภริทัต เจ้าอาวาสวัดใหญ่ท่าเสา การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า จากปัญหาที่ผ่านมาพบว่า วัดส่วนใหญ่ ขาดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจน หรืออาจจะมี แต่มีน้อย จึงทำให้เรื่องราวความเป็นมาไม่น่าสนใจและดึงดูด รวมถึงการโฆษณาและประชาสัมพันธ์กิจกรรมในวัดและปัจจัย คือ ความร่วมมือของวัดและชุมชน

ด้านข้อเสนอแนะเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถของเยาวชน และความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนจัดสร้างป้าย หรือ โฆษณาประวัติศาสตร์ของวัด และชุมชนเพื่อสร้างจุดดึงดูดในการท่องเที่ยว และพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการประชาสัมพันธ์^{๔๑}

พระรังสรรค์ กิจสารโ วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงปัญหาและข้อเสนอแนะ ที่ต้องดำเนินการแก้ไขว่า ทางวัดควรมีการปรับปรุงการบริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม รวมถึง ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากวัดพระฝาง ทั้ง ๒ สิ่งนี้ จะต้องมีภายในวัด เพื่อเป็นการบริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในบริเวณวัด นอกจากจะเป็นการบริการนักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการช่วยเสริมสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงด้วย^{๔๒}

พระครูธีรคุณาธาร ทสสนิโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแท่นศิลาอาสน์ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาว่า นักท่องเที่ยวมักหลงทาง หาเส้นทางเข้าวัดไม่เจอ โดยเฉพาะคณะศรัทธา นักท่องเที่ยวที่มาจากเชียงใหม่ และมีปลายทางการท่องเที่ยวอยู่ที่ พิษณุโลก เพราะป้ายบอกทางมีน้อย รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวไม่ครอบคลุม สถานที่ประชาสัมพันธ์ก็ไม่ต่อยอดด้านการท่องเที่ยว ดังนั้นควรจัดกิจกรรมสานต่อการท่องเที่ยวไหว้พระ ทำบุญ ภาควิชาตอนล่าง เพื่อเป็นการเพิ่มจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว และจังหวัดควรแนะนำระยะทางของการท่องเที่ยวหลักในแต่ละจุดหลัก จุดรอง หรือ จุดผ่าน ให้ชัดเจน ว่ามีระยะทางห่างกันกี่กิโลเมตร

นอกจากนี้ ควรจัดทำ เอกสารนำเที่ยวควรมีบริการในจุดที่นักท่องเที่ยวแวะชม พักผ่อน รับประทานอาหาร และการให้บริการใช้สัญญาณ WIFI เพื่อเป็นการบริการและดึงดูดนักท่องเที่ยว มีหลายจุดไม่ชัด ข้อมูล ไม่ถูกต้อง ควรมีการแก้ไขให้ระบบสัญญาณสมบูรณ์

พระครูพิลาศธรรมสาร เจ้าคณะตำบลคอรุม เจ้าอาวาสวัดขวางชัยภูมิ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า จากการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมา พบว่า ยังขาดการสนับสนุนให้ความรู้ความดูแลรักษาศิลปวัตถุต่างๆ ภายในบริเวณวัด และขาดการพัฒนาอบรมให้ความรู้กับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและการดูแลสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และการขาดการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวอย่างจริงจังจากภาครัฐ ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรมีการส่งเสริมให้บุคลากรประจำ ได้ศึกษาและอบรมวิธีการดูแลรักษาศิลปกรรมต่างๆ ภายในบริเวณวัด

^{๔๑} อ้างแล้ว

^{๔๒} อ้างแล้ว

นอกจากนี้ควรสนับสนุนโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ และส่งเสริมโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวจากภาครัฐ และเอกชนให้มากขึ้น ตลอดจนการจัดกิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานด้านท่องเที่ยว อาทิเช่น การจัดทำถนนคนเดิน หรือ ลานวัฒนธรรม เป็นต้น^{๔๓}

พระครูพิทักษ์ธรรมมงคล เจ้าอาวาสวัดหน้าพระธาตุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะเป็นการพัฒนาที่บูรณาการคือ การทำให้เป็นองค์รวมหมายถึง องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะสมดุลภาพ การทำกิจกรรมของมนุษย์ต้องสอดคล้องกันกับกฎเกณฑ์ธรรมชาติอันความหมายที่ลึกซึ้งลึกกลงไปซึ่งเป็นตัวรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากนี้ควรวางแผนการดำเนินงานภายในวิถีพุทธ ยึดถือ รัตน ๓ อย่าง พระพุทธเจ้า ๑ พระธรรม ๑ พระสงฆ์ ๑ และควรสอนให้ประชุมชนประพฤติชอบด้วย กาย วาจา ใจ ตามพระวินัยที่เรียกว่า พระพุทธศาสนา ชื่อพระพุทธเจ้า และ พระวินัยที่เป็นคำสอนของท่าน ชื่อ พระธรรม เพื่อให้หมู่ชนที่ฟังคำสอนของท่านแล้วปฏิบัติธรรมตามพระวินัย ชื่อ พระสงฆ์ รตน แปลว่า แก้ว เป็นแก้วมีค่า แก้วประเสริฐ แก้ววิเศษ รตน ๓ หมายถึง แก้ววิเศษทั้งหมดคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นดวงแก้ว นำให้บุคคลพ้นทุกข์ ทั้งปวง^{๔๔}

พระครูปัญญาวัชรกิจ วัดบ้านแก่งไต้ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า การดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า วัดขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ได้แก่ การทำประวัติ และป้ายบอกทางจากสายหลัก ซึ่งทางวัดต้องการให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการพัฒนาส่งเสริม และสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ในด้านผลิตสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ เพื่อเผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยว^{๔๕}

พระอธิการโกศล นาอะธมโม วัดปากกล้วยทอง การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา พบว่า ผู้นำชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ทำให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นไปได้ช้า และเป็นที่ยึดรั้งไม่ทั่วถึง จึงต้องการให้ผู้หลักผู้ใหญ่ในจังหวัดเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหาให้เป็นแนวทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบปกติและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าหลักธรรมมาเป็นจุดขายควรมีแนวทางที่สอดคล้องกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ^{๔๖}

^{๔๓} อ้างแล้ว

^{๔๔} อ้างแล้ว

^{๔๕} อ้างแล้ว

^{๔๖} อ้างแล้ว

พระครูวิโรตศาสน์ประดิษฐ์ ฐานิวิโร เจ้าคณะอำเภอบ้านโคก วัดโพธิ์ชัยศรี การสัมภาษณ์ ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า ปัญหาที่พบในช่วงที่ผ่านมาที่มีหลายประการด้วยกัน คือ ขาดการนำเข้าสู่ระบบแบบมาตรฐาน ขาดการพัฒนาที่ดีต่อเนื่อง ขาดงบประมาณมาอุดหนุนจากหน่วยงาน ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ได้มาตรฐาน ขาดการนำไปเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ภาครัฐจึงควรเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นการจัดกิจกรรมกระตุ้นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ รวมทั้ง ควรให้มีข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเข้าไปอยู่ในระบบการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน และจัดงบมาเพื่อพัฒนาให้ต่อเนื่อง ตลอดจนนำเข้าสู่ระบบของการท่องเที่ยวของประเทศให้คนทั่วไปได้รู้อย่างแพร่หลาย^{๔๗}

จากการศึกษาของคณะผู้วิจัยพบว่า ปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขต ๙ อำเภอของจังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่ประสบปัญหาการส่งเสริมจากภาครัฐในจังหวัดในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ปัญหาการขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่มีการจัดทำป้ายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว และการขาดการจัดกิจกรรมกระตุ้นการท่องเที่ยว จึงทำให้นักท่องเที่ยวลดจำนวนลง ตลอดจนขาดการสนับสนุนให้ความรู้ในการดูแลรักษาศิลปวัตถุต่างๆ ภายในบริเวณวัด เช่น การดูแลสถาปัตยกรรม ประติมากรรม รวมถึงการขาดการพัฒนาอบรมให้ความรู้กับบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ จึงทำให้การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวไม่มีการพัฒนาอย่างถูกทิศทาง และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเสื่อมโทรมในที่สุด

นอกจากนี้พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งของนโยบายท้องถิ่น และอำนาจของกลุ่มนัการเมืองท้องถิ่นที่มีหลายกลุ่ม จึงทำให้การบริหารจัดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นขาดความต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากความไม่ต่อเนื่องของงานบริหารนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มการเมือง จึงทำให้งานพัฒนาไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ประกอบกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของเอกชนที่มุ่งเป้าทางเศรษฐกิจมากกว่าด้านการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นปัญหาต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาระยะยาว เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชาวพุทธในประเทศไทย การอนุรักษ์และรักษาความงดงามของศิลปะทางพระพุทธศาสนาควรเป็นการดำเนินงานพัฒนาที่เป็นรูปธรรม และต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน จึงจะทำให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยให้เกิดความยั่งยืน

^{๔๗} อ้างแล้ว

สอดคล้องกับ โกเมน กันตวธีระ และคณะ^{๔๘} กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นจุดขายเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนส่งผลให้คุณค่าของวัฒนธรรมลดน้อยลง เหลือเพียงแค่เชิงเศรษฐกิจเท่านั้น นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เพื่อเสพศิลปวัฒนธรรม ความงดงามของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ และจากไป ส่วนคนในพื้นที่ก็พยายามขายศิลปวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ ความขัดแย้งเชิงนโยบายท้องถิ่นกับนโยบายส่วนกลาง ความไม่สอดคล้องกันของนโยบายท้องถิ่นกับนโยบายส่วนกลางอาจส่งผลให้เกิดผลกระทบในด้านลบต่อสถานที่ท่องเที่ยว นั้น อาทิ การแย่งชิง การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างเต็มรูปแบบส่งผลเสียต่อชุมชนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และในเชิงวัฒนธรรมตามมา

อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ต้องได้รับการแก้ไข เพราะการท่องเที่ยวเป็นแหล่งกำเนิดของรายได้จำนวนมากที่ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นเพียงงานวิจัยเบื้องต้นเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

๔.๑.๕ การบริหารจัดการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญโดยมีการขับเคลื่อนการพัฒนางานด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางด้านการตลาดของการท่องเที่ยวยุคใหม่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ที่มุ่งส่งเสริมความเป็นพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวยุคใหม่ (Tourism Strategic Partner) การสนับสนุนระบบสารสนเทศและนวัตกรรมเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการตลาดการท่องเที่ยวที่เป็นเลิศ (Intelligence Center) การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของนักการตลาดการท่องเที่ยวมืออาชีพ (Marketing Professional) และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ได้มาตรฐานระดับสากล (Operational Excellence) ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะมุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวไทยนึกถึงและเลือกมาท่องเที่ยวเป็นอันดับต้นๆ ของโลก ตลอดจนการผลักดันการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนภายในปี ๒๕๖๔^{๔๙}

^{๔๘} โกเมน กันตวธีระ และคณะ, ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น, <www.hu.ac.th/conference/conference๒๐๑๓/Proceedings๒๐๑๓/pdf/.../๕_๒๐-๒๓.pdf>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. วิสัยทัศน์ ททท. (<http://thai.tourismthailand.org>/เกี่ยวกับ - ประเทศไทย/เกี่ยวกับ - ททท./ วิสัยทัศน์ - ททท.), สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๑.

จากการศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ของผู้วิจัยพบว่า ภัทราพร อาวชันการ^{๕๐} (๒๕๕๘) ได้วิเคราะห์ผลการศึกษารื่อง ปัจจัยทางการตลาดและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตอำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ ว่า สาเหตุของการมาท่องเที่ยวในอำเภอลับแลนั้น ได้แก่การเดินทางที่สะดวก นิยมมาเที่ยวภายใน ๑ วัน โดยไม่พักและมาเที่ยวในช่วงเทศกาลผลไม้ มีพฤติกรรมค้นหาข้อมูลเองจากอินเทอร์เน็ต ขึ้นขอบเส้นทางการปั่นจักรยาน ผ่านสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและมีหลายเส้นทาง เพื่อเป็นตัวเลือกให้กับนักท่องเที่ยวและต้องมีความปลอดภัยในการปั่นจักรยาน ดังนั้นควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้รับทราบอย่างทั่วถึง มีการปรับปรุงป้ายบอกทางมีแผนที่และปรับปรุงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวให้มีพนักงานและบรรยากาศได้มาตรฐาน ในส่วนของปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมได้แก่ การเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรม ๘ วิถี ที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากที่อื่น และภาครัฐให้การส่งเสริมอย่างมากในการปั่นจักรยาน ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการปั่นจักรยานท่องเที่ยวสามารถกระทำได้อย่างสะดวกสบายในเมืองลับแล ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ การวางผังเมืองรองรับการเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบถ้านักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจะก่อมลภาวะภายในชุมชน โดยกำหนดเส้นทางการปั่นจักรยานที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนลับแลอย่างแท้จริง ภายใต้การดูแลอย่างเข้าใจในวิถีท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และบริหารงานอย่างมืออาชีพ การตั้งราคาที่ไม่สูงเกินไปเป็นการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว การพัฒนาศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงอนุรักษ์ให้เป็นจุดศูนย์กลางและเป็นที่พึ่งของนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมปั่นจักรยานในช่วงฤดูหนาวของทุกปี เพื่อกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกปี การจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ระดับโลกออนไลน์ให้มีความทันสมัยและข้อมูลถูกต้องครบถ้วน เพิ่มและพัฒนาเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการนักท่องเที่ยวให้รับทราบของตนเองเพื่อให้เกิดการบริการได้อย่างทั่วถึง ปรับปรุงระบบการให้ยืมจักรยานให้มีมาตรฐาน และจัดการเรื่องจำนวนคุณภาพจักรยานให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ส่วนภาคเอกชนสามารถจะมาเปิดธุรกิจให้เช่าจักรยานสร้าง Bike Café เป็นแหล่งพบปะของนักปั่น ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนและธุรกิจในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวควบคู่กับการดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สำหรับทิศทางการดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ นั้นเป็นการดำเนินงานที่ต้องมีการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมในทุกๆ ฝ่ายเพื่อให้การ

^{๕๐} ภัทราพร อาวชันการ. ปัจจัยทางการตลาดและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตอำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์, <http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/๒๐๑๕/TU_๒๐๑๕_๕๗๐๒๐๓๑๖๒๕_๒๕๕๓_๑๗๘๐.pdf> ,

สืบค้นเมื่อ ๒๘ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๑.

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นที่รู้จัก และเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวในระดับจังหวัดหรือ ระดับชาติ

นางพัศลินทร์ เสวตรัตน์^{๕๑} ผอ. ททท สนง.สุโขทัย การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๑ ได้พูดถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ว่า การแบ่งเขตการท่องเที่ยวในพื้นที่เดิมนั้นจังหวัดอุดรดิตถ์อยู่ในการดูแลของ ททท. สำนักงานแพร่ โดยในปี ๒๕๕๙ ได้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของกระทรวงมหาดไทย และมีคำสั่งให้ย้ายพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ให้มาอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานสุโขทัย จึงทำให้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย มีพื้นที่ดูแล เป็น ๓ จังหวัดคือ สุโขทัย กำแพงเพชร และอุดรดิตถ์ โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานที่เพิ่มและพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็จะมี การแบ่งเขตพื้นที่การดำเนินงานใหม่ ซึ่งคาดว่าจะมีการเปิดทำการของสำนักงานน่าน ดังนั้น จังหวัดอุดรดิตถ์ก็จะไปอยู่ในความดูแลของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดแพร่ ตามเดิม

การดูแลการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย จะเน้นการดำเนินงานด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวสู่กลุ่มเป้าหมายทั้งในและนอกประเทศ จึงทำให้มีการแบ่งการดำเนินงานไปยัง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาในแต่ละจังหวัด เพื่อดำเนินการในส่วนของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนั้นๆ ซึ่งจะเป็นภาระงานที่แยกแตกต่างออกไปจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย

ด้านการสำรวจพื้นที่การท่องเที่ยวในส่วนของจังหวัดอุดรดิตถ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย จะได้รับการโอนงานมาจากสำนักงานแพร่ ซึ่งได้ดูแลและบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์มาก่อน นอกจากนี้ ก็จะได้มีการลงพื้นที่สำรวจสถานที่ท่องเที่ยวเองด้วย

ด้านชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวยังพบว่าในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ยังไม่เอื้อ แต่ที่มองเห็นความชัดเจนมากที่สุดคือ ในเขตพื้นที่อำเภอลับแล มีความพร้อมในทุกด้าน คือ ความเข้มแข็งของชุมชน วัฒนธรรม อัตลักษณ์ที่โดดเด่น อาหาร สถานที่ท่องเที่ยว ที่ผ่านมามีการประสานเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ๒ สมาคม คือ สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ และสมาคมสหพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคเหนือ

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานในจังหวัดอุดรดิตถ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้ การท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทย สำนักงานวัฒนธรรม เทศบาลทุกแห่ง สำนักงานพัฒนาชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดอุดรดิตถ์

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางพัศลินทร์ เสวตรัตน์. ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สนง.สุโขทัย. เมื่อวันที่ ๒๒ เดือนเมษายน ๒๕๖๑.

สำหรับกิจกรรมงานวัฒนธรรมที่โดดเด่น ก็จะมีงานอัฐมีบูชา อำเภอลับแล งานประเพณีของอำเภอบ้านโคก และอำเภอฟากท่า เป็นต้น ซึ่งบางงาน ททท.สำนักงานสุโขทัยก็ไม่ได้ไปลงพื้นที่ดำเนินการเอง แต่จะมีการสนับสนุนงบประมาณจัดงานในบางครั้ง เพื่อให้ท้องถิ่น ดำเนินการต่อ

ในส่วนของการจัดทำแผนการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย จะมีการจัดทำแผนดำเนินงาน เป็น ๓ ปี ๕ ปี หรือ ๑๐ ปี โดยจะเน้นการจัดทำแผนการตลาดและแผนการประชาสัมพันธ์ ที่มีความสอดคล้องกับแผนใหญ่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งจะสามารถดูรายละเอียดได้ที่ เว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

หากมองถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดขายของจังหวัดอุตรดิตถ์ และเป็นที่รู้จัก ตัวอย่างเช่น ภูสอยดาว ซึ่งเป็นจุดแข็ง การท่องเที่ยวในช่วงหน้าฝนของจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็พยายามเข้ามาสนับสนุนให้มีการเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์ เพราะจะมีความเป็นเอกลักษณ์ และมีความน่าสนใจ มากกว่า ความนิยมไปขึ้นภูสอยดาว ที่อำเภอชะตาการ จังหวัดพิษณุโลก

ด้านอาหารการกิน ที่มองเห็นชัดเจน ก็จะเป็น อำเภอลับแล รวมถึง วัฒนธรรมการทอผ้าโบราณ แต่ในพื้นที่อื่น ยังไม่มีความโดดเด่น ยังต้องมีการพัฒนาอีกมาก ซึ่ง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะมุ่งเน้นการหาจุดขายที่สามารถต่อยอดระยะยาวได้

ด้านกิจกรรม หรือ ประเพณีสากล ที่เป็นที่รู้จัก ที่ชัดเจน ก็จะมี ๒ กิจกรรมในจังหวัดอุตรดิตถ์ คือ งานพระยาพิชัยดาบหัก และ งานอัฐมีบูชา ซึ่งมีความสอดคล้องกับการพัฒนาการดำเนินการทางศาสนา

ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับชาติ และระดับโลก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มองว่า อุตรดิตถ์ต้องหาอัตลักษณ์ว่าอุตรดิตถ์มีตรงไหนที่อื่นไม่มี นั่นคือ จุดแข็ง ซึ่งต้องมาดูว่า SWOT ของวัฒนธรรม อุตรดิตถ์เป็นเช่นไร อาทิ เช่น วัฒนธรรมล้านช้าง -ไทยญวน ซึ่งปัญหาที่พบคือ จะ ดึง หรือ ชู จังหวัดอุตรดิตถ์อย่างไร ซึ่งหน่วยงานในจังหวัดต้องร่วมมือกันดำเนินการและผลักดันต่อไป

เมื่อมองเปรียบเทียบทั้ง ๔ อำเภอ แล้วในส่วนตัวมองว่า จุดขายที่ยั่งยืนของจังหวัดอุตรดิตถ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชัดเจนที่สุด และสามารถต่อยอดได้ก็จะเป็นอำเภอลับแล ซึ่งมีความเป็นไปได้มากที่สุด คือ หากต้องการดึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มาเป็นจุดขาย เช่น วัดพระแท่นศิลาอาสน์ ควรจะมีการสร้างเรื่องราวเรื่องเล่าออกมาที่น่าสนใจ รวมถึงความศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา แต่ในส่วนอื่นๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ลับแล ถือว่าติดตลาดแล้ว นักท่องเที่ยวจดจำได้ แต่เมื่อหยุดทำการโปรโมท หรือ หยุดทำการประชาสัมพันธ์ ความน่าสนใจก็จะลดลง จึงต้องมีการดำเนินการจัดทำกิจกรรมประชาสัมพันธ์ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ติดตลาดและกระตุ้นการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

การตลาดด้านการท่องเที่ยว ต้องเชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ ทั้งแผนจังหวัด แผนการท่องเที่ยว แผนชาติ ที่ต้องมีความเชื่อมโยง ความเข้มแข็ง ความยั่งยืน และมีความสามารถด้านการแข่งขัน ซึ่ง หัวใจสำคัญ การท่องเที่ยวต้องมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นหลัก ได้แก่ นโยบายรัฐบาล คือ ส่งเสริมเมืองรอง ซึ่งเมืองหลักของภาคเหนือ คือ จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนอีก ๘ จังหวัดที่เหลือ คือ เมืองรอง แต่อุตสาหกรรมยังมองไม่เห็น อัตลักษณ์ที่โดดเด่น อุตสาหกรรมจึงเป็นปัญหาที่ต้องมุ่งเน้นแก้ไขปัญหา ๓ วัฒนธรรม ดึงจุดเด่นออกมาให้ได้ ให้ตรงกับความต้องการด้านอุปสงค์ และอุปทาน การส่งเสริมเมืองรอง จะเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้าน ชุมชน อาหารเด่น และสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้ต้องมีความเข้มแข็ง นำมาซึ่งชุมชน ความมองจุดนี้ แต่ปัญหาที่ขยายพื้นที่ไม่ได้ เห็นโอกาสแต่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้ และควรนำพาชุมชน ความมองจุดนี้ แต่ปัญหาที่ขยายพื้นที่ไม่ได้ เห็นโอกาสแต่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้

สำหรับ การพัฒนาในพื้นที่อุตสาหกรรม ททท. สำนักงานสุโขทัย มองว่า พื้นที่ที่สามารถพัฒนาต่อยอดได้คือ พื้นที่ ห้วยด้า เนื่องจากมีความน่าสนใจคือ เส้นทางที่เดินทางไปได้ยาก เส้นทางมีเรื่องเล่า มีประวัติศาสตร์ ส่งเสริมให้ชุมชนทำโฮมสเตย์ จะสามารถมีการพัฒนาได้ จึงต้องการให้จังหวัดอุดรดิตถ์มีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้เพราะขณะนี้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวบ้างแล้ว

ส่วนการเปิดเส้นทางการท่องเที่ยว เน้นการเชื่อมโยง สุโขทัย อุดรดิตถ์ บ้านโคก ด่านภูตู และ สปป.ลาว นอกจากนี้ สิ่งที่จังหวัดต้องมอง คือ ทำอย่างไรจึงดึงดูดคนไปเที่ยว ศักยภาพของจังหวัดอุดรดิตถ์ ควรมีการ Rebranding Uttaradit โดยชูจุดเด่น ๒ ประการคือ ๑. คิดถึงอุดรดิตถ์คิดถึงอะไร ๒.จะสื่อความเป็นจังหวัดอุดรดิตถ์เช่นไร จากนั้นจึงทำแผนการพัฒนาในสิ่งที่เด่นของดีของจังหวัดอุดรดิตถ์ จากสถิติที่ผ่านมาการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ส่วนใหญ่ ๘-๙๐ เปอร์เซ็นต์ เป็นคนไทย ส่วนใหญ่ก็จะมาที่อำเภอลับแล เนื่องจากมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น อาหาร เกษตร วัฒนธรรม ส่วนปัญหาเรื่องที่พักนั้น เก่า ไม่มีความน่าสนใจ จึงทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้น้อย ร้านอาหารควรดึงดูดศักยภาพในการซื้อมากกว่านี้ ส่วนสินค้าที่มีคุณค่าและน่าสนใจในจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็น ผ้าพื้นเมืองโดดเด่นที่สุดในทุกอำเภอ

ด้านวัฒนธรรมท่องเที่ยววัด ต้องมีจุดเด่น ของวัดแต่ละแห่งในอุดรดิตถ์ การเพิ่มจุดเช็คอิน การจัดทำแผนพัฒนาในระยะยาวซึ่งทางจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนถิ่น รวมถึงชุมชนจะต้องประสานความร่วมมือกันในเรื่องของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ในส่วนของพื้นที่การผลิตเหล็กน้ำพี้ น่าจะมองเห็นการพัฒนาที่สามารถดำเนินการได้ แต่ก็ต้องอาศัยระยะเวลาและความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งต้องประสานความร่วมมือในหลายๆ ฝ่ายเช่นกัน สถานที่อีกหนึ่งแห่งที่น่าสนใจคือ บ้านท่าเรือ อำเภอท่าปลา ควรมีการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว และเน้นการพัฒนาที่มุ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้เกิดความยั่งยืนได้

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ หากให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงาน มองว่า ควรมีแผนพัฒนาในระยะ ๕ ปี และจัดทำ Rebranding Uttaradit มองว่าอะไรเป็นจุดเด่น ดึงขึ้นมาดำเนินการ ทดลองทำประมาณ ๑ ปี ก็จะสามารถนำไปสู่แผนการพัฒนาในจุดนั้น พอครบ ๕ ปี ก็จะมองเห็นทิศทางในการพัฒนาที่มากขึ้น

แผนการพัฒนาในระยะ ๑๐ ปี ควรมีการพัฒนาเรื่องของการคมนาคม เพราะจังหวัดอุดรดิตถ์ไม่มีการคมนาคมที่ทันสมัย น่าจะมุ่งไปที่ รถไฟความเร็วสูง หรือมีการพัฒนาการจัดทำท่าอากาศยานจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่ง แพร่ พิชญ์โลก สุโขทัย มีหมดแล้ว

แผนการพัฒนาวัฒนธรรมกับชุมชน ให้มีความยั่งยืน ควรดึงมาทำสัก ๒-๓ ชุมชน ในการพัฒนา และการจัดทำองค์ความรู้ชุมชน เพื่อให้เกิดต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง ตัวอย่างที่จะนำมาเป็นต้นแบบได้ คือ ชุมชนเข้มแข็งของสุโขทัย คือ บ้านนาต้นจั่น ที่ชาวบ้านได้ทดลองดำเนินการเอง และพัฒนามาจนติดตลาด และได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งใช้ระยะเวลายาวนานถึง ๒๐ ปี นอกจากนี้มีการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนด้วยการจัดทำสหกรณ์ การทำผ้าหมักโคลน มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามกระแสในปัจจุบันแต่มุ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย

ทั้งนี้ หากต้องการทำชุมชนแบบนี้ภาครัฐจะต้องเข้าไปตรวจชุมชน ให้ความรู้ และพยายามค้นหาอัตลักษณ์ของในแต่ละพื้นที่ ถ้ามีนโยบายของกระทรวงให้ไปดูการพัฒนา ททท. ก็จะต้องลงไปดูด้วย แต่จะเน้นในเรื่องของ การทำประชาสัมพันธ์และการตลาด ซึ่งเป็นปลายน้ำ ส่วนต้นน้ำ และกลางน้ำ ทางจังหวัดอุดรดิตถ์ และชุมชนจะต้องร่วมมือกันพัฒนาอย่างชัดเจน สำหรับกิจกรรมการจัดทำถนนวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์นั้น เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ ตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้มีการกระตุ้นเศรษฐกิจในจังหวัด จุดเด่นหรืออัตลักษณ์อะไรที่ไม่มีอาจจะยากหน่อย แต่ถ้ามีแล้ว ก็แค่ต่อยอด และควรดึงปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาเป็นจุดขายด้วยความยั่งยืน

นายวรวิธ ดารุ^{๕๒} เจ้าหน้าที่ฐานข้อมูล ททท. สนง.สุโขทัย การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงการจัดทำระบบข้อมูลการท่องเที่ยวว่า การดำเนินการสำรวจของ ททท. ก็จะมีการจัดเก็บพิกัด GPS แล้วจะส่งมอบให้กับส่วนกลางรวบรวมอีกครั้งหนึ่งเพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป ซึ่ง ททท.จะมีระบบกลางของ ททท. ในการนำเข้าข้อมูลด้านการท่องเที่ยวและไม่สามารถเผยแพร่สู่ภายนอกได้ จะมีเจ้าหน้าที่เท่านั้นที่สามารถทราบถึง การสำรวจพื้นที่ทั่วประเทศ ในส่วนการเผยแพร่ข้อมูล จะมีการดำเนินการจัดทำเว็บไซต์และสามารถเผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ในส่วนของเว็บไซต์แต่ละเขต และเว็บไซต์กลาง ของ ททท.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายวรวิธ ดารุ เจ้าหน้าที่ฐานข้อมูล ททท. สนง.สุโขทัย. ๒๒ เมษายน ๒๕๖๑

นายปิยะครุฑ วนพงศธร^{๕๓} เจ้าหน้าที่ข้อมูลข่าวสาร ททท. สนง.สุโขทัย การสัมภาษณ์ ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายของ ททท.สนง.สุโขทัยว่า ในการสร้างเครือข่ายของ ททท. จะมีการอบรมชาวบ้าน ซึ่ง ททท. จะเป็นผู้นำร่อง และเป็นผู้นำในการ ดำเนินการ ตัวอย่างเช่น การพิจารณาพื้นที่วัดพระแท่นศิลาอาสน์ ซึ่งเป็น HUB การท่องเที่ยว ที่มี จุดเด่นคือความศักดิ์สิทธิ์ ทาง ททท.จะพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมาย ว่าควรเป็นกลุ่มเป้าหมายใด และ จากนั้นจะหาองค์กร หรือกลุ่มเครือข่ายมาช่วยดำเนินการวิเคราะห์ว่าสามารถต่อยอดต่อไปได้หรือไม่

สำหรับ การสร้างเครือข่ายที่ดี คือ ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนก่อน และชุมชน ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนก่อน ก่อนที่จะผลักดันการท่องเที่ยวในด้านอื่นๆ เพื่อให้เกิดการ พัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

๔.๑.๖ การบริการจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น เป็นองค์กรพัฒนาท้องถิ่นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการ เสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยว ที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ และศักยภาพการท่องเที่ยวของแต่ละองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ซึ่งได้รับการถ่ายโอนภารกิจ “การส่งเสริมการท่องเที่ยว” ในระดับท้องถิ่น โดยให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งวางแผนการท่องเที่ยว การปรับปรุง ดูแล บำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยว จัดทำ สื่อประชาสัมพันธ์ พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดให้มีผู้แทน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในทุกระดับ อีกทั้งพระราชบัญญัตินโยบายการ ท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้กำหนดให้ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมเป็น คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นจึงเป็นกลไก สำคัญในการประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยอื่นๆ ในระดับต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเนื่องจาก เป็นผู้ดูแลฐานทรัพยากร การท่องเที่ยวและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว^{๕๔}

จากการศึกษาข้อมูลของผู้วิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีความสนใจและให้ความร่วมมือในการสนับสนุนข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดหลายด้านและมี รูปแบบการดำเนินงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไป เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ กายภาพ และเศรษฐกิจของในพื้นที่นั้นๆ

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายปิยะครุฑ วนพงศธร เจ้าหน้าที่ฐานข้อมูล ททท. สนง.สุโขทัย. ๒๒ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๕๔} พิชรินทร์ จึงประวดี. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนครนายก, <https://www.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/download/.../๙๔๐๒๙/>, สืบค้นเมื่อ ๒๘ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๑.

นายปิยะ ปัญญา^{๕๕} รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลผาจุ การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ได้พูดถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่า เทศบาลตำบลผาจุเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดอุดรดิตถ์ มีหน้าที่ดูแลเขตพื้นที่รับผิดชอบในพื้นที่ตำบลผาจุในทุกๆ ด้าน เช่น สาธารณูปโภค สาธารณูปการ การสาธารณสุข การพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมถึง การพัฒนาส่งเสริมงานด้านการท่องเที่ยว โดยทางเทศบาลตำบลผาจุมีนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรมนำความรู้สามารถต่อยอดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง รวมทั้งสืบสานวัฒนธรรมไทย ภายใต้การนำองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระราชดำรัสของในหลวงรัชกาลที่ ๙ “ตามรอยพ่ออย่างพอเพียง” ซึ่งทางเทศบาลตำบลผาจุ ได้มอบหมายการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อดำเนินการพัฒนางานด้านการท่องเที่ยวภายใต้การดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมภายในชุมชน เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการได้นำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนมี ๒ แห่งที่สำคัญคือ วัดพระฝางสว่างคูร์มุนีนารถ และ เขื่อนทดน้ำผาจุ นอกจากนี้ ได้ประสานความร่วมมือไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรดิตถ์เพื่อให้ทางจังหวัดเข้ามาดำเนินการจัดทำนโยบายที่ชัดเจน และผลักดันให้วัดพระฝางฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด พร้อมทั้งให้การสนับสนุนงบประมาณ เพื่อดำเนินการจัดทำงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในทุกภาคส่วน และยกระดับการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลผาจุให้มีมาตรฐานการท่องเที่ยวระดับสากล

นอกจากนี้ เทศบาลตำบลผาจุ ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมนมัสการพระธาตุเจดีย์ และบายศรีสู่ขวัญสมโภชนองค์พระฝางทรงเครื่องในวันวิสาขบูชางานประจำปีทุกปี ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชุมชนทั้ง ๑๔ ตำบลเป็นอย่างดี

ด้านปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ปัจจุบันขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งทุกฝ่ายควรประสานความร่วมมือในการจัดทำแผนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพื่อจัดการอย่างเป็นระบบ และควรมีการสนับสนุนพัฒนา ๓ ด้านคือ คน วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ

นายดำเนิน อินทะเรืองรุ่ง^{๕๖} นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ได้พูดถึงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของ อบต.น้ำพีว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี มีการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวด้วยการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เช่น เว็บไซต์ วารสาร แผ่นพับ รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์คือ วัดน้ำพี และ พิพิธภัณฑ์แหล่งน้ำพี เพื่อบำรุงรักษา

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายปิยะ ปัญญา รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลผาจุ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายดำเนิน อินทะเรืองรุ่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สถานที่และภูมิปัญญาในการตีดาบเหล็กน้ำพี้ของชาวบ้านน้ำพี้ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักมากที่สุดของตำบลน้ำพี้ ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้มีการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง การดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น สถานที่จอดรถ ห้องสุขาร้านบริการอาหารของฝากของที่ระลึก และสถานที่พักค้างแรม โรงแรม รีสอร์ท เป็นต้น

จากการดำเนินงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ทำให้เกิดกิจกรรมใหม่ในพื้นที่ คือ มีการเข้ามาศึกษาเรียนรู้องค์ความรู้ของชาวบ้านน้ำพี้ในการตีดาบมากขึ้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นในกลุ่มสถาบันการศึกษาทุกระดับในจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งจะเข้ามาศึกษาเรียนรู้องค์ความรู้และประวัติศาสตร์ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการตีดาบ การทำลูกประคำ การชุดหาแร่เหล็กน้ำพี้ เป็นต้น

ด้านปัญหาและอุปสรรค ส่วนมากประสบปัญหาด้านงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่ไม่เพียงพอ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรงมีไม่เพียงพอ จึงต้องการสนับสนุนด้านนี้จากหน่วยงานที่มีศักยภาพสูง เพื่อจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

นางธัญญรัศม์ จันทร^{๕๗} เจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวชำนาญการ เทศบาลตำบลทุ่งยั้งการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลทุ่งยั้งเทศบาลตำบลทุ่งยั้งมีการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมไทยและประเพณีทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ โครงการนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ โครงการจัดงานอัฐมิบูชา และโครงการจัดงานประเพณีลอยกระทง ซึ่ง เทศบาลตำบลทุ่งยั้ง ได้แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น ๒ เขต คือ เขต ๑ ตำบลทุ่งยั้ง ได้แก่ หมู่ ๑, ๒, ๓, ๔ และ ๖ เขต ๒ คือ ตำบลไผ่ล้อม ได้แก่ หมู่ ๑, ๒, ๓ และ ๖ ตำบลไผ่ล้อม และได้ตั้งงบประมาณไว้ในเทศบัญญัติงบประมาณในแต่ละปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนโครงการใน โครงการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ด้านจุดเด่นของการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่น่าสนใจนั้น ทั้งนี้ แหล่งท่องเที่ยวภายในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รู้จักกับประชาชนทั่วไปอยู่แล้ว เทศบาลมีหน้าที่ปรับปรุง พื้นฟู บูรณะ ให้เป็นสถานที่ที่น่าท่องเที่ยวอยู่เสมอ

ด้านบุคลากรในการส่งเสริมการท่องเที่ยว บุคลากรในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีน้อย ซึ่งเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชำนาญงาน จำนวน ๑ คน และผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ จำนวน ๑ คนเท่านั้น ในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม บางครั้งอาจผิดพลาด อาจเผลอลืมการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่ทั่วถึงได้

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางธัญญรัศม์ จันทร เจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวชำนาญการ เทศบาลตำบลทุ่งยั้ง, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละปี ทางคณะผู้บริหารได้ดำเนินการขอจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อนำมาดำเนินการปรับปรุง บูรณะ พื้นฟู แหล่งท่องเที่ยวได้พัฒนา ทัดเทียมกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง แต่บางครั้งการจัดสรรงบประมาณก็ไม่เพียงพอกับความ ต้องการ จนทำให้บางจุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา เช่น การปรับปรุง สวนสาธารณะหนองพระแล จากเดิมเป็นที่รกร้างว่างเปล่า เป็นหนองน้ำธรรมชาติที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์เลื้อยต่างๆ เช่น โค กระบือ นก แต่ทางเทศบาลได้ขอสนับสนุนงบประมาณ ชุดแรกจำนวน ๑๘ ล้านบาท ปรับปรุงให้เป็น สวนสาธารณะหนองพระแลเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ของประชาชนจังหวัดอุดรดิตถ์ และได้ งบประมาณสำหรับปรับปรุงมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน

สำหรับการส่งเสริมและการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากเทศบาลตำบลทุ่งยังเป็น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลาง ขาดบุคลากรที่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ จึงทำให้การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวพัฒนาได้ช้ามาก แต่จะมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ตำบลต่างๆ เสนอโครงการ พัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและเทศบาล ในช่วงเดือนมิถุนายน และ กรกฎาคม

ด้านปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว พบว่า การจัดทำโครงการจัด นมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ ในแต่ละปีเทศบาลจะสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดการงาน เนื่องจากเป็นงานที่ต้องร่วมกับหน่วยงานหลายหน่วยงาน และทางวัดก็สามารถดำเนินการเองได้ จึง ทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงานโครงการจัดงานอัฐมีบูชา เป็นงานใหญ่ระดับจังหวัด จึงมีหลาย องค์กรเข้าร่วมทำให้การประสานงานล่าช้า ไม่แน่นอน เกิดความซ้ำซ้อน เกิดความวุ่นวายในการ ดำเนินงาน และโครงการจัดงานประเพณีลอยกระทง เทศบาลเป็นคนการเอง มีปัญหาและติดขัดใน เรื่องของการจลาจลในวันลอยกระทง ส่วนข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยว โครงการต่างๆ ที่ เทศบาลจัดทำล้วนแต่เป็นโครงการที่ต้องบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งสิ้น ทำให้การทำงานแต่ละ โครงการล่าช้า ซ้ำซ้อน จึงต้องการให้การดำเนินการตามแต่ละโครงการมอบหมายให้ชัดเจน และ นัดวันประชุมที่ดำเนินการในแต่ละครั้งให้รวดเร็ว จะได้มีเวลาเตรียมงาน

นางนัยนา ศรีเลิศ^{๕๕} ผู้อำนวยการกองสวัสดิการฯ องค์การบริหารส่วนตำบลคอรุม สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ได้พูดถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลคอรุมมีแผนงานและโครงการที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนการ ท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ โครงการพัฒนาการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว การจัดทำป้าย บอกรoad และสถานที่ท่องเที่ยว การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวทางประเพณี ศิลปวัฒนธรรม เช่น การสนับสนุนงานประเพณีลอยกระทงในวัดขวางชัยภูมิ การสนับสนุนการจัด

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางนัยนา ศรีเลิศ ผู้อำนวยการกองสวัสดิการฯ องค์การบริหารส่วนตำบลคอรุม. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

กิจกรรม แข่งเรือพาย การตกบาตรเทโว และการสนับสนุนกิจกรรมวัฒนธรรม “ถนนคนเดิน นั่งแคร่ และน้ำน่าน ชิมอาหารอร่อย @ คอรัม”

นอกจากนี้มีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ของผู้ประกอบการด้านที่พักและโรงแรม โฮมสเตย์ ให้มีมาตรฐานพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน เช่น วัดขวางชัยภูมิ ตลาดย้อนรอย เกษริมน้ำน่าน ด้วยจุดเด่นของตำบลคอรัม อำเภอพิจัยที่เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับพระยาพิชัยดาบหัก จึงทำให้พื้นที่ในตำบลคอรัมหลายๆ แห่งเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์สำคัญในการสู้รบกับพม่า และเป็นจุดวางทัพสนามของพระยาพิชัยดาบหัก จึงทำให้เป็นจุดเด่นที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาศึกษา และชมร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญด้วย

ด้านการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลคอรัมมีการดำเนินการร่วมกับชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว เช่น การจัดบ้านพัก โฮมสเตย์ การพัฒนาถนนคนเดิน การจัดทำศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP รวมถึงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทต่างๆ เช่น การจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ หนังสือแนะนำการท่องเที่ยว การจัดทำสื่อออนไลน์ เช่น Facebook Page Lifestyle In Koroma

นอกจากนี้ได้จัดทำ MOU กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการพัฒนาและสร้างความยั่งยืนเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวด้วยตัวของชุมชนเป็นผู้จัดการ และองค์การบริหารส่วนตำบลคอรัมจะสนับสนุนด้านงบประมาณและ การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว รวมถึงถึงการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานสถานที่ท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาพัฒนาและเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

ด้านปัญหาและอุปสรรค ของการท่องเที่ยวความพอเพียงในชุมชน นี้ไม่ใช่ทางผ่าน ไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีทุนการในการท่องเที่ยวอยู่แล้ว เป็นการพัฒนายากมาก ส่วนใหญ่เป็นไปในชุมชน คนที่มาท่องเที่ยวมาแล้วไม่มาอีก ไม่มีความยั่งยืน ขาดงบประมาณประชาสัมพันธ์ ขาดดีเสียเงิน ขาดรายฟรี ดังนั้นจึงต้องการให้จังหวัด และหน่วยงานระดับประเทศ เข้ามาช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณ และสื่อต่างๆ ควรให้ความสำคัญ กับ การประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวชุมชน ควรท่องเที่ยวเมืองรอง ขาดงบประมาณหรือเบิกจ่ายไม่ได้ตามระเบียบ เพราะค่าข้าวลือจะมีค่าใช้จ่ายที่แพงมาก

นางสาวอรุณี เชื้อวงษ์บุญ^{๕๙} พนักงานจ้างเทศบาลตำบลบ้านแก่ง สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ได้พูดถึงนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลบ้านแก่งว่า เทศบาลตำบลบ้านแก่งได้เล็งเห็นความสำคัญการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีการวางนโยบาย

^{๕๙} สัมภาษณ์ นางสาวอรุณี เชื้อวงษ์บุญ พนักงานจ้าง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแก่ง. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

การท่องเที่ยวหลายด้าน ได้แก่ การท่องเที่ยวทางน้ำ การส่งเสริมและการอนุรักษ์ การส่งเสริมการระลึกถึงประวัติศาสตร์ และการส่งเสริมวิถีชีวิตของชาวชนบท โดยมีการสนับสนุนงบประมาณ และส่งเสริมความรู้ให้กับชุมชน

สำหรับจุดเด่นของการท่องเที่ยวในพื้นที่คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ และที่โด่งดังเป็นที่รู้จัก ถือว่าเป็น Unseen ของเขตพื้นที่คือ พระออกแตก และ สนามมายครูเที่ยง ที่มีประวัติเชื่อมโยงกับพระยาพิชัยดาบหักเมื่อครั้งฝึกชกมวย โดยทางเทศบาลฯ มีการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณให้กับวัดในเขตเทศบาลเพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ และประวัติศาสตร์ ภายใต้ชื่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวแผนงานสร้างความเข้มแข็ง งบดำเนินงาน ค่าใช้สอย (แผนพัฒนาท้องถิ่นปี พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๔) จำนวนเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท นอกจากนี้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการในการให้ชุมชนมามีบทบาทในเชิงเพิ่มรายได้ ให้ชุมชนได้คิดและหาวิธีส่งเสริมการท่องเที่ยวในสิ่งที่มีในชุมชน และผสมผสานการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ที่พัฒนานั้น ที่ผ่านมามีการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวคือ การจัดทำ Website และ Facebook ของเทศบาลที่เชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวภายในเขตพื้นที่การดูแล

ด้านปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการท่องเที่ยว สิ่งที่น่ากังวลคือ จำนวนบุคลากรที่มีน้อยเกินไปจึงทำให้การดำเนินงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขับเคลื่อนไปได้ช้า ประชาชนในเขตพื้นที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของชุมชนน้อย จึงต้องการให้หน่วยงานอื่นๆ เข้ามากระตุ้น ส่งเสริม และต่อยอดในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีมาตรฐานและมีความยั่งยืนมากขึ้น

นายนาย สิงห์ทอง^{๖๐} นายกเทศมนตรีเทศบาลบ้านโคก สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ได้พูดถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ว่า เทศบาลตำบลบ้านโคก มีการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อเนื่องทุกปี โดยให้การสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น ประเพณีการจัดงานบุญกองข้าว ซึ่งในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก และด้วยจุดเด่นของอำเภอบ้านโคกที่มีอากาศดี และด้วยวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ผสมผสานกับวัฒนธรรมของ สปป.ลาว ประเทศเพื่อนบ้านจึงทำให้มีความน่าสนใจอย่างมาก ประกอบกับความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง (เจ้าปู่ตาทมวกคำ) ที่เป็นต้นบ่อของชาวบ้านอำเภอบ้านโคก และต่างจังหวัด จึงทำให้ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวแวะเวียนเข้ามาสักการบูชาเจ้าปู่ตาทมวกคำอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้พบว่า จากการเปิดด่านถาวรภูตู ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้เส้นทางเพื่อท่องเที่ยวใน สปป.ลาว โดยผ่านด่านถาวรแห่งนี้เช่นเดียวกัน

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายนาย สิงห์ทอง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโคก, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สำหรับการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในส่วนของการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนนั้น มีการจัดทำโครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและเสนอต่อสภาเทศบาลตำบลเพื่อนำบรรจุเข้าแผนพัฒนา ๔ ปี เพื่อจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอบ้านโคก นอกจากนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้เสนอปัญหาด้านการท่องเที่ยว และจัดทำประชาคมร่วมกัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่วนการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวนั้น เทศบาลตำบลบ้านโคกมีการดำเนินการในส่วนของการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น และได้ดำเนินการจัดทำเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นการเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งด้วย

นายธนภัทร นวลเจริญ^{๖๑} ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากท่า สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ได้พูดถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลปากท่า มีการวางแผนการดำเนินงานและนโยบายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์ทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ต้นมะค่าโมงยักษ์” หมู่ ๘ ซึ่งได้รับรางวัล “รุกขต้นไม้” หรือ ต้นไม้ของชาติ ถือเป็นสมบัติที่ล้ำค่าของชุมชน

การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ควรมีการขับเคลื่อนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยได้ดำเนินการจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และจัดทำโครงการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในตำบล โดยมุ่งปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวตามอำนาจของ อบท.ที่จะสามารถดำเนินการได้ รวมถึงการดำเนินการจัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การจัดทำ Website นอกจากนี้ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งหากมีการจัดทำโครงการจะมีการประสานงานทุกหมู่บ้านร่วมกัน/บูรณาการในทุกๆ ครั้ง

ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่าด้านที่มีปัญหามากที่สุดคือ งบประมาณที่มีอย่างจำกัด ประกอบกับอำนาจหน้าที่ของ อบท. จึงทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้ช้า ดังนั้น ควรมีการประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงคือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ที่ต้องมีการสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอมากกว่านี้

นางกาญจนา แสนบ้าน^{๖๒} ผู้อำนวยการกองการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลผาเลือด สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ได้พูดถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ว่า

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายธนภัทร นวลเจริญ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากท่า. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นางกาญจนา แสนบ้าน ผู้อำนวยการกองการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลผาเลือด.

องค์การบริหารส่วนตำบลผาเลือดมีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวหลายด้าน ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมโครงการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น การแข่งเรือวันสงกรานต์ งานสืบสานวัฒนธรรมประเพณี การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทาง Internet ส่วนบทบาทในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวนั้น มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมอบหมายภารกิจด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับคณะกรรมการจัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยว และการดำเนินงานตามแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ จุดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ มีความสวยงามทางธรรมชาติเป็นเอกลักษณ์ทำให้นักท่องเที่ยว นิยมมาเที่ยว สถานที่ไม่วุ่นวาย เพราะอยู่ในชุมชน

สำหรับแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ การปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน และพัฒนาการอำนวยความสะดวกในเรื่องการเดินทาง ดูแลความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เน้นการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทางการจัดทำแผนประชาสัมพันธ์ การใช้ Social media และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวและเสนอจัดสรรงบประมาณประจำปี

๔.๑.๗ การมีส่วนร่วมของประชาชน

การพัฒนาการท่องเที่ยวนอกจากจะดำเนินการพัฒนาด้านสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจแล้ว ควรมีการดำเนินงานพัฒนาองค์ประกอบอื่นๆ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเศรษฐกิจท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งจะเชื่อมโยงถึงการสร้างอาชีพให้กับประชาชนในชุมชน และผู้ประกอบการในชุมชน ทั้ง ผู้ประกอบการโรงแรม และที่พัก ผู้ประกอบการร้านอาหาร ร้านกาแฟหรือ ผู้ประกอบการรถเช่า เป็นต้น ซึ่งกลุ่มผู้ประกอบการเหล่านี้จะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมความงามทางธรรมชาติ และความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมากขึ้น

นางณเร็นท์ ธารีย์จิโรติ^{๖๓} สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ พูดถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของภาครัฐที่มีผลต่อผู้ประกอบการว่า ภาครัฐควรมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้กลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้มีการแนะนำนักท่องเที่ยวที่มาพักให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวในด้านการพัฒนานั้นยังไม่มี เพราะท้องถิ่นไม่มีการพัฒนาในเชิงการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง การประชาสัมพันธ์ของภาครัฐ และความจริงจังของหน่วยงานต่างๆ ที่ยังไม่เพียงพอให้ความชัดเจนหรือมีความจริงจังต่อผู้ประกอบการ แนวทางแก้ไขคือ นำผู้ประกอบการทุกคนให้มีการอบรมและฝึกความเข้าใจของผู้ประกอบการทุกคน ส่วนการเข้ามาพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีการจัดตั้งรวมกลุ่มผู้ประกอบการ ให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการไม่ว่าด้านภาษา ด้าน

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางณเร็นท์ ธารีย์จิโรติ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สิ่งแวดล้อม ควรให้ท้องถิ่นมีความจริงใจต่อผู้ประกอบการ ควรจัดให้มีการแสดงกิจกรรมของผู้ประกอบการแต่ละรายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับผู้ประกอบการในกลุ่ม ผู้ประกอบการนี้คือผู้ประกอบการด้านธุรกิจโรงแรม เราก็จะเน้นการบริการด้านอุปนิสัย ความสะอาด การบริการที่รวดเร็วให้การบริการเป็นกันเอง

ด้านการตอบสนองกลับของนักท่องเที่ยวที่มีในพื้นที่ พบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมมีการเล่าสู่กันฟัง จึงเป็นการประชาสัมพันธ์ไป และการประชาสัมพันธ์ ด้านดิจิทัลโฆษณาทางด้าน facebook กลุ่ม Line ให้มีการบริการด้านบริโภคครบวงจร

ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า ที่ผ่าน ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น แหล่งท่องเที่ยว ภูเขา น้ำตก ก็จะติดต่อเรื่องกฎหมาย ด้านป่าไม้ อุทยาน งบประมาณจากราชการ มีไม่เพียงพอ ประกอบกับนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นในแต่ละสมัยการดำรงตำแหน่งก็ไม่เหมือนกัน การเจริญเติบโตของชุมชนมักมองในลักษณะผิดๆ นำโรงงานเข้ามาตั้งในพื้นที่นั้น โดยที่ไม่มีการทำประชาพิจารณ์หรือประชาคมความคิดเห็นของบุคคลที่อยู่ใกล้เคียงมาประกอบการก่อตั้งก่อให้เกิดความขัดแย้งตามมา ควรทำก่อนที่จะทำอะไร

นอกจากนี้ควรมีการพัฒนางานด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ให้คงอยู่มากที่สุด การอนุรักษ์งานฝีมือหรือภูมิปัญญาของคนในชุมชนให้เป็นรูปธรรมนามธรรมให้ชัดเจนขึ้น การนำจุดเด่นจุดด้อยมานำเสนอ เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้น การจัดฝึกอบรมและสอนภาษาเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรและความร่วมมือของหน่วยงานราชการต้องให้การสนับสนุนผู้ประกอบการ ด้านสถานที่ เช่นพื้นที่ที่ให้บริการหรือการต้อนรับการท่องเที่ยวต้องไม่ให้มีการก่อสร้างโรงงานที่มีฝุ่นและเสียงอยู่ใกล้หรือติดบริเวณที่อยู่อาศัย รีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว

นางสาวมนัสนันท์ อันอินทร์^{๒๔} สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ พูดถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างน้อยมีโครงการ ๑ สถานที่ท่องเที่ยวหนึ่งร้านค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างน้อยทั้ง ร้านค้าขึ้นไป การประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวการร่วมมือร่วมใจพัฒนาพื้นที่แห่งนั้น และบางสถานที่ขาดความใส่ใจในเรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบ และการปรับปรุงด้านการท่องเที่ยวตามความเหมาะสมกับพื้นที่นั้นซึ่งขึ้นอยู่กับหน่วยงานนั้นลงสำรวจพื้นที่ว่าจะทำอย่างไรตามลำดับความสำคัญ นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมการตลาด เพราะมีผลต่อนักท่องเที่ยวมาก และส่งผลให้การค้าขายของสินค้าพื้นเมืองก็จะมีมากขึ้นตามลำดับซึ่งหากหน่วยงานประชาสัมพันธ์ที่ดีของหน่วยงาน นอกจากนี้ควรมีการจัดแสดงสินค้าชุมชน สินค้าพื้นเมือง เพื่อกระตุ้นนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย

ด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตนเองมองว่า ไม่มีจุดเด่นอะไรเลยเป็นผลิตภัณฑ์ที่หาได้ตามร้านค้าทั่วไป เนื่องจากขาดความร่วมมือจากผู้ประกอบการอื่นๆ หรือหน่วยงานที่ควรพึงสนับสนุน

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางสาวมนัสนันท์ อันอินทร์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ร้านค้าตามสถานที่นั้นๆ ซึ่งความช่วยเหลือจากหน่วยงานเป็นสิ่งจำเป็น อย่างยิ่งที่จะเข้ามาสนับสนุน การวางแผนค้าหรือเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ประกอบการกับร้านค้าของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนการพัฒนา ด้านอัตลักษณ์ หากหน่วยงานสนับสนุนอย่างเป็นทางการจากข้อที่ ๘ แล้ว ซึ่งแนวทางการพัฒนา ผลิตภัณฑ์โดยการ Presents สินค้าคิดว่ามีจุดเด่นอย่างไรของสินค้านั้นๆ เพื่อเป็นที่รู้จักของบุคคล ทั่วไปและสำรวจสอบถามความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์จากลูกค้าเพื่อเป็นข้อมูลและแนะแนวทางการ พัฒนาในปีต่อไป และสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามคือ ป้ายบอกทาง และป้ายบอกสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่สะดวกรวดเร็วของนักท่องเที่ยว

นางณัฐธิดา ทองฉ้วน^{๖๕} สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ พูดถึง การประกอบการด้านการท่องเที่ยวว่า ต้องการให้ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการปรับปรุง ดูแลสถานที่ ท่องเที่ยวเพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวสวยงาม จะทำให้นักท่องเที่ยวอยากมาสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น และมีส่วนในการช่วยเหลือเงินบำรุงค่าน้ำค่าไฟ นำไปสร้างโบสถ์ให้สวยงามได้ต่างๆ ช่วยการจัดงาน ต่างๆ ภายในวัดหรือ สถานที่ท่องเที่ยว เช่น จัดงานวัด เป็นต้น จุดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ หลวงพ่อเพชรวัดบ้านแก่งใต้ ซึ่งเป็นพระที่ชาวบ้านแก่งใต้เคารพนับถือ กันอย่างมาก และยังมีเอกลักษณ์ที่สวยงาม แต่สถานที่ยังไม่ครบสมบูรณ์แบบ ดังนั้น จึงต้องช่วยกันระดมช่วยเหลือเงิน ทำบุญจากชาวบ้าน เพื่อช่วยกันทำให้สถานที่ครบสมบูรณ์สร้างเสร็จสวยงาม นอกจากนี้สิ่งที่ควร พัฒนาปรับปรุงคือ ภาษาต่างประเทศ ควรจะมีความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศ การติดตั้งป้ายข้อมูล ที่มีเนื้อหาเป็นภาษาต่างประเทศ เพื่อมีไว้สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ต้องการให้ช่วยเหลือ เกี่ยวกับเงินค่าบำรุงต่างๆ และการพัฒนาการตลาดและการประชาสัมพันธ์ มีผล โดยถ้ามีการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในบ้านหรือชุมชนของเราจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวซื้อ ของที่เป็นเอกลักษณ์ หรือ ของประจำชุมชนของเราทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนการพัฒนา กิจกรรมอื่นๆ ควรมุ่งเป้าการเผยแผ่ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว ผ่าน Facebook หรือ การ บอกต่อปากต่อปาก

ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรมีการพัฒนาเสื้อผ้าทอ ที่เป็นจุดเด่นของทางร้าน เป็น เอกลักษณ์ของคนหรือประชาชนในภาคเหนือ ทั้งในเรื่องของการออกแบบ สีสันทึ่บ่งบอกถึงความเป็น เอกลักษณ์พื้นถิ่น เช่น ที่จังหวัดแพร่ มี เสื้อหอม ผ้าซิ่นหอม เป็นต้น ผ้าพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของ อำเภอรอน คือ ผ้าทอบ้านน้ำอ่าง ที่เป็นศิลปะโยนก- ล้านนา

ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า การดำเนินงานที่ผ่านมา งบประมาณมีไม่เพียงพอ การ เผยแพร่สถานที่ท่องเที่ยวยังเผยแพร่ไม่ทั่วถึงควรจัดการแนะนำการท่องเที่ยวสำหรับชาวต่างชาติใน อำเภอหรือจังหวัดอื่นๆ ควรจัดการแนะนำการท่องเที่ยวสำหรับชาวต่างชาติในอำเภอหรือ จังหวัด อื่นๆ เช่น ออกทางสื่อ ออนไลน์ ทำแผ่นพับ ใบปลิว

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางณัฐธิดา ทองฉ้วน. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

นางอังสุมาริน ตันติกุล^{๖๖} สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า ต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยกลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่ด้วยการจัดการท่องเที่ยว แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอพิชัย เช่น บ้านเกิดท่านพ่อ เพื่อทราบประวัติของท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก เป็นความรู้แก่นักท่องเที่ยว แล้วจัดอาหาร พร้อมทั้งพัก เพื่อความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการกระจายรายได้ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการและชุมชน และควรพัฒนาสนับสนุน แต่ละท้องถิ่นให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้น่าสนใจเพิ่มมากขึ้น จุดเด่นคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งการประชาสัมพันธ์ตอนนี้ยังไม่ทั่วถึงกับประชาชนทั่วไป อุดรดิตถ์ยังไม่เป็นที่รู้จักมากพอ และควรพัฒนาสนับสนุน แต่ละท้องถิ่นให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้น่าสนใจเพิ่มมากขึ้น และจัดโปรโมชันในการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้น ควรมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้มีทัศนที่นาเที่ยวชม และส่งเสริมให้การพัฒนาเพิ่มมากขึ้น

นางสุดกลิ่น เปรมสวัสดิ์^{๖๗} สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์นั้น ภาครัฐควรเข้ามาดำเนินงานในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การทำป้ายแผ่นพับ ก็ให้มีข้อความนำพาเข้าสู่ด้วยนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดจะได้รู้ว่า สถานที่ท่องเที่ยวและจุดสำคัญของวัดน้ำพี้ด้วย ป้ายบอกทางยังมีน้อยและไม่ชัดเจน ส่วนจุดเด่นมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่สร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัย ชื่อ พระบรมไตรโลกนาถ ทุกปีจะมีงานสมโภชในวันขึ้น ๑ ค่ำเดือน ๕ ของทุกปี แต่ชาวบ้านน้ำพี้ เรียกว่า พระเจ้าใหญ่ ในสมัยก่อนไม่มีวิหารครอบไว้ สร้างวิหารครอบไว้ในปี ๒๕๔๒ ทางวัดได้จัดทำวัดมุงคล ผสมแร่เหล็กน้ำพี้ ไว้ให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ ได้บูชาไปเป็นวัตถุมงคลศักดิ์สิทธิ์คู่บ้าน

นางขันทอง อินทวรรณ^{๖๘} สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเป็นประจำเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และความพัฒนาด้านการตลาดเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการกระตุ้นและมีเงินทุนหมุนเวียนในพื้นที่ ด้านการจัดทำผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นคือเป็นผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับอาหาร ดังนั้น จึงเน้นกระบวนการผลิตที่สะอาดปลอดภัย ซึ่งในอนาคตจะมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป

นางสาวเพ็ญศรี คำบ้านฝาย^{๖๙} สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า หน่วยงานราชการควรเข้ามาสนับสนุนผู้ประกอบการให้มีความรู้ความสามารถในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างถูกทิศทาง โดยเข้ามาพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน การจัดทำการตลาดท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เช่น แผ่น

^{๖๖} สัมภาษณ์ นางอังสุมาริน ตันติกุล. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางสุดกลิ่น เปรมสวัสดิ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางขันทอง อินทวรรณ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญศรี คำบ้านฝาย. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว และการกระตุ้นเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน มีรูปแบบชัดเจน สามารถต่อยอดได้ในอนาคต

นักท่องเที่ยวหญิงไม่ทราบชื่อ^{๗๑} สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า เคยมาเที่ยวที่จังหวัดอุดรติดต่อกว่า ๑๐ ครั้ง ส่วนใหญ่จะพักค้างคืนอย่างน้อย ๓ วัน โดยรวมแล้วการบริหารจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ถึง ระดับดี พื้นที่เมืองโดยทั่วไปสะอาดน่ามอง ความปลอดภัยในทรัพย์สินมีความเหมาะสมทั้งสถานที่จอดรถ การดูแลของเจ้าหน้าที่ในส่วนต่างๆ ด้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นหรือสินค้าโอท็อปมีเอกลักษณ์และมีความเหมาะสมในพื้นที่ มีความน่าสนใจ ที่สำคัญค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวไม่มากนัก จึงมีความเหมาะสมหากจะมีการพัฒนาเส้นทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถบริหารเวลาในการท่องเที่ยว เยี่ยมชมเมืองอุดรติดต่อดี กรณีที่ไม่ค้างแรม

นักท่องเที่ยวหญิงไม่ทราบชื่อ^{๗๒} สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า เคยมาเที่ยวที่จังหวัดอุดรติดต่อกันประมาณ ๒ – ๓ ครั้ง และพักค้างคืนอย่างน้อย ๕ วัน จากการท่องเที่ยวในส่วนต่างๆ ของจังหวัดอุดรติดต่อกับความสะดวกสบาย โดยเฉพาะที่น้ำตกแม่พลู อำเภอลับแล น้ำใสสะอาด และการบริหารจัดการมีระเบียบเรียบร้อยดีมาก ที่จอดรถสะดวกสบายหาง่าย มีเจ้าหน้าที่และชาวบ้านช่วยบอกเส้นทางการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ของฝาก ในแต่ละที่ก็มีความแตกต่างกันไป แต่โดยรวมแล้วมีคุณภาพดี

นักท่องเที่ยวหญิงไม่ทราบชื่อ^{๗๓} สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า เคยมาเที่ยวจังหวัดอุดรติดต่อกัน ๑ – ๒ ครั้ง การเดินทางท่องเที่ยวที่สะดวกสบายเนื่องจากมีการจัดทำป้ายบอกทางชัดเจน และอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมมาก ความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยว และการกำจัดขยะอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ยังขาดอุปกรณ์ในการจำกัดมูลนกพิราบ หรือวัสดุที่จะกั้นนกพิราบเข้าไปในโบราณสถาน เช่น พระวิหาร พระอุโบสถ สถานที่ท่องเที่ยวมีความปลอดภัยถือว่ามีความปลอดภัย และมีสถานที่จอดรถรับรองความสะดวกได้ ส่วนร้านค้าหรือร้านอาหารภายในวัด เพราะยังไม่มีร้านขายอาหารและเครื่องดื่มภายในวัด อาจเป็นเพราะความเหมาะสมจึงทำให้ไม่มีการจำหน่ายอาหารในวัด

การบริการประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวภายในวัดยังไม่มีข้อมูลสารสนเทศหรือแผ่นพับมากมายนักแต่จะมีมีคฤศคหคยให้ข้อมูล ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกภายในวัด หรือสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ภายในวัดยังไม่มี ส่วนศักยภาพทางวัดได้มีการจัดเตรียมสถานที่สิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้ และเหมาะสมกับการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเยี่ยมชม

^{๗๑} สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยวหญิงไม่ทราบชื่อ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยวหญิงไม่ทราบชื่อ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยวหญิงไม่ทราบชื่อ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

Miss Morgan Kubishak^{๗๔} อาสาสมัครอเมริกา อบต.คอรุ่ม สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ กล่าวว่า เคยมาเที่ยวอุดรดิตถ์ก่อนหน้านี้ ๑ ครั้ง แต่ตอนนี้มาทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสันติภาพ ของสหรัฐอเมริกา โดยมาทำหน้าที่สอนหนังสือ ให้กับเด็กและผู้สูงอายุในพื้นที่ ส่วนตัวมีความสุข และชื่นชอบที่อำเภอพิชัย เพราะมีบรรยากาศเหมือนที่บ้านที่ต่างประเทศ มีพื้นที่เกษตร มีแม่น้ำ มีภูเขา บรรยากาศดี การสนทนาจะใช้ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ พูดคุยกับ ทุกคนในท้องถิ่น อาหารและเครื่องดื่ม ชอบเครื่องดื่มไทย เช่น ชามะนาว และอาหารไทยเกือบทุกชนิด ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวในเขตอำเภอพิชัยที่ชื่นชอบคือ การปั่นจักรยานรอบๆ เมืองเก่า บ้านพระยาพิชัยดาบหัก ใช้จักรยานปั่น บรรยากาศเหมือนที่สุโขทัย ชอบว่ายน้ำที่โรงแรมที่พักรีสอร์ทในอำเภอพิชัย มีสระว่ายน้ำ

นอกจากอุดรดิตถ์ก็ต้องการเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่ แต่มีปัญหาเรื่องของการคมนาคม ไม่ทราบระยะเวลาการเดินทางของ รถบริการขนส่ง ทุกวันนี้อาศัยอยู่กับครอบครัวอุปถัมภ์ชาวไทยในอำเภอพิชัย

ต้องการให้อำเภอพิชัยมีการจัดทำสถานที่บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้บริการประชาชนหรือนักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดทำแผ่นพับ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ภาควิชาภาษาอังกฤษ

สอดคล้องกับ Mr.Zhitang Chen^{๗๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่มีต่อการท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนมีความประทับใจในการมาท่องเที่ยวใน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านกลับพบว่า การรับรู้จริงมากกว่าความคาดหวังทุกด้าน ยกเว้นด้านการบริการด้านอื่นๆ นั้น นักท่องเที่ยวชาวจีนยังไม่เกิดความประทับใจ อาจเป็นเพราะว่า ยังไม่มีความชัดเจนที่เพียงพอของป้ายบอกทาง ของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญๆ และการบริการด้านห้องน้ำ ห้องสุขาในบางพื้นที่ยังมีไม่เพียงพอต่อปริมาณนักท่องเที่ยว

๔.๒ ผลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

คณะผู้วิจัยมีการสังเคราะห์การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งมีทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมในยุคศตวรรษที่ ๒๑ เป็นกรอบในการศึกษาวิจัยการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน โดยคำนึงถึงหลัก ๔ ประการ คือ ๑) การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในขอบเขตภายใต้ความสามารถรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม

^{๗๔} สัมภาษณ์ Miss Morgan Kubishak. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๗๕} Mr.Zhitang Chen, ความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่มีต่อการท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, < http://www.graduate.cmru.ac.th/core/km_file/๓๓๑.pdf >, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนจะมีได้ ๒) ความตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน ชนบทธรรมนิยม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของชุมชนของท้องถิ่น ๓) การมีส่วนร่วมของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ๔) การเชื่อมโยงประสานความจำเป็นต่อการพัฒนาทางเลือกของชุมชนและกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ขณะที่ประเทศไทยมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมมากเป็นอันดับ ๓ ของเอเชีย ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มได้รับความนิยมมากในอนาคตและเป็นจุดขายของประเทศไทย

๔.๒.๑ ระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรธานี

๑) ความสำคัญของระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์

ระบบสารสนเทศศาสตร์ เป็นเทคโนโลยีที่รู้จักกันมากสำหรับหน่วยงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับ การบริหารจัดการ ติดตามทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น บางครั้งการติดตามทรัพยากรบนโลกที่เกิดขึ้นใหม่ หรือนำมาใช้บริหารจัดการฐานข้อมูล โดยนำ ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในรูปแบบเชิงพื้นที่ตามเงื่อนไขที่กำหนดได้ในรูปแบบสองมิติ และสามมิติ

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติได้มีการนำเงินตราเข้ามาใช้จ่ายในพื้นที่ทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่บุคคลหลาย กลุ่ม โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่ละประเภทจะให้ผลในด้านความเพลิดเพลิน การพักผ่อนและความรู้ความเข้าใจอันเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับชีวิต มีผลทำให้ชีวิตมีความสุขเพราะได้เรียนรู้และ

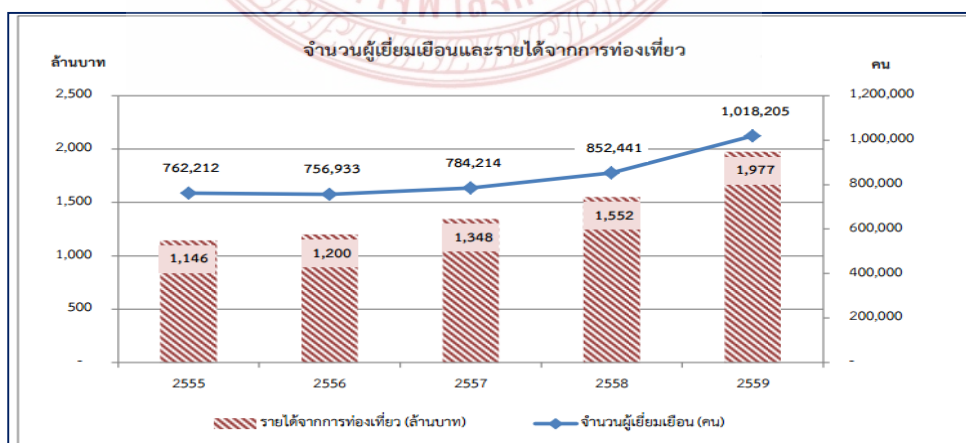
ณรงค์ พลธิ์รักษ์^{๗๖} (๒๕๕๖) กล่าวว่า ในปัจจุบันระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) สามารถประยุกต์กับงานได้หลากหลาย อาทิ การวางแผนผังเมือง การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร การศึกษาและติดตามภัยพิบัติ และด้านการท่องเที่ยว GIS เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการจัดการวิเคราะห์ และแสดงผลทั้งในระดับชุมชน และระดับภูมิภาค สามารถประยุกต์ GIS กับงานด้านการท่องเที่ยวได้หลากหลาย ได้แก่ การจัดทำบัญชีรายชื่อสิ่งอำนวยความสะดวกทางนันทนาการ การจัดการท่องเที่ยวทางบก การประเมินผลกระทบของนักท่องเที่ยว ระบบการจัดการข้อมูลการท่องเที่ยว และระบบสนับสนุนการตัดสินใจด้วยการท่องเที่ยว ด้วยข้อจำกัดที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวบางส่วนต้องการเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวและการประเมินเส้นทางที่สั้นที่สุดในการเดินทางจากที่พัก

^{๗๖} ณรงค์ พลธิ์รักษ์, ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี, (วารสารวิจัยและพัฒนา มจร.ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๒ เดือนเมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๖) หน้า ๒๓๘.

ไปยังแหล่งท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นเพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ซึ่ง GIS และการสำรวจระยะไกล (Remote Sensing : RS) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ GIS และ RS ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนและมองเห็นข้อมูลเส้นทางเชิงพื้นที่สำหรับใช้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในระยะเวลาและระยะทางที่สั้นที่สุด

จังหวัดอุดรดิตถ์มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก ทั้งที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ ธรรมชาติ ที่สำคัญสามารถเชื่อมโยงกับจังหวัดอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้ และประเทศเพื่อนบ้านได้ โดยได้รับการขนานนามว่าเป็นประตูเชื่อม ๔ เมืองมรดกโลก ที่ใกล้ที่สุด คือ กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย หลวงพระบาง และเชื่อมโยงไปสู่ประเทศในกลุ่มอินโดจีน และอาเซียน ได้โดยสะดวกอีกเส้นทางหนึ่งของประเทศ นอกจากนี้เป็นประตูเชื่อมภาคเหนือตอนบนกับภาคอีสานตอนบน เชื่อมโยงด้วยระบบคมนาคมที่ทันสมัย ทั้ง ทางรถไฟ ทางรถยนต์ และมีพื้นที่ที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลางขนส่งสินค้าทางรถไฟ (Container Yard: CY) ที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ

อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ยังไม่เป็นที่นิยมเท่าที่ควร เห็นได้จากการรายงานสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของสำนักงานสถิติจังหวัดอุดรดิตถ์^{๗๗} พบว่า จังหวัดอุดรดิตถ์มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนและมีรายได้จากการจัดการท่องเที่ยวในรอบปี ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ จำนวนผู้มาเยือนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จาก ๗๖๒,๒๑๒ คน เป็น ๑,๐๑๘,๐๒๕ คน ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง ๒๕๕,๘๑๓ (คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕๙) จึงส่งผลทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามไปด้วยจาก ๑,๑๔๖ ล้านบาท เป็น ๑,๙๗๗ ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง ๘๓๑ ล้านบาท (คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๕๑) และเมื่อพิจารณาในรอบ ๕ ปี ทำให้ทราบว่าแนวโน้มของจำนวนผู้มาเยือนและรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔ - ๑ แสดงจำนวนผู้เยี่ยมเยือน และรายได้จากการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์
ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดอุดรดิตถ์

^{๗๗} สำนักงานสถิติจังหวัดอุดรดิตถ์, รายงานสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของจังหวัดอุดรดิตถ์, <<http://uttaradit.nso.go.th/images/pdf/economy.pdf>>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

จากสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในจังหวัดอุดรดิตถ์ทุกปี และในทุกปีมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์จึงเป็นสิ่งสำคัญมากในยุคศตวรรษที่ ๒๑ เนื่องจากทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูลและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ถูกต้องสะดวกรวดเร็วขึ้น เพียงแค่ดำเนินการผ่านมือถือสมาร์ทโฟน นอกจากนี้เป็นการประชาสัมพันธ์รูปแบบใหม่ที่สามารถเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปยังกลุ่มเป้าหมายในทวีปอื่นได้

สอดคล้องกับ เอกชัย กกแก้ว^{๗๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเว็บแอปพลิเคชันเพื่อบูรณาการข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ พบว่า ปัจจุบันการให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและจากมนุษย์สร้างขึ้น สามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตยังไม่มีการจัดเก็บและแสดงผลอย่างเป็นระบบ ทั้งเชิงเนื้อหา และเชิงตำแหน่งที่ตั้ง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถรับรู้ถึงความเป็นมาหรืออัตลักษณ์ และวิถีชีวิต ที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้อย่างแท้จริง ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Web-based GIS) เพื่อจัดเก็บและแสดงผลเนื้อหาถ่ายทอดความรู้สึก ความประทับใจ และตำแหน่งที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตแสดงผลในลักษณะแผนที่ภูมิศาสตร์บนเว็บแอปพลิเคชันผ่านระบบอินเทอร์เน็ต มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวรับรู้เรื่องราวหรืออัตลักษณ์ และวิถีชุมชนในสถานที่ท่องเที่ยว และสะท้อนความรู้สึกความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่นั้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดการกลับมาเยือนและส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ผู้ที่สนใจทั้งภาครัฐ และเอกชนสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในการวางรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนต่อไป

๒) ระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์

การศึกษาสำรวจการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นการสำรวจเพื่อการศึกษาแหล่งการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ ทำให้เกิดแรงจูงใจในการมาท่องเที่ยวและปัจจัยองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อพฤติกรรมกรการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานข้อมูล ประกอบการวิเคราะห์ในลำดับถัดไป

แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม ด้านธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ซึ่งมีพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอของจังหวัดอุดรดิตถ์

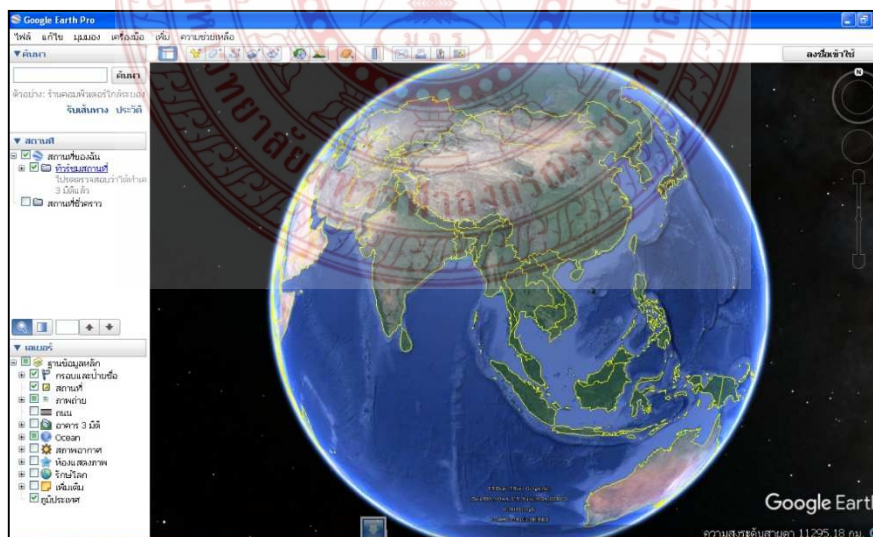
^{๗๘} อ่างแล้ว

จากการศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของคณะผู้วิจัย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละแห่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์และกายภาพที่แตกต่างกัน จึงทำให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบข้อมูลทางภูมิสารสนเทศ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางภูมิศาสตร์ด้วยการควบคุมผ่านระบบคอมพิวเตอร์และดาวเทียมเป็นลักษณะข้อมูลเชิงพื้นที่ หรือ ที่เรียกว่า Spatial Data ที่แสดงออกในรูปของภาพ (Graphic) และแผนที่ (Map) โดยเทคโนโลยีดังกล่าวจะสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวได้โดยง่าย สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้

การจัดทำระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิถ์นั้น คณะผู้จัดทำได้พิจารณาคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ ๙ อำเภอ จำนวน ๑๗ แห่ง โดยจัดทำระบบภูมิสารสนเทศผ่าน โปรแกรม Google earth pro ซึ่งเป็นโปรแกรมในการสร้างฐานข้อมูลจากพื้นที่โลกเพื่อกำหนดจุดพิกัดสถานที่ต่างๆ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและจัดทำระบบภูมิสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิถ์ ดังนี้

ก) โปรแกรม Google earth pro

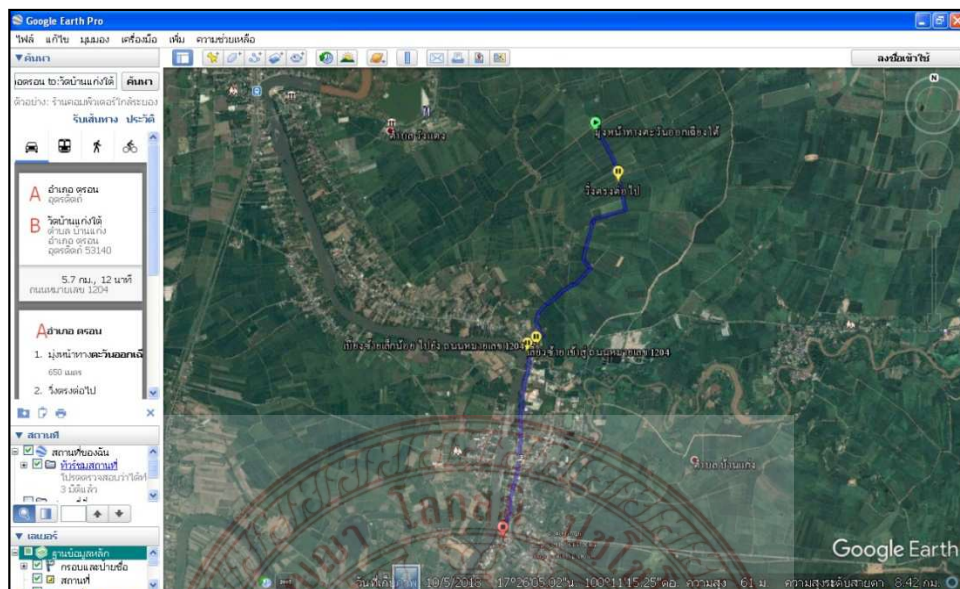
๑. หน้าต่าง Google earth pro Desktop

ภาพที่ ๔ – ๑๗ แสดงหน้าต่างของโปรแกรม Google Earth Pro

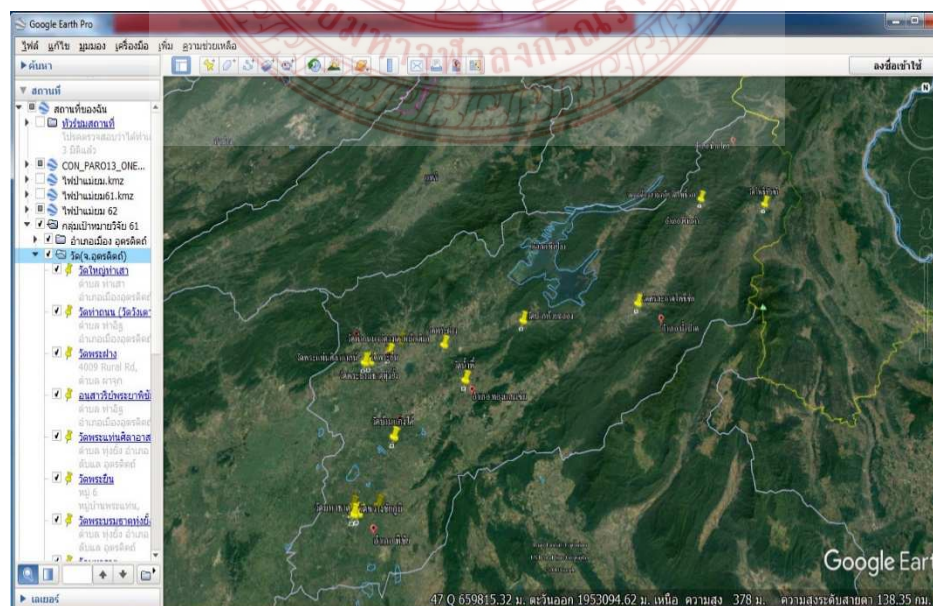
๒. การค้นหาแผนที่ระบบภูมิศาสตร์จังหวัดอุดรดิถ์

๓. การค้นหาสถานที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาพที่ ๔ – ๒๐ แสดงการค้นหาสถานที่ของ โปรแกรม Google Earth Pro

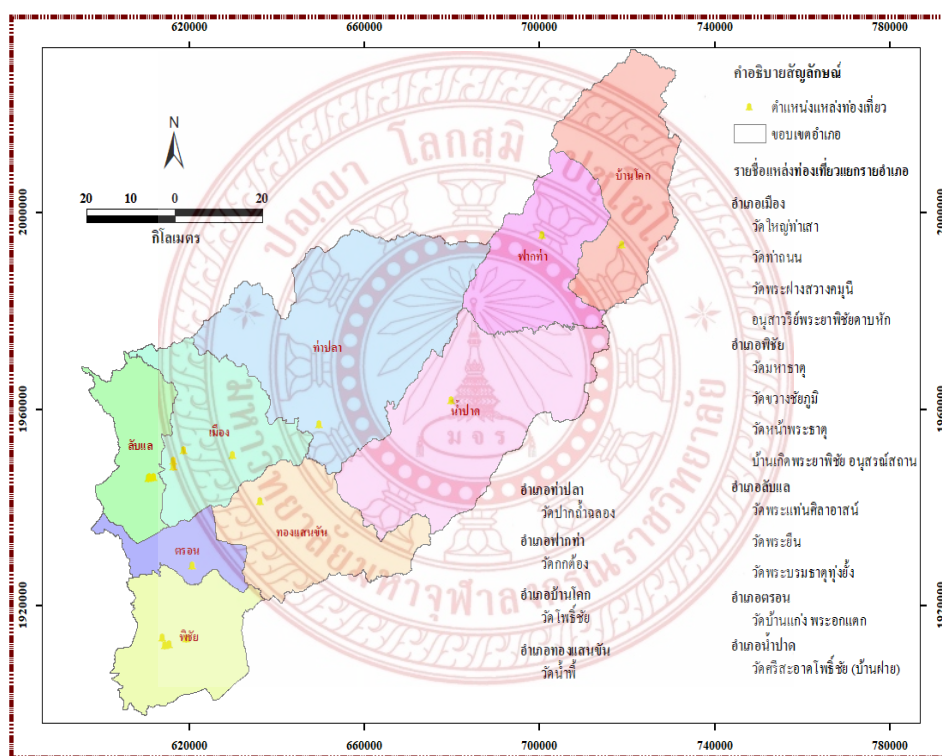
๔. การปักจุดแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาพที่ ๔ – ๒๒ แสดงการกำหนดปักจุดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กำหนด

จากการเก็บข้อมูลในภาคสนามของผู้วิจัย โดยการสำรวจที่ตั้ง และสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวด้วยการใช้ GPS ในการกำหนดตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งจดบันทึกข้อมูล ทั้งถ่ายรูปแหล่งท่องเที่ยว สภาพของเส้นทางของการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมื่อได้เส้นทางทั้งหมดมาแล้วจึงได้นำมาวิเคราะห์และกำหนดจุดพิกัดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อเป็นการกำหนดเส้นทางของการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธบูรณาการ

๕. แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษาจากระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ

ภาพที่ ๔ - ๒๓ แสดงพื้นที่ศึกษาในเขต ๙ อำเภอ รวม ๑๗ แห่ง

จากภาพข้างต้น แสดงพื้นที่การศึกษาของระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศของจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งตั้งอยู่ทางใต้สุดของภาคเหนือตอนล่าง โดยสภาพภูมิศาสตร์จังหวัดอุดรดิตถ์เป็นจังหวัดที่มีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่สูงสลับซับซ้อน ซึ่งจะอยู่ทางตอนเหนือและทางตะวันออกของจังหวัด มีพื้นที่โดยรวมทั้งหมด ๗,๘๕๒๔ ตารางกิโลเมตร ใหญ่เป็นอันดับที่ ๒๕ ของประเทศ มีอาณาเขต คือ

- ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน
- ทิศตะวันออกติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีเขต

แนวพรมแดนประมาณ ๑๒๐ กิโลเมตร

-ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดพิษณุโลก

-ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสุโขทัย

สำหรับเขตพื้นที่การปกครอง แบ่งออกเป็น ๙ อำเภอ ๖๗ ตำบล โดยมีทั้งหมด ๖๑๓ หมู่บ้าน โดยพื้นที่ ๙ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอฟิชัย อำเภอตรอน อำเภอทองแสนขัน อำเภอน้ำปาด อำเภอท่าปลา อำเภอพากทำ และ อำเภอบ้านโคก การแบ่งเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นมีทั้งหมด ๔ รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาลเมือง ๑ แห่ง เทศบาลตำบล ๒๕ แห่ง และองค์การบริหารส่วน ๕๓ แห่ง ดังนี้

อำเภอ	พื้นที่ ตร.กม.	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาลเมือง/ ตำบล	อบต.	ระยะทางห่าง จากจังหวัด
เมืองอุตรดิตถ์ (รวม ทม./ทต.)	765.5	17	158	11	7	-
ตรอน	314.5	5	47	2	5	22 กม.
ท่าปลา	1,681.4	8	85	3	6	40 กม.
น้ำปาด	1,448.7	6	49	1	7	72 กม.
พากทำ	632.7	4	31	1	4	113 กม.
บ้านโคก	1,055.9	4	31	1	3	165 กม.
พิชัย	736.7	11	98	2	11	45 กม.
ลับแล	448.8	8	65	4	6	8 กม.
ทองแสนขัน	754.4	4	49	1	4	42 กม.
รวม 9 อำเภอ	7,838.6	67	613	26	53	

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดอุตรดิตถ์

แผนภาพที่ ๔ - ๒ แสดงการแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดอุตรดิตถ์ปี พ.ศ.๒๕๖๐^{๗๙}

ด้านข้อมูลวัดของจังหวัดอุตรดิตถ์ จากการสำรวจของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุตรดิตถ์^{๘๐} พบว่า ในปี ๒๕๕๗ มีดังนี้ สำนักสงฆ์ ๑๐๙ แห่ง วิสุคามสีมา จำนวน ๒๑๙ แห่ง รวมทั้งทั้งหมด ๓๒๘ แห่ง

^{๗๙} สำนักงานจังหวัดอุตรดิตถ์, แผนพัฒนาจังหวัดอุตรดิตถ์ ปี ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔,

<http://www.uttaradit.go.th/poster/๖๑/๐๖/plan_budutt๒๕๖๑-๒๕๖๔.pdf>, สืบค้นเมื่อวันที่

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๘๐} สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุตรดิตถ์, ข้อมูลวัดจังหวัดอุตรดิตถ์ ปี ๒๕๕๗,

<http://utt.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=๑๓๓&Itemid=๑๓๖>.

สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ข้อมูลวัดจังหวัดอุดรดิตถ์										
ที่	อำเภอ	สำนักสงฆ์	วิสุคามสีมา	รวม	มหานิกาย			ธรรมยุต		
					สำนักสงฆ์	วิสุคามสีมา	รวม	สำนักสงฆ์	วิสุคามสีมา	รวม
1	เมืองอุดรดิตถ์	18	63	81	17	63	80	1	-	1
2	ตรอน	8	22	30	6	22	28	1	-	1
3	ลับแล	6	34	40	6	33	39	-	1	1
4	พิชัย	11	43	54	11	42	53	-	1	1
5	ทองแสนขัน	14	11	25	14	11	25	-	-	-
6	ท่าปลา	18	20	38	18	20	38	-	-	-
7	น้ำปาด	17	12	29	17	12	29	-	-	-
8	พากทำ	13	11	24	13	11	24	-	-	-
9	บ้านโคก	5	3	8	5	3	8	-	-	-
	รวม	109	219	329	107	217	325	2	2	4

แผนภาพที่ ๔ – ๓ แสดงข้อมูลวัดของจังหวัดอุดรดิตถ์

ที่มา : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุดรดิตถ์

จากจำนวนวัดทั้งหมด ๓๒๙ แห่ง คณะผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกวัดที่มีความเหมาะสมในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่ ๙ อำเภอ รวมทั้งหมด ๑๗ การศึกษาวิจัยในลักษณะของการส่งเสริมการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ของวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาในรูปแบบของพื้นที่การศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์

สอดคล้องกับ แผนพัฒนาจังหวัดอุดรดิตถ์ ปี ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔^{๘๑} ที่มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ คือ “เมืองแห่งคุณภาพชีวิตผลผลิตปลอดภัย สืบสานวัฒนธรรมไทย ก้าวไกลสัมพันธ์เพื่อนบ้านอย่างยั่งยืน” โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว คือ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ “พัฒนาทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการท่องเที่ยว” โดยเน้น ทำนุบำรุง การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยเพื่อใช้ในการผลิต สินค้าบริการ การเพิ่มรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (ภาคเหนือ) ซึ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและความยั่งยืน มีธุรกิจบริการต่อเนื่องกับการท่องเที่ยว บริการสุขภาพและการศึกษาที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง พัฒนายกระดับการท่องเที่ยว คุณภาพ ตลอดจนส่งเสริมช่องทางการตลาดการใช้อินเทอร์เน็ต

^{๘๑} อ้างถึงแล้ว

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว “เที่ยวอุดรดีได้ง่ายเพียงปลายนิ้ว” เป็นการสร้างช่องทางส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์ทุกชนิด ทั้ง Website Social Media Facebook Line Instagram ที่นักท่องเที่ยวสามารถ Click เข้าชมข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการนำประเทศไทยเข้าสู่ยุค Thailand ๔.๐

เปรมรัตน์ พูลสวัสดิ์ และคณะ (๒๕๕๘)^{๘๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยวในประเทศไทย พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีการทำงานร่วมกับ Google Map API เพื่อเก็บพิกัดตำแหน่งของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ โดยใช้หลักวิเคราะห์และออกแบบเชิงวัตถุมาช่วยให้สามารถอธิบายมุมมองในการออกแบบโครงสร้างการทำงานของระบบได้ง่ายและมีความชัดเจนมากขึ้น ระบบสามารถทำงานได้ตามขอบเขตที่กำหนดไว้และผลการประเมินจากผู้ทดลองใช้ระบบจำนวน ๓๐ ราย พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๓ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๔๙

จากข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดอุดรดีที่ผ่านมา คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า จังหวัดอุดรดีได้มีการพัฒนาจังหวัดอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน ซึ่งจากสถิติที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าการปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี หากมีการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องจะทำให้มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเติบโตแบบก้าวกระโดดได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดีที่จะสามารถขยายตัวได้อย่างมั่นคงในอนาคต

ทั้งนี้ การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ได้ ด้วยการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Website Social Media Facebook Line Instagram ที่จะสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็วที่สุด นอกจากนี้การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการพัฒนาอย่างมากเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีด้านการท่องเที่ยว โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพัฒนาและมีการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวต่อไป

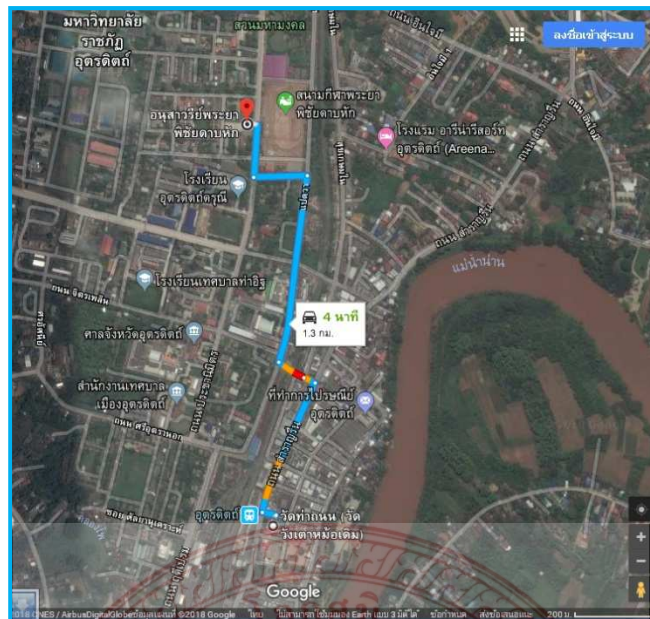
^{๘๒} เปรมรัตน์ พูลสวัสดิ์ และคณะ, การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในประเทศไทย, การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างสถาบัน ครั้งที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๒๘ - ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๘.

๖. เส้นทางท่องเที่ยวที่ได้จากระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ

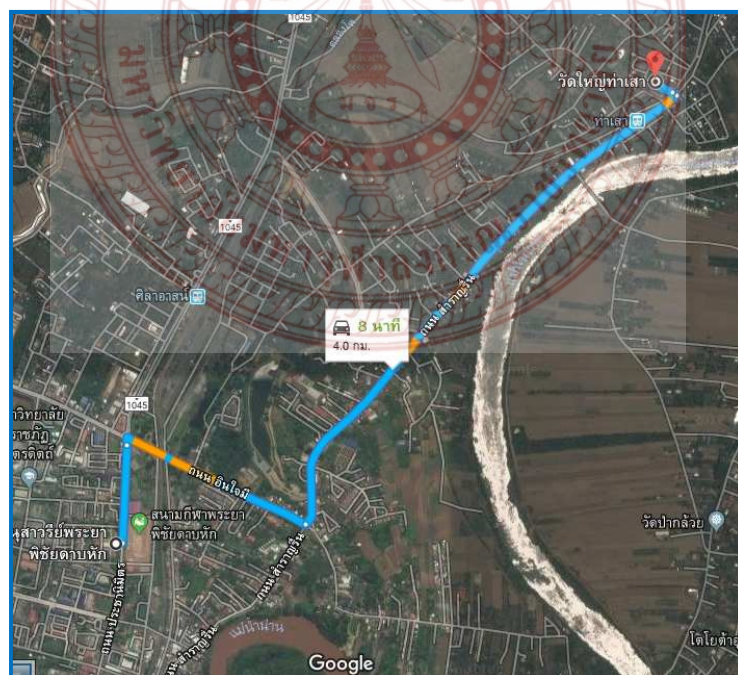

ภาพที่ ๔ - ๒๔ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์

จากภาพแสดงภูมิศาสตร์สารสนเทศด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยผู้วิจัยมีการกำหนดพิกัดเพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในเขตพื้นที่ ๙ อำเภอ ด้วยระบบการคมนาคมขนส่งทางบก เส้นทางท่องเที่ยวที่ปรากฏจึงเป็นแนวทางการสัญจรที่กำหนดขึ้นมาเฉพาะ เพื่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางใหม่ สำหรับเส้นทางนี้มีการพัฒนาเส้นทางเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีแนวทางในการท่องเที่ยวสู่ประตูอาเซียนผ่านจุดฤดู อำเภอบ้านโคก ในเส้นทางท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ด้วยเส้นทางรถยนต์ และเส้นทางเดินเท้าในพื้นที่ ซึ่งจะมีจุดแวะพัก และแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถเยี่ยมชมได้ตลอดเส้นทางท่องเที่ยว มิใช่มีเพียงแต่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น เนื่องจากมีความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวด้วยวิถีวัฒนธรรมและธรรมชาติจึงทำให้เป็นที่ต้องการในกลุ่มของนักท่องเที่ยวระดับสูง

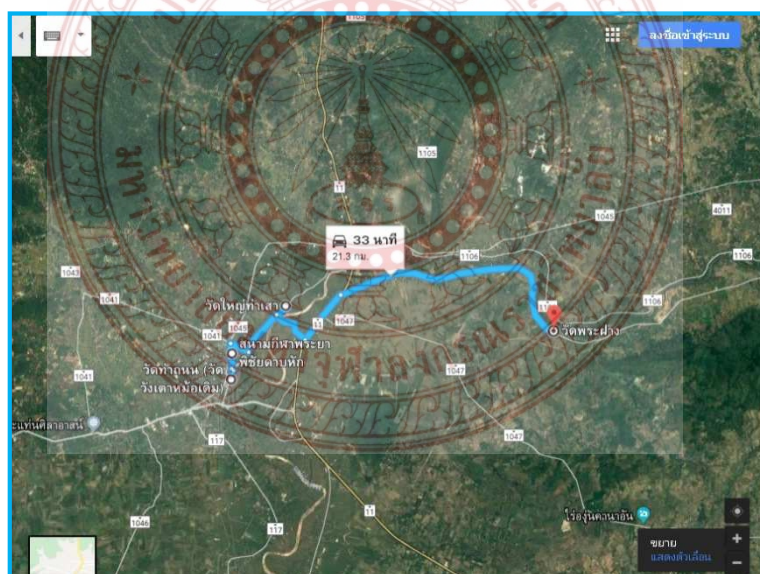
ภาพที่ ๔ - ๒๗ แสดงระยะทางจากวัดท่าถนน ถึง อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก
(บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดอุตรดิตถ์)

ภาพที่ ๔ - ๒๘ แสดงระยะทางจากอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก ถึง วัดใหญ่ท่าเสา

ภาพที่ ๔ - ๒๙ แสดงระยะทางจาก วัดใหญ่ท่าเสา ถึง วัดพระฝางฯ

ภาพที่ ๔ - ๓๐ แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

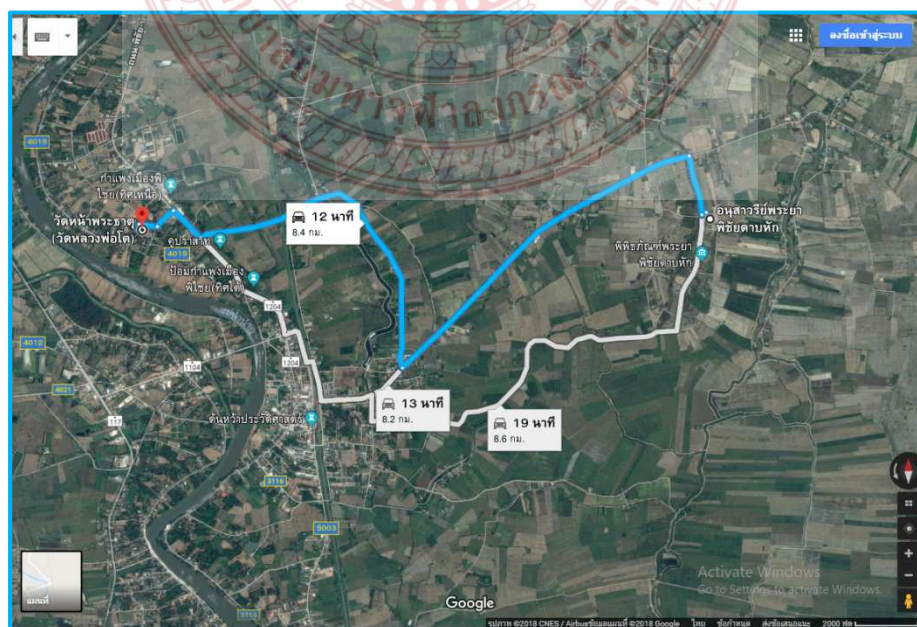
เส้นทางเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ มีทั้งหมด ๔ จุด เริ่มจาก วัดท่าถนน ไปยัง อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก บริเวณศาลากลางจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้เส้นทางของถนน แปกวามีระยะทางทั้งหมด ๑.๓ กิโลเมตร และใช้ระยะเวลาเพียง ๔ นาที จากนั้น หากเดินทางต่อไปยังวัดใหญ่ท่าเสา โดยใช้เส้นทางผ่านถนนแปกวามีระยะทางทั้งหมด ๔ กิโลเมตร และใช้เวลาในการเดินทางเพียง ๘ นาที และหากต้องการเดินทางต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิง

การเดินทางในเขตพื้นที่อำเภอลับแล เริ่มจาก วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง ไปยัง วัดพระยืนยุคล
บาท ผ่านทางหลวงหมายเลข ๑๐๒ มีระยะทาง ๑.๒ กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทาง ๒ นาที
จากนั้นไปต่อที่ วัดพระแท่นศิลาอาสน์ บนเส้นทางเดิม มีระยะทาง ๕๐๐ เมตร ใช้ระยะเวลาการ
เดินทาง ๒ นาที รวมระยะทางทั้งหมด ๒ กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทาง ทั้ง ๓ จุด ๔ นาที

๙. เส้นทางการท่องเที่ยวเขตอำเภอพิชัย

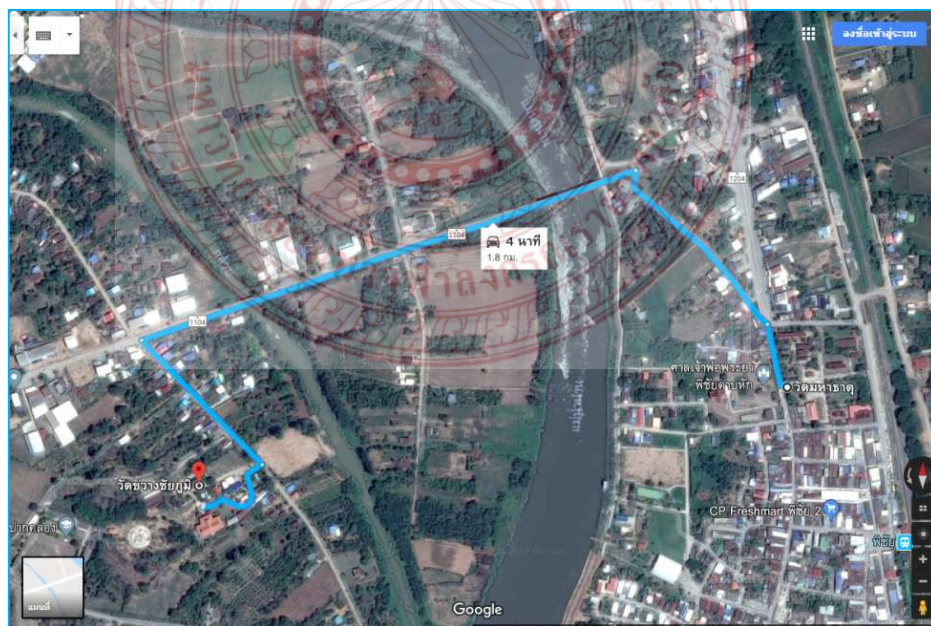
ภาพที่ ๔ - ๓๓ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอำเภอพิชัย

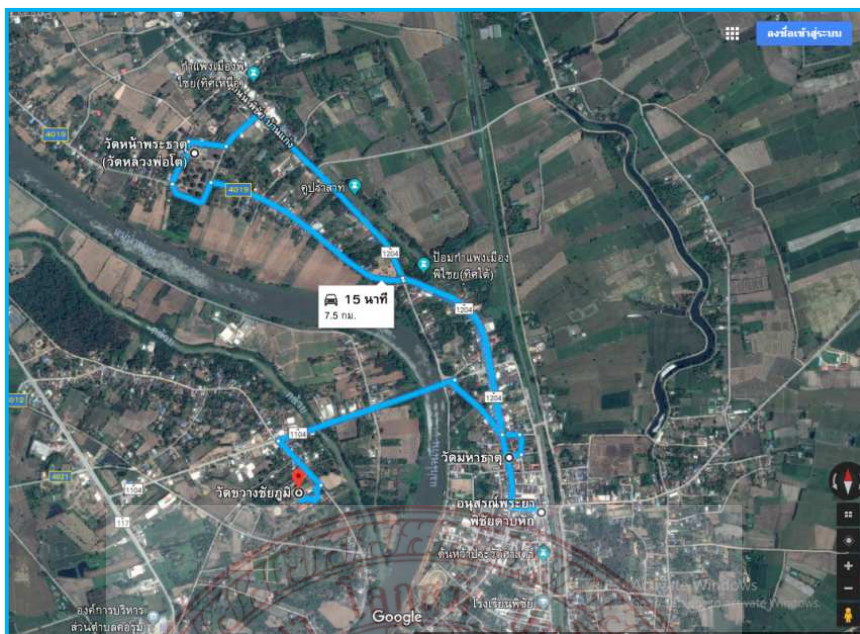
ภาพที่ ๔ - ๓๔ แสดงเส้นทางจากอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก ไปยัง วัดหน้าพระธาตุ

ภาพที่ ๔ - ๓๕ แสดงเส้นทางจากวัดหน้าพระธาตุไปยังวัดมหาธาตุ

ภาพที่ ๔ - ๓๖ แสดงเส้นทางจากวัดมหาธาตุไปยังวัดขวางชัยภูมิ

ภาพที่ ๔ – ๓๗ แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอพิชัย

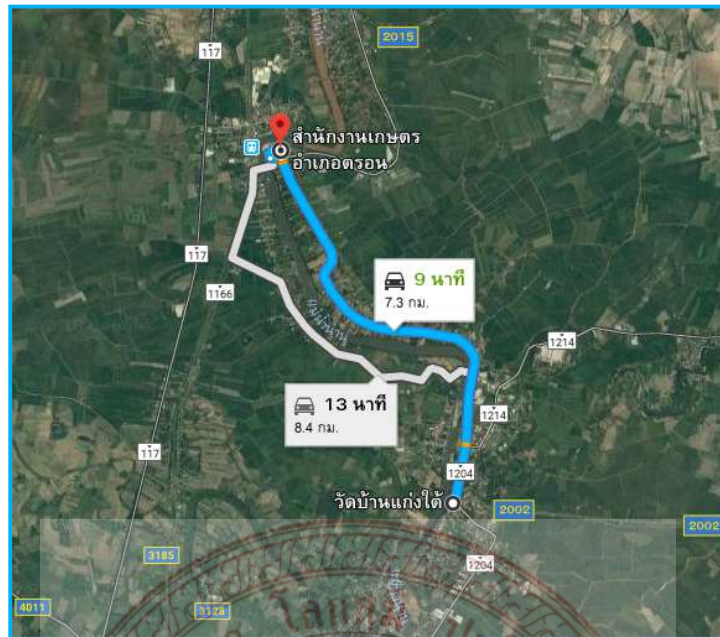
เส้นทางเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตอำเภอพิชัย มีทั้งหมด ๔ จุดพิกัดที่กำหนด โดยเริ่มต้นเส้นทางจาก อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก ไปยัง วัดหน้าพระธาตุ โดยเส้นทางที่รวดเร็วที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับถนนหลักอีก ๒ เส้นทาง คือ ถนนพิชัย - นายน มีระยะทาง ๘.๔ กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทาง ๑๒ นาที จากนั้นไปยังยังจุดที่ ๓ คือ วัดมหาธาตุ โดยใช้เส้นทางผ่านถนน อ.ต. ๔๐๑๙ และ ๑๒๐๔ มีระยะทาง ๒.๗ กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทาง ๕ นาที และการเดินทางไปจุดสุดท้าย วัดขวางชัยภูมิ โดยใช้เส้นทาง ถนน ๑๑๐๗ มีระยะทาง ๑.๘ กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทาง ๔ นาที เมื่อรวมระยะเวลาและระยะทางจากทั้ง ๔ จุดพบว่า มีระยะทางทั้งหมด ๗.๕ กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทางทั้งหมด ๑๕ นาที

๑๐. เส้นทางการท่องเที่ยวเขตอำเภอดรอน

ภาพที่ ๕ - ๓๘ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอดรอน

จากภาพถ่ายดาวเทียมจะเห็นว่าในเขตพื้นที่ อำเภอดรอน มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และมีชื่อเสียงอยู่ ๑ แห่ง นั่นคือ วัดบ้านแก่งไต้ มีชื่อเสียงในเรื่องของพระเอกแตก และ สนามซุ้มมวยของพระยาพิชัยดาบหัก โดยจุดเริ่มของเส้นทางอยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอดรอน จากนั้นเดินทางตาม ถนนอุดรดิตถ์ - พิชัย (๑๒๐๔) ทางทิศใต้ระยะทาง ประมาณ ๗.๓ กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง ๙ นาที ดังภาพ

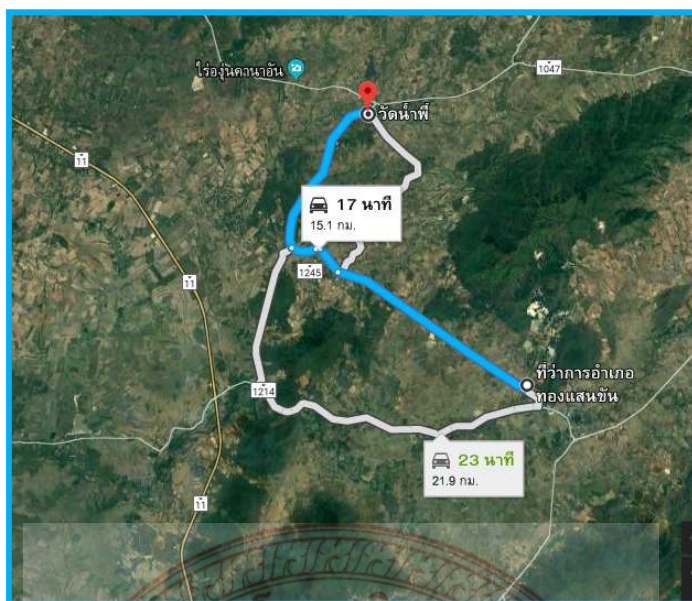

ภาพที่ ๔ - ๓๙ แสดงระยะเวลาในการเดินทางจากบริเวณที่ว่าการอำเภอตรอน ถึง วัดบ้านแก่งไต้

๑๑. เส้นทางการท่องเที่ยวเขตอำเภอทองแสนขัน

ภาพที่ ๔ - ๔๐ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอทองแสนขัน

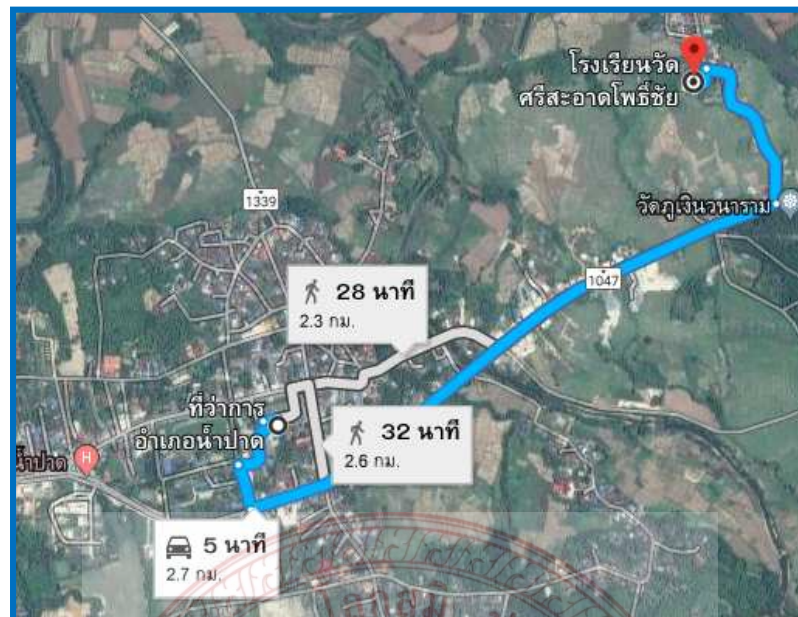
ภาพที่ ๔ - ๔๑ แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอทองแสนขัน

จากภาพถ่ายดาวเทียมจะเห็นว่าในเขตพื้นที่ อำเภอทองแสนขัน มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และมีชื่อเสียงอยู่ ๑ แห่ง นั่นคือ วัดน้ำพี อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับพิพิธภัณฑ์บ่อเหล็กน้ำพี โดยจุดเริ่มของเส้นทางอยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอทองแสนขัน จากนั้นเดินทางตาม ถนนหมายเลข ๑๒๔๕ และ ๑๒๔๔ ระยะทางประมาณ ๑๕.๑ กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง ๑๗ นาที ก็จะพบวัดน้ำพี ซึ่งมีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับตำนานของบ่อเหล็กน้ำพี อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์

๑๒. เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอน้ำปาด

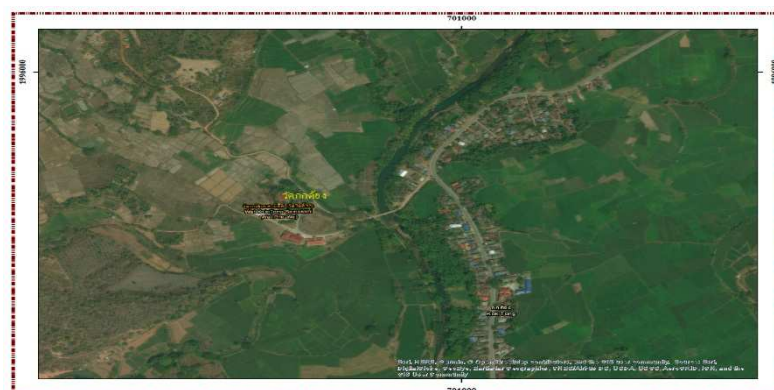
ภาพที่ ๔ - ๔๑ แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอน้ำปาด

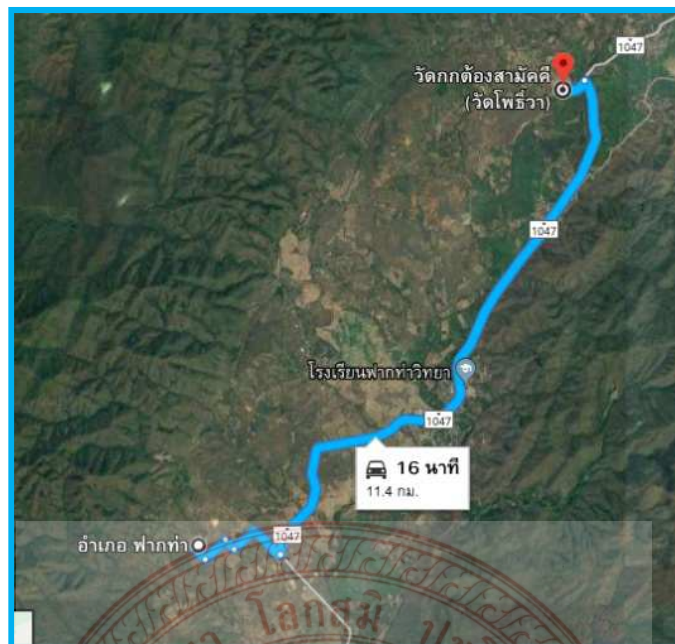
ภาพที่ ๔ - ๔๒ แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอป่าด

จากภาพถ่ายดาวเทียมจะเห็นว่าในเขตพื้นที่ อำเภอป่าด มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และมีชื่อเสียงอยู่ ๑ แห่ง นั่นคือ วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย หรือ วัดบ้านฝาย อยู่ในบริเวณใกล้เคียงโดยจุดเริ่มของเส้นทางอยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอป่าด จากนั้นเดินทางตาม ถนนหมายเลข ๑๐๔๗ ระยะทางประมาณ ๒.๗๑ กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง ๕ นาที ก็จะพบวัด ซึ่งมีเรื่องราวของวัฒนธรรมล้านช้างที่ปรากฏอย่างเด่นชัด

๑๓. เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากท่า

ภาพที่ ๔ - ๔๓ แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากท่า

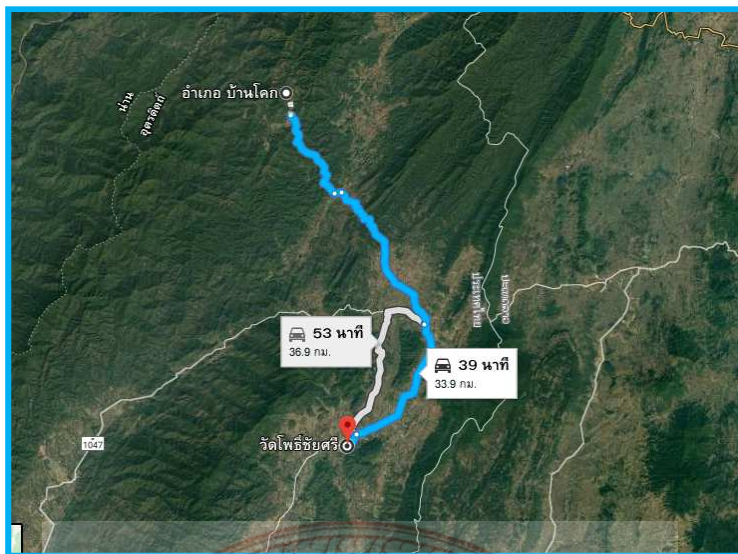
ภาพที่ ๔ - ๔๔ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปากทำ

จากภาพถ่ายดาวเทียมจะเห็นว่าในเขตพื้นที่ อำเภอปากทำ มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และมีชื่อเสียงอยู่ ๑ แห่ง นั่นคือ วัดกกต้องสามัคคี หรือ วัดโพธิ์วา โดยจุดเริ่มของเส้นทางอยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอน้ำปาด จากนั้นเดินทางตาม ถนนหมายเลข ๑๐๔๗ ระยะทางประมาณ ๑๑.๔ กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง ๑๖ นาที ก็จะพบวัดซึ่งมีเรื่องราวของวัฒนธรรมล้านช้างที่ปรากฏอย่างเด่นชัด

๑๔. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโคก

ภาพที่ ๔ - ๔๕ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโคก

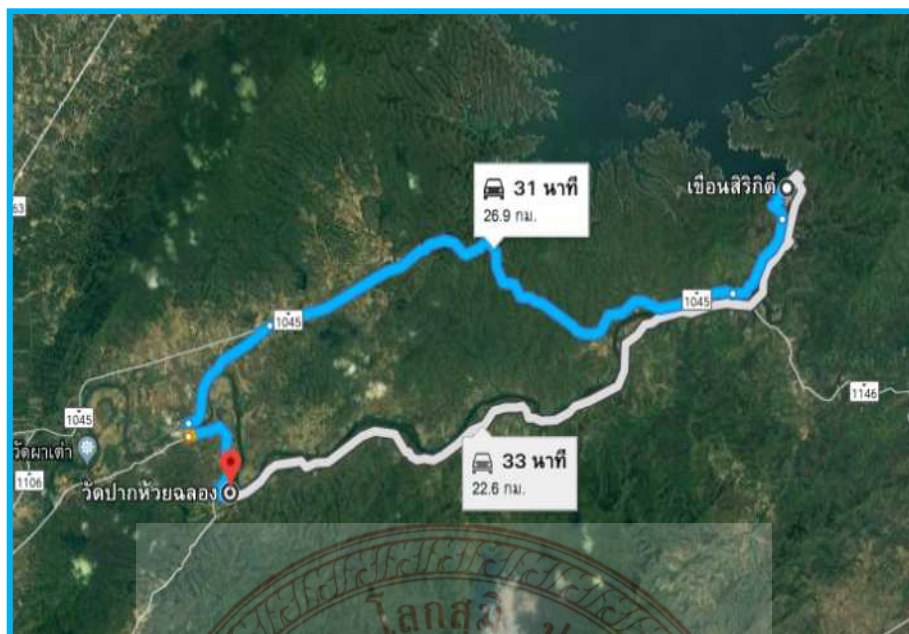
ภาพที่ ๔ - ๔๖ แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านโคก

จากภาพถ่ายดาวเทียมจะเห็นว่าในเขตพื้นที่ บ้านโคก มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และมีชื่อเสียงอยู่ ๑ แห่ง นั่นคือ วัดโพธิ์ชัยศรี โดยจุดเริ่มของเส้นทางอยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอ บ้านโคก จากนั้นเดินทางตาม ถนนหมายเลข ๑๒๔๑ ระยะทางประมาณ ๓๓.๙ กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง ๓๙ นาที

๑๕. เส้นทางท่องเที่ยวเขตอำเภอน้ำปลา

ภาพที่ ๔ - ๔๗ แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอน้ำปลา

ภาพที่ ๔ - ๔๘ แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอท่าปลา

จากภาพถ่ายดาวเทียมจะเห็นว่าในเขตพื้นที่ ท่าปลา มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และมีชื่อเสียงอยู่ ๑ แห่ง นั่นคือ วัดปากห้วยฉลอง โดยจุดเริ่มของเส้นทางอยู่บริเวณ เขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ จากนั้นเดินทางตาม ถนนหมายเลข ๑๐๔๕ ระยะทางประมาณ ๒๖.๙ กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง ๓๑ นาที

๖. เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์

ภาพที่ ๔ - ๔๙ แสดงแผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์

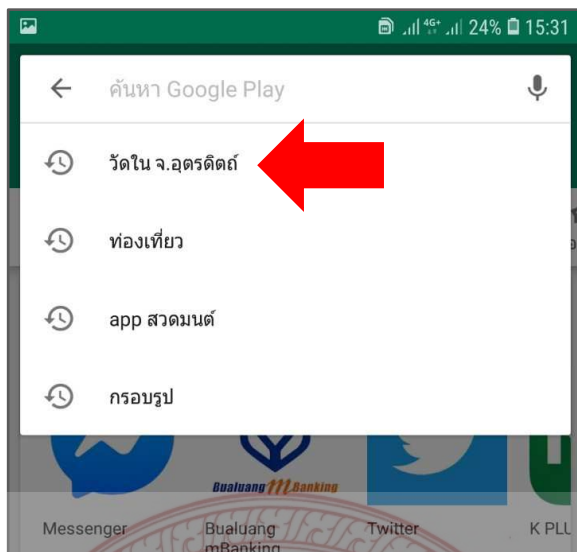
การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ คณะผู้วิจัยได้กำหนดเส้นทางเริ่มต้นที่ อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก (บ้านเกิดพระยาพิชัย อำเภอฟิชัย) ถึงจุดที่ ๒ วัดมหาธาตุ ระยะทาง ๕.๙ กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาทั้งหมด ๙ นาที ถึงจุดที่ ๓ วัดขวางชัยภูมิ ระยะทาง ๗.๗ กิโลเมตร ระยะเวลาทั้งหมด ๑๒ นาที ถึงจุดที่ ๔ วัดหน้าพระธาตุ (วัดหลวงพ่อด) ระยะทาง ๑๑.๑ กิโลเมตร ระยะเวลาทั้งหมด ๑๙ นาที ถึงจุดที่ ๕ วัดบ้านแก่งใต้ (พระอกแตก) ระยะทาง ๒๙.๕ กิโลเมตร ระยะเวลา ๓๗ นาที ถึงจุดที่ ๖ วัดน้ำพี้ ระยะทาง ๕๕.๕ กิโลเมตร ระยะเวลา ๑ ชั่วโมง ๕ นาที ถึงจุดที่ ๗ วัดกกต้อ อำเภอฟากท่า ระยะทาง ถึงจุดที่ ๘ วัดโพธิ์ชัยศรี อำเภอบ้านโคก ระยะทาง ๑๙๘ กิโลเมตร ระยะเวลา ๓ ชั่วโมง ๑๙ นาที ถึงจุดที่ ๙ วัดปากห้วยฉลอง ระยะทาง ๓๒๔ กิโลเมตร ระยะเวลา ๕ ชั่วโมง ๒๘ นาที ถึงจุดที่ ๑๐ วัดพระฝางฯ ระยะทาง ๓๔๘.๗ กิโลเมตร ระยะเวลา ๕ ชั่วโมง ๕๕ นาที ถึงจุดที่ ๑๑ วัดใหญ่ท่าเสา ระยะทาง ๓๖๕ กิโลเมตร ระยะเวลา ๖ ชั่วโมง ๑๕ นาที ถึงจุดที่ ๑๒ อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก อำเภอมือ ระยะทาง ๖๓๙.๗ กิโลเมตร ระยะเวลา ๖ ชั่วโมง ๒๒ นาที ถึงจุดที่ ๑๓ วัดท่าถนนวน ระยะทาง ๓๕๐ กิโลเมตร ระยะเวลา ๖ ชั่วโมง ๒๖ นาที ถึงจุดที่ ๑๔ วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง ระยะทาง ๓๕๔.๔ กิโลเมตร ระยะเวลา ๖ ชั่วโมง ๓๕ นาที ถึงจุดที่ ๑๕ วัดพระยืนพุทธบาตรยุคล ระยะทาง ๓๖๐.๙ กิโลเมตร ระยะเวลา ๖ ชั่วโมง ๔๖ นาที ถึงจุดที่ ๑๖ จุดสุดท้าย วัดพระแท่นศิลาอาสน์ ระยะทาง ๓๖๑.๔ กิโลเมตร ระยะเวลา ๖ ชั่วโมง ๕๗ นาที

จะเห็นว่า จากจุดที่ ๑ จนถึงจุดสุดท้าย มีการใช้เส้นทางทั้งหมด ๓๖๑.๔ กิโลเมตร ระยะเวลา ๖ ชั่วโมง ๕๗ นาที จากระยะทางและระยะเวลาดังกล่าว นักท่องเที่ยวที่มีเวลาในการเดินทางท่องเที่ยววันน้อย สามารถเลือกใช้เส้นทางนี้ในการท่องเที่ยว ๑ วัน เพื่อให้สามารถเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน

ข) Application วัดในจังหวัดอุดรดิตถ์

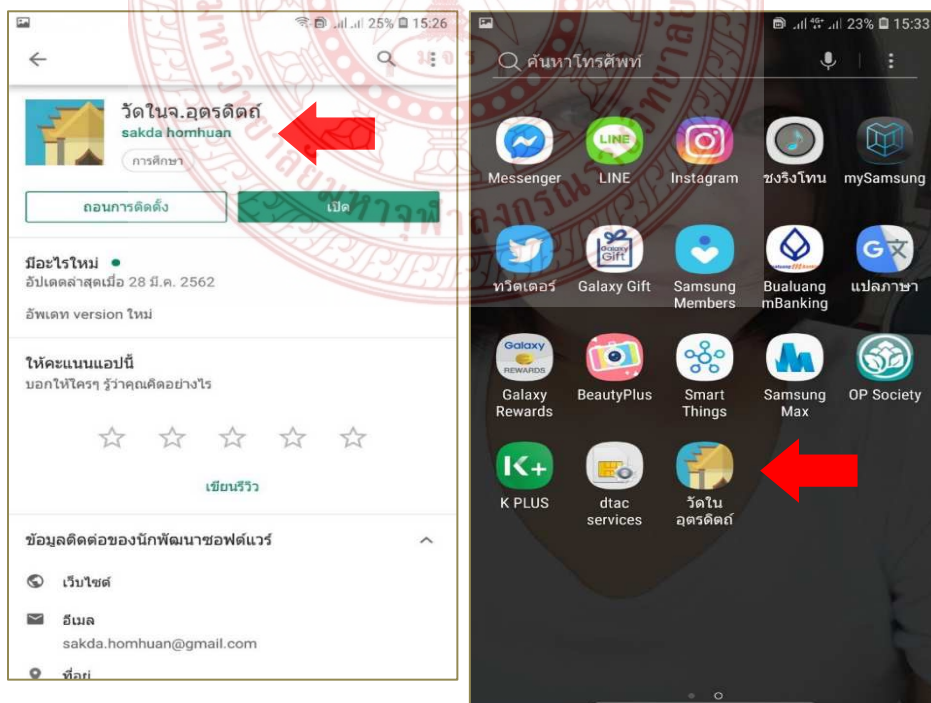
การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์สำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ในปัจจุบัน ในรูปแบบของ Application Online ผ่านโทรศัพท์มือถือ ดาวเทียม และเครื่องอ่านอิเล็กทรอนิกส์ บน Smart Phone จึงเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมาก จากความสำคัญนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการพัฒนาเทคโนโลยี Mobile Application ที่ใช้ในระบบปฏิบัติการ Android ให้สามารถเป็นอุปกรณ์สืบค้นที่สำคัญในการค้นหาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในพื้นที่ ๙ อำเภอ ของจังหวัดอุดรดิตถ์ได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น และสามารถเป็นอุปกรณ์นำทางและคำนวณเส้นทางได้ ซึ่งผู้ใช้สามารถดำเนินการสืบค้นได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑. เปิดมือถือ Smart Phone ระบบปฏิบัติการ Android เลือก Play Store หรือ Google Play พิมพ์คำว่า “วัดใน จ.อุดรดิตถ์”

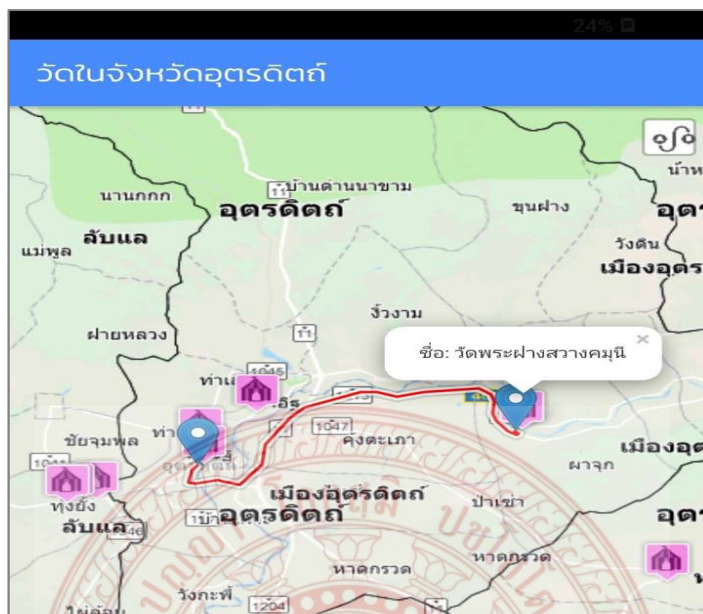
ภาพที่ ๔ - ๕๐ การค้นหาใน Application

๒. Download Application “วัดใน จ.อุตรดิตถ์” เพื่อติดตั้งในโทรศัพท์เคลื่อนที่

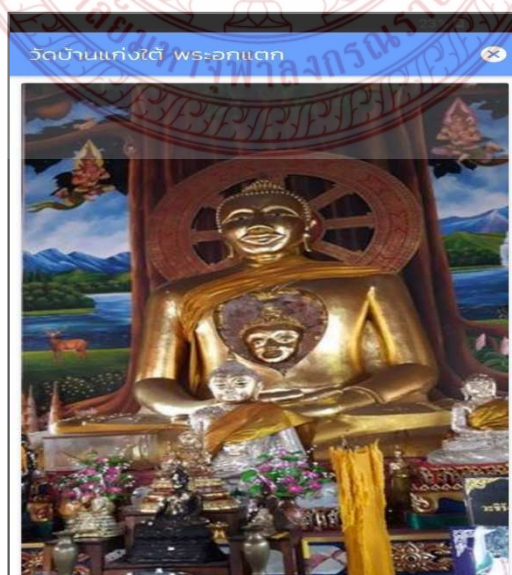
ภาพที่ ๔ - ๕๑ การค้นหาใน Application

๗. การคำนวณเส้นทาง และการบอกระยะทางในการเดินทางไปยังจุดหมาย

ภาพที่ ๔ - ๕๖ การแสดงระยะทาง

๘. แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยววนั้น

ภาพที่ ๔ - ๕๗ แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว

จากการศึกษาวิจัย พบว่า วัดกลุ่มเป้าหมายมีแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันคือ ต้องการให้มีการดูแลบูรณะซ่อมแซมสิ่งปลูกสร้างถาวรวัตถุต่างๆ เพื่อให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด นอกจากนี้ มุ่งหวังให้มีการจัดทำป้ายบอกทางของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการจัดทำป้าย QR Code ที่แสดงองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และทำการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวใน Application ให้เพิ่มมากขึ้นนอกเหนือจากเป้าหมายในการวิจัยทั้ง ๑๗ แห่ง

กล่าวโดยสรุปคือ การพัฒนาระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการของจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งทำการเผยแพร่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อเพิ่มช่องทางให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกมากขึ้น ที่สำคัญการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวด้วย GIS จึงเป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบดั้งเดิมและวิถีของชุมชน ซึ่งจะเป็นการสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมความงดงามของวัฒนธรรมพื้นถิ่นและวิถีชุมชนที่น่าสนใจได้อย่างต่อเนื่อง กระทั่งพัฒนาเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับประเทศ และระดับอาเซียนได้ในอนาคต

๔.๓ ผลการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์

ช่วงหลายปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการแพทย์ ซึ่งมีแนวโน้มในการพัฒนาที่ต่อเนื่องตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ ส่งผลให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ กระทั่งแข่งขันและก้าวเข้าสู่เวทีระดับภูมิภาคประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่รู้จักกันดีในนาม “ASEAN” ประกอบด้วยประเทศสมาชิก ๑๐ ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย บรูไนดารุสซาลาม ลาว พม่า และกัมพูชา โดยได้ร่วมปฏิญญาส่งเสริมความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศสมาชิก และการพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาในระบบรากฐานที่สำคัญ และดึงดูดเด่นขึ้นมาเป็นจุดขายนั้นคือ การพัฒนา “อัตลักษณ์” ของการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนและเหมาะสมกับการพัฒนาที่ไม่สิ้นสุด ด้วยจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นจังหวัดภาคเหนือ ๑ ใน ๙ จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน และอุดรดิตถ์ มีอาณาเขตติดต่อกับหลายภูมิภาค คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดแพร่ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดสุโขทัย และทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดพิษณุโลก มีการแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๙ เขต ๙ อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านโคก อำเภอปากท่า อำเภอน้ำปาด อำเภอท่าปลา อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอทองแสนขัน อำเภอตรอน และอำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ที่มีการจารึกในประวัติศาสตร์มายาวนาน ตั้งแต่ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และที่โดดเด่นที่สุดคือ สมัย

รัชกาลที่ ๕ ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญของเมืองนี้ ในฐานะการค้าขายทางภาคเหนือ เนื่องจากมี “ทำนน้ำ” ที่อำนวยความสะดวกต่อการคมนาคม ทางเรือ ในสมัยนั้น กอปรกับเป็น ประตูสู่เขตเศรษฐกิจล้านนา จึงทำให้มีการติดต่อ ซื้อขายจากกลุ่มชนที่หลากหลาย ทำให้เกิดการผสมผสานประเพณีวัฒนธรรม และอารยธรรมที่สมบูรณ์ แต่ที่มี “อัตลักษณ์” โดดเด่นมากที่สุด ตั้งแต่ครั้งสมัยประวัติศาสตร์ จนถึงปัจจุบัน คือ “แร่เหล็กน้ำพี้” ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอย่างชัดเจน นอกจากนี้จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้มีการพัฒนาจุดเศรษฐกิจการค้าขึ้นใหม่นั้นคือ “จุดผ่านแดนถาวรด่านภูงู” ในพื้นที่อำเภอบ้านโคก จึงทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศผ่านเขตการค้าเสรีอย่างต่อเนื่อง และได้รับการขนานนามว่าเป็นเส้นทางการค้าและการท่องเที่ยวประตูสู่หลวงพระบางด้วย เส้นทางการค้าสายใหม่นี้จึงเป็นจุดเริ่มในการผลักดันให้จังหวัดอุดรดิตถ์เร่งผลักดัน ผลิตภัณฑ์ (Product) ของจังหวัดอุดรดิตถ์ทุกรูปแบบ ทั้งในภาคเกษตรกรรมและเศรษฐกิจการค้า รวมถึง สินค้าเครื่องประดับตกแต่ง สินค้าที่ระลึก ให้ก้าวสู่ตลาดสากลอย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์อย่างยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เริ่มจากชุมชนมีการรวมกลุ่มของผู้ที่จะเป็นเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยว ตลอดจนองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและนักวิจัย การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการให้บริการและอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว การจัดทำเส้นทาง การท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การทดลองนำเที่ยวในชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ตลอดจนบทบาทหน้าที่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และการยกระดับคุณภาพชีวิต ด้วยการสร้างรายได้เสริมและการพึ่งพาตนเองของชุมชนต่อไป

สอดคล้องกับ เบญจวรรณ สุจริต และ ชัชชัย สุจริต (๒๕๖๐)^{๘๔} ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุดรดิตถ์ ในอดีตขาดการส่งเสริมและสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เนื่องด้วยข้อจำกัดหลายประการ อาทิ เช่น การสนับสนุนของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง ความสนใจของผู้นำชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนการให้ความสำคัญของชุมชน ด้วยเหตุนี้ทำให้ภพพญาพ่อ แหล่งท่องเที่ยวของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม และมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ขาดการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจัง ผู้วิจัย

^{๘๔}

เบญจวรรณ สุจริต และ ชัชชัย สุจริต, รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุดรดิตถ์, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ เดือนกรกฎาคม ถึง เดือนธันวาคม ๒๕๖๐, หน้า ๕๓ - ๖๕.

พบว่าศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวของตำบลนาพญา อำเภอลำปำ จังหวัดอุดรดิตถ์ที่ค้นพบทั้ง ๘ ด้าน เมื่อเรียงลำดับความสำคัญ พบว่า ด้านพื้นที่ที่มีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านสภาพแวดล้อม ด้านการมีชื่อเสียง ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดการ และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวตามลำดับ

นอกจากนี้พบว่าแหล่งท่องเที่ยวตำบลนาพญา อำเภอลำปำ จังหวัดอุดรดิตถ์ มีศักยภาพความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดอุดรดิตถ์ หากแต่ความพร้อมด้านพื้นที่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่ต้องมีความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวครบทุกด้าน ดังนั้น หากจังหวัดอุดรดิตถ์มีนโยบายส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของตำบลนาพญา อำเภอลำปำ จังหวัดอุดรดิตถ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และประชาชนในชุมชน ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวให้มีความพร้อมอย่างแท้จริง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวและกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่ต่อไป

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนาพญา อำเภอลำปำ จังหวัดอุดรดิตถ์ ที่สังเคราะห์จากการดำเนินการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริมในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากสถาบันการศึกษา การพัฒนาผู้นำและคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดและในจังหวัดใกล้เคียง และการประเมินผลการดำเนินงานกลุ่มโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่วิเคราะห์ได้นั้น จะเห็นได้ว่ามุ่งเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของทั้งภาคส่วน ทั้งภาครัฐ สถาบันการศึกษา

๔.๓.๑ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์มีพื้นที่ศึกษาทั้งหมด ๙ แห่งดังนี้

- ๑) อำเภอมือเมือง
- ๒) อำเภอน้ำขุ่น
- ๓) อำเภอลับแล
- ๔) อำเภอน้ำโสม
- ๕) อำเภอน้ำปาด
- ๖) อำเภอลำปำ
- ๗) อำเภอน้ำโสม
- ๘) อำเภอน้ำโสม
- ๙) อำเภอน้ำโสม

โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ทัศนคติ และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ และวัดในเขตพื้นที่ 9 อำเภอของจังหวัดอุดรดิตถ์ 17 แห่ง ในการชี้แจงข้อมูลและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย^{๘๕} เน้นการดำเนินงานด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์ แห่งท่องเที่ยวสู่กลุ่มเป้าหมายทั้งในและนอกประเทศ จึงทำให้มีการแบ่งการดำเนินงานไปยัง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาในแต่ละจังหวัด เพื่อดำเนินการในส่วนของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนั้นๆ ซึ่งจะเป็นภาระงานที่แยกแตกต่างออกไปจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย ด้านชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวยังพบว่าในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ยังไม่เยอะ แต่ที่มองเห็นความชัดเจนมากที่สุดคือ ในเขตพื้นที่อำเภอลับแล ที่มีความพร้อมในทุกด้าน คือ ความเข้มแข็งของชุมชน วัฒนธรรม อัตลักษณ์ที่โดดเด่น อาหาร สถานที่ท่องเที่ยว ที่ผ่านมามีการประสานเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ๒ สมาคม คือ สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ และสมาคมสหพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคเหนือ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานในจังหวัดอุดรดิตถ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้ การท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทย สำนักงานวัฒนธรรม เทศบาลทุกแห่ง สำนักงานพัฒนาชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดอุดรดิตถ์สำหรับกิจกรรมงานวัฒนธรรมที่โดดเด่น ก็จะมีงานอัฐมีบูชา อำเภอลับแล งานประเพณีของอำเภอบ้านโคก และอำเภอฟากท่า เป็นต้น ซึ่งบางงาน ททท.สำนักงานสุโขทัยก็ไม่ได้ไปลงพื้นที่ดำเนินการเอง แต่จะมีการสนับสนุนงบประมาณจัดงานในบางครั้ง เพื่อให้ท้องถิ่น ดำเนินการต่อไป

๔.๓.๒ แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์โดยภาพรวมแล้วยังไม่ได้รับความนิยมนเท่าที่ควรพื้นที่ส่วนมากเป็นป่าเขาลำเนาไพร ทางหน่วยงานราชการพยายามที่จะผลักดันสนับสนุนงบประมาณและส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ตามนโยบายชาติ เพื่อกระจายรายได้ไปสู่พื้นที่การท่องเที่ยวในแต่ละอำเภอ โดยการสนับสนุนทั้งในด้านการพัฒนาสถานที่ การพัฒนาชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็งสามารถสร้างแรงจูงใจดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว จากการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสวัดเก่าแก่ที่สร้างมาสมัยโบราณหรือสร้างพร้อมๆกับการสร้างเมือง ทำเหนือในครั้งอดีต ได้มีความร่วมมือกันจัดทำเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกัน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

^{๘๕} อ้างแล้ว.

๑) เขตพื้นที่อำเภอเมืองอุดรดิตถ์

(ก) วัดท่าถนนวน ปัจจุบันมี พระมหาเปริยม อาจิณโณ เป็นเจ้าอาวาส มีประวัติความเป็นมาทั้งในด้านอิทธิปาฏิหาริย์และด้านสร้างขวัญกำลังใจและมีตำหนัก(ที่พัก) ของพระเจ้าแผ่นดินใน สมัยรัชกาลที่ ๕ ที่ท่านได้ดำเนินมาทางเรือแล้วเสด็จลงที่ท่าเหนือเป็นครั้งแรก พร้อมทั้งข้าวของเครื่องใช้ของท่านยังคงมีอยู่หลายรายการ จากวัดท่าถนนวน นักท่องเที่ยวท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปวัดใหญ่ท่าเสาซึ่งอยู่ใกล้ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ ๑๐ นาทีก็ถึง

การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว มีการสร้างกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องในแต่ละช่วงเทศกาล หรือ งานประจำปี ซึ่งได้รับความนิยมชมชอบจากนักท่องเที่ยวทั้งภายในจังหวัดและทั่วไป เช่น งานประจำปีไหว้หลวงพ่อพะชร งานหล่อเทียนเวียนเทียนเข้าพรรษาและงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในแต่ละงานก็มีชุมชน ภาครัฐ เอกชน และ ทุกภาคส่วนเข้าร่วมกิจกรรมสนับสนุนส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและสืบสานวัฒนธรรม สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมได้จำนวนมาก โดยภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ฝ่ายเทศบาล พ่อค้าประชาชน โรงเรียน ช่วยกันดำเนินงานให้เสร็จลุล่วงไปด้วยดี ยังไม่นับรวมในแต่ละวันที่ประชาชนและนักท่องเที่ยวต่างเดินทางมาเคารพกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ อธิฐานขอพร บนบานสานกล่าวในสิ่งที่ตนปรารถนา

(ข) วัดใหญ่ท่าเสา เป็นวัดเก่าโบราณอีกวัดหนึ่งที่น่าสนใจ มีประวัติความเป็นมาช้านาน มีสิ่งของเครื่องใช้สมัยโบราณหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันมีพระครูอุปลัมภภุริศน์ เป็นเจ้าอาวาส ซึ่งท่าเสาเป็นเมืองท่าสมัยรัชกาลที่ ๕ มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยนั้นพร้อมๆกันกับท่าเหนือ มีการคมนาคมขนส่งทางเรือ จะขึ้นไปทางลาว หรือ จะลงทางใต้ ก็ใช้เส้นทางแม่น้ำน่าน ขนส่งสินค้าไปมาหาสู่กันได้สะดวก

วัดใหญ่ท่าเสามีการจัดกิจกรรมส่งเสริม และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ภาครัฐ ราชการ โรงเรียน พ่อค้าประชาชน โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ ช่วงสงฆ์ทำปีเก่าต้อนรับปีใหม่ จะมีคณะศรัทธาและนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีคณะทัวร์จากจังหวัดต่างๆ มาร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก เป็นช่วงที่วัดได้ประโยชน์มากที่สุด ส่วนในช่วงวันปกติก็คณะครูนักเรียนมาเที่ยวชมทัศนศึกษาพระพุทธรูปโบราณ ข้าวของเครื่องใช้โบราณที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ซึ่งทางวัดมีเป็นจำนวนมาก ล้วนแล้วแต่เป็นของที่หายาก

(ค) วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ จากการสัมภาษณ์ พระรังสรรค์ กิจสาโร^{๘๖} พบว่าปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของวัดพระฝางสว่างคบุรี ที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข คือ การดำเนินการปรับปรุงด้านบริการนักท่องเที่ยว คือ การพัฒนาการบริการอาหารเครื่องดื่ม และที่พัก ตลอดจนผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากวัดพระฝางฯ เพื่อเป็นการบริการ

^{๘๖} อ้างแล้ว

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในบริเวณวัด และเป็นการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และด้านเศรษฐกิจของชุมชน ที่เสริมสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงด้วย

๒) เขตพื้นที่อำเภอเมืองลับแล

(ก) วัดพระแท่นศิลาอาสน์ โดย พระครูธีรคุณาธา^{๘๗} ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแท่นศิลาอาสน์ ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพ ว่า การวางแผนทางพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนนั้น มีการดำเนินการดังนี้ 1.การปลูกฝังความเชื่อ ความสำคัญที่ถูกต้องทางประวัติศาสตร์ 2.การปลูกฝัง การบริการสถานที่ สุขาที่สะอาด 3.การสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว 4.ความเต็มใจยินดีในศรัทธาตามกำลัง 5.ประเพณีทางวัฒนธรรมที่คงไว้ 6.ความรู้ที่ถ่ายทอดสู่เยาวชนและนักท่องเที่ยว 7. อุปกรณ์งบประมาณ สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม

(ข) วัดพระยืนพุทธบาทยุคล พระครูพุทธบพิตร^{๘๘} กล่าวถึงการบริหารจัดการท่องเที่ยวว่า ด้านการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวนั้น มีการดำเนินการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ หรือที่เรียกว่า “มัคคุเทศก์” เพื่อที่จะให้ความรู้กับผู้มาเที่ยว ทีมประชาสัมพันธ์ ดำเนินการทำแผนพับเกี่ยวกับประวัติของวัด ด้านแนวทางในการรักษาความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวของวัดนั้น ได้ดึงจุดเด่นของวัดมาเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว และพุทธศาสนิกชน เข้าวัด คือ เน้นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศึกษา สร้างสรรค์บูรณาการกับพระพุทธศาสนา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และถูกต้อง

๓) เขตพื้นที่อำเภอพิชัย

(ก) วัดขวางชัยภูมิ พระครูพิลาศธรรมสาร^{๘๙} กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเน้นการพัฒนาเยาวชนในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของชุมชน เพื่อให้เยาวชนมีส่วนเข้ามาพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวด้านการบริการ แนะนำสถานที่ให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยนำเสนอเรื่องราวในชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ซึ่งเป็นการพัฒนาประสบการณ์ของเยาวชนอีกทางหนึ่ง

(ข) วัดหน้าพระธาตุ พระครูพิทักษ์ธรรมมงคล^{๙๐} กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวนั้น เล็งเห็นถึงการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดี รวมถึงการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินงานกับส่วนราชการ และชุมชน เพื่อเข้ามาพัฒนาให้มีมาตรฐานโดยบูรณาการองค์ความรู้ของชุมชนและ

^{๘๗} อ้างแล้ว

^{๘๘} อ้างแล้ว

^{๘๙} อ้างแล้ว

^{๙๐} อ้างแล้ว

พระพุทธศาสนาและนำมาใช้พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนด้านสถานที่ท่องเที่ยววนั้น มีการปฏิสังขรณ์สถาปัตยกรรมอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด เนื่องจากเป็นศิลปะเก่าแก่ และเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะพระประธานในวิหาร “หลวงพ่อดโต” ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองพิชัยที่สำคัญอีกแห่ง

๔) เขตพื้นที่อำเภอตรอน

(ก) วัดบ้านแก่งไต้ พระครูปัญญาวชิรกิจ^{๔๑} กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยววนั้น มองว่า สิ่งสำคัญคือ การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ และการจัดทำป้ายบอกทิศทาง หรือ แผนที่บอกเส้นทาง ควรมีการดำเนินงานเป็นอันดับต้นๆ เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวได้ถูกต้อง ในการจัดการท่องเที่ยวมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวที่มาจากเชียงใหม่ช่วยกันรักษาภูมิทัศน์ให้ดูสวยงามสะอาดสะอาดตา เพื่อเป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

๕) เขตพื้นที่อำเภอทองแสนขัน

(ก) วัดน้ำพี พระครูอินทสุวรรณสถิต^{๔๒} กล่าวว่า วัดน้ำพีเป็นเสมือนประตูสู่บ่อเหล็ก น้ำพี ที่มีชื่อเสียงในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมวัดและสักการบูชา พระประธานในวิหารจำนวนมาก และด้วยอัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นหมู่บ้านผลิตสินค้า OTOP จากเหล็กน้ำพี จึงทำให้การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นไปด้วยความรวดเร็ว โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และการพัฒนาความรู้จากส่วนราชการในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี อาทิเช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี ตลอดจนกลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่ ที่มีความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง จึงทำให้ที่นี่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ทั้งในด้านของ วัด ชุมชน และสิ่งแวดล้อม จึงไม่น่ากังวลมากนัก แต่การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวกลุ่มให้นักท่องเที่ยว

๖) เขตพื้นที่อำเภอท่าปลา

(ก) วัดปากถ้ำฉลอง พระอธิการโกศล นาทะธมโม^{๔๓} กล่าวว่า การจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมาไม่พบปัญหามากนัก การจัดกิจกรรมและการบริการนักท่องเที่ยวค่อนข้างราบรื่น และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในระดับจังหวัด ดังนั้น จึงได้มีการขับเคลื่อนประสานความร่วมมือในทุกภาคส่วนทั้งในส่วนกลาง ภาครัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชน ในการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด ทำให้การเติบโตทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดำเนินขับเคลื่อนไปได้อย่างยั่งยืน

^{๔๑} อ่างแล้ว

^{๔๒} อ่างแล้ว

^{๔๓} อ่างแล้ว

๗) เขตพื้นที่อำเภอน้ำปาด

(ก) วัดบ้านฝาย พระครูโพธิชัยวงศ์^{๙๔} กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพของวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น โดยรวมแล้วจะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการวัด ชุมชน และหน่วยงานราชการในพื้นที่ เพื่อร่วมมือกันขับเคลื่อนและสนับสนุนงานด้านการท่องเที่ยว ซึ่งที่ผ่านมาอยู่ในช่วงของการดำเนินงานจึงยังไม่มีภาพที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ด้วยจุดเด่นของสถาปัตยกรรมล้านช้าง ซึ่งเป็นจุดขายที่สำคัญ หากทุกฝ่ายดำเนินงานได้พร้อมสมบูรณ์เชื่อว่าจะมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นประตูสู่อาณาจักรล้านช้าง สปป.ลาวได้ในอนาคต

๘) เขตพื้นที่อำเภอปากท่า

(ก) พระครูวรดิตถ์คณาภิรักษ์^{๙๕} กล่าวว่า พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวนั้น เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เบื้องต้นทางวัดได้ประสานงานกับภาครัฐ และชุมชนในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการศึกษาดูงานยังสถานที่ต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และให้ได้มาตรฐานมากที่สุด เพราะเมื่อวัดเราพัฒนาถึงขั้นได้มาตรฐานแล้ว การพัฒนายังต้องพัฒนาต่อไปไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

๙) เขตพื้นที่อำเภอบ้านโคก

(ก) พระครูวิโรตศาสน์ประดิษฐ์ ฐานวิโร^{๙๖} กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว นั้น มีการวางแผนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวไว้หลายส่วน ตั้งแต่การจัดตั้งทีมงานแนะนำการท่องเที่ยวในแต่ละจุดที่มีอยู่ในวัด มัคคุเทศก์ประจำวัด นำเที่ยวชมในแต่ละจุด จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ยังขาดระบบประชาสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนว่าควรดำเนินงานอะไรก่อนหลัง รวมถึง การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในการเผยแพร่การท่องเที่ยว เช่น การจัดทำแผนประชาสัมพันธ์ การติดตั้งป้ายบอกทาง เป็นต้น ในการจัดการท่องเที่ยวเบื้องต้น ได้มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ และเอกชนในพื้นที่ เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการนักท่องเที่ยว

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ 9 อำเภอของจังหวัดอุดรดิตถ์ มีรูปแบบการดำเนินการที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นการดำเนินงานพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชน ซึ่งภาครัฐคือ ผู้สนับสนุนหลัก ในการพัฒนางานด้านการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ทั้ง การวางแผนการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด

^{๙๔} อ้างแล้ว

^{๙๕} อ้างแล้ว

^{๙๖} อ้างแล้ว

ระดับอำเภอ ระดับตำบล และหมู่บ้าน รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เช่น การจัดทำป้ายบอกทิศทาง ป้ายบอกสถานที่ การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ การจัดทำโครงการกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยว การพัฒนาสินค้าชุมชน หรือ OTOP เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวนี้ ต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาค่อนข้างยาวนานเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การสร้างการมีส่วนร่วม หรือ การทำงานเป็นทีม จึงเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน เพราะนอกจากจะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนแล้ว ยังสามารถร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน

สอดคล้องกับ ดร.อภิษฎา ศรีเครือดัง และคณะ^{๙๗} กล่าวว่า การทำงานเป็นทีม (Team Work) หมายถึง กลุ่มบุคคลเข้ามารวมกันโดยมีเป้าหมาย ร่วมกันและทุกคนในกลุ่มมีบทบาทช่วยดำเนินงานของกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารและประสานงานกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม การทำงานเป็นทีมมีลักษณะร่วมกันหลายประการ คือ ทุกคนช่วยกันผลักดันไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน ทุกคนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยอมรับในความสามารถของทุกคน มีการเอาใจใส่ ซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เมื่อมีปัญหาช่วยกันแก้ไข ยอมรับผลแห่งความสำเร็จและ ล้มเหลวร่วมกัน นอกจากนี้การทำงานเป็นทีมก่อให้เกิดความสามัคคี การมีทีมงานที่สามัคคีกลมเกลียวกันมากๆ ผลผลิตจะเพิ่มขึ้น จากคำที่กล่าว “สองหัวดีกว่าหัวเดียว” เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับ การทำงานเป็นทีม ทีมงานที่ประสบผลสำเร็จมาจากหลายปัจจัย เช่น ความสามารถ ความขัดแย้งมีน้อย มีความพึงพอใจทำงาน

๔.๓.๓ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของภาครัฐ

การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญที่ภาครัฐจะเข้ามาบูรณาการร่วมกับเอกชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจึงต้องสร้างการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ประชาชน และเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรและผู้ได้รับผลกระทบมากที่สุดเข้ามามีส่วนรับรู้และดำเนินการ การมีส่วนร่วมจากการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันสามารถสร้างความเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย^{๙๘} กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรธานีว่า การท่องเที่ยวโดดเด่นที่สุดในเป็นเรื่อง ของ วัฒนธรรมท่องเที่ยววัด ต้องมีจุดเด่น ของวัดแต่ละแห่งในอุดรธานี การเพิ่มจุดเช็คอิน การจัดทำแผนพัฒนาในระยะยาว การมองเห็นการ

^{๙๗} ดร.อภิษฎา ศรีเครือดัง และคณะ, “การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของเทศบาลนครนนทบุรี”, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๐๓.

^{๙๘} อ้างแล้ว

พัฒนาที่สามารถดำเนินการได้ แต่ก็ต้องอาศัยระยะเวลาและความเข้มแข็งของชุมชน ต้องมีการพัฒนาที่มุ่งเน้นอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนด้วย

สอดคล้องกับ กรรณิกา คำดี^{๙๙} กล่าวว่า ความคาดหวังของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อผู้ที่มาท่องเที่ยวภายในวัดคือ ต้องการให้เข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นหลัก และพักผ่อนหย่อนใจเป็นเรื่องรอง ส่วนความคาดหวังของพระภิกษุที่มีต่อชุมชนและชาวบ้านต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือวัด อยากให้ปฏิบัติตามข้อวัตร อยากให้มาทำบุญตามประเพณี อยากให้สนับสนุนกิจกรรมของวัด

นายปิยะ ปัญญา^{๑๐๐} กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยว โดยทางเทศบาลตำบลผาจุมีนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรมนำความรู้สามารถต่อยอดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง รวมทั้งสืบสานวัฒนธรรมไทย ภายใต้การนำองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระราชดำรัสของในหลวงรัชกาลที่ 9 “ตามรอยพ่ออย่างพอเพียง”

นายดำเนิน อินทร์รุ่งเรือง^{๑๐๑} การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของ อบต.น้ำพี มี การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี มีการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวด้วยการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เช่น เว็บไซต์ วารสาร แผ่นพับ รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์คือ วัดน้ำพี และ พิพิธภัณฑ์แหล่งน้ำพี เพื่อบำรุงรักษาสถานที่และภูมิปัญญาในการตีดาบเหล็กน้ำพีของชาวบ้านน้ำพี ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักมากที่สุดของตำบลน้ำพี ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง การดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น สถานที่จอดรถ ห้องสุขาร้านบริการอาหารของฝากของที่ระลึก และสถานที่พักค้างแรม โรงแรม รีสอร์ท เป็นต้น

นางธัญญรัตน์ จันทร^{๑๐๒} กล่าวว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลทุ่งยั้งเทศบาลตำบลทุ่งยั้งมีการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมไทยและประเพณีทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ โครงการนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ โครงการจัดงานอัฐมิบูชา และโครงการจัดงานประเพณีลอยกระทง

สำหรับพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวนั้น เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ตำบลต่างๆ เสนอโครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวหรืออื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และเทศบาล

^{๙๙} อ้างแล้ว

^{๑๐๐} อ้างแล้ว

^{๑๐๑} อ้างแล้ว

^{๑๐๒} อ้างแล้ว

นางสาวอรุณี เชื้อวงษ์บุญ^{๑๐๓} กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอตรอน ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแก่ง เปิดโอกาสให้กรรมการ วัดบ้านแก่งได้ “พระเอกแตก” และชุมชนมีส่วนร่วมในพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ให้ชุมชนได้คิดและหาวิธีส่งเสริมการท่องเที่ยวในสิ่งที่มีในชุมชน และผสมผสานการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ที่พัฒนานั้น ที่ผ่านมามีการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวคือ การจัดทำ Website และ Facebook ของเทศบาลที่เชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวภายในเขตพื้นที่การดูแล

นายนวนย สิงห์ทอง^{๑๐๔} กล่าวว่า เทศบาลตำบลบ้านโคก มีการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อเนื่องทุกปี โดยให้การสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น ประเพณีการจัดงานบุญกองข้าว เป็นต้น นอกจากนี้ มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอบ้านโคก มีการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้ได้เสนอปัญหาด้านการท่องเที่ยว และจัดทำประชาคมร่วมกัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่วนการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวนั้น เทศบาลตำบลบ้านโคกมีการดำเนินการในส่วนของการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น และได้ดำเนินการจัดทำเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นการเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งด้วย

นายธนภัทร นวลเจริญ^{๑๐๕} องค์การบริหารส่วนตำบลปากท่า อำเภอปากท่า มีการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โครงการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในตำบล โดยมุ่งปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวตามอำนาจของ อปท.ที่จะสามารถดำเนินการได้ รวมถึงการดำเนินการจัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การจัดทำ Website นอกจากนี้ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งหากมีการจัดทำโครงการจะมีการประสานงานทุกหมู่บ้านร่วมกันบูรณาการในทุกๆ ครั้ง

นางกาญจนา แสนบ้าน^{๑๐๖} กล่าวว่า องค์การบริหารส่วนตำบลผาเลือด อำเภอท่าปลา มีการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวมีการพัฒนาเรื่องของเส้นทางเพื่อการเดินทาง และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เน้นการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทางการจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ การใช้ Social media และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวและเสนอจัดสรรงบประมาณประจำปี

^{๑๐๓} อ่างแล้ว

^{๑๐๔} อ่างแล้ว

^{๑๐๕} อ่างแล้ว

^{๑๐๖} อ่างแล้ว

สอดคล้องกับ สุชาดา รักเกื้อ^{๑๐๗} กล่าวว่า แนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านแหล่งหรือกิจกรรมท่องเที่ยว ควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนแล้วให้ชุมชนบริหารจัดการตนเองสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยจัดกิจกรรมชมวิถีชีวิตในชุมชน มีส่วนร่วมในการหาตลาด การหานักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมเส้นทางการท่องเที่ยวตรารอยพระพุทธศาสนาหลากหลายและเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ 2) ด้านการบริการการท่องเที่ยว จัดสถานที่จำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกไว้บริการนักท่องเที่ยว จัดบริการyumัคคุเทศก์ หรือ อาสาสมัครนำเที่ยว และจัดบริเวณที่พักที่สะอาดและปลอดภัย ไว้บริการนักท่องเที่ยว 3) ด้านตลาดการท่องเที่ยว ควรสนับสนุนให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการขายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จัดระบบโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้มีคุณภาพโดยปรับปรุงและตรวจสอบการประชาสัมพันธ์ใน Facebook หรือ Website ของเทศบาลให้ข้อมูลเป็นปัจจุบัน และทันสมัย

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยภาครัฐของคณะผู้วิจัยนั้นพบว่า ภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเกือบทุกแห่งในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยแต่ละแห่งก็จะมีรูปแบบการสนับสนุนที่คล้ายคลึงกัน เพราะต้องดำเนินงานภายใต้ระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถดำเนินการได้ การสนับสนุนงบประมาณพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ จึงเป็นลักษณะของการจัดทำโครงการพัฒนารายปี เช่น การจัดทำแผนพับประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีพื้นถิ่น การจัดทำสื่อสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวผ่านสังคมออนไลน์ Facebook Line Website หรือ Application ต่างๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย และสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายทั่วโลกได้รวดเร็ว

๔.๔ ผลการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดในจังหวัดอุดรดิตถ์ ดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน ๙ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอพิชัย อำเภอตรอน อำเภอทองแสนขัน อำเภอบ้านโคก อำเภอปากท่า อำเภอท่าปลา และอำเภอน้ำปาด และได้นำผลการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ นำมาใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการสร้างความร่วมมือของ บุคคล ชุมชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ในท้องถิ่น

^{๑๐๗} สุชาดา รักเกื้อ, “แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของเทศบาลตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร”, รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔ สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๖๐, หน้า ๘๖๙ – ๘๘๐.

เพื่อให้เกิดความร่วมมือพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนที่ยั่งยืน และสามารถผลักดันให้เข้าสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวสากล

สอดคล้องกับ Adranam H. Maslow (1943)^{๑๐๘} กล่าวว่า เครือข่ายคือขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมายวัตถุประสงค์และความต้องการบางอย่างร่วมกันมีการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน โดยสมาชิกเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกันแนวคิดเรื่องเครือข่ายสัมพันธ์กับแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) และแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจรัฐ ทั้งในชุมชนและกับชุมชนอื่นๆ มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่แสดงออกทางกิจกรรมที่ทำกันสม่ำเสมอ หรือเป็นครั้งคราวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนเพราะแม้มีอำนาจรัฐอยู่แต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงวิถีปฏิบัติของชุมชน การสร้างเครือข่ายน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ทั้งนี้มีการบริหารจัดการเครือข่ายที่ดีด้วย

ธนา ประมุขกุล (2547)^{๑๐๙} กล่าวว่า “เครือข่าย” เป็นการเชื่อมโยงอย่างมีเป้าหมายการเชื่อมโยงนี้ อาจเป็นการเชื่อมโยงระหว่างระบบที่ปฏิบัติการอยู่เข้าด้วยกัน เช่น การเชื่อมโยงคอมพิวเตอร์เข้าเป็น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น หรืออาจเป็นการเชื่อมโยงระหว่างบทบาทของบุคคล/องค์กรต่างๆ ภายใต้วัตถุประสงค์ของภาคีสมาชิก ซึ่งถ้าหากพิจารณาถึงลงไปในการเป็นบุคคล/องค์กรก็จะพบถึง ความแตกต่างของระบบการทำงาน และตามบทบาทภารกิจที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล/องค์กร การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายจึงเท่ากับ การเชื่อมโยงหลายๆ ระบบย่อยให้รวมกันขึ้นมาใหม่เป็นอีกหนึ่ง ระบบของหน่วยสมาชิกทุกหน่วยที่เข้ามารวมกัน

นฤมล นิราทร (2543)^{๑๑๐} กล่าวว่า เครือข่ายควรมีกลุ่มบุคคลหรือองค์กร ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์ที่ประสานกลุ่มหรือบุคคลเอาไว้ สิ่งที่ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ก็คือ ข่าวสารข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ มีการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน และมีความเป็นอิสระต่อกัน

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547)^{๑๑๑} ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่ม

^{๑๐๘} Adranam H. Maslow, “A Theory of Human Motivation”, (Psychological Review 50), 1943), pp. 370 - 396.

^{๑๐๙} ธนา ประมุขกุล, ความหมายของเครือข่าย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.anamai.moph.go.th/advisor/243/24313.html> 2547.

^{๑๑๐} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓).

^{๑๑๑} พระมหาสุทิตย์ อาภากร, เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๖.

กับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือการพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้าง และรูปแบบที่หลากหลาย

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า เครือข่าย เป็นการร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรประเภทเดียวกันองค์กรต่างประเภทกัน หรือเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีหลาย ระดับ ตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกต่อปัจเจก การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกกับกลุ่มการเชื่อมโยง ระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มโดยดำเนินงานภายใต้เป้าหมาย และวิธีการท างานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกัน หรือลงมือทำกิจกรรม ร่วมกันมีความสัมพันธ์ระหว่างกันในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและอื่นๆ โดยมีการจัดรูปแบบการ จัดการให้เป็น กลไกขับเคลื่อนเชื่อมโยงกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกัน และเห็นความ ตระหนักร่วมกันในเป้าหมายและแผนงานที่จะทำ

๔.๔.๑ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาเครือข่าย

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การพัฒนาเครือข่ายเกิดความเข้มแข็ง และประสบความสำเร็จใน การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีความเชื่อมโยงกับปัจจัยหลาย ประการ ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาอย่างบูรณาการภายใต้วิถีวิถีชุมชนที่เข้มแข็ง การพัฒนาองค์ ความรู้จากภายในและภายนอกชุมชนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชุมชน ทำให้เกิดการ พัฒนาวิถีชีวิตที่คงคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์และดึงดูดความสนใจจาก นักท่องเที่ยว

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้เครือข่ายเข้มแข็งได้ คือ ๑) การมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ๒) การมี ส่วนร่วมของสมาชิก ๓) การมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน ๔) การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ๕) การมี ทีมงานที่ดี

๑) การมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายจะก้าวไปสู่ช่วงชีวิตที่ถดถอยหากไม่มี กิจกรรมใดๆที่สมาชิกของเครือข่าย สามารถกระทำร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจาก เมื่อไม่มีกิจกรรมก็ไม่มีกลไก ที่จะดึงสมาชิกเข้าหากัน สมาชิก ของเครือข่ายก็จะไม่มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกลดลงก็ส่งผลให้ เครือข่ายเริ่มอ่อนแอ สมาชิกจะเริ่มสงสัยในการคงอยู่ของเครือข่าย บางคนอาจพาลคิดไปว่าเครือข่าย ล้มเลิกไปแล้ว ความยั่งยืนของเครือข่ายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการ จัดกิจกรรมที่ดำเนินการอย่าง ต่อเนื่องจนกระทั่งกิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นแบบแผน ของการกระทำ ที่สมาชิกของเครือข่ายยอมรับ โดยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้ การที่จะรักษาเครือข่ายไว้ได้ต้องมีการกำหนด โครงสร้างและตารางกิจกรรมไว้ให้ ชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่ และต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ เพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วม กิจกรรมดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมเดียวที่ใช้สำหรับ สมาชิกทุกคน ในสำรวจดูความต้องการ เฉพาะของสมาชิกในระดับย่อยลงไปในแต่ละคนและแต่ละ

กลุ่ม กล่าวคือควรจะมีกิจกรรมย่อยที่ หลากหลายเพียงพอที่จะตอบสนองความสนใจของสมาชิกกลุ่ม ย่อยในเครือข่ายด้วย โดยที่กิจกรรม เหล่านี้ก็ต้องอยู่ในทิศทางที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของ เครือข่าย กิจกรรมเหล่านี้อาจจัดในรูปแบบ ที่เป็นทางการ เช่น การวางแผนงานร่วมกัน การพบปะ เพื่อประเมินผลร่วมกันประจำทุกเดือน ฯลฯ หรือจัดในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น จัดกีฬา สันทนาการระหว่างสมาชิก จัดงานประเพณีท้องถิ่น ร่วมกัน เป็นต้น ในกรณีที่เครือข่ายครอบคลุมพื้นที่ที่ กว้างขวางมาก กิจกรรมไม่ควรรวมศูนย์อยู่เฉพาะ ส่วนกลาง ควรกระจายจุดพบปะสังสรรค์หมุนเวียน กันไปเพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมได้โดยสะดวก

๒) การมีส่วนร่วมของสมาชิก การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ในองค์ประกอบ ของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะ ขาดไม่ได้ก็คือการมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยน เรียนรู้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมาก ขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้ สมาชิกมีความรู้สึก ว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วย ให้ทุกฝ่าย หันหน้าเข้าหากันและ พึ่งพากันมากขึ้น นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญ เป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้ และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่าย ดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึง เป้าหมาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นทั้งแนวคิด กระบวนการและ วิธีการของการจัดการเครือข่าย เป็นกระบวนการสร้างข้อมูลต่อเนื่อง เพราะถ้าไม่มีกระบวนการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่มาจาก การมีส่วนร่วมแล้ว พัฒนาการของเครือข่ายจะเป็นไปอย่างช้าๆ และอาจถดถอยลง ดังนั้น การมีส่วนร่วม และการแลกเปลี่ยนจึงเสมือนกลไกที่เป็นแรงผลักดันให้ความ เป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

๓) การมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมาย เป็นองค์ประกอบที่ สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่า บุคคล กลุ่ม องค์กร มารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่าง หนึ่งโดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่าย จะต้องมีความหมายถึง “การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรม อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมี วัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

๔) การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สัมพันธภาพที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการ รักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเสมือนน้ำมันที่คอยหล่อลื่นการทำงานร่วมกันให้ ดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อใดที่ สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกบาดหมางไม่เข้าใจกัน หรือเกิด ความขัดแย้งระหว่างกันโดยหา ข้อตกลงไม่ได้ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกก็จะเริ่มแตกร้า ซึ่งหากไม่ มีการแก้ไขอย่างทันท่วงที ก็จะทำให้ นำไปสู่ความเสื่อมถอยและความสิ้นสุดลงของเครือข่ายได้ ดังนั้น ควร มีการจัดกิจกรรมที่มี จุดประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่าง สม่ำเสมอไม่ใช่ว่า ในช่วงที่มีปัญหาเกิดขึ้นเท่านั้น

๕) การมีทีมงานที่ดี การทำงานเป็นทีมมีความสำคัญในทุกองค์กร การทำงานเป็นทีมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงาน การทำงานเป็นทีมมีบทบาทสำคัญที่จะ นำไปสู่ความสำเร็จของงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มสมาชิกเป็นอย่างดี กระบวนการทำงาน เป็นทีม ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำ และทักษะความชำนาญเฉพาะตัวของผู้ร่วมทีม มีการถ่ายทอด กระบวนการเรียนรู้ให้กันและกัน การเรียนรู้เทคนิคเครื่องมือในการจัดกระบวนการประชุมและเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการพัฒนาทักษะด้วยกระบวนการฝึกอบรม ทีมที่จะประสบความสำเร็จในการ ทำงาน คือกลุ่มของบุคคลที่ทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของทีม สิ่งทีทีมจะต้องยึดถือเป็น กรอบเพื่อทำงานร่วมกันคือ ความเป็นหนึ่งเดียวกัน จัดการด้วยตนเอง ฟังพาตัวเอง ขนาดของ กลุ่มที่พอเหมาะ ความเป็นหนึ่งเดียวกันสมาชิกของทีมที่ประสบความสำเร็จในการทำงานจะต้องมี ความเป็นหนึ่งเดียวกัน ทุก ๆ คนจะถูกดึงเข้ามาในทิศทางเดียวกันเพื่อให้บรรลุความสำเร็จในงาน และ / หรือบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยทั่วไปแล้วงาน และ / หรือเป้าหมายอาจบรรลุได้เมื่อทำงาน ร่วมกันแทนที่จะต่างคนต่างทำ ทีมงานที่มีประสิทธิภาพจะมีลักษณะโดดเด่นและสมาชิกทุกคนมี ความรู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในความสำเร็จด้วยการจัดการด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุป เครือข่ายเป็นกระบวนการทำงานที่มีการเชื่อมโยงประสานงานระหว่างบุคคล องค์กรหน่วยงานต่างๆ ที่มีฐานที่ตั้งอยู่บนวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกันและด้วยปรัชญาการอยู่ร่วมกันโดยเห็นคุณค่าของสมาชิกทุกคนทุกหน่วยเสมอกัน จึงสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคีสมาชิกในแนวราบที่อาศัย ความเข้าใจและความจริงใจ มีความเอื้ออาทรเป็นการทำงานแบบเพื่อนไม่ใช่การบังคับบัญชา และปัจจัยที่ทำให้เครือข่ายเข้มแข็งได้คือ ๑) การมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ๒) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ๓) การมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน ๔) การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ๕) การมีทีมงานที่ดี

๔.๔.๒ การสร้างและการพัฒนาเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายเป็นกิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์ ในการแลกเปลี่ยนการจัดกิจกรรมหรือการผลิระหว่างองค์กรสมาชิกเครือข่ายนั้น จำเป็นต้องอาศัย การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน มาก่อนที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย การสร้างเครือข่ายอาจปรากฏในรูปของการจัดตั้งเป็นเครือข่ายใหม่ การสร้างเครือข่าย นั้น มีหลายลักษณะไม่ว่าจะเป็นในองค์กรธุรกิจ ซึ่งถือว่า เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มในการเชิงธุรกิจ ส่วน ด้านการพัฒนาสังคมนั้น เป็นสิ่งที่มีอยู่ ในวัฒนธรรมชุมชนของชาวบ้านแล้ว การสร้างเครือข่ายในงาน พัฒนาปรากฏในหลายลักษณะเช่น เครือข่ายขององค์กรระหว่างชุมชน เครือข่ายตามกิจกรรมและใน หลายกรณีที่มีเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้ง โดยความพยายามของหน่วยงานรัฐเอง การสร้างเครือข่าย ในการท างานด้านพัฒนาสังคม มีแนวโน้มที่จะเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรที่ทำงานฟังฟังซึ่ง กันและกันมากกว่าที่จะมีการแข่งขันกันถึงแม้ว่าภาวะ การแข่งขันระหว่างกันจะมีอยู่ แต่ก็น้อยกว่า ในองค์กรธุรกิจ การสร้าง

เครือข่ายการทำงานในการพัฒนาสังคมนั้น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในอันที่จะนำไปสู่การสร้างผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เมื่อปัญหาสังคมมีความซับซ้อนและหลากหลายมากยิ่งขึ้น และมีทรัพยากรจำนวนมากย่อมเป็นไปได้ที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งจะทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องมีการร่วมกันระหว่างองค์กรหรือการสร้างเครือข่ายในการทำงาน

(๑) ต้องการ มีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่ มีพวก

(๒) ต้องการทรัพยากรในการทำงาน

(๓) ต้องการรับภาระ ความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน

(๔) ต้องการความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา

(๕) ต้องการ ประหยัด และ

(๖) ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงมีปัจจัยเสริมที่เป็น เงื่อนไขสำคัญ คือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อาภากร ให้เหตุผลว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคม เกิดจาก

(๑) สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน หลากหลายและขยายตัว จนเกินความสามารถของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มที่จะดำเนินการแก้ไข

(๒) เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้าง พื้นที่ทางสังคม

(๓) เพื่อให้การประสานผลประโยชน์เป็นไปอย่างเท่าเทียม

กล่าวโดยสรุป คือ การสร้างการมีส่วนร่วมในขบวนการเครือข่าย จำเป็นที่จะต้อง คำนึงถึงผลประโยชน์ ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม และในหลายกรณีอาจเป็นการพิจารณาล่วงหน้า ก่อนที่เขาจะร้องขอด้วยซ้ำ แม้ผลประโยชน์ที่แต่ละคนได้รับอาจมาน้อยแตกต่างกัน แต่ทุกคนได้รับผลประโยชน์ เมื่อใดสมาชิกได้รับประโยชน์ร่วม หรือเมื่อเขาคิดคำนวณแล้วเขาเสียมากกว่าได้ เขาก็จะเริ่มถอยตัวเองออกจากเครือข่ายไป หรือเมื่อเขาได้รับการสนองตอบต่อความต้องการที่มีอย่างสมบูรณ์แล้ว เขาก็จะออกไปจากเครือข่ายในที่สุด ประเด็นสำคัญ อีกประการก็คือ ผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับ ต้องเพียงพอสำหรับเขาในการที่จูงใจให้เขามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติจริง โดยไม่ได้มีส่วนร่วมแบบประดับที่มีเพียงตำแหน่งหรือรายชื่อในเครือข่ายแต่ไม่มีการเข้าร่วมปฏิบัติจริงในเครือข่าย

๔.๔.๓ การบริหารจัดการเครือข่าย

เครือข่ายเป็นองค์กรประเภทหนึ่ง เครือข่ายจะบรรลุเป้าหมายของการจัดตั้งได้ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี หากจะถามว่าการบริหารจัดการที่ดีควรมีลักษณะเช่นไร ซึ่งไม่มีคำตอบสำเร็จรูป การบริหารจัดการเครือข่าย ถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญ ไม่น้อยกว่ากระบวนการอื่นๆ ของการทำงานลักษณะเครือข่าย

โรบิน ชาร์ป (๒๕๓๓)^{๑๑๒} กล่าวว่า การบริหารเครือข่ายงานพัฒนาไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว ไม่มีแม่กระทั่ง แนวทางที่อาจจะรอมรับเอามาใช้ทั่วไปได้ เพราะว่าปกติแต่ละเครือข่ายจะประดิษฐ์คิดค้นวิธีการบริหารของตนเองให้เหมาะสมกับสมาชิก และสภาพการณ์แวดล้อม กระบวนการคิดค้นนี้มักจะมีลักษณะลองผิดลองถูกแนวทางในการจัดการเครือข่ายมีหลักการที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๑) การพิจารณาสภาพของเครือข่ายว่าอยู่ในช่วงใดของวงจรชีวิต

๒) การบริหารที่สร้างโดยภาครัฐและภาคเอกชน ชุมชน มีเงื่อนไข ค่านิยมและวัฒนธรรมที่ต่างกันการก่อรูปเครือข่าย อาจเกิดได้จาก ๒ แนวทางใหญ่ๆ คือ รัฐมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม และเครือข่ายที่ประชาชนเป็นแกนนำจัดตั้ง

Badracco (๑๙๙๘)^{๑๑๓} กล่าวว่า จุดเริ่มต้นในการที่จะเข้าใจการบริหารจัดการเครือข่ายก็คือการตรวจสอบปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการเกิดประสิทธิผลของเครือข่าย เช่น การสื่อสาร ความรู้ และการสร้างความรู้ในการทำงานภายในองค์กร ปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญ หรือ มีน้ำหนักไม่เท่ากัน ในแต่ละสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดดังนี้

- ๑) ความชัดเจนในเป้าหมายของเครือข่าย
- ๒) แรงจูงใจที่จะสร้างและแบ่งปันความรู้ในการทำงาน
- ๓) การมีทรัพยากรต่างๆ อย่างเพียงพอรวมถึงการมีทรัพยากรที่มีคุณภาพ
- ๔) การมีผู้นำที่ให้ความสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย
- ๕) การทำงานเป็นทีมและการมีความผูกพันต่อความสำเร็จของเครือข่ายในทุก
ระดับขององค์กรที่เป็นเครือข่าย
- ๖) การสนับสนุนระหว่างกันรวมทั้ง ความพร้อมที่ล้มเหลวหรือประสบ
ความสำเร็จร่วมกัน
- ๗) ความไว้วางใจกัน

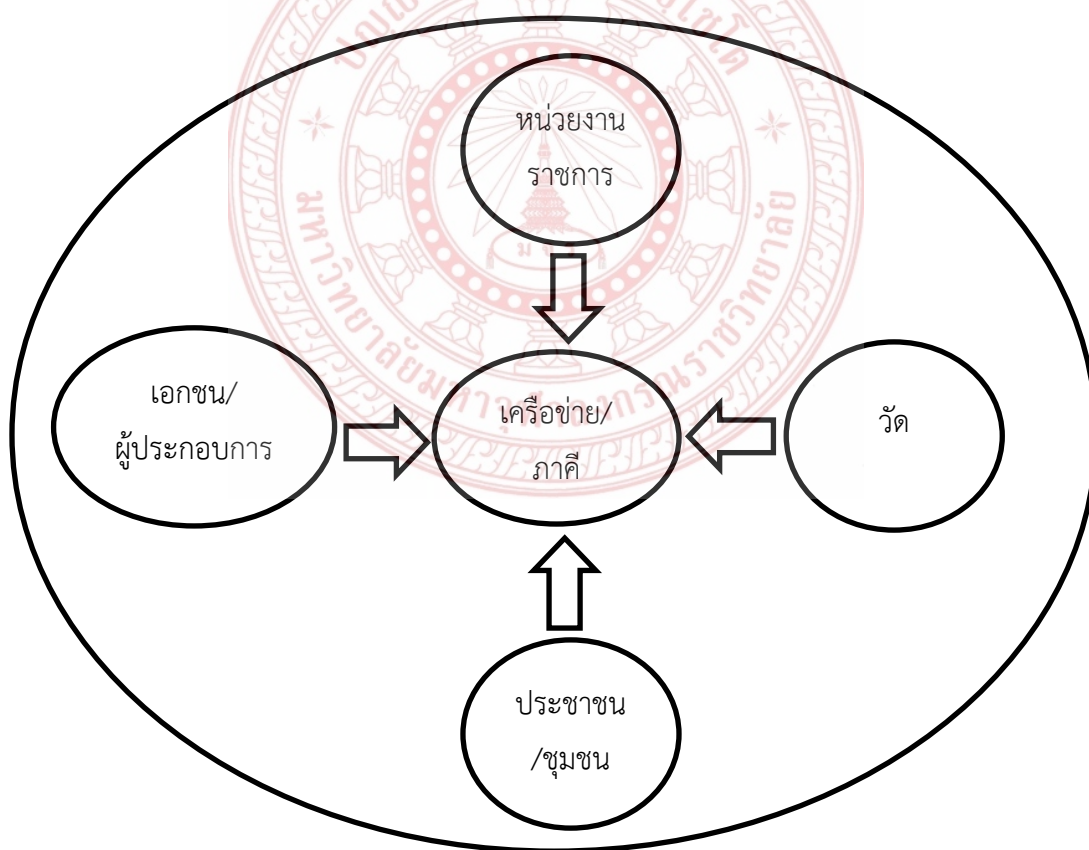
จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการเครือข่ายที่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างกันมากกว่าการแข่งขันกัน เป็นการดำเนินงานที่มีความสำคัญในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ซึ่งชุมชน บุคคล หรือ องค์กร ที่เป็นสมาชิกเครือข่ายได้เล็งเห็นเป้าหมายเดียวกันในการบริหารจัดการเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพเกิดความเข้มแข็ง เกิดความไว้วางใจกัน รวมถึงการลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันเพราะทุกฝ่ายคือเจ้าของกิจการเหมือนกัน

^{๑๑๒} โรบิน ชาร์ป, *คู่มือเบื้องต้นการสร้างเครือข่ายงานพัฒนา*, แปลโดยกนิษฐดิมา, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา, ๒๕๓๓), หน้า ๑๙.

^{๑๑๓} Badaracco, Joseph L., *Managing Alliances In Strategic Synergy* , pp 193-208 Edited by Andrew Campbell and Kathleen Sommers Luchs ,(London : ITP.1998), pp.193-184.

อย่างไรก็ตาม พบว่า ปัจจุบันการพัฒนาระบบการเครือข่ายเป็นไปได้ล่าช้า เนื่องจากขาดบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เข้าใจและเสียสละเพื่อส่วนร่วมได้จริง ส่งผลให้ในบางแห่งการดำเนินงานตกไปอยู่ภายใต้การบริหารของผู้ประกอบการรายใหญ่ หรือ นักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ กลายเป็นธุรกิจของกลุ่มผู้มีอิทธิพล ทำให้ชุมชนไม่สามารถรวมกลุ่มกันและเติบโตได้อย่างเต็มที่

ดังนั้น แนวทางการบริหารงานเครือข่ายการท่องเที่ยวที่เกิดประสิทธิผลมากที่สุด ภาครัฐควรเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการจัดระเบียบ และออกมาตรการจัดการในชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการทำงานของหน่วยงานราชการและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรสร้างเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนกลุ่มเครือข่ายที่ชัดเจนในระดับปฏิบัติการ และการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่ทำให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูงระหว่างสมาชิกเครือข่าย รวมถึงการพัฒนาความรู้และทักษะในการทำงานของเครือข่ายและกลุ่มภาคีซึ่งต้องมีการดำเนินการพัฒนาควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดการบูรณาการที่สมบูรณ์

แผนภาพที่ ๔ -๑ ความเชื่อมโยงของภาคีเครือข่าย

๔.๔.๔ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเข้ามาดำเนินการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย มีหน้าที่พัฒนาด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์, สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา, สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งจากการดำเนินงานพัฒนาของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัยที่ผ่านมา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์มีจำนวนน้อย แต่มีบางพื้นที่ในจังหวัดอุดรดิตถ์ที่สามารถต่อยอดพัฒนาได้ นั่นคือ อำเภอลับแล ที่มีความพร้อมในทุกด้าน คือ ชุมชนเข้มแข็ง วัฒนธรรม อัตลักษณ์ที่โดดเด่นหลายด้าน หากมีการพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบจะสามารถผลักดันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

สำหรับเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ปัจจุบันพบว่า มีเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้น 2 กลุ่ม คือ สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ และสมาคมสหพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคเหนือ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานในจังหวัดอุดรดิตถ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้ การท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทย สำนักงานวัฒนธรรม เทศบาลทุกแห่ง สำนักงานพัฒนาชุมชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์โดยภาพรวมแล้วยังไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควรพื้นที่ส่วนมากเป็นป่าเขาลำเนาไพร ทางหน่วยงานราชการพยายามที่จะผลักดันสนับสนุนงบประมาณและส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ตามนโยบายชาติ เพื่อกระจายรายได้ไปสู่พื้นที่การท่องเที่ยวในแต่ละอำเภอ โดยการสนับสนุนทั้งในด้านการพัฒนาสถานที่ การพัฒนาชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็งสามารถสร้างแรงจูงใจดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้น จากการศึกษาวิจัยของคณะผู้วิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีดังนี้

๔.๔.๕ การสร้างกิจกรรมพัฒนาเครือข่าย

การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ ในพื้นที่ 9 อำเภอ มีการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่ายในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป ดังนี้

วัดท่าถนอม ได้จัดกิจกรรมต่อเนื่องกันในแต่ละช่วงเทศกาล หรือ งานประจำปี ซึ่งได้รับความนิยมชมชอบจากนักท่องเที่ยวทั้งภายในจังหวัดและทั่วไป เช่น งานประจำปีไหว้หลวงพ่อเพชร งานหล่อเทียนเวียนเทียนเข้าพรรษาและงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในแต่ละงานก็มีเครือข่ายทุกภาคส่วนมาร่วมกิจกรรมสนับสนุนส่งเสริม สามารถสร้างรายได้ให้แก่วัดเป็นจำนวนมาก เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด ฝ่ายเทศบาล พ่อค้าประชาชน โรงเรียน ช่วยกันดำเนินงานให้เสร็จลุล่วงไปด้วยดี

วัดใหญ่ท่าเสา มีการจัดกิจกรรมสร้างการมีส่วนของภาคราชการ โรงเรียน พ่อค้า ประชาชน โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ ช่วงสงฆ์ย้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ จะมีคณะศรัทธาและ นักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีคณะทัวร์จากจังหวัดต่าง ๆ มาร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก เป็นช่วงที่วัด ได้ประโยชน์มากที่สุด ส่วนในช่วงวันปกติก็คณะครูนักเรียนมาเที่ยวชมทัศนศึกษาพระพุทธรูปโบราณ ข้าวของเครื่องใช้โบราณที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ซึ่งทางวัดมีเป็นจำนวนมาก ล้วนแล้วแต่เป็นของที่หา ยาก

วัดพระฝางฯ การจัดกิจกรรมงานประจำปีของวัด คณะกรรมการของวัดและชุมชน จะ เป็นผู้บริหารจัดการทุกอย่าง แต่ที่เป็นห่วงและต้องระมัดระวังเกี่ยวกับการลักขโมยวัตถุมงคลสมัย โบราณ เพราะเคยมีประวัติมาแล้ว ผู้ที่รับผิดชอบจะต้องรับผิดชอบจะอ้างหรือปฏิเสธไม่ได้ เพื่อป้องกัน ไม่ให้ปัญหาเกิดขึ้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากคณะกรรมการหมู่บ้าน กรรมการวัด ต้องคอยสอดส่อง ดูแลตรวจตราดูแลความเรียบร้อย ส่วนการบริหารจัดการด้านอื่นไม่ค่อยห่วงเท่าไร

วัดน้ำพี้ มีการจัดงานประจำปีและมีนักท่องเที่ยวมาจากต่างจังหวัดเข้ามาในพื้นที่ช่วง เทศกาลเป็นจำนวนมาก ทางวัดจึงต้องคอยควบคุมกำกับดูแลชุมชนและผู้ประกอบการร้านค้าหน่วย ของฝากของที่ระลึก “เหล็กน้ำพี้” ที่มาเช่าที่เพื่อจำหน่ายวัตถุมงคล ให้อยู่ในระเบียบของวัด รวมถึง การควบคุมเรื่องราคาการจำหน่ายให้อยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน เพื่อไม่ให้มีการเอารัดเอาเปรียบ นักท่องเที่ยว หรือจำหน่ายในราคาที่ต่ำกว่าเกณฑ์เพื่อต้องการยอดจำหน่าย จึงเป็นที่มาของการตั้ง กลุ่มเครือข่ายผู้ค้าวัตถุมงคลแร่เหล็กน้ำพี้

จะเห็นได้ว่า การสร้างกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายจะได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็น อย่างดี ในการเข้ามาให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เพื่อดึงดูดความสนใจจาก นักท่องเที่ยว ส่วนในระดับชุมชนนั้น วัดแต่ละแห่งถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและเป็นจุดศูนย์กลางของ ประชาชนในชุมชน ทำให้การมีส่วนร่วมในภาคประชาชนเป็นไปด้วยความมีระเบียบ และไม่มีปัญหา ในการจัดทำกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายระดับชุมชนมีความเข้มแข็งและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อพัฒนาเครือข่าย นอกเหนือจากที่กล่าว ข้างต้นแล้ว ส่วนราชการในท้องถิ่น ควรเข้ามาดำเนินการพัฒนาในด้านของความรู้และทักษะการ ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยีในยุคศตวรรษที่ 21 รวมถึงการให้ความรู้ ด้านการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน สินค้าพื้นเมือง ซึ่งจะทำให้กลุ่มเครือข่ายเกิดการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ด้านองค์ความรู้พื้นถิ่น มีการประสานงานระดับชุมชน หรือ จังหวัด ทำให้เกิดการ รวมกลุ่มขนาดใหญ่ และสามารถสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเครือข่ายได้

๔.๔.๖ การกำหนดเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนของกลุ่มเครือข่าย

การวางแผนเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน คือการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ซึ่งหมายถึงการมองเห็น จุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่

จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลังมีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่ต่างกันในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่ม ขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของ เครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน

ดังนั้น ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดการมีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นความต้องการ ของมนุษย์ในเชิงปัจเจก เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาที่ต่างก็มีความต้องการเป็นของตัวเอง ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เขามีสวนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น ที่สำคัญในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วมด้วย

วัดปากถ้ำฉลอง มีการวางแผนจัดการ เพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่ ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี การให้ความรู้และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เป้าหมายเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังนี้ ๑) ด้านเศรษฐกิจ ๒) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ๓) ด้านสิ่งแวดล้อม

วัดใหญ่ท่าเสา มีการตั้งเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน การแบ่งงานแบ่งหน้าที่กันทำ การมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกภาคส่วน เน้นใช้หลัก บวร คือ บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ สามารถทำงานหรือกิจกรรมต่างๆของวัดสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผลที่ได้รับเป็นที่น่าชื่นใจ เพราะเป็นผลประโยชน์ของวัดโดยตรง รายได้จากการจัดงานหรือจัดกิจกรรมประจำปีมากขึ้น สามารถที่พัฒนาภูมิทัศน์ให้สวยงาม สร้างงานสร้างรายได้ให้ชุมชน

วัดท่าถนน มีการกำหนดหน้าที่ของประชาชนในชุมชนที่ชัดเจน ในการเข้ามามีส่วนร่วมการช่วยเหลืองานด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวของวัด โดยมีการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการรับผิดชอบในแต่ละหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงการจัดงานประจำปี ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเข้ามาค่อนข้างมาก การวางแผนงานในกับผู้มีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายของทางวัดที่วางไว้

กล่าวโดยสรุปคือ การดำเนินงานด้านนี้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละแห่ง จะเปิดโอกาสให้สมาชิกเครือข่าย เข้ามามีส่วนร่วมได้เต็มที่ เป็นการทำงานที่ประสานความร่วมมือในหลายๆ ส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายมีมาตรฐานที่ดี

๔.๔.๗ การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย

การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะหุ้นส่วนของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ คือ ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบ ความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้าง ความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมากมีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วย แก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณมากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้ อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจาก เครือข่ายจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่าย ยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น การเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

วัดพระแท่นศิลาอาสน์ ชุมชนที่จะดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ดังนี้

๑. ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
๒. ความภาคภูมิใจความเป็นเจ้าของ
๓. การเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
๔. คงเอกลักษณ์อัตลักษณ์ท้องถิ่น
๕. รักษาดูแลสิ่งแวดล้อม
๖. ยกระดับคุณภาพชีวิต
๗. ผลตอบแทนที่เหมาะสม
๘. ยกระดับคุณภาพชีวิต
๙. กระจายรายได้สู่ชุมชน

กล่าวโดยสรุปคือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีของสมาชิกเครือข่าย และเจตนารมณ์เดียวกัน ทำให้เกิดความเข้มแข็งภายในกลุ่มเครือข่าย ทำให้เกิดการพัฒนาที่รุดหน้า ทั้งในเรื่องของ ทักษะคิด องค์ความรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากรเดิม ตลอดจนจนสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกเครือข่ายให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมของชุมชนให้มีมาตรฐานที่ดีขึ้น

๔.๔.๘ การทำงานเป็นทีม

การทำงานเป็นทีม (Team Work) หมายถึง กลุ่มบุคคลเข้ามารวมกันโดยมีเป้าหมายร่วมกันและทุกคนในกลุ่มมีบทบาทช่วยดำเนินงานของกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารและประสานงานกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม การทำงานเป็นทีมมีลักษณะร่วมกันหลายประการ คือ ทุกคนช่วยกันผลักดันไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อ วัตถุประสงค์เดียวกัน ทุกคนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยอมรับในความสามารถของทุกคน มีการเอาใจใส่ ซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เมื่อมีปัญหาช่วยกันแก้ไข ยอมรับผลแห่งความสำเร็จและ ล้มเหลว ร่วมกันการทำงานเป็นทีม ทีมงานที่ประสบผลสำเร็จมาจากหลายปัจจัย เช่น ความสามารถ ความขยันขันแข็ง มีน้อย มีความพึงพอใจทำงาน

พระครูวิโรตธาส์ประติษฐ์^{๑๑๔} กล่าวว่า ชุมชนเริ่มมีบทบาทในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในด้านการมีส่วนร่วม การดูแลรักษา การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม การให้ความรู้และการให้บริการ ในเขตอำเภอบ้านโคกมีการพัฒนาการให้บริการด้านที่พักอาศัยแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มของนักท่องเที่ยวที่ต้องการใช้เส้นทางชั่งงูดู ไปประเทศเพื่อนบ้าน ในอนาคตข้างหน้าอีกไม่กี่ปีก็สามารถพัฒนาโดยผ่านชุมชนสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้

นายกเทศบาลตำบลโคก^{๑๑๕} กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มคน การสร้างเครือข่ายขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและความจำเป็นของแต่ละชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งตามลักษณะงานดังนี้ เครือข่ายเชื่อมโยงหลายมิติ เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายการเรียนรู้ การจัดงานบุญประจำปีของเทศบาลตำบลบ้านโคก มีการเชื่อมโยงเครือข่ายหลายฝ่าย รวมถึงเครือข่ายของประเทศเพื่อนบ้านประเทศลาว เวลาเทศบาลจัดงานทางโน้นก็ข้ามมาร่วมงาน เวลาทางโน้นจัดงานก็เชิญทางเทศบาลบ้านโคกไปร่วมงาน ทำให้ความผูกพันฉันพี่น้องมีความสมัครสมานสามัคคี ถ้ามีการบริหารจัดการที่ดีทำให้ประเพณีการทำบุญเจดีย์ข้าวเปลือกเทศบาลตำบลบ้านโคกสามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้

จะเห็นได้ว่า การทำงานเป็นทีมมีความสำคัญมากในการพัฒนากลุ่มเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และมีมาตรฐานระดับสากล เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ลดปัญหาและอุปสรรคในการทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้มีโอกาสขยายการเติบโตของตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีในอนาคต

^{๑๑๔} อ่างแล้ว

^{๑๑๕} อ่างแล้ว

๔.๔.๙ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่าย

๑) ปัจจัยด้านกิจกรรม

ปัจจัยด้านการมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในจังหวัดอุดรธานีได้ดี เช่น ในส่วนของจังหวัดจัดงานกาชาดประจำปี งานพระพิชัย ต้องมีการสัมพันธ์งาน นำหน่วยงานราชการ พ่อค้า ประชาชน โรงเรียน ทั่วทั้งจังหวัดมาร่วมกิจกรรม ในส่วนของวัดในเขตใกล้เคียงได้รับานิสงส์จากงานนี้ไปด้วย เพราะจะมีนักท่องเที่ยวมาจากทั่วทุกสารทิศ ในช่วงกลางคืนมีการนำนักแสดงมาร้องรำทำให้ความสำราญสนุกสนาน ช่วงกลางวันก็มีเวลาไปเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัด

พระครูโพธิชัยวงศ์ เจ้าอาวาสวัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย กล่าวว่า วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัยนอกจากเป็นวัดเก่าแก่ที่สุดในอำเภอน้ำปาดแล้ว ในบ้านฝายยังมีพิพิธภัณฑ์พญาปาด มีการเก็บสะสมข้าวของเครื่องใช้ในยุคนัยพญาปาดได้ย้ายรกรากถิ่นฐานมาจากประเทศลาว จนมาถึงบ้านฝายอำเภอน้ำปาด ก็ก่อสร้างสร้างเมืองขึ้นที่นี้เนื่องจากมีทำเลที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกและสร้างเมือง ในปัจจุบันชาวบ้านฝายได้แสดงความเคารพศรัทธาในพญาปาดได้มีการจัดกิจกรรมการบวงสรวงบูชาด้วยข้าวปลาอาหารเหล่านี้เป็นประจำทุกปี จนถึงปัจจุบันหน่วยงานราชการได้สร้างรูปเหมือนจำลองพญาปาดไว้หน้าว่าการอำเภอในเขตเทศบาลตำบลแสนตอได้มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานพญาปาด ได้มีกิจกรรมมากมายของหน่วยงานต่างๆ ทั้งราชการ พ่อค้า ประชาชน ผลผลิตทางการเกษตร มาออกงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนอำเภอน้ำปาดในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก

พระครูวรดิตถ์คณารักษ์ เจ้าอาวาสวัดกกตอง กล่าวว่า วัดกกตองเป็นจุดศูนย์รวมของชุมชนไม่ว่าหน่วยงานราชการ การประชุม การจัดกิจกรรมต่างๆ ก็ใช้สถานที่ในวัดกกตองตลอด เพราะมีความสะดวกสบายไปทุกด้าน สินค้าชุมชนหรือโอท็อป ผ้าซิ่น มะขามหวาน ของดีอำเภอฟากท่า นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถใช้เส้นทางนี้ไปถึงชายแดนประเทศลาว สามารถแวะมาเยี่ยมชอบหรือซื้อสินค้าโอท็อปของชุมชนบ้านตองกได้ตลอดเวลา หรือแวะพักเพื่อรับประทานอาหารพื้นบ้านของชุมชนระหว่างทางก็มีไว้บริการท่านเช่นกัน การที่พัฒนาการท่องเที่ยวให้น่าสนใจของนักท่องเที่ยวต้องใช้งบประมาณจากหน่วยราชการมาสนับสนุนส่งเสริมชุมชนเองก็ต้องพัฒนาระบบการให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวให้ดีกว่านี้อีก เช่น ที่พัก ห้องน้ำ ร้านค้า

นายกเทศบาลตำบลบ้านโคก กล่าวว่า กิจกรรมที่สำคัญของชุมชนบ้านโคกคือ การจัดทำบุญข้าวเปลือกประจำปี จะมีนักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้านมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก ซึ่งในงานมีกิจกรรมโดยให้ชาวอำเภอบ้านโคกในแต่ละหมู่บ้านได้นำข้าวเปลือกมากองร่วมกันเป็นเจดีย์ข้าวเปลือกที่ใหญ่โต แล้วนิมนต์พระสงฆ์ในเขตอำเภอมาร่วมทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ในภาคกลางคืนมีการจัดมโหรีสพมากมาย เช่น การแสดงของชุมชน คอนเสิร์ต นักร้องนักแสดงมากมาย

ร้านค้ามาแสดงสินค้า สามารถสร้างรายได้เป็นจำนวนมาก แต่ยังขาดงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี

จะเห็นได้ว่า ในแต่ละพื้นที่ที่มีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสวัฒนธรรมและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามามีความประทับใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมล้านช้าง และวัฒนธรรมสุโขทัย ที่มีการผสมผสานกันอย่างลงตัวเกิดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

๒) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ปัจจัยด้านการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นเหตุปัจจัยส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างความประทับใจความอบอุ่นเป็นกันเองให้กับนักท่องเที่ยวจิตใจชอบใจ อยากกลับมาอีกครั้ง แม้แต่ในส่วนของการซื้อขายการทำงานก็ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ถ้าหน่วยงานหรือองค์กรใด ไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในองค์กรของตนเองได้ การบริหารงานหรือการทำงานก็ไม่ราบรื่นไปโดยสะดวก เช่นในกรณีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในส่วนของวัดต้องจัดให้มีผู้ที่มีความรู้คอยแนะนำเล่าประวัติความสำคัญที่มาที่ไปของวัด พระพุทธรูป สิ่งของเครื่องใช้สมัยโบราณที่หายากมีการอนุรักษ์ไว้ คอยบริการให้กับนักท่องเที่ยวด้วย

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผาย กล่าวว่า การทำงานลักษณะเครือข่ายสมาชิกแต่ละเครือข่ายต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน หากมีการผิดพลาดในการดำเนินงานต้องพูดคุยให้กำลังใจไม่ซ้ำเติม หรือ สร้างความขัดข้องหมองใจกัน หากหาหนทางแก้ปัญหาร่วมกัน ก็จะทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมให้ลุล่วง ยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานเช่นเดียวกันถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมสถานที่ต้องให้บริการต้อนรับด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส เพราะรอยยิ้มบ่งบอกถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวอีกด้านหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป คือ การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชน และบุคคล เป็นสิ่งสำคัญมากในการทำงานของเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว เพราะสมาชิกเครือข่ายจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ให้เกิดความประทับใจในชุมชนและกลับมาท่องเที่ยวในชุมชนใหม่

๓) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมเครือข่าย

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นในส่วนฝ่ายบริหาร ฝ่ายปฏิบัติงานทั้งในระดับวัด ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็น วางแผนการทำงาน เพื่อที่จะพัฒนาปรับปรุงปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการ เช่น การบริการนักท่องเที่ยวด้านที่พัก ร้านอาหาร การแนะนำเส้นทางสินค้าชุมชน ของที่ระลึก ห้องน้ำ รวมถึงผู้ที่คอยให้ความรู้ทางวิชาการ ประวัติศาสตร์ ความสำคัญของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยว

พระมหาเปริยม อาจิณโณ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายสามารถแบ่งตามเขตการปกครองของแต่ละท้องถิ่น เช่น เครือข่ายระดับชุมชน เครือข่ายระหว่างชุมชน เครือข่ายระดับประเทศ เครือข่ายในชุมชนหมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการวัด คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการเทศบาล คณะกรรมการสถานศึกษา โดยการร่วมประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดงานประจำปีของวัดทำถนนทุกปี แล้วแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แต่ละฝ่ายได้ไปสร้างเครือข่ายในแต่ละหน่วยงาน ให้แต่ละหน่วยงานตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ โดยมีเจ้าอาวาสหรือผู้ที่เป็นประธานติดตามประเมินผลควบคุมดูแล เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่วางไว้

พระครูอุปถัมภ์สุทธิทัต เจ้าอาวาสวัดใหญ่ท่าเสา กล่าวว่า เครือข่ายระดับชุมชนมีความสำคัญแทบทุกด้าน โดยเฉพาะด้านศรัทธาและการช่วยเหลืองานตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสหรือประธานดำเนินการงาน ผู้คนที่เข้ามาเกี่ยวข้องย่อมเห็นลักษณะการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนอกจากนี้ยังมีการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนกับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกัน โดยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่นงานบุญประจำปีของวัดใหญ่ท่าเสากับวัดท่าถนน ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน การกำหนดวันจัดงานต้องอย่าให้ตรงกัน เพราะว่าคณะกรรมการเครือข่ายแต่ละวัด สามารถผลัดกันมาช่วยงานกันได้ เหมือนน้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า ถ้ามีความยั่งยืนก็สามารถขยายเครือข่ายไปสู่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด สมาชิกของเครือข่ายก็จะมากขึ้น การสร้างศรัทธาก็น่า เพราะมีกลุ่มตนในชุมชนแต่ละชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์สนับสนุนส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม ๔) ปัจจัยด้านการมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน เรื่องของการมีจิตสำนึกของการพึ่งตนเองรักษาเอื้ออาทรต่อกันและมีความรัก ท้องถิ่นรักชุมชน เสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรเครือข่าย รวมทั้งการรวมกลุ่มของ ประชาชน ชุมชน เพื่อเป็นเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพ ประสานข้อมูลสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมการ ทำงานของเครือข่ายและประชาสังคม มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์ สาธารณะและของสมาชิก มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่นๆ ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

กล่าวโดยสรุปคือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระดมความคิดเห็นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะเป็นพลังสำคัญในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว สร้างมาตรฐานด้านการท่องเที่ยว และพัฒนากิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่สำคัญ รวมถึงการพัฒนาและขยายเครือข่ายไปในระดับประเทศ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้มแข็งในด้านการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

กระบวนการพัฒนาเครือข่าย

กระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเป็นเรื่องที่ต้องใช้ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก กล่าว คือ ภายในตัวชุมชนสมาชิกเองต้องมีความต้องการและเห็นความสำคัญหรือความจำเป็นในการ

มีเครือข่าย และต้องพร้อมให้ความร่วมมือ มีระบบตัวแทนที่สามารถนำปัญหา ความต้องการของสมาชิกนำเสนอสู่เวทีเครือข่าย และตัวแทนสมาชิกสามารถถ่ายทอดเรื่องราวความก้าวหน้าให้สมาชิกในชุมชนรับทราบอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยภายนอกอาจมีหลายปัจจัย แต่ปัจจัยที่สำคัญหน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงว่ามีความรู้ ความเข้าใจ มีความต่อเนื่อง ความจริงใจและกระบวนการทำงานที่สร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย โดยมีการกำหนดเป้าหมาย ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างกรณีศึกษา สร้างองค์ความรู้ของชุมชน และสรุปบทเรียนการพัฒนาการท่องเที่ยว

เจ้าอาวาสวัดหน้าพระธาตุ กล่าวว่า การกำหนดเป้าหมายในการทำงานให้ชัดเจน แล้วดำเนินงานให้เป็นไปตามทิศทางที่กำหนด เช่น กิจกรรมของเครือข่าย อาจมีการศึกษาดูงานในระหว่างชุมชนต่อชุมชนในจังหวัดอุดรธานี ผลัดเปลี่ยนเรียนรู้ข้อดีข้อเสียในแต่ละชุมชน นำมาเสนอสรุปเพื่อการพัฒนาเครือข่ายภายในจังหวัด เสริมทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม บางที่สามารถสนับสนุนสิ่งที่ขาดตกบกพร่องของสมาชิกในเครือข่ายได้

เจ้าอาวาสวัดทุ่งยั้ง กล่าวว่า การเชื่อมโยงการตลาด โดยเฉพาะเขตอำเภอใกล้เคียงในช่วงที่ผลิตผลทางการเกษตรถึงเวลาเก็บดอกเก็บผล ต้องเชื่อมโยงกับบริษัททัวร์ คือ นักท่องเที่ยวกับชุมชน คือปลายทาง มีระบบการสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว มีการวางแผนการตลาดไว้ต้อนรับหรือตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ยิ่งในช่วงสินค้าของดีประจำอำเภอขาดตลาด ทำให้ราคาสูงมาก ถ้ามีการติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายสามารถสั่งจอง หรือ ทางวัดเตรียมสินค้าเผื่อไว้ให้ เวลานักท่องเที่ยวมาถึงก็มีพร้อมไว้บริการ

๔.๔.๑๐ กระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่าย

ชุมชนมีความตระหนักและเห็นความจำเป็นในการเป็นเครือข่าย แสวงหาชุมชนพันธมิตรร่วมคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายการทำงาน มีการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ที่เป็นความเห็นร่วมกัน พัฒนาโครงสร้างการทำงาน กระบวนการตัดสินใจ และข้อตกลงร่วมกัน รวมถึงมีแผนงานและกิจกรรมที่มีความต่อเนื่อง โดยการพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของเครือข่าย ควรมีการพัฒนากระบวนการสื่อสารที่ดี นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปบทเรียนการพัฒนาการดำเนินงานของเครือข่ายและติดตามประเมินผล เช่นการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อสร้างคุณภาพของการท่องเที่ยว การวางแผนใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน การวางแผนการตลาด จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนประชุมสัมมนากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ประกอบการ จัดทำแนวทางปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

สำหรับแนวทางปฏิบัติของนักท่องเที่ยว มีดังนี้

๑) ด้านการอนุรักษ์ ช่วยดูแลรักษาความสะอาดและนำขยะติดตัวกลับไปด้วย ไม่นำวัตถุมงคลของมีค่า ไม่เก็บพันธุ์ไม้หรือนำสัตว์ป่า ปะการัง ออกจากท้องถิ่นที่อยู่ดั้งเดิม

๒) เคารพวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ๆจะไปล่วงหน้า ขออนุญาตก่อนถ่ายรูป ใส่เสื้อผ้าเรียบร้อย ไม่ควรแสดงความสัมพันธ์ฉันท์คู่รักในที่สาธารณะ เคารพสถานที่ เคารพกติกาชุมชน

๓) สนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น ซื้อสินค้าที่ผลิตโดยชุมชน พิจารณาราคาที่เหมาะสม ไม่ควรให้เงินหรือขนมกับเด็กๆโดยง่ายเพราะต้องการสร้างนิสัยที่พึ่งพา บริจาคเงินหรือสิ่งของให้กับ กองทุนหรือคณะกรรมการ

๔.๔.๑๑ เครือข่ายการทำงานแบบบูรณาการ

เป็นการทำงานแบบพันธมิตร ช่วยเหลือกัน เอื้อประโยชน์ต่อกันทางสังคม การพัฒนาและวิชาการ และ สร้างความเข้าใจและความร่วมมือของทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อความร่วมมือในการวิเคราะห์ปัญหาและการวางแผนเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน จากนั้นบูรณาการความคิดและกำหนด ยุทธศาสตร์ในการพัฒนากระบวนการกลุ่มเพื่อปฏิบัติและขับเคลื่อนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว รวมถึง การวางรากฐานของผลประโยชน์ร่วมกันที่นำมาสู่การร่วมมือกับหน่วยงานอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๔.๑๒ องค์ประกอบสำคัญของเครือข่าย

ควรมีการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ ข้อมูล ข่าวสารเป็นการเชื่อมโยง ทั้งแนวตั้งและแนวนอน การเชื่อมโยงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงผู้ประกอบการ เท่านั้น แต่รวมถึงสถาบันการศึกษา/วิจัยและพัฒนา สถาบันการเงิน องค์กรภาครัฐ สมาคม เอกชน สร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกจะร่วมมือกันดำเนินงานเครือข่ายโดยกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และ สร้างกลยุทธในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพโดยรวม

๔.๔.๑๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อสร้างเครือข่าย

การจัดเวทีประชุมเพื่อให้สมาชิกเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันดู เหมือนเป็นเรื่องง่ายและคุ้นเคย สำหรับการวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดเป้าหมาย หรือ ยุทธศาสตร์องค์กรการเตรียมการประชุมและมีเครื่องมือในการพูดคุยเพื่อให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งสามารถประมวลเครื่องมือหลักๆ ดังนี้

๑) เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อม ประเด็นด้านศักยภาพและข้อจำกัด เป็นการมองปัจจัยภายใน ประเด็นโอกาสและควรเป็นการมองปัจจัยภายนอก

๒) การสนทนากลุ่ม เครื่องมือนี้ผู้จัดเวทีเครือข่ายต้องการรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มคนที่หลากหลาย โดยมีกระบวนการคัดเลือกตัวแทนของกลุ่ม วิเคราะห์ประเด็นปัญหาและจัด กิจกรรมการอภิปรายข้อเท็จจริง

๓) การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยนำเสนอสถานการณ์ปัญหาเพื่อวิเคราะห์ นำเอา บทเรียนมาประยุกต์ใช้ หาข้อสรุปและแนวทางในการปฏิบัติ

๔) ระดมความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ โดยเทคนิคการระดมความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ ควรมีการดำเนินการสำรวจทบทวนสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และเป้าหมายในอนาคต รวมถึงการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาโดยรวม

๕) สัมมนาระดมความคิดเห็นเชิงเปรียบเทียบ จัดกิจกรรมเครือข่ายในรูปแบบของกิจกรรมWorkshop เพื่อร่วมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและสร้างความกระตือรือร้นในการจัดทำกิจกรรมระหว่างกลุ่มเครือข่าย

๖) วิเคราะห์ปัญหา คือ ระดมความคิดเห็นของเครือข่าย เพื่อพิจารณาปัญหาในการท่องเที่ยวโดยชุมชน และควหาสาเหตุของปัญหานั้นเพื่อหาข้อสรุปรวมถึงวิเคราะห์ปัญหา พัฒนาวิธีในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

๔.๔.๑๔ วิสัยทัศน์ของเครือข่าย

วิสัยทัศน์ของเครือข่าย คือการประเมินสถานการณ์ในอนาคตที่เครือข่ายต้องการ เป็นการกำหนดทิศทางของเครือข่ายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยการอาศัยความรู้ ประสบการณ์ การหยั่งรู้สถานการณ์และสถานการณ์แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป มาประกอบการพิจารณา

วิสัยทัศน์เป็นเสมือนความใฝ่ฝันให้สังคมหรือชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดและความเชื่อของสมาชิกในองค์กร เป็นพลังขับเคลื่อนความหวังของแต่ละคน เป็นแรงประสานความร่วมมือกับคนอื่นและองค์กรอื่น

๔.๔.๑๕ ยุทธศาสตร์และแผนงานพัฒนาเครือข่าย

ความเข้มข้นของการวางยุทธศาสตร์ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของเครือข่ายและลักษณะของเครือข่าย หากเครือข่ายมีแนวโน้มจะบริหารงานเป็นรูปแบบองค์กร การใช้ SWOT มาวิเคราะห์ ศักยภาพ-ข้อจำกัด โอกาส ความเสี่ยงในการพิจารณาเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ขององค์กรก็มีความจำเป็นจากสภาพปัจจุบันของเครือข่ายหากจะพัฒนาไปในการจัดรูปแบบองค์กรที่เป็นทางการ อาจมียุทธศาสตร์ ดังนี้ การพัฒนาคนองค์กรเครือข่าย การพัฒนาแหล่งการพัฒนาการบริการ การพัฒนาเชิงบูรณาการ การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ การประสานงานเชิงนโยบาย และการหาทุน

๔.๕ การวิเคราะห์ผลการวิจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยว

๔.๕.๑ การวิเคราะห์ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ การศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์

การศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นการศึกษาข้อมูลวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ ให้เกิดการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อพิจารณาประเด็นที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน และดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยงข้อมูลให้มีลักษณะเป็นแนวคิดสรุปเชิงนามธรรม โดยนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) ด้านพื้นที่ มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว คือ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การประชาสัมพันธ์ ในพื้นที่ปัจจุบันใช้การบอกปากต่อปากเป็นหลัก รองลงมาคือสื่อสารผ่านทางสื่อสังคม ออนไลน์ (Social Media) และได้รับการสนับสนุนด้านประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค จากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดอุดรธานี สิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานมีครบถ้วนแต่ก็ยังต้องการการปรับปรุงจากหน่วยงาน ภาครัฐท้องถิ่น และยังขาดในเรื่องของป้ายบอกทางที่ชัดเจน ถึงขยะ ป้ายประกาศคำเตือนต่างๆ อาจจะต้องพัฒนาปรับปรุงให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น และหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาถนนหนทางสะดวกสบาย ไม่ซับซ้อน และเข้าถึงได้ง่าย

๒) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว กิจกรรมหลักของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ เป็นกิจกรรมเสริมสำหรับไว้รองรับนักท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับการมาท่องเที่ยว อีกทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นกิจกรรมเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นการใช้อยู่อาศัยจากแหล่งอารยธรรมของท้องถิ่นในพื้นที่ท้องถิ่น

๓) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การสนับสนุนงบประมาณในการทะนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมจากภาครัฐอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงอยู่ในความรับผิดชอบของวัด และประชาชนในชุมชน ในการร่วมบริจาคเงินเพื่อทะนุบำรุงศิลปะทางพระพุทธศาสนาในวัดต่างๆ ดังนั้น หากภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณที่มากขึ้นก็จะทำให้การทะนุบำรุงศิลปะทางพระพุทธศาสนามีการพัฒนาในด้านแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น สามารถผลักดันสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

๔) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ตั้งแต่มีการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานี การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น คือ การจ้างงาน การส่งเสริมให้ชาวบ้านสามารถมาขายของเพื่อหารายได้เสริมได้ในแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมเรื่องของการช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ช่วยกันดูแลและรักษาความสะอาด และการช่วยกันรักษาความปลอดภัยในท้องถิ่น แต่การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการพื้นที่ และกิจกรรม ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวยังไม่มีส่วนร่วมมากนัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นการดูแลของวัด ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมากกว่า เพื่อเป็นประโยชน์แก่ทุก

ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่การท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ต่อไปในอนาคตจะต้องมีการเสนอแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทมากกว่านี้

๕) ด้านการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวในพื้นที่การท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ทำให้เศรษฐกิจท้องถิ่นดีขึ้น คนในชุมชนมีความสุข ช่วยลดปัญหาสังคมต่างๆ ในพื้นที่ได้ดี แต่ในส่วนของการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่น พบว่าแทบจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากการเติบโตด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดอุดรดิตถ์เกิดขึ้นอย่างช้ามาก มีส่วนทำให้มองข้ามเรื่องการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ส่วนใหญ่ผู้นำชุมชนจะร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น คือ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลท้องถิ่น มีการจัดอบรมการให้ความรู้ การอนุรักษ์วัฒนธรรม อบรมภาษาอังกฤษ การรักษา และความปลอดภัยเท่านั้น แต่ยังไม่มีความสนใจเข้ามาให้ความรู้หรือจัดกิจกรรมอบรมเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยตรง

อย่างไรก็ตามภาครัฐควรเร่งพัฒนาส่งเสริมงานด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเป็นรูปธรรมมากกว่าเดิม โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ให้กับวัด ชุมชน และท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ในทุกทิศทางเป็นแหล่งท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนและทุกฝ่ายจะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวตรงนี้ต่อไปอย่างเท่าเทียมกัน

๔.๕.๒ การวิเคราะห์ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

ปัจจุบันการนำระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์นั้น มีการนำมาใช้ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวน้อยมาก การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ และ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามวิถีพุทธของจังหวัดอุดรดิตถ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเป็นการบูรณาการที่ยั่งยืน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหลายกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกันกับการท่องเที่ยว ได้แก่ วัด กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว อาหาร ที่พักแรมประชาชนในพื้นที่ และที่สำคัญที่สุดคือ นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่มีมากถึง 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมล้านช้าง และวัฒนธรรมสุโขทัย เกื้อกูลต่อการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม และประชาสัมพันธ์ ควบคู่กันไปสามารถพัฒนาก่อให้เกิดความยั่งยืนได้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการสื่อสารทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานของความมั่นคงในการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างวิถีพุทธ วิถีชุมชน สร้างสรรค์ ศิลปวัฒนธรรม เพื่อสานต่องานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างยั่งยืน

๑) การวิเคราะห์คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ให้เข้าสู่ระบบการบูรณาการเชิงพุทธจะแสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย นั่นคือ การแสดงออกถึงความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่มั่นคงในบุญและความดีอันเกิดจากพุทธศาสนา การปฏิบัติด้วยศรัทธาจึงเป็นการทำนุบำรุงสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนสืบไป

ส่วนเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมที่ส่งผลโดยตรงในด้านของการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เมื่อพลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชนมีอย่างล้นเปี่ยม ก็จะทำให้ชาวพุทธที่มีจิตใจเป็นบุญ เข้ามาบริจาครูป像 เพื่อให้ทางวัดได้นำไปทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ประจักษ์ในสภาพดั้งเดิมทุกยุคทุกสมัย ซึ่งส่งผลที่ดีต่อคุณภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชนและเป็นการอนุรักษ์รักษาไว้ซึ่ง ศิลปวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ดั้งเดิมด้วย

นอกจากนี้การรักษาคุณค่าด้านวัฒนธรรม ที่คงแฝงไว้ซึ่งพลังแห่งความสามัคคีของพุทธศาสนิกชนจากทั่วประเทศที่มีใจศรัทธาพร้อมร่วมมือกันพัฒนาศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ทำให้เกิดพลังชุมชนในการพัฒนาอนุรักษ์ทำนุบำรุงวัดให้คงอยู่อีกรูปแบบหนึ่งด้วย

สอดคล้องกับ จุฑาภรณ์ หินซุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์^{๑๑๖} พบว่า แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ วัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ บ้าน วัด โรงเรียน ได้เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยกำหนดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น การตักบาตร ฟังเทศน์ เวียนเทียน การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมภาคฤดูร้อน เป็นต้น เพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้สามารถสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นการชักนำนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงพุทธศาสนาได้โดยง่าย

^{๑๑๖} จุฑาภรณ์ หินซุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา วัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”,

๒) การวิเคราะห์ด้านการคมนาคมและสังคม

การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา GIS จึงเป็นความก้าวหน้าหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาระบบการท่องเที่ยว โดยสามารถย่อโลกทั้งใบให้อยู่ในมือทุกคนเพียงแค่ว่าใช้ Smart Phone เป็นอุปกรณ์หลักในการสืบค้น

ผลจากการพัฒนาเทคโนโลยีระบบบอกตำแหน่งพิกัดด้วยดาวเทียม (Global Positioning System :GPS) ทำให้สามารถรู้ตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ที่ติดตั้งอุปกรณ์เครื่องวัดพิกัดด้วยดาวเทียม ซึ่งจะแสดงรายละเอียดเส้นทางคมนาคม หรือ สถานที่ต่างๆ โดยใช้ประกอบกับข้อมูลดาวเทียมทำให้นักท่องเที่ยวทุกคนสามารถกำหนดจุดหมายปลายทาง และเส้นทางการท่องเที่ยวได้ทำให้สามารถควบคุมระยะทางในการเดินทาง ช่วยลดต้นทุนในการจ่าย เช่น ค่าน้ำมันรถ ค่าซ่อม ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวทั้งหมด เพราะเลือกเดินทางไปในเส้นทางที่กำหนดไว้แล้วจากระบบภูมิสารสนเทศ GIS นอกจากนี้ GIS จะมีส่วนช่วยในการกำหนดเส้นทางให้กับนักท่องเที่ยวแล้ว GIS ยังสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการแข่งขันทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในชุมชนได้ ด้วยการจัดทำจุดพิกัดเส้นทางสถานที่ ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นและเป็นแผนที่ในการนำทางได้ เชื่อมโยงถึงการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนที่สามารถร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนได้

๓) การวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจ

การประยุกต์ใช้ GIS เพื่อการท่องเที่ยว เป็นเป็นพัฒนาที่มีโดยตรงต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านการวิเคราะห์ผลผลิตด้านการท่องเที่ยวที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการดำเนินการทางด้านธุรกิจ อาทิเช่น ที่พัก โรงแรม ร้านอาหาร ของฝากของที่ระลึก หรือ สินค้า OTOP ของแต่ละชุมชนการพัฒนาเป็นแหล่งกระจายสินค้าด้านการท่องเที่ยว

นอกจากนี้สามารถพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทางช่องทางประชาสัมพันธ์ทาง Web browser, Internet และ Application ซึ่งจะทำให้เข้าสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานีได้มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มการผลิตสินค้าชุมชน OTOP ของฝากของที่ระลึก และสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมั่นคง สร้างงาน สร้างอาชีพ สนองตอบนโยบายการพัฒนา Uttaradit ๔.๐ ซึ่งเป็นนโยบายการพัฒนาของจังหวัดอุดรธานีที่มีความอย่างยั่งยืนสามารถนำมาพัฒนาเชิงพุทธบูรณาการกับชุมชนเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สอดคล้องกับ จิตมินต์ อังสกุล (๒๕๕๕)^{๑๓๗} กล่าวว่า การพัฒนาตัวแทนอัจฉริยะเพื่อการท่องเที่ยวไทยนี้ บริษัทที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หรือตัวแทนการท่องเที่ยว หรือบุคคลที่ได้มีการวางแผนการท่องเที่ยวเป็นประจำ สามารถนำระบบต้นแบบสำหรับการวางแผนการท่องเที่ยวส่วนบุคคลที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ นักวิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อออกแบบและพัฒนาการวางแผนการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถวางแผนการท่องเที่ยวได้ครอบคลุมกับความต้องการด้านอื่นมากยิ่งขึ้น ด้วยการเพิ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับส่วนอื่นๆ มาคำนวณร่วมด้วย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของการวางแผนการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการเดินทางมากที่สุด

๔.๕.๓ การวิเคราะห์ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์

๑) การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของวัด

การวิเคราะห์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วัด ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ โดยกลุ่มเป้าหมายคือ พื้นที่ วัด ๙ อำเภอ จำนวน ๑๒ แห่ง จากการศึกษา พบว่า วัดแต่ละแห่งมีการดำเนินการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ไม่มีแบบแผนหรือมาตรฐานชัดเจน อันเนื่องมาจากขาดความรู้ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนา จึงทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการบูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุต่างๆ ที่อยู่ภายในบริเวณวัดเท่านั้น และงบประมาณที่นำมาพัฒนาส่วนใหญ่จะเป็นเงินบริจาคที่ประชาชนมาทำบุญเท่านั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาเที่ยวชมอยู่ในรูปแบบของการมาสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ชื่นชมความงามของสถาปัตยกรรม ประติมากรรม แล้วเดินทางกลับ ไม่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวและค้างแรมที่วัดเพื่อปฏิบัติธรรม ซึ่งหากมีการผลักดันกิจกรรมการปฏิบัติธรรม พร้อมทั้งจัดที่พักอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยว จะเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์กิจกรรมหนึ่งของวัด และทำให้มีนักท่องเที่ยวที่สนใจการปฏิบัติธรรมเข้าร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเต็มเนื้อ ทำให้เกิดความยั่งยืนและเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของวัดได้

๒) การวิเคราะห์ศักยภาพด้านสังคมกับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

ด้านสังคมและการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน จัดเป็นกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ เพราะการมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายด้าน จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ปัจจุบัน วัดทั้งหมด ในพื้นที่ ๙ อำเภอ มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย แม้จะมีการสนับสนุนจากภาครัฐในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวก็ตาม เหตุที่

^{๑๓๗} จิตมินต์ อังสกุล, “การออกแบบและการพัฒนาตัวแทนอัจฉริยะเพื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย”, รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๕.

กล่าวเช่นนี้ เพราะว่า ปัจจุบันประชาชนในชุมชนล้วนแต่เป็นผู้เด็ก และผู้สูงอายุ ส่วนวัยกลางคน และวัยรุ่น นั้น มีน้อยมาก จึงทำให้การขับเคลื่อนเป็นไปได้ช้า แม้ว่าในหลายแห่งจะมีการผลักดัน มีคฤหาสน์น้อย และจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก จึงทำให้ต้องมีการวางแผนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวระยะยาวและดึงกิจกรรมอื่นเข้ามาช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรม นวัตกรรม เพื่อแสดงศักยภาพของภูมิปัญญาชุมชน และสินค้าชุมชน ผลักสู่ตลาด เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกชมและซื้อสินค้าของชุมชนได้อย่างเสรี ทำให้เกิดการหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจท่องเที่ยว และระบบเศรษฐกิจของชุมชน เมื่อตลาดมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น ก็จะสามารถทำให้ประชาชนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืนจากผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน

๓) การวิเคราะห์ศักยภาพด้านเศรษฐกิจกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ศักยภาพด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการศึกษาของผู้วิจัย จากแบบสัมภาษณ์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ กระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการที่เพียงพอและรองรับกับกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง ดังนี้

ก) ราคาจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ต้องมีความเหมาะสมและเพียงพอ กับความต้องการของนักท่องเที่ยว สะอาดถูกหลักอนามัย

ข) โฮมสเตย์ หรือที่พัก กรณีที่นักท่องเที่ยวต้องการพักค้างแรม ต้องมีความ สะดวกสบายอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้

ค) ผลิตภัณฑ์ชุมชน ชุมชนต้องคำนึงถึงการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์คุณภาพที่ นำองค์ความรู้ทางภูมิปัญญามาผสมผสานให้เข้ากับความต้องการสมัยใหม่ และต้องมีอัตลักษณ์ เฉพาะที่สามารถดึงดูดความสนใจได้ เช่น การทำร้านนวดผ่อนคลาย การผลิตสินค้าชุมชน เป็นต้น

ง) กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่สำคัญคือ การพัฒนาด้านการตลาดการ ท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนต้องมีการวางแผนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงตัวนักท่องเที่ยวได้ ในทุกทิศทาง เช่น การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ผ่าน Social media ผ่าน Application Line Facebook หรือ Instagram รวมถึง การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในกลุ่มของ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ หรือ หนังสือ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและชุมชน “นวัตกรรมเชิงพุทธ” สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลใน ยุค Thailand 4.0 ที่มุ่งผลักดันให้ทุกกลุ่มอาชีพสร้างสรรค์เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อชุมชน สร้าง อาชีพ สร้างรายได้ที่มั่นคง และสามารถทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

๔) การวิเคราะห์ศักยภาพของภาครัฐกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ศักยภาพของภาครัฐที่มีต่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน พบว่า การ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จได้นั้น ภาครัฐ คือ หน่วยงานสำคัญที่จะ สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาและต่อยอดงานด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้นำภาครัฐจะต้อง

เป็นผู้ที่มีจิตใจสาธารณะโดยแท้จริง ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย และคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว โดยภาครัฐจะต้องยอมรับฟังความคิดเห็นและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน แม้ว่าในบางครั้งจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างก็ตาม ขณะเดียวกันต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่ถือว่าเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชน ดังนั้น จะต้องเป็นผู้ที่เสียสละสูงและสามารถทำให้งานพัฒนาการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จได้

ในส่วนของจังหวัดอุดรธานี พบว่า ภาครัฐในระดับจังหวัด และระดับตำบล มีการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบของการจัดโครงการหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมพื้นถิ่น ตลอดจนการสนับสนุนงบประมาณด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบของ การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว, การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมอบรมประชาชนด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

ทั้งนี้ หากภาครัฐสามารถสร้างความร่วมมือให้เกิดเครือข่ายระดับจังหวัดได้ด้วยการดึงกลุ่มผู้ประกอบการ และภาคธุรกิจทั้งหมดด้านการท่องเที่ยว ทั้งรายเล็กและรายใหญ่มาแลกเปลี่ยนความรู้และหาแนวทางในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจะทำให้เกิด เครือข่ายกลุ่มภาคี ขนาดใหญ่ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานีได้อย่างยั่งยืน

๔) การวิเคราะห์ปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชัดเจนมากที่สุด คือ งบประมาณ ควรมีการส่งเสริมงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่ ให้เพียงพอพร้อมทั้งเพิ่มบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรงเพื่อที่จะประสานงานกับหน่วยงานที่มีศักยภาพสูงเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาของคณะผู้วิจัย พบว่า การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวทั้งจังหวัดให้มีความยั่งยืนนั้น ถือเป็นเรื่องที่ยากมากหากปล่อยให้ วัด หรือ ชุมชน ดำเนินการกันเองเนื่องจากขาดความรู้ และแผนการพัฒนาที่ถูกต้อง ดังนั้น ส่วนราชการในจังหวัด และหน่วยงานระดับประเทศ ต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณ การพัฒนาความรู้ และสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ดีและยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปคือ หน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของระดับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อสร้างศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ให้เห็นวัฒนธรรมโดยเฉพาะท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เพื่อการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมในชุมชนจังหวัดอุดรธานี นอกจากนี้หน่วยงานท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่น ควรเร่งปรับปรุงภูมิทัศน์ ป้ายบอกทาง และจัดหางบประมาณทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น ในการจัดกิจกรรม การรณรงค์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๔.๕.๔ การวิเคราะห์ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔ การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

๑) การวิเคราะห์การพัฒนาเครือข่ายกับด้านสังคมและการสร้างการมีส่วนร่วมชุมชน

การพัฒนาเครือข่ายด้านสังคม และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมาก จากการศึกษาวิจัยพบว่า ชุมชนแต่ละแห่งให้ความสนใจ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี โดยมีการตั้งกลุ่มท่องเที่ยว และกลุ่มอาชีพเพื่อการท่องเที่ยว เพราะทำให้สามารถผลิตสินค้าชุมชนออกสู่ตลาดได้ แต่ด้วยอุปสรรคในเรื่องของความรู้และงบประมาณ จึงทำให้งานพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวเป็นไปได้ช้า จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนกับกลุ่มสมาชิกเครือข่ายที่เข้าร่วมกลุ่มเป็นสมาชิก เช่น การให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร การอนุรักษ์องค์ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ถูกต้อง การพัฒนาความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการนำเทคโนโลยี Social Media ได้แก่ Application Line Facebook หรือ Instagram มาประยุกต์ใช้อย่างถูกต้อง และที่สำคัญที่สุดคือ การนำหลักพุทธเชิงบริหาร เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสามัคคี และสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย โดยดำเนินการให้เป็นไปตามหลัก “สารณียธรรม ๖” ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานพัฒนาเครือข่ายสัมฤทธิ์ผลอย่างยั่งยืน

๒) การวิเคราะห์การพัฒนาเครือข่ายกับด้านเศรษฐกิจ

การพัฒนาเครือข่ายด้านเศรษฐกิจนั้น หากเครือข่ายสามารถรวมตัวกันได้อย่างเข้มแข็ง และเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว จะสามารถส่งผลดีต่อ ด้านเศรษฐกิจ ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว การบริการ โรงแรม และสินค้าของฝากที่ระลึกในชุมชน จะส่งผลให้ระบบกลไกตลาดสมดุล โดยการผลักดันหรือส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาดั้งเดิม และการสร้างตราสินค้าที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชน จะทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชนได้ นอกจากนี้หากสามารถวางแผนการตลาดที่สร้างกระแสจากจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว หรือ สินค้าชุมชน ผ่านทาง Social Media และการจัด Campaign หรือ Promotion พิเศษ เช่น การจัดถนนคนเดิน “นวัตวิถี” ก็จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่ม “SoLoMo” (So = Social, Lo= Location, Mo = Mobile) หรือ เทรนด์ตลาดออนไลน์ เพราะหากสามารถดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เข้ามาในชุมชนได้มากๆ จะส่งผลให้กลุ่มเครือข่ายในพื้นที่มีความมั่นคงในอาชีพที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยว และสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นให้เป็นที่รู้จักได้อย่างรวดเร็ว

๓) การวิเคราะห์การพัฒนาเครือข่ายกับนโยบายทางการเมือง

ในการพัฒนาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวที่ได้ผล จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยความร่วมมือจาก นโยบายของภาครัฐในการกระตุ้นการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบายการพัฒนา และส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชน ซึ่งต้องมีความเชื่อมโยงกันในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยว และการกระจายได้สู่ท้องถิ่น แต่ด้วยปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนทำให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นไปได้ช้า ดังนั้น การพัฒนาเครือข่ายที่ได้ผลคือ ภาครัฐ ควรสนับสนุนการพัฒนาที่ชัดเจน และมีการจัดทำแผนระยะยาวในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็น องค์กรสนับสนุนที่สำคัญในแต่ละชุมชนต้องดำเนินการสนับสนุนและพัฒนางานด้านเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งสามารถพัฒนางานด้านการท่องเที่ยวโดยเครือข่ายชุมชนได้ อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า การพัฒนางานเครือข่ายด้านท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคือ การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ชุมชน ประชาชน ในพื้นที่ หากทุกคน ให้ความร่วมมือกันในการพัฒนางานด้านการท่องเที่ยวด้านงบประมาณ และนโยบายพัฒนาที่ตรงกับ ความต้องการของชุมชน และนักท่องเที่ยว เช่น การดึงดูดเด่นทางภูมิปัญญามากระตุ้นกลุ่ม นักท่องเที่ยวสมัยใหม่จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กลุ่ม เครือข่ายสามารถพัฒนากลุ่มให้มีศักยภาพมากขึ้น และสามารถวางแผนรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละ ฤดูกาลท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๖.๑ องค์ความรู้จากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ การศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดอุดรดิตถ์

องค์ความรู้จากการวิจัยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธจังหวัดอุดรดิตถ์ มีลักษณะ ทางกายภาพและด้านภูมิศาสตร์ที่แตกต่างของแต่ละพื้นที่ประมวผลได้ ดังนี้

พื้นที่ด้านอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ อำเภอลับแล และอำเภอพิชัย มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมแนวพุทธ จำนวน ๘ แห่ง ซึ่งมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพและด้านภูมิศาสตร์ คืออยู่ในพื้นที่ ราบและที่ชุมชนเมือง สถานที่ท่องเที่ยวก็เป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ มีปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ทางพระพุทธศาสนาและเป็นบ้านเกิดของพระยาพิชัยดาบหัก แต่ละวัดแต่ละสถานที่ได้เก็บรวบรวม ปูชนียวัตถุไว้เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของบรรพบุรุษของตน

ส่วนในพื้นที่อีก ๖ อำเภอ คือ อำเภอตรอน อำเภอท่าปลา อำเภอน้ำปาด อำเภอปากท่า อำเภอบ้านโคก และอำเภอทองแสนขัน มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธ จำนวน ๖ แห่ง มี

ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพและด้านภูมิศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธ เป็นพื้นที่ที่ราบสูงมีเทือกเขาป่าไม้ธรรมชาติสวยงาม อยู่ในเขตพื้นที่วนอุทยานแห่งชาติเขื่อนสิริกิติ์ วนอุทยานแห่งชาติสักใหญ่ (คลองตรอน) วนอุทยานแห่งชาติแหล่งเหล็กน้ำพี้ อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว และด่านภูดู่ ประตูล่องพระบาง-เวียงจันทร์ เชื่อมสัมพันธ์ไทย-ลาว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ประมวลความรู้จากการสัมภาษณ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้นำทางศาสนาและประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ รวมกันอนุรักษ์เก็บรักษาไว้ในรูปแบบจัดทำกันเองยังไม่อยู่ในรูปแบบของทางภาครัฐ จึงมีข้อเสนอต้องการให้หน่วยงานของภาครัฐในท้องถิ่นจัดงบประมาณมาช่วยจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาวิถีชีวิตในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้ยั่งยืน นอกจากนี้ยังพบว่าแหล่งท่องเที่ยวยังขาดป้ายประชาสัมพันธ์เชิญชวนนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอครอบคลุมทุกพื้นที่ ห้างน้ำสำหรับนักท่องเที่ยวที่สะอาด ถึงใส่ขยะไม่เพียงพอ สินค้าที่ขายในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวต้องการภาครัฐมาควบคุมมาตรฐานในการซื้อขายเพื่อให้ความเป็นแก่นักท่องเที่ยว และพัฒนาบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวให้สะอาดร่มรื่น

๔.๖.๒ องค์ความรู้จากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

จากการพัฒนาระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว “วัด” ในรูปแบบใหม่ทำให้เกิดความสะดวกสบายมากขึ้นในการท่องเที่ยวยุคปัจจุบัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านการท่องเที่ยว “ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ หรือ GIS” และ “Application” ซึ่งเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดเป็นครั้งแรกในจังหวัดอุดรดิตถ์ ถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในกิจการของคณะสงฆ์ และ ชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ๙ อำเภอ จึงควรมีการนำองค์ความรู้ที่ได้ในครั้งนี้ ไปพัฒนาต่อยอดอย่างแพร่หลายในระดับจังหวัด โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของส่วนราชการในจังหวัดอุดรดิตถ์ที่จะสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาต่อยอดผลงานวิจัยให้ครบทุกแห่ง ทั้งนี้ อาจพัฒนาเพิ่มเติมโดยการจัดทำป้าย QR CODE ติดไว้บริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเส้นทาง ประวัติศาสตร์ สินค้าที่ระลึกของชุมชน กิจกรรม เทศกาลประเพณี ในแต่ละช่วงเวลาได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความรวดเร็วในการท่องเที่ยว

สรุป การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีข้างต้น ถือเป็นเรื่องใหม่ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องทาง ทำให้เกิดการพัฒนางานด้านท่องเที่ยวที่รวดเร็ว ซึ่งเป็นการบูรณาการต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสู่ชุมชนและท้องถิ่น ทำให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๖.๓ องค์ความรู้จากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์

จากการศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่าในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชนส่วนมากจะวิธีการสร้างศักยภาพคล้ายๆ กัน คือ ต้องมีงบประมาณในการเพิ่มศักยภาพ พร้อมทั้งเพิ่มบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องท่องเที่ยว ให้คนในชุมชนสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้กับชุมชนของตนเองก่อนแล้วขยายไปสู่ชุมชนอื่น เนื่องจากจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นจังหวัดเล็ก จังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือตอนล่างพื้นที่ส่วนมากเป็นป่าเขาลำเนาไพร สถานะทางเศรษฐกิจและความเจริญยังไม่เติบโต การที่จะสร้างหรือพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวให้มั่นคงยั่งยืนคงต้องใช้ระยะเวลานาน อีกอย่างหนึ่งสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อระดับประเทศมีไม่อีกแห่งที่น่าสนใจ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาแล้วไม่รู้จะไปเที่ยวที่ไหนที่ดึงดูดความสนใจได้ ทำให้ตลาดการท่องเที่ยวโดยภาพรวมของจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในละแวกเดียวกัน อีกทั้งการคมนาคมก็ยังไม่มีท่าอากาศยานที่จะอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้เดินทางมาโดยสะดวก ในทางตรงกันข้ามจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกันเขามีกันทุกจังหวัด

ดังนั้น ชุมชนในแต่ละชุมชนต้องพึ่งพาอาศัยตนเองเป็นหลัก ส่วนหน่วยงานราชการคงสนับสนุนงบประมาณด้านการท่องเที่ยวได้ไม่มากนัก ส่วนมากก็จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณด้านกิจกรรมบุญประเพณี วัฒนธรรม ที่พัก ที่โดดเด่นของแต่ละชุมชนให้มีเป็นประจำทุกปี จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่การท่องเที่ยวแต่ละแห่งในเขตอำเภอทั้ง ๙ อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอดรอน อำเภอพิชัย อำเภอทองแสนขัน อำเภอท่าปลา อำเภอน้ำปาด อำเภอพาคา และอำเภอบ้านโคก ต่างก็มีการสร้างศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของตนเอง

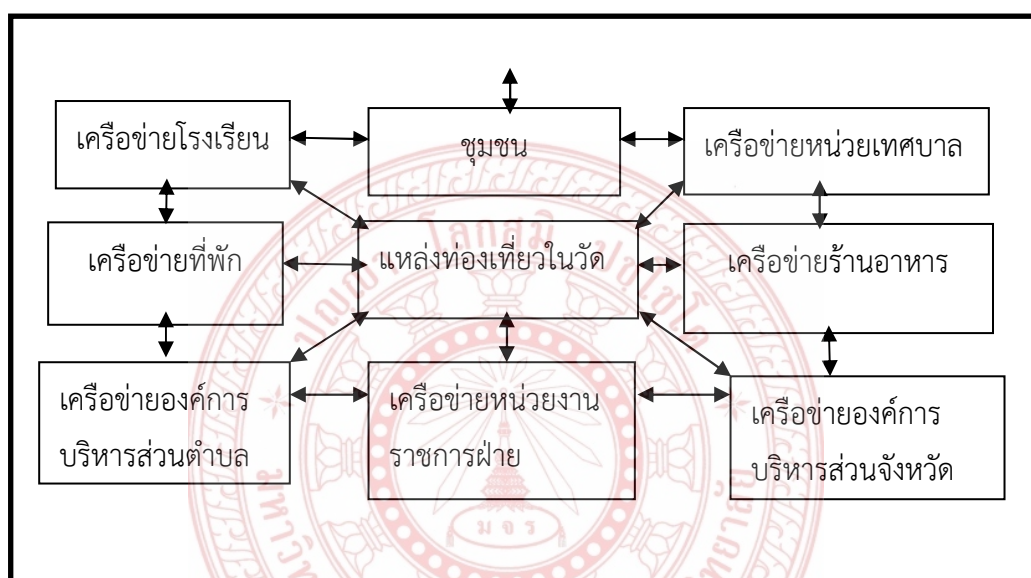
๔.๖.๔ องค์ความรู้จากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔ การพัฒนาเครือข่ายแหล่ง ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

จากการศึกษาการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่าในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชนส่วนมากจะวิธีการสร้างเครือข่ายคล้ายๆ กัน คือ ให้คนในชุมชนสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้กับชุมชนของตนเองก่อน แล้วค่อยๆ ขยายเครือข่ายไปสู่ชุมชนอื่น เนื่องจากจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นจังหวัดเล็กจังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือตอนล่างพื้นที่ส่วนมากเป็นป่าเขาลำเนาไพร สถานะทางเศรษฐกิจและความเจริญยังไม่เติบโต การที่จะสร้างหรือพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มั่นคงยั่งยืนคงต้องใช้ระยะเวลานาน อีกอย่างหนึ่งสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อระดับประเทศมีไม่อีกแห่งที่น่าสนใจ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาแล้วไม่รู้จะไปเที่ยวที่ไหนที่ดึงดูดความสนใจได้ ทำให้ตลาดการท่องเที่ยวโดยภาพรวมของจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในละแวกเดียวกัน อีกทั้งการคมนาคมก็ยังไม่มีท่าอากาศยานที่จะอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้เดินทางมาโดยสะดวก ในทางตรงกันข้ามจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกันเขามีกันทุกจังหวัด

ดังนั้น ชุมชนในแต่ละชุมชนต้องพึ่งพาอาศัยตนเองเป็นหลัก ส่วนหน่วยงานราชการคงสนับสนุนงบประมาณด้านการท่องเที่ยวได้ไม่มากนัก ส่วนมากก็จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณด้านกิจกรรมบุญประเพณีที่โดดเด่นของแต่ละชุมชนให้มีเป็นประจำทุกปี จากการลงพื้นที่

สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่การท่องเที่ยวแต่ละแห่งในเขตอำเภอทั้ง ๙ อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอตรอน อำเภอพิชัย อำเภอทองแสนขัน อำเภอท่าปลา อำเภอน้ำปาด อำเภอพากทำ และอำเภอบ้านโคก ต่างก็มีการพัฒนาตนเองเฉพาะในชุมชนตนเองเท่านั้น ยังไม่มีการขยายเครือข่ายไปสู่ชุมชนอื่นเท่าใดนัก แต่ลักษณะการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวมีส่วนคล้ายๆ กัน ดังแผนภาพที่แสดงต่อไปนี้

๑) ลักษณะการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์

แผนภาพ ๔-๔ แสดงลักษณะการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว

จากแผนภาพ ๔-๔ แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ๙ อำเภอ มีลักษณะของการสร้างเครือข่ายที่คล้ายคลึงกัน คือ กลุ่มเครือข่ายจะอยู่ในกลุ่มของ ภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ และวัด ซึ่งมีรูปแบบการทำงานที่ประสานความร่วมมือระหว่างกัน ขับเคลื่อนการทำงานไปด้วยกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนสูงสุด

สอดคล้องกับ ชุติรัตน์ จันทรเชื้อ และคณะ (๒๕๕๗)^{๑๑๘} กล่าวว่า ทักษะความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง และประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๓ ด้าน คือ ๑) ทักษะความสามารถในการประสานงานและจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๒) ทักษะความสามารถในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและปฏิบัติตามแผนที่มีผลกระทบด้านลบน้อยที่สุด และ ๓) ความสามารถในการบริการนักท่องเที่ยว โดยเครือข่ายชุมชน ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติต่อการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงพฤติกรรมกรปฏิบัติงานจัดการท่องเที่ยว

^{๑๑๘} ชุติรัตน์ จันทรเชื้อ และคณะ, “การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม”, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๗, http://beyond.library.tu.ac.th/cdm/ref/collection/trf_or_th/id/๓๐๕๓๖

สำหรับแนวทางการพัฒนาทักษะความสามารถชุมชนที่ควรให้เกิดขึ้น คือ การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันในเนวราบ ภายใต้ความไว้วางใจต่อกันระหว่างภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว และภาคประชาชนในชุมชน

๒) ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาเครือข่าย

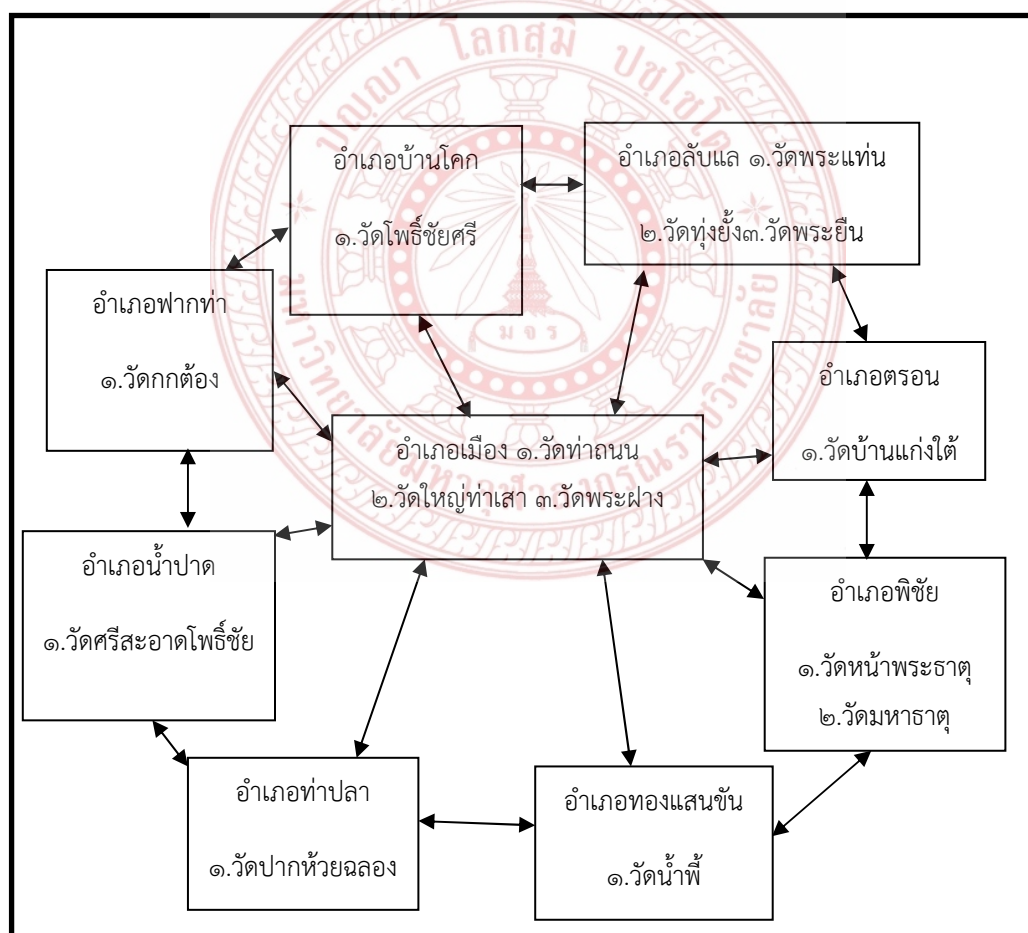

แผนภาพ ๔ - ๕ แสดงปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาเครือข่าย

จากแผนภาพ ๔ - ๕ ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิผลนั้นเกิดจากการวางแผนงานบริหารจัดการพัฒนาเครือข่าย ภายใต้ปัจจัยและรูปแบบการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ การวางเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน โดยเฉพาะการสร้างกิจกรรมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเครือข่าย และพัฒนาความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มเครือข่าย ซึ่งทำให้เกิดทีมงานในการทำงานที่ดีและยั่งยืน

นอกจากนี้ควรมีการสร้างการมีส่วนร่วมการพัฒนาเครือข่าย ด้วยการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของแต่ละคน ภายใต้แนวคิดการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกัน จะส่งผลให้สามารถพัฒนาองค์กรเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนต่อไป

๕.๕.๓ เครือข่ายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์

จากแผนภาพ ๔ - ๖ แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์

มีการเชื่อมโยงเครือข่ายที่สัมพันธ์กันคือ วัดทั้งหมดมีการพัฒนาเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในรูปแบบเดียวกัน โดยมีการพัฒนาเครือข่ายในชุมชน โดยเพิ่มบทบาทให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ขณะที่คณะสงฆ์ของจังหวัดอุดรดิตถ์ ก็มีแนวคิดในการพัฒนาอนุรักษ์ และสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสม่ำเสมอ ทุกครั้งที่มีการประชุมคณะสงฆ์ระดับจังหวัด จึงทำให้การพัฒนาเครือข่ายเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

แผนการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์” เกิดขึ้นจากความต้องการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ให้มีมาตรฐาน ทั้งในเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ และการพัฒนากลุ่มเครือข่ายชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ให้เป็นรูปธรรม โดยมีโครงการย่อย ๔ โครงการ ประกอบด้วย

โครงการย่อยที่ ๑ การศึกษาสำรวจแหล่งการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์

โครงการย่อยที่ ๒ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

โครงการย่อยที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์

โครงการย่อยที่ ๔ การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

วัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ คือ ๑) เพื่อการศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ๒) เพื่อการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ๓) เพื่อการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ๔) เพื่อการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

วิธีการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ งานวิจัย หนังสือที่เกี่ยวข้อง และการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาที่กำหนดไว้ ๙ อำเภอ โดยเป็นการวิจัยการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Random Selection) ซึ่งคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ ๙ อำเภอ ของจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยพิจารณาคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากคุณสมบัติที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน

จังหวัดอุดรดิตถ์ ดังนี้ ๑) เจ้าอาวาสวัด ๒) ภาครัฐ ๓) ชุมชน ๔) ผู้ประกอบการ ๕) นักท่องเที่ยว รวม ๕๖ รูป/คน โดยกลุ่มผู้ให้ความรู้เหล่านี้จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ความเกี่ยวข้องกันโดยตรง และทรงอ้อมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย มีดังนี้ ๑) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ๒) วัสดุอุปกรณ์ในการบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ ส่วนการเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เฉพาะกลุ่มแต่ละกลุ่ม (Focus Group Discussion) และทำการสังเกตการณ์เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของการท่องเที่ยวในชุมชนในรูปแบบของการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context content Analysis Technique) แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยเน้นข้อมูลสำคัญ และยกตัวอย่างสถานการณ์นำมาพรรณนาเชิงวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อความยั่งยืนได้อย่างเหมาะสม

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการสังเคราะห์ข้อมูลโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๔ โครงการ และแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบะและศักยภาพภูมิสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์” มีรายละเอียดสำคัญดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์

การศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นการศึกษาข้อมูลวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ ให้เกิดการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อพิจารณาประเด็นที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน และดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยงข้อมูลให้มีลักษณะเป็นแนวคิดสรุปเชิงนามธรรม โดยนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) ด้านพื้นที่ มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว คือ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ปัจจุบันใช้การบอกปากต่อปากเป็นหลัก รองลงมาคือสื่อสารผ่านทางสื่อสังคม ออนไลน์ (Social Media) และได้รับการสนับสนุนด้านประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค จากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดอุดรดิตถ์ สิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานมีครบถ้วน

แต่ก็ยังต้องการการปรับปรุงจากหน่วยงาน ภาครัฐท้องถิ่น และยังขาดในเรื่องของป้ายบอกทางที่ชัดเจน ถึงขยะ ป้ายประกาศคำเตือนต่างๆ อาจจะต้องพัฒนาปรับปรุงให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น และหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาถนนทางสะดวกสบายไม่ซับซ้อน และเข้าถึงได้ง่าย

๒) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว กิจกรรมหลักของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ เป็นกิจกรรมเสริมสำหรับไว้รองรับนักท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับการมาท่องเที่ยว อีกทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นกิจกรรมเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นการใช้อยู่อาศัยจากแหล่งอารยธรรมของท้องถิ่นในพื้นที่ท้องถิ่น

๓) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การสนับสนุนงบประมาณในการทะนุบำรุงรักษา ศิลปวัฒนธรรมจากภาครัฐอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงอยู่ในความรับผิดชอบของวัด และประชาชนในชุมชน ในการร่วมบริจาคเงินเพื่อทะนุบำรุงศิลปะทางพระพุทธศาสนาในวัดต่างๆ ดังนั้น หากภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณที่มากขึ้นก็จะทำให้การทะนุบำรุงศิลปะทางพระพุทธศาสนา มีการพัฒนาด้านแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น สามารถผลักดันสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

๔) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ตั้งแต่มีการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น คือ การจ้างงาน การส่งเสริมให้ชาวบ้านสามารถมาขายของเพื่อหารายได้เสริมได้ในแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วม เรื่องการช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ช่วยกันดูแลและรักษาความสะอาด และการช่วยกันรักษาความปลอดภัยในท้องถิ่น แต่การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการพื้นที่ และกิจกรรม ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวยังไม่มีส่วนร่วมมากนัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นการดูแลของวัด ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมากกว่า เพื่อเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่การท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ต่อไปในอนาคตจะต้องมีการเสนอแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทมากกว่านี้

๕) ด้านการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวในพื้นที่การท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ทำให้เศรษฐกิจ ท้องถิ่นดีขึ้น คนในชุมชนมีความสุข ช่วยลดปัญหาสังคมต่างๆ ในพื้นที่ได้ดี แต่ในส่วนของการพัฒนา บุคลากรในท้องถิ่น พบว่าแทบจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากการเติบโตด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดอุดรดิตถ์เกิดขึ้นอย่างช้ามาก มีส่วนทำให้มองข้ามเรื่องการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป คือ ผู้นำชุมชนควรร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น คือ เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบลท้องถิ่น มีการจัดอบรมการให้ความรู้ การอนุรักษ์วัฒนธรรม อบรม

ภาษาอังกฤษ การรักษา และความปลอดภัยเท่านั้น แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ไหนเข้ามาให้ความรู้หรือจัดกิจกรรมอบรมเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยตรง

อนึ่ง ภาครัฐควรเร่งพัฒนาส่งเสริมงานด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเป็นรูปธรรมมากกว่าเดิม โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ให้กับวัด ชุมชน และท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรธานีในทุกทิศทาง เป็นแหล่งท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนและทุกฝ่ายจะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวตรงนี้ต่อไปอย่างเท่าเทียมกัน และศักยภาพด้านการอนุรักษ์ การรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ที่จะสามารถพัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ใส่ใจและส่งเสริมการอนุรักษ์ ธรรมชาติ เพื่อให้คงความอุดมสมบูรณ์ทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืนเอาไว้ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว แต่ทางผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่สนใจและต้องการให้มีการจัดอบรมให้ความรู้เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๕.๑.๒ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

ปัจจุบันการนำระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เข้ามาประยุกต์ใช้ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานีนั้น มีการนำมาใช้ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างมาก การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ และ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามวิธีพุทธของจังหวัดอุดรธานีให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเป็นการบูรณาการที่ยั่งยืน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหลายกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกันกับการท่องเที่ยว ได้แก่ วัด กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว อาหาร ที่พักแรมประชาชนในพื้นที่ และที่สำคัญที่สุดคือ นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดอุดรธานี ที่มีมากถึง ๓ วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมล้านช้าง และวัฒนธรรมสุโขทัย เกื้อกูลต่อการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม และประชาสัมพันธ์ ควบคู่กันไปสามารถพัฒนาก่อให้เกิดความยั่งยืนได้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการสื่อสารทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานของความมั่นคงในการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างวิถีพุทธ วิถีชุมชน สร้างสรรค์ ศิลปวัฒนธรรม เพื่อสานต่องานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธอย่างยั่งยืน

๑) คุณค่าทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ให้เข้าสู่ระบบการบูรณาการเชิงพุทธจะแสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย นั่นคือ การแสดงออกถึงความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่มั่นคงในบุญและความดีอันเกิดจาก

พุทธศาสนา การปฏิบัติด้วยศรัทธาจึงเป็นการทำนุบำรุงสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนสืบไป

ส่วนเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมที่ส่งผลโดยตรงในด้านของการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เมื่อพลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชนมีอย่างล้นเปี่ยม ก็จะทำให้ชาวพุทธที่มีจิตใจเป็นบุญ เข้ามาบริจาคทรัพย์ เพื่อให้ทางวัดได้นำไปทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ประจักษ์ในสภาพดั้งเดิมทุกยุคทุกสมัย ซึ่งส่งผลที่ดีต่อคุณภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชนและเป็นการอนุรักษ์รักษาไว้ซึ่ง ศิลปวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาดั้งเดิมด้วย

นอกจากนี้การรักษาคุณค่าด้านวัฒนธรรม ที่คงแฝงไว้ซึ่งพลังแห่งความสามัคคีของพุทธศาสนิกชนจากทั่วประเทศที่มีใจศรัทธาพร้อมร่วมมือกันพัฒนาศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ ทำให้เกิดพลังชุมชนในการพัฒนาอนุรักษ์ทำนุบำรุงวัดให้คงอยู่อีกรูปแบบหนึ่งด้วย

๒) ด้านการคมนาคมและสังคม

การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบันนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา GIS จึงเป็นความก้าวหน้าหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาระบบการท่องเที่ยว โดยสามารถย่อโลกทั้งใบให้อยู่ในมือทุกคนเพียงแค่ใช้ Smart Phone เป็นอุปกรณ์หลักในการสืบค้น

ผลจากการพัฒนาเทคโนโลยีระบบบอกตำแหน่งพิกัดด้วยดาวเทียม (Global Positioning System :GPS) ทำให้สามารถรู้ตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ที่ติดตั้งอุปกรณ์เครื่องวัดพิกัดด้วยดาวเทียม ซึ่งจะแสดงรายละเอียดเส้นทางคมนาคม หรือ สถานที่ต่างๆ โดยใช้ประกอบกับข้อมูลดาวเทียมทำให้นักท่องเที่ยวทุกคนสามารถกำหนดจุดหมายปลายทาง และเส้นทางการท่องเที่ยวได้ทำให้สามารถควบคุมระยะทางในการเดินทาง ช่วยลดต้นทุนในการจ่าย เช่น ค่าน้ำมันรถ ค่าซ่อม ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวทั้งหมด เพราะเลือกเดินทางไปในเส้นทางที่กำหนดไว้แล้วจากระบบภูมิสารสนเทศ GIS นอกจากนี้ GIS จะมีส่วนช่วยในการกำหนดเส้นทางให้กับนักท่องเที่ยวแล้ว GIS ยังสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการแข่งขันทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในชุมชนได้ ด้วยการจัดทำจุดพิกัดเส้นทางสถานที่ ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นและเป็นแผนที่ในการนำทางได้ เชื่อมโยงถึงการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนที่สามารถร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนได้

๓) ด้านเศรษฐกิจ

การประยุกต์ใช้ GIS เพื่อการท่องเที่ยว เป็นเป็นพัฒนาที่มีโดยตรงต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านการวิเคราะห์ผลผลิตด้านการท่องเที่ยวที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการดำเนินการทางด้านธุรกิจ อาทิเช่น ที่พัก โรงแรม ร้านอาหาร ของฝากของที่ระลึก หรือ สินค้า OTOP ของแต่ละชุมชนการพัฒนาเป็นแหล่งกระจายสินค้าด้านการท่องเที่ยว

นอกจากนี้สามารถพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทางช่องทางประชาสัมพันธ์ทาง Web browser, Internet และ Application ซึ่งจะทำให้เข้าสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ได้มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มการผลิตสินค้าชุมชน OTOP ของฝากของที่ระลึก และสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมั่นคง สร้างงาน สร้างอาชีพ สนองตอบนโยบายการพัฒนา Uttaradit ๔.๐ ซึ่งเป็นนโยบายการพัฒนาของจังหวัดอุดรดิตถ์ที่มีความอย่างยั่งยืน สามารถนำมาพัฒนาเชิงบูรณาการกับชุมชนเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ จึงเป็น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านการท่องเที่ยว “ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ หรือ GIS” และ “Application” ซึ่งเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดเป็นครั้งแรกในจังหวัดอุดรดิตถ์ ถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในกิจการของคณะสงฆ์ และ ชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ๙ อำเภอ จึงควรมีการนำองค์ความรู้ที่ได้ในครั้งนี้ ไปพัฒนาต่อยอดอย่างแพร่หลายในระดับจังหวัด โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของส่วนราชการในจังหวัดอุดรดิตถ์ที่จะสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาต่อยอดผลงานวิจัยให้ครบทุกแห่ง ทั้งนี้ อาจพัฒนาเพิ่มเติมโดยการจัดทำป้าย QR CODE ติดไว้บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเส้นทาง ประวัติศาสตร์ สินค้าที่ระลึกของชุมชน กิจกรรม เทศกาล ประเพณี ในแต่ละช่วงเวลาได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความรวดเร็วในการท่องเที่ยว

ทั้งนี้ นักวิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อออกแบบและพัฒนารวบรวมการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถวางแผนการท่องเที่ยวได้ครอบคลุมกับความต้องการด้านอื่นมากยิ่งขึ้น ด้วยการเพิ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับส่วนอื่นๆ มาคำนวณร่วมด้วย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของการวางแผนการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการเดินทางมากที่สุด

สรุป การพัฒนาระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชิงบูรณาการของจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งทำการเผยแพร่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อเพิ่มช่องทางให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกมากขึ้น ที่สำคัญการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวด้วย GIS จึงเป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบดั้งเดิมและวิถีของชุมชน ซึ่ง

จะเป็นการสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมความงดงามของวัฒนธรรมพื้นถิ่นและวิถีชุมชนที่น่าสนใจได้อย่างต่อเนื่อง กระทั่งพัฒนาเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับประเทศ และระดับอาเซียนได้ในอนาคต

๕.๑.๓ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์

การพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์ จึงเป็นการศึกษาองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวระหว่างชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์ และเพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ

ด้านสถานที่ท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม เช่น วัดเก่าแก่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นให้สูงขึ้น เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว การให้ข้อมูลบริการเพื่อความสะดวก รวดเร็วของผู้ท่องเที่ยว รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศศาสตร์เข้ามาประยุกต์ใช้ในการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ การท่องเที่ยวตามวัด แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน

ด้านศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ความพร้อม ความสะดวกในเรื่องสถานที่ ความสะอาด ข้อมูลข่าวสาร บางแห่งที่มีหน่วยงานอย่างเข้มแข็งเข้มมาดูแล ประสานงานกันตลอด ในเรื่องข้อมูล การอบรมเพื่อพัฒนาความทันสมัยในเรื่องข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ทางสื่อสิ่งพิมพ์ หรือตามเว็บเพจ ที่สามารถเข้าถึง และรู้พิกัดได้ โดยใช้เวลาในการเดินทางถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น พร้อมทั้งมีการเชื่อมโยงจุดบริการที่ท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน และเมื่อเปรียบเทียบศักยภาพของแต่ละชุมชนแล้วก็มีมากน้อยแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคลากร และงบประมาณที่ทางภาครัฐ หน่วยงานองค์กร ที่จะสนับสนุนมาให้ พร้อมกันนี้การสนับสนุนงบประมาณต้องอย่างต่อเนื่อง การโฆษณาประชาสัมพันธ์ก็เช่นเดียวกัน

ด้านเศรษฐกิจ ควรพัฒนาด้านการตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนต้องมีการวางแผนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงตัวนักท่องเที่ยวได้ในทุกทิศทาง เช่น การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ผ่าน Social media ผ่าน Application Line Facebook หรือ Instagram รวมถึง การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในกลุ่มของ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ หรือ หนังสือ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและชุมชน “นวัตวิถีเชิงพุทธ” สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในยุค Thailand 4.0 ที่มุ่งผลักดันให้ทุกกลุ่มอาชีพสร้างสรรค์เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อชุมชน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ที่มั่นคง และสามารถทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยการนำภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความยั่งยืนของชุมชน และสร้างศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ด้วยพื้นฐานทางความเชื่อของมนุษย์ที่มีกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติเป็นเหตุเป็นผลและมีอิทธิพลในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเชื่อมโยงกับความเชื่อที่เหนือธรรมชาติ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ผสมผสานรวมกัน เป็นพื้นฐานสำคัญมากในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในด้านวัฒนธรรม และด้านสังคม ซึ่งอยู่ภายใต้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งนักท่องเที่ยวได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศิลปะความงดงามของแต่ละวัด ความเป็นมา อีกทั้งการใช้เทคโนโลยีนำทางเพื่อความสะดวก รวดเร็ว ภายใต้การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวระหว่าง ชุมชน และคณะสงฆ์

สรุป การพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์ จึงเป็นการดำเนินการเพื่อศึกษาข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์อย่างยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เริ่มจากชุมชนมีการรวมกลุ่มของผู้ที่จะเป็นเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยว ตลอดจนองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและนักวิจัย การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการให้บริการและอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว การจัดทำเส้นทาง การท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การทดลองนำเที่ยวในชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ตลอดจนบทบาทหน้าที่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และการยกระดับคุณภาพชีวิต ด้วยการสร้างรายได้เสริมและการพึ่งพาตนเองของชุมชนต่อไป

๕.๑.๔ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔ การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชนส่วนมาก จะวิธีการสร้างเครือข่ายคล้ายๆ กัน คือ ให้คนในชุมชนสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้กับชุมชนของตนเองก่อน แล้วค่อยๆ ขยายเครือข่ายไปสู่ชุมชนอื่น เนื่องจากจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นจังหวัดเล็กจังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือตอนล่างพื้นที่ส่วนมากเป็นป่าเขาลำเนาไพร สถานะทางเศรษฐกิจและความเจริญยังไม่เติบโต การที่จะสร้างหรือพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มั่นคงยั่งยืนคงต้องใช้ระยะเวลานาน อีกอย่างหนึ่งสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อระดับประเทศมีไม่อีกแห่ง ที่น่าสนใจ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาแล้วไม่รู้จะไปเที่ยวที่ไหนที่ดึงดูดความสนใจได้ ทำให้ตลาดการท่องเที่ยวโดยภาพรวมของจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในละแวกเดียวกัน อีกทั้งการคมนาคมก็ยังไม่มีการทำอากาศยานที่จะอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้เดินทางมาโดยสะดวก ในทางตรงกันข้ามจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกันเขามีกันทุกจังหวัด

ดังนั้น ชุมชนในแต่ละชุมชนต้องพึ่งพาอาศัยตนเองเป็นหลัก ส่วนหน่วยงานราชการคงสนับสนุนงบประมาณด้านการท่องเที่ยวได้ไม่มากนัก ส่วนมากก็จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณด้านกิจกรรมบุญประเพณีที่โดดเด่นของแต่ละชุมชนให้มีเป็นประจำทุกปี จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่การท่องเที่ยวแต่ละแห่งในเขตอำเภอทั้ง ๙ อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอตรอน อำเภอพิชัย อำเภอทองแสนขัน อำเภอท่าปลา อำเภอน้ำปาด อำเภอพาค่า และอำเภอบ้านโคก ต่างก็มีการพัฒนาตนเองเฉพาะในชุมชนตนเองเท่านั้น ยังไม่มีการขยายเครือข่ายไปสู่ชุมชนอื่นเท่าใดนัก แต่ลักษณะการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวมีส่วนคล้ายคลึงกัน

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ชุมชนแต่ละแห่งให้ความสนใจ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี โดยมีการตั้งกลุ่มท่องเที่ยว และกลุ่มอาชีพเพื่อการท่องเที่ยว เพราะทำให้สามารถผลิตสินค้าชุมชนออกสู่ตลาดได้ แต่ด้วยอุปสรรคในเรื่องของความรู้และงบประมาณ จึงทำให้งานพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวเป็นไปได้ช้า จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนกับกลุ่มสมาชิกเครือข่ายที่เข้าร่วมกลุ่มเป็นสมาชิก เช่น การให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร การอนุรักษ์องค์ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ถูกต้อง การพัฒนาความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการนำเทคโนโลยี Social Media ได้แก่ Application Line Facebook หรือ Instagram มาประยุกต์ใช้อย่างถูกวิธี และที่สำคัญที่สุดคือ การนำหลักพุทธเชิงบริหาร เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสามัคคี และสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย โดยดำเนินการให้เป็นไปตามหลัก “สารณียธรรม ๖” ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานพัฒนาเครือข่ายสัมฤทธิ์ผลอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้หากเครือข่ายสามารถรวมตัวกันได้อย่างเข้มแข็ง และเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว จะสามารถส่งผลดีต่อ ด้านเศรษฐกิจ ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว การบริการโรงแรม และสินค้าของฝากที่ระลึกในชุมชน จะส่งผลให้ระบบกลไกตลาดสมดุล โดยการผลักดันหรือส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาดั้งเดิม และการสร้างตราสินค้าที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชน จะทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชนได้ นอกจากนี้หากสามารถวางแผนการตลาดที่สร้างกระแสจากจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว หรือ สินค้าชุมชน ผ่านทาง Social Media และการจัด Campaign หรือ Promotion พิเศษ เช่น การจัดถนนคนเดิน “นวัตวิถี” ก็จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่ม “SoLoMo” (So = Social, Lo= Location, Mo = Mobile) หรือ เทรนด์ตลาดออนไลน์ เพราะหากสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เข้ามาในชุมชนได้มากๆ จะส่งผลให้กลุ่มเครือข่ายในพื้นที่มีความมั่นคงในอาชีพที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยว และสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นให้เป็นที่รู้จักได้อย่างรวดเร็ว

กล่าวโดยสรุปคือ การพัฒนางานเครือข่ายด้านท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคือ การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ชุมชน ประชาชน ในพื้นที่ หากทุกคนให้ความร่วมมือกันในการพัฒนางานด้านการท่องเที่ยวด้านงบประมาณ และนโยบายพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของชุมชน และนักท่องเที่ยว เช่น การดึงดูดเด่นทางภูมิปัญญาмаกระตุ้นกลุ่มนักท่องเที่ยวสมัยใหม่จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กลุ่มเครือข่ายสามารถพัฒนากลุ่มให้มีศักยภาพมากขึ้น และสามารถวางแผนรองรับนักท่องเที่ยวในแต่ละฤดูกาลท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

๕.๒ อภิปราย

จากการศึกษาถึงการพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ และได้นำผลที่ได้มาวิเคราะห์พิจารณาเปรียบเทียบกับแนวคิดและทฤษฎี โดยมีผลการอภิปรายผลการวิจัยได้เป็นประเด็น ดังนี้

๑.การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตหลังจากที่ได้ประกอบอาชีพทำหน้าที่การงาน บุคคลมักหาโอกาสวันหยุดงานออกเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน จากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่หนึ่งเพื่อพักผ่อน คลายเครียด และมีโอกาสสัมผัสกับธรรมชาติวัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้พบว่า แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของนักท่องเที่ยวได้แก่ วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สินค้าประจำถิ่น ตลอดจน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น ภูเขา ป่าไม้ สิ่งแวดล้อมอื่นๆ เหล่านี้ล้วนเป็นแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของผู้คน การท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ การเดินทางของนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการกระจายรายได้ของประชาชนการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับท้องถิ่น สร้างรายได้ให้คนในชุมชนนั้นๆ อย่างมากมาย ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขจากรายได้ของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า การท่องเที่ยวส่งผลในการเผยแพร่วัฒนธรรมจากท้องถิ่นสู่ท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดจากชุมชนหนึ่งไปยังอีกชุมชนหนึ่ง มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ดีโดยเฉพาะคนไทยกับคนต่างชาติเช่น มีการส่งทูตทางวัฒนธรรมไปต่างถิ่นหรือต่างประเทศบอกถึงวัฒนธรรมไทยที่หลากหลายของคนในชาติไทย จนเป็นที่ประจักษ์และเกิดความประทับใจของคนต่างชาติจึงเห็นได้ว่าชาวต่างชาติต่างชาติหลงใหลและชื่นชมในวัฒนธรรมไทย พวกเขาลังเลมาท่องเที่ยวอย่างมากมากมาย

ทั้งนี้ สังคมไทยเป็นส่วนหนึ่งในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาอย่างต่อเนื่อง ความเป็นกันเองด้วยอัธยาศัยไมตรีของคนไทยเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวต่างชาติหลงใหลมาแล้วก็อยากที่จะมาอีก โดยอัตลักษณ์ของคนไทยที่ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นมิตรกับคนทั่วไป

การท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้คนสนใจ เนื่องจากประเทศไทยมีธรรมชาติที่สวยงามเช่น ทะเล ภูเขา ป่าไม้ น้ำตก ในเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวทางธรรมชาติทำให้เกิดการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรทางธรรมชาติจากผู้คนในท้องถิ่น โดยช่วยกันดูแลรักษาธรรมชาติไม่ให้เสื่อมสลายและช่วยกันบำรุงรักษาทั้งสภาพป่าไม้ ภูเขา หองทะเล รักษาสภาพภูมิทัศน์ของชุมชนให้สวยงามและมีคุณค่าต่อการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

สอดคล้องกับ กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศไทย และยังช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีการแข่งขันอย่างรุนแรง ทำให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้อัตลักษณ์ของประเทศ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บทความวิชาการนี้มีจุดมุ่งหมายในการเสนอแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขั้นตอนการพัฒนาการตลาด การเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีความสมดุลในมิติทางวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

๒. การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรธานีมีความสำคัญและจำเป็นมากในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวยุค Thailand ๔.๐ การพัฒนาระบบข้อมูลภูมิสารสนเทศและการพัฒนาระบบบริการข้อมูลภูมิสารสนเทศ มีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน เนื่องจากระบบข้อมูล และการบริหารจัดการไปในแนวทางการพัฒนาเกิดประโยชน์ต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว และการตรวจสอบข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของส่วนราชการระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งภาครัฐ คือ กลุ่มที่พัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ อย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความเจริญก้าวหน้า และดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน วัด ชุมชน เอกชนผู้ประกอบการ และประชาชน การจัดระบบภูมิสารสนเทศจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศให้เข้าถึงมือของนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การคำนวณระยะทางในการท่องเที่ยว และการแนะนำสถานที่ ซึ่งจะให้นักท่องเที่ยว และผู้รับผิดชอบสามารถ ดำเนินงานได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับ จิตินันต์ อังสกุล (2555) กล่าวว่า การพัฒนาตัวแทนอัจฉริยะเพื่อการท่องเที่ยวไทยนี้ บริษัทที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หรือตัวแทนการท่องเที่ยว หรือบุคคลที่ได้มีการวางแผนการท่องเที่ยวเป็นประจำ สามารถนำระบบต้นแบบสำหรับการวางแผนการท่องเที่ยวส่วนบุคคลที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ นักวิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อออกแบบและพัฒนาระบบวางแผนการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถวางแผนการท่องเที่ยวได้ครอบคลุมกับความต้องการด้านอื่นมาก

ยิ่งขึ้น ด้วยการเพิ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับส่วนอื่นๆ มาคำนวณร่วมด้วย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของการวางแผนการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการเดินทางมากที่สุด

สอดคล้องกับ เอกชัย กกแก้ว และคณะ กล่าวว่า ปัจจุบันการให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและจากมนุษย์สร้างขึ้น สามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตยังไม่มี การจัดเก็บและแสดงผลอย่างเป็นระบบ ทั้งเชิงเนื้อหาและเชิงตำแหน่งที่ตั้ง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถรับรู้ถึงความเป็นมาหรืออัตลักษณ์และวิถีชีวิต ที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ได้อย่างแท้จริง การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Web-based GIS) เพื่อจัดเก็บและแสดงผลเนื้อหาภาพถ่ายทอดความรู้สึก ความประทับใจ และตำแหน่งที่ตั้งท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตแสดงผลในลักษณะแผนที่ภูมิศาสตร์บนเว็บแอปพลิเคชันผ่านระบบอินเทอร์เน็ต มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวรับรู้เรื่องเล่าหรืออัตลักษณ์ และวิถีชีวิตชุมชนในสถานที่ท่องเที่ยว และสะท้อนความรู้สึกประทับใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่นั้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดการกลับมาเยือนและส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ผู้ที่สนใจทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในการวางรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

๓. การพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์ ดำเนินการศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์อย่างยั่งยืน จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิผลสูงที่สุดนั้นคือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบของการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานแบบบูรณาการในทุกภาคส่วน เพื่อดำเนินการขับเคลื่อนงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำองค์ความรู้จากชุมชนมาพัฒนา คือ การพัฒนาจากสิ่งเดิมให้ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนงบประมาณของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว และดึงอัตลักษณ์ของชุมชนออกมาเพื่อเป็นแรงจูงใจ เช่น ผลิตภัณฑ์ชุมชน สินค้าของฝากที่ระลึก เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการพัฒนา ภูมิทัศน์ สัญลักษณ์ ป้ายบอกทาง และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น หน่วยงานท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่น ควรเร่งปรับปรุงภูมิทัศน์ป้ายบอกทางและจัดหางบประมาณทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น ในการจัดกิจกรรม การรณรงค์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเภท วัด ควรมีการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยการสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ให้เพิ่มขึ้น เช่น การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในกลุ่มที่มีศรัทธาสูงในพุทธศาสนาเข้ามาปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพจิตและ

ชีวิต ในกรณีที่นักท่องเที่ยวที่ไม่สามารถพักค้างคืนได้ ควรจัดทำห้องวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้ นักท่องเที่ยวที่มีเวลาน้อยได้เข้ามาปฏิบัติธรรมในช่วงระยะเวลาสั้น หรือ จัดทำห้องฟังธรรมะ หอสมุด เพื่อให้ผู้ที่ใฝ่รู้ในธรรมเข้ามาศึกษาและฟังธรรมด้วยตัวเอง ขณะเดียวกันสามารถผลักดันให้เป็นแหล่ง เรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อรองรับสถานศึกษาในพื้นที่เข้ามาทำกิจกรรมและพัฒนาจิตให้กับ นักเรียน นักศึกษาได้อีกทางหนึ่ง

สอดคล้องกับ สุจินต์ นิมนงค์ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการทรัพยากรวัดของ พระสังฆาธิการระดับวัด ในเขตการศึกษา” พบว่า สภาพการบริหารจัดการทรัพยากรวัดของพระ สังฆาธิการระดับวัด ด้านการจัดบริเวณวัด เสนาสนะและบวรวัตถุ สาธารณะสงเคราะห์ อยู่ใน ระดับ มาก ส่วนด้านการปกครอง การส่งเสริมการศึกษาการอบรมเผยแผ่ศาสนาธรรมอยู่ในระดับ ปานกลาง และพระสังฆาธิการมีความต้องการได้รับการถวายความรู้ เรื่องการบริหารจัดการ ทรัพยากรวัด หมวด บริหารศาสตร์ในระดับมาก หมวดพฤติกรรมศาสตร์และความรู้ทั่วไปในระดับ ปานกลาง สำหรับ วิธีการถวายความรู้ต้องการศึกษาดูงานวัดพัฒนาตัวอย่าง และการอภิปรายโดย ผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรการถวายความรู้ ใน ๓ หมวดที่ต้องการ คือ หมวดความรู้ทั่วไป ได้แก่ ๑) กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวกับการบริหารศาสนกิจในวัด ๒) การจัดศาสนาเพื่อพัฒนาชุมชน และสังคม หมวดบริหาร ศาสตร์ ได้แก่ ๑) การบริหารงานบุคคลในวัด ๒) เทคนิคการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชน ๓) การ ส่งเสริมการศึกษา หมวดพฤติกรรมศาสตร์ ได้แก่ ๑) ภาวะผู้นำ ๒) การเผยแผ่ศาสนาธรรม ๓) การ พัฒนาทักษะการแสดงธรรม

๔. การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ จากการศึกษา พบว่า ประชากร ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรดิตถ์ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นประชาชนอาศัยอยู่ตามใน สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว มีระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเครือข่ายการอยู่ในระดับมาก ใน การแลกเปลี่ยนการจัดกิจกรรม หรือการมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระหว่างองค์กรสมาชิกเครือข่ายนั้น จำเป็นต้องอาศัย การมี ปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาก การมีส่วนร่วมของ สมาชิก มีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน มีการทำงานเป็นทีมและมีทีมงานที่ดี เพื่อสร้างกระบวนการ เรียนรู้แลกเปลี่ยน ประสพการณ์ซึ่งกันและกันโดยผ่านการติดต่อกัน โดยตรงระหว่าง บุคคลหรือกลุ่ม ต่างๆ ที่เข้าร่วมในเครือข่าย ล้วนมีความปรารถนาที่พัฒนา ส่งเสริม ให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือ การสนับสนุน ทั้งทางกายทางใจ เพื่อสร้างความเจริญด้านการ ท่องเที่ยวของแต่ละอำเภอ สถานภาพปัจจุบันของอุดรดิตถ์ยังไม่ขึ้นชื่อในระดับประเทศในด้านการ ท่องเที่ยว ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก จากการให้สัมภาษณ์ของ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวพิษณุโลก สุขุขทัย อุดรดิตถ์ กล่าวว่า อุดรดิตถ์เป็นเมืองผ่านที่นักท่องเที่ยวไม่ค่อยแวะมาท่องเที่ยวเท่าไร เพราะ มีข้อจำกัดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีไม่มาก หรือไม่คอยได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร ถ้าอยากจะทำนากาท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต้องอาศัยความเข้มแข็งของ

ชุมชนนั้นช่วยกันพัฒนาการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนเสียก่อน แล้วจึงยกระดับเครือข่ายขยายไปสู่เครือข่ายระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและประเทศเป็นลำดับต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ นฤนันท์ สุริยมนิ และคณะ ได้ทำการศึกษา Best Practices เครือข่ายเข้มแข็ง ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาสังคมพบว่าความร่วมมือขององค์กรสมาชิก/สมาชิกเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เครือข่ายเหล่านี้สามารถดำเนินงานมาได้อย่างต่อเนื่อง การมีคณะกรรมการที่เต็มใจเข้ามาทำงาน องค์กรสมาชิกมีความผูกพันกัน ทำงานด้วยใจ มีความเอื้ออาทร เป็นการทำงานแบบเพื่อนไม่ใช่การบังคับบัญชา และสิ่งสำคัญที่ทำให้เครือข่ายเข้มแข็งได้ คือ ๑) การมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ๒) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ๓) การมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน ๔) การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ๕) การมีทีมงานที่ดี นอกจากนี้ ยังพบว่า จุดแข็งหรือจุดเด่นของการท างานเครือข่าย คือ การที่สมาชิก ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการเข้ามามีส่วนในกิจกรรมด้วยความพร้อมเพรียงกัน รองลงมาเป็นเรื่อง ของการทำงานเป็นทีมและการประสานที่ดีของคณะกรรมการ ประธานและคณะกรรมการ ต้องมีความ ตั้งใจจริง เสียสละและมีความคล่องตัว บุคลากรมีความรู้และประสบการณ์ และการทำงานต้องมีความโปร่งใส

การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ต้องอาศัยระยะเวลาเพื่อพัฒนาทั้งกิจกรรม การมีส่วนร่วม เป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน การมีทีมงานที่ดี จึงสามารถพัฒนาทั้งเครือข่ายและแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละวัด อีกทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงที่พักโรงแรม ร้านอาหาร การบริการด้านอื่นอีก เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวของจังหวัดให้ทัดเทียมกับจังหวัดอื่นซึ่งเขาขึ้นชื่อทางด้านนี้อยู่แล้ว

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

๑) ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทุกรูปแบบ เช่น การสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การสนับสนุนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดโครงการอบรมพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่เป็นแบบแผนของชุมชน สามารถต่อยอดงานพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

๒) ภาครัฐ สำนักงานจังหวัด ควรมีการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาครบวงจร สอดคล้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม เช่น การจัดกิจกรรมลานวัฒนธรรม “นวัตวิถี” ซึ่งจะให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ รวมถึงแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาในแต่ละท้องถิ่น

๓) ภาครัฐ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรมีการวางแผนงานด้านการประชาสัมพันธ์ โดยเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการวางแผนงานด้านการตลาดแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใหม่ เพื่อให้กลุ่มนักท่องเที่ยวได้รับทราบ และขยายผลสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวในระดับประเทศ และระดับโลกได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในระดับวัดและชุมชน

๑) วัด ควรมีการจัดทำแผนงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และควรมีการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานทุกด้าน เช่น การประชาสัมพันธ์ การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างกลไกระบบบริหารจัดการที่ดี

๒) ชุมชน/ประชาชน ผู้นำชุมชนควรเป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีการส่งเสริมกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน และกำหนดหน้าที่ของประชาชนในชุมชนเพื่อได้รับทราบแนวทางการปฏิบัติตน และขับเคลื่อนงานพัฒนาท่องเที่ยวในชุมชนได้

๓) ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ควรมีการดึงกลุ่มผู้ประกอบการรายใหญ่และรายเล็กในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน เพราะผลิตภัณฑ์ด้านการบริการ และสินค้าของฝากของที่ระลึกจะแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์และดึงดูดใจนักท่องเที่ยว รวมทั้งกลุ่มผู้ประกอบการเอกชนคือกลุ่มผู้มีรายได้ขนาดใหญ่ ที่สามารถร่วมพัฒนาและขับเคลื่อนการขยายกิจการธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างแพร่หลายสู่ระดับประเทศ และระดับโลก

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัย

๑) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อหาแนวทางในการสร้างความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งจะสามารถยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เติบโตได้และยั่งยืน

๒) ควรมีการวิจัยรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ที่เชื่อมโยงกับสินค้าการเกษตร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก โอท็อป สินค้าท้องถิ่นที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในจังหวัดอุดรธานี

๓) ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาูปแบบการประชาสัมพันธ์เชิงรุก รวมถึงการพัฒนาเว็บไซต์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรธานี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยศิลปากรราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

สุจิตต์ วงษ์เทศ. ๒๕๕๔. เมืองรัต ของพ่อขุนผาเมือง อยู่ทุ่งยั้ง จ. อุตรดิตถ์.

กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดารเล่ม ๔๐. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๘

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุตรดิตถ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒

นรินทร์ ประภัสสร, ประวัติพระบรมธาตุทุ่งยั้ง (รวบรวม).

พระยาประชาภิจักร์, พงศาวดารโยนกพงศาวดารเหนือ.

พระวิเชียรปรีชา (น้อย) , “พงศาวดารเหนือ” พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาและพงศาวดาร

เหนือเล่ม ๒. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๔

สมเด็จพระเจ้าพระยากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก. พระนคร : โรงพิมพ์

พระจันทร์, ๒๕๐๖

สุรยุทธ์ เพ็ชรพลาย, การศึกษาสถาปัตยกรรมวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ภาควิชาศิลปะ

สถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๖

สำนักนายกรัฐมนตรี, ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยาภาค ๑.

สมเด็จพระเจ้าพระยากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, จดหมายจากระยะทางไปพิษณุโลก.

(๒) บทความ

กมล รัตนวิระกุล. ๒๕๔๙. การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน. วันที่ค้นข้อมูล ๓ ตุลาคม ๒๕๕๕, เข้าถึง

ได้จากกรมการท่องเที่ยว. ๒๕๕๒. สถิตินักท่องเที่ยว. วันที่ค้นข้อมูล ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๓,

เข้าถึงได้จากการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว. วันที่ค้นข้อมูล ๓ มีนาคม ๒๕๕๔,

เกศรา ใจจันทร์. ๒๕๕๐. การศึกษาเพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ร่วมของ ๔ ชุมชน ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิจัย.

ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค. ๒๕๕๐. การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
จังหวัดเชียงราย. รายงานวิจัย.

คณิต อำเท่า. ๒๕๔๙. การศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วม
ร่วมของชุมชน ตำบลบ้านฝื่อ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. รายงานวิจัย.

จิตติ มงคลชัยอรัญญา. ๒๕๕๑. การท่องเที่ยว (โดย) ชุมชน. วันที่ค้นข้อมูล ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๓,
พัฏฐวรรณ. ๒๕๕๐. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ตำบลโขง อำเภอน้ำใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา. รายงานวิจัย.

ณรงค์ พลธิราช. ๒๕๕๕. การจัดการโลจิสติกส์สำหรับการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี. รายงาน
วิจัย. ดุษฎี ขาวนา. ๒๕๕๐. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านผาแตก
หมู่ที่ ๑๐ ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิจัย.

เดชา บุญคำ. ๒๕๓๙. การวางแผนผังบริเวณ. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ประทีป บุญแจ้ง. (๒๕๔๘). ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้าน
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านเกาะปากจั่น ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. รายงานวิจัย.

พรณี จุฑานนท์. ๒๕๔๙. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของชุมชนบ้านนาทะเล
ตำบลจอมพล อำเภอถ้ำแล จังหวัดอุดรธานี. รายงานวิจัย.

เรวัต สิงห์เรือง. ๒๕๔๙. ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแก่งสะพือแบบมีส่วนร่วมเพื่อการ
ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานวิจัย.

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, สุจินดา พานิชกุล และปัทมา จันทรวโรจน์. (๒๕๔๘). เส้นทางท่องเที่ยว
สถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์. รายงานวิจัย.

อรุณ อุทัย. ๒๕๔๘. การศึกษาและพัฒนาแบบรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมบนดอยหลวง
เชียงดาวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณดอยหลวงเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่.
รายงานวิจัย.

อาทิตย์ พรหมเสนา. ๒๕๔๙. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้าน
หนองหล่ม ตำบลโพธิ์ไทร อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร. รายงานวิจัย.

อาศรี ฉิโย. ๒๕๔๖. รูปแบบการจัดการตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยเครือข่ายการท่องเที่ยว
โดยชุมชน ตำบลห้วยปูลิง: กรณีศึกษา จอโกะ อีโคเทรค. รายงานวิจัย.

(๓) วิทยานิพนธ์

สุดารัตน์ แสงจานงค์. ๒๕๕๐. การศึกษาเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวพระตำหนักในสมัย

รัชกาลที่ ๕ เขตพระราชวังดุสิต. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการ,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้พิมพ์เผยแพร่ :

รายงานการวิจัย.

สินธุ์ สโรบล, ๒๕๔๗. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประชาคมวิจัย (๕๗), หน้า ๑๕- ๒๑.

เสวก ไตรญาณ. ๒๕๔๘. การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นตำบลกบเจาเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้
และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลกบเจา อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
รายงานวิจัย.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (๒๕๕๐). รายงานผลการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว
ด้าน Hospitality Management.

องค์การบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (๒๕๕๓). การท่องเที่ยวโดยชุมชน.

วันที่ค้นข้อมูล ๑๙ มกราคม ๒๕๕๔, เข้าถึงได้จาก

สำนักงานจังหวัดอุดรดิตถ์, วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดอุดรดิตถ์ ๒๕๖๑,

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, วัดท่าถนน (อุดรดิตถ์), <[https://th.wikipedia.org/wiki/](https://th.wikipedia.org/wiki/วัดท่าถนน_(อุดรดิตถ์))

วัดท่าถนน_(อุดรดิตถ์)>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

พระมหาวิศักดิ์ เขมจาโร และ พระครูโสภณพัฒนานุยุต, “หลวงพ่อเพชร : สื่อพุทธศิลป์ที่มีอิทธิพล
ต่อประชาชนในอำเภอมือง จังหวัดอุดรดิตถ์”,

แหล่งท่องเที่ยว ๗๗ จังหวัด, วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ, <[www.addsiam.com/ท่องเที่ยว-๗๗-
จังหวัด/วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ/๑๒๙.html](http://www.addsiam.com/ท่องเที่ยว-๗๗-จังหวัด/วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ/๑๒๙.html)>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, วัดพระแท่นศิลาอาสน์, <[https://th.wikipedia.org/wiki/](https://th.wikipedia.org/wiki/วัดพระแท่นศิลาอาสน์)

วัดพระแท่นศิลาอาสน์>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ท่องเที่ยวдохคอม, วัดพระยืนพุทธบาทยุคล อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์,

ทัวร์ออนไทย, วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง, <<https://www.touronthai.com/article/๑๔๖๕>>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สิทธิพันธ์ ทองศิริ, “การศึกษาความพึงพอใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในตำบลทุ่งยั้ง

อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” <<https://tcithaijo.org/index.php/jitt/article/view/๒๕๓๗๕>>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

วัดหน้าพระธาตุ, เมืองพิชัย, <www.uttaradit/tour/phichai/phichai๑.html>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

วัดขวางชัยภูมิ, ประวัติวัดขวางชัยภูมิ, <www.watkcyp.org/ประวัติวัด/>, สืบค้นเมื่อ

๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

“วัดบ้านแก่งไต้”, SBL บันทึกประเทศไทย, ฉบับที่ ๕๘ (๒๕๖๐): ๑๙๐ – ๑๙๑.

สัมภาษณ์ พระครูโพธิชัยวงศ์, เจ้าอาวาสวัดบ้านฝาย, เมื่อวันที่ ๒๕ เดือน มิถุนายน ๒๕๖๑.

สุตาพร คมทวง, การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแขวงหลวงพระบาง

สารานุกรมรัฐประชาติปไตยประชาชนลาว, (วารสาร Academic journal Uttaradit

Rajabhat University, Vol.๑๑ No.๒ July – December, ๒๕๕๖), page ๓๓๕ – ๓๕๒.

สัมภาษณ์ พระโกศล นาถธัมโม, เจ้าอาวาสวัดปากห้วยฉลอง, เมื่อวันที่ ๒๕ เดือน มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวรดิตถ์คุณารักษ์, เจ้าอาวาสวัดกกต้องสามัคคี, เมื่อวันที่ ๒๕๒ เดือน มิถุนายน

๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูอินทรสุวรรณสถิต, เจ้าอาวาสวัดน้ำพี, เมื่อวันที่ ๒๒ เดือน เมษายน ๒๕๖๑.

ประภาศรี ศรีประดิษฐ์ และคณะ, “การศึกษาศักยภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวต่อการสร้างรายได้ของ จังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน ในเขตภาคเหนือ”,

กรรณิกา คำดี, “วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว”, (วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม,

๒๐๑๕), หน้า ๑๗๕ – ๑๙๑, <[https://tci-thaijo.org/index.php/gshskku/article/](https://tci-thaijo.org/index.php/gshskku/article/Download/๖๒๕๓๕%20Text-๑๔๕๓๖๔-๑-๑๐-๒๐๑๖๐๗๑๔.pdf)

Download/๖๒๕๓๕ Article%๒๐Text-๑๔๕๓๖๔-๑-๑๐-๒๐๑๖๐๗๑๔.pdf>, สืบค้นเมื่อ

วันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

ณัฐพงศ์ ถือดำ และ สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์, “ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์โบราณสถาน ศาสนสถาน

ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”, งานวิจัยกองทุนสนับสนุน (สวก.) ภูเก็ต

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๐.

พระครูสันติธรรมภาวิรัต (บุญชัย สนติกโร), “ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา”,

เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์ และคณะ, “เที่ยววัด : แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย”,

สัมภาษณ์ พระมหาเปริยม อาจิณฺโณ. เจ้าอาวาสวัดท่าถนน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕

มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูอุปถัมภ์ภุทิต. เจ้าอาวาสวัดใหญ่ท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕

มิถุนายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูพุทธบาทบริหาร. เจ้าอาวาสวัดพระยืนพุทธบาทยุคล อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์.

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระรังสรรค์ กิจสารโ เจ้าอาวาสวัดพระฝาง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูธีรคุณาธาร ทสฺสนีโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแท่นศิลาอาสน์ อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูพิลาธรรมสาร เจ้าคณะตำบลคอรุม เจ้าอาวาสวัดขวางชัยภูมิ อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ธรรมมงคล เจ้าอาวาสวัดหน้าพระธาตุ อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูปัญญาวรรกิจ วัดบ้านแก่งไต้ จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระอธิการโกศล นาละธมฺโม วัดปากถ้ำฉลอง จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระโพธิ์ชัยวงศ์ วัดบ้านฝาย จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวรดิตถ์คณารักษ์ เจ้าคณะอำเภอปากท่า วัดกกต้อ จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิโรฒาสน์ประดิษฐ์ เจ้าคณะอำเภอบ้านโคก วัดโพธิ์ชัยศรี จังหวัดอุดรดิตถ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

โกเมน กันตวรธีระ และคณะ, ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. วิสัยทัศน์ ททท.

(<http://thai.tourismthailand.org/เกี่ยวกับ-ประเทศไทย/> เกี่ยวกับ - ททท./ วิสัยทัศน์ - ททท.), สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๑.

ภัทรพร อวชิชาการ. ปัจจัยทางการตลาดและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตอำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์,

<http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/๒๐๑๕/TU_๒๐๑๕_๕๗๐๒๐๓๑๖๒๕_๒๘๙๓_๑๗๘๐.pdf>, สืบค้นเมื่อ ๒๘ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพัศลินทร์ เสวตรรัตน์. ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สنج.สุโขทัย. เมื่อวันที่ ๒๒ เดือนเมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายวรวิธ ดาฐ เจ้าหน้าที่ฐานข้อมูล ททท. สنج.สุโขทัย. ๒๒ เมษายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายปิยะครุฑ วณพศธร เจ้าหน้าที่ฐานข้อมูล ททท. สنج.สุโขทัย. ๒๒ เมษายน ๒๕๖๑.

พัชรินทร์ จิงประวัติ. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนครนายก, <<https://www.tci->

สัมภาษณ์ นายปิยะ ปัญญา รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลผาจุ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายดำเนิน อินทะเรืองรุ่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางธัญญ์รัตน์ จันทน์ เจ้าพนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวชำนาญการ เทศบาลตำบลทุ่งยั้ง,
๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางนัยนา ศรีเลิศ ผู้อำนวยการกองสวัสดิการฯ องค์การบริหารส่วนตำบลคอหมู.
๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวอรุณี เชื้อวงษ์บุญ พนักงานจ้าง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแก่ง.๒๕
มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายนวนย สิงห์ทอง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านโคก. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายธนภัทร นวลเจริญ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากท่า. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางกาญจนา แสนบ้าน ผู้อำนวยการกองการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลผาเลือด.
๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางณรรีณัฐ ธนารีย์จิรโชติ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวมนัสนันท์ อ้นอินทร์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางณัฐธิดา ทองฉ้อ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางอังสุมาริน ต้นตีกุล. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวสุกกลิ่น เปรมสวัสดิ์. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางชั้นทอง อินทวรรณ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญศรี คำบ้านฝาย. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สราวัล เรื่องกัลลวศ์ และคณะ, การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี,
<<https://research.dusit.ac.th/new/upload/file/๙cfffobd๖d๘df๐e๒medc๔๖๐๙๒๕ef๓๑๙b๙.pdf>>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยวหญิงไม่ทราบชื่อ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยวหญิงไม่ทราบชื่อ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยวหญิงไม่ทราบชื่อ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ Miss Morgan Kubishak. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

Mr.Zhitang Chen, ความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่มีต่อการท่องเที่ยวใน
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, < http://www.graduate.cmru.ac.th/core/km_file/๓๓๑๑.pdf >, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

ณรงค์ พลธีรักษ์, ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี,
(วารสารวิจัยและพัฒนา มจร.ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๒ เดือนเมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๖)
หน้า ๒๓๘.

สำนักงานสถิติจังหวัดอุดรดิตถ์, รายงานสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของจังหวัดอุดรดิตถ์,
สำนักงานจังหวัดอุดรดิตถ์, แผนพัฒนาจังหวัดอุดรดิตถ์ ปี ๒๕๖๑ – ๒๕๖๔,
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุดรดิตถ์, ข้อมูลวัดจังหวัดอุดรดิตถ์ ปี ๒๕๕๗,
เปรมรัตน์ พูลสวัสดิ์ และคณะ, การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อสนับสนุนการ
ท่องเที่ยวในประเทศไทย, การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่าง
สถาบัน ครั้งที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๒๘ – ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๘.

สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยวหญิงไม่ระบุชื่อ. ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

เบญจวรรณ สุจริต และ ชัชชัย สุจริต, รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา
อำเภอท่าปลา จังหวัดอุดรดิตถ์, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ปีที่ ๑๒
ฉบับที่ ๒ เดือนกรกฎาคม ถึง เดือนธันวาคม ๒๕๖๐, หน้า ๕๓ – ๖๕.

ดร.อภิษฎา ศรีเครือคง และคณะ, “การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของเทศบาลนครนทบุรี”,
(สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๐๓.
สุชาดา รักเกื้อ, “แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของเทศบาลตำบล
นครชุม อำเภอ เมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร”, รายงานสืบเนื่องจากการประชุม
วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔ สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๖๐,
หน้า ๘๖๙ – ๘๘๐.

Adranam H. Maslow, “A Theory of Human Motivation”, (Psychological Review 50),
1943), pp. 370 - 396.

ธนา ประมุขกุล, ความหมายของเครือข่าย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.anamai.moph.go.th/advisor/243/24313.html> 2547.

นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร:
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓).

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร :
โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๕๗), หน้า ๖.

โรบิน ชาร์ป, คู่มือเบื้องต้นการสร้างเครือข่ายงานพัฒนา, แปลโดยกวิณชุดิมา, (กรุงเทพมหานคร :
คณะกรรมการการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา, ๒๕๓๓), หน้า ๑๙.

Badaracco, Joseph L., Managing Alliances In Strategic Synergy , pp 193-208 Edited by Andrew Campbell and Kathleen Sommers Luchs ,(London : ITP.1998), pp.193-184.

จุฑาภรณ์ หินชุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา วัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”,

จิตติมนต์ อังสกุล, “การออกแบบและการพัฒนาตัวแทนอัจฉริยะเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย”.

รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๕.

ชุลีรัตน์ จันทร์เชื้อ และคณะ, “การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเรียนรู้มรดกวัฒนธรรม”, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๗,

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

< <https://tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/article/download/๕๗๒๗๙/๔๗๔๖๖/> > ,

สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

<journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/๒๕๕๗Vol๘No๑_๑๒.pdf>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

<<https://elibrary.trf.or.th/abstract.asp?pid=RDG๕๕๕๐๐๙๒&fDir๑=RDG๕๕๕๐๐๙๒๖๐๑>> , สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.

<https://www.thongteaw.com/Travel_tour_content_อุตรดิตถ์/วัดพระยืนพุทธบาทยุคล.html>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

<www.ojs.mcu.ac.th/index.php/JGMP/article/view/๓๓๓๒> ,สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑. อุตรดิตถ์โนเนม ภูเก็ต, วัดใหญ่ท่าเสา,

<<https://sites.google.com/site/uttaraditnname/khxmud/wad-hiy-tha-sea>> , สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

<www.uttaradit.go.th/acrobat/vmgo_utt๖๑.pdf>, สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

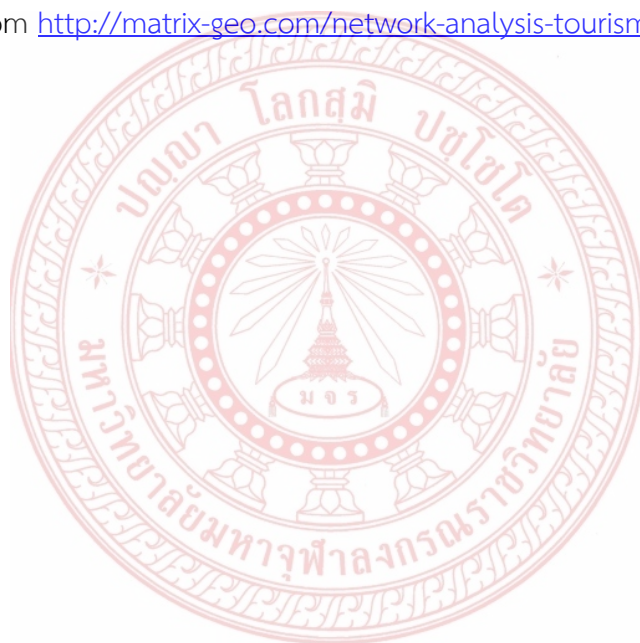
<http://www.dasta.or.th/th/News/detailnews.php?ID=835&Key=knowlage>

องค์ความรู้ประชาคมอาเซียน. (๒๕๕๕). เปิดประตูอาเซียน ท่องเที่ยวไทยต้องรู้. วันที่ค้นข้อมูล ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕, เข้าถึงได้จาก <http://www.thai-aec.com/356>

< http://utt.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=๑๓๓&Itemid=๑๓๖> , สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

<file:///C:/Documents%20and%20Settings/COMPAQ/My%20Documents/Downloads/31349-Article%20Text-69314-1-10-20150224.pdf >, [25 กรกฎาคม 2561]
http://beyond.library.tu.ac.th/cdm/ref/collection/trf_or_th/id/31536
 <http://www.uttaradit.go.th/poster/๖๑/๐๖/plan_budutt๒๕๖๑-๒๕๖๔.pdf>,
 สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
 <<http://uttaradit.nso.go.th/images/pdf/economy.pdf>>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙
 เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.
 thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/download/.../๙๔๐๒๙/>,
 สืบค้นเมื่อ ๒๘ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๑.
 < www.hu.ac.th/conference/conference๒๐๑๓/Proceedings๒๐๑๓/pdf/.../๕_๒๐-๒๓.pdf>, สืบค้น เมื่อวันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑.
http://www.thma.org/th/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=33
<http://www.tourism.go.th/2010/th/statistic/tourism.php?cid=27> กรมการท่องเที่ยว.
 (๒๕๕๒). คู่มือเข้าถึงได้จาก
<http://www.tourism.go.th/2010/th/standard/index.php?sid=25>
 กรมการท่องเที่ยว. (๒๕๕๔). สถิตินักท่องเที่ยว ปี พ.ศ. ๒๕๕๔. วันที่ค้นข้อมูล ๒๙ กันยายน 2555,
 เข้าถึงได้จาก http://www.tourism.go.th/2010/upload/filecenter/file/stat_2554/Final2554/TotalTourist.pd เข้าถึงได้จาก
<http://www.dasta.or.th/th/News/detailnews.php?ID=391>
 &Key=information จีรวัดณ์ ชัยภัทร เนื่องคำมา. (2551). Web Map Service. วันที่ค้น
 ข้อมูล ๔ ตุลาคม ๒๕๕๕, เข้าถึงได้จาก
<http://emap.wordpress.com/2008/01/29/web-map-service/>
 วีระพล ทองมา. (๒๕๕๗). การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT)
 สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้. วันที่ค้นข้อมูล ๗ มกราคม
 ๒๕๕๔, เข้าถึงได้จาก www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc
 สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (๒๕๕๑). งานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน. วันที่ค้นข้อมูล ๑๒
 มกราคม ๒๕๕๔,
http://www.cbti.org/lib_research.php?page=1&keyword=&status=&province=
 สมศักดิ์ เทพตุน. (๒๕๔๘). การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน
 พื้นที่กว๊านพะเยา.

- Gile, W. (2003). GIS applications in tourism planning. Retrieved March 8, 2011, from <http://fama2.us.es:8080/turismo/turisonet1/economia%20del%20turismo/analisis%20geografico/GIS%20application%20in%20tourism%20planning.pdf>
- Huang, B., Yao, L. and Raguraman, K. (2006). Bi-level GA and GIS for multi-objective TSP route planning. *Transportation Planning and Technology* 29(2), 105 -124.
- Javaheri, H. (2011). Optimal tourism route in historical urban areas-a case study in Tehran's down town, Iran. *South Asian Journal of Tourism and Heritage* 4(1), 34-43.
- Matrix-Geo. (2011). Application of network analysis for tourism. Retrieved March 8, 2011, from <http://matrix-geo.com/network-analysis-tourism.html>

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
ในจังหวัดอุดรดิตถ์

Geographic Information System Development Regarding to Tourist
Attraction Management in Uttaradit Province.

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

ชื่อแผนวิจัย "การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวใน
จังหวัดอุดรดิตถ์"

"The development of geographic information system and the potential
for tourism in Uttaradit province "

พระครูวิธานประติษฐ์,พระฐานกร กิตติธโร, ดร.ศักดิ์ดา หอมหวล

Phracyu Warasartphradit, Phra Thanakorn Khittutataro, Ds.Sukda Homhaun

ชื่อรายงานการวิจัย: การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวใน
จังหวัดอุดรดิตถ์

ชื่อผู้วิจัย: พระครูวิธานประติษฐ์, พระฐานกร กิตติธโร, ดร.ศักดิ์ดา หอมหวล

ส่วนงาน: วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หน่วยวิทยบริการวัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ วัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่งานวิจัย หัวข้อการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่มุ่งสำรวจจัดทำฐานข้อมูล และเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยประยุกต์ใช้สารสนเทศภูมิศาสตร์ กับระบบกำหนดตำแหน่งบนโลกในพื้นที่ ๙ อำเภอ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากสามารถจำแนกเป็นอำเภอที่จะประเมินออกแบบไหนได้ในการพัฒนาตามลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอต่าง ๆ จากมากไปหาน้อย

ตามลำดับดังนี้ ๑. อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ ๒. อำเภอลับแล ๓. อำเภอพิชัย ๔. อำเภอตรอน ๕. อำเภอน้ำปาด ๖. อำเภอท่าปลา ๗. อำเภอพากทำ ๘. อำเภอบ้านโคก ๙. อำเภอทองแสนขัน โดยไปชมวัฒนธรรม ประเพณี การทำบุญไหว้พระ และวิถีชุมชนในการดำรงชีวิตแบบพื้นบ้านที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่บ้าน

แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตามแบบความเห็นของนักท่องเที่ยว ให้ทำการกระตุ้นสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจรวมทั้งปรับปรุงและประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวให้จังหวัดอุดรดิตถ์ มีโครงสร้างของเว็บไซต์ ประกอบด้วย ๕ เมนูหลัก อันเป็นประโยชน์ในการค้นหาเส้นทางเพื่อการเดินทางไปแหล่งชุมชน การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอในจังหวัดอุดรดิตถ์

คำสำคัญ: การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

บทความวิจัย

การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

โดย

พระครูวิธานประติษฐ์

พระฐานกร กิตติธโร

ดร.ศักดิ์ดา หอมหวล

Research Article: Geographic Information System Development
Regarding to Tourist Attraction Management
in Uttaradit Province.

Researcher: Phracyu Warasartphradit, Phra Thanakorn Khtutataro,
Ds. Sukda Homhaun

Count Unit: Dbachinnarat Sanga College Mahchulalongkornrajavidyala
University Wat Mommai Academic, Uttaradit Province

Budget year: 2018

Research Grant: Mahchulalongkornrajavidyala University

Abstract

The objectives of this research article are to make public relation of research title Geographic Information System Development Regarding to Tourist Attraction Management in Uttaradit Province that aims to Survey make database and Spread community tourist attraction in Uttaradit Province by applying Geographic Information System (GIS) and Global Positioning System (GPS) in survey in 9 districts indicated that the community tourist attraction priorities in Possible development are as follows: 1. Muang Uttaradit district 2. Lablao district 3. Phichai district 4. Tron district 5. Naam pard district 6. Thapala district 7. Faaktha district 8. Baankho district 9. Thongsankan district. The main activities for tourists are community culture of Buddhism and people ways of life.

Community tourism attraction management from tourist ideas are : to set good image of tourism, make good impression, improve and make public relation. For the development of GIS and GPS. In Uttaradit community tourist attraction can be conducted by creating Websites consist of 5 main menu which is very important For tourists to search ways to destinations all around tourist areas and bring about to manage 9 districts of Uttaradit tourist areas Key words: development, GIS, management, tourist attraction & community tourist attraction.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน และจัดทำข้อมูลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อเผยแพร่การท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยการประยุกต์ระบบสารสนเทศทาง ภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) และระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) จากการสำรวจพบว่าใน ๙ อำเภอมีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนมีจำนวนมากจำแนกเป็นอำเภอที่มีความสำคัญตามลำดับ จากการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของแต่ละอำเภอ มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนดังนี้ ๑. สำรวจแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ ๒. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอลับแล ๓. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอพิชัย ๔. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอรัตนวาปี ๕. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอน้ำป่า ๖. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอท่าปลา ๗. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอพากปลา ๘. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอบ้านโคก ๙. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอทองแสนขัน เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนได้แก่ ๑ ทำบุญไหว้พระชม วัฒนธรรม ๒ ดูการดำรงชีวิตตามวิถีชุมชนของพื้นที่บ้านที่มีความแตกต่างกันตามภูมิศาสตร์แต่ละที่มีความแตกต่างกันออกไป การสอบถามนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์การท่องเที่ยวชุมชนเพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ กระตุ้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างความประทับใจและภาพลักษณ์ที่ดีให้กับแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ส่วนการพัฒนา Web Map Services เพื่อเผยแพร่ข้อมูลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ การท่องเที่ยวชุมชนนั้น ๆ URL ของเว็บไซต์ คือ www.gi-cbt.buu.ac.th เว็บไซต์แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนการแสดงผลหน้าเว็บ (Web Interface) และส่วนการเก็บ ข้อมูลหลังเว็บไซต์ (Database Backend) โครงสร้างของเว็บไซต์ประกอบด้วย ๕ เมนูหลัก ได้แก่ หน้า แรก แหล่งท่องเที่ยวชุมชน ค้นหาเส้นทางข้อมูลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ทั้ง ๙ อำเภอ ของจังหวัดอุดรดิตถ์

Abstract

The objectives of this research are, to make database of Community tourist attraction and to survey Community tourist attraction information for geographic information management of tourist attraction in Uttaradit province in order to disseminate Community tourist attraction in Uttaradit province by applying System GIS. Geographic Information System GIS and Global Positioning The survey in a detracts

indicated that of Community tourist attraction prioritier in each district arrered form the possibility of Community tourist attraction development are is follows 1. Muang Uttaradit Commcerity Tourist Attraction. 2. Lablae Commcerity tourist Attraction 3. Phichai Commcricity Tourist Attraction. 4. Tron Commcricity Tourist Attraction. 5. Nam pcad Commcerity Touist Attraction. 6. Thapla Commcerity Tourist Attraction. 7. Taak the Commcerity Tourist Attraction. 8. Baen hekoc Commcerity Tourist Attraction and 9. Thapla hekrk Commcerity Tourist Attraction the main activities o tourist Attraction are 1. Offor offor arec pruy ot the Budlie ane wrtch Commcerity Cultne 2. Watch Commcerity peopleis ways of life iopcich ace eiltererncey by their geographical arcs of livery the management of to suit attraction is done by bakery promotion and stimulation making impression mad good image of Community tourist attraction including improving tourist attraction and making good public relation for the development of Neb Map Services to aiseminate geographic impanation system in Uttaradit province for each Community tourist attraction the Web site URL is WWW.gi-cbt.buu.ac.th which divide into 2 main websites consist of Web interface and Database Backend the web site structures have 5 main menue i.e Community tourist attraction in first page roads searching information in geographic information system for Community tourist attraction in 9 dissects of Uttaradit province.

บทนำ

ระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) เป็นเทคโนโลยีที่มีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับหน่วยงานและองค์กรที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการติดตามทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ รวมทั้งที่เกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ชาติ ซึ่งจะต้องใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการดำเนินการและบริหารจัดการ (Management) ให้เกิดประสิทธิผล (Effectiveness) เกิดประสิทธิภาพ (Efficiency) สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม (Environments) ตลอดจนบริบท (Contexts) ตามยุคสมัย

ปัจจุบันการท่องเที่ยว (Tourism) เข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจและสังคม เพราะว่าการท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจะต้องมีการใช้จ่ายใช้สอยในทุกกิจกรรมของการท่องเที่ยวเป็นเงินมากมายมหาศาล ทำให้เกิดการใช้จ่ายเงินสะพัดที่ส่งผลต่อหลายกิจการจนเกิดการกระจายรายได้สู่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ทุกระดับสำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้นมีหลากหลายประเภทที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน เป็นการพักผ่อนหย่อนใจรวมทั้งทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันเป็นการเพิ่มพูน

ประสบการณ์ เกิดคุณภาพชีวิตเกิดความสุขที่เกิดขึ้นจากการได้เรียนรู้ (Learning) สัมผัสกับความงดงามแห่งวัฒนธรรม วิถีชีวิตมนุษยชาติในแต่ละภูมิภาค

สุปราณี อุดมผล^๑ การศึกษาบริบทชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนในเขตอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ๒๕๕๐ ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า จนนำไปสู่การจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

จังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดหนึ่งในทางภาคเหนือตอนล่างที่มีความโดดเด่นในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งด้านประวัติศาสตร์ และทรัพยากรธรรมชาติด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์อันเป็นที่ตั้งของจังหวัด นอกจากจะเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านก็คือสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) (Laos Peoples Democratic Republic) ทางด้านอำเภอบ้านโคก โดยเป็นประตูเชื่อมโยงไปสู่ประเทศในกลุ่มอาเซียนรวมทั้งเชื่อมโยง ๔ เมืองมรดกโลกได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัยเมืองศรีสัชนาลัย และเมืองหลวงพระบาง มีภูสอยดาวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญซึ่งมีพื้นที่ร่วมกันกับจังหวัดพิษณุโลก การเดินทางภายในจังหวัดและระหว่างจังหวัดสะดวก มีเส้นทางคมนาคมทั้งทางรถยนต์และรถไฟ

ภาณุ ศิริรักษ์ และคณะ^๒ ได้ทำการศึกษาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ (GIS) เพื่อการท่องเที่ยว พบว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเนื่องมาจากคุณสมบัติของระบบดังกล่าว สามารถแสดงข้อมูลเชิงพื้นที่ได้เป็นอย่างดี สามารถนำไปวิเคราะห์ตำแหน่งที่เป็นจริงบนพื้นผิวโลกได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ นำมาอ้างอิงได้อย่างถูกต้อง เทียบตรง ทำให้สามารถบริหารจัดการระบบการท่องเที่ยว (Tourism System) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องการระบุตำแหน่งการเดินทาง การค้นหาสถานที่ การวางแผนเดินทาง การจัดหาที่พัก ใช้เป็นเข็มทิศในการเดินป่า การนำเสนอข้อมูลปัจจุบันอย่างทันสมัย สามารถบอกพิกัด (Coordinate) เส้นรอบทาง (Track) ทำให้สามารถบริหารจัดการภาวะฉุกเฉิน (Emergency) และภัยพิบัติ (Disaster) ได้ทันท่วงที อันจะทำให้การเฝ้าระวัง การบำรุงรักษา การวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อบูรณาการ (Integration) กับเครือข่ายต่าง ๆ ทางสังคม (So cad Networks) ในการเดินทางท่องเที่ยวเป็ไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันและกันได้อย่างกว้างขวางรวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ให้มีความเจริญก้าวหน้า จนนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

^๑ การศึกษาบริบทชุมชนเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาชุมชนในเขตอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ๒๕๕๐

^๒ ภาณุ ศิริรักษ์ และคณะ ได้ทำการศึกษาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ (GIS) เพื่อการท่องเที่ยว

นุสรา สุขคำ^๓ กล่าวถึง จังหวัดอุตรดิตถ์ ว่า เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่างที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์สำคัญของประเทศ มี วัฒนธรรม ประเพณี เทศกาลที่เป็นตำนานมาอย่างเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด เช่น เทศกาลงานพระยาพิชัยดาบหัก ทุกปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๐ มีประเพณีทำบุญไหว้พระที่สำคัญ คือ ประเพณีทำบุญไหว้พระแท่นศิลาอาสน์ (พระอารามหลวง) เป็นประเพณีที่ชาวอุตรดิตถ์และประชาชนในจังหวัดใกล้เคียงยึดถือปฏิบัติกันมาหลายอายุคน พุทธศาสนิกชนมีความศรัทธายึดถือ ตั้งใจเดินทางไปร่วมทำบุญอย่างล้นหลามทั้งในเทศกาลงานบุญ และนอกเทศกาลตลอดทั้งปี

มิงานกลางสาธิต หวาน ซึ่งจัดเป็นเทศกาลงานกลางสาธิตประจำปีของจังหวัดอุตรดิตถ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๘ ณ สนามกีฬาพระยาพิชัยดาบหัก หน้าศาลากลางจังหวัดอุตรดิตถ์ และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกหลายจุดที่มีชื่อเสียงของจังหวัด เช่น วนอุทยานสักใหญ่ เชื้อสนธิรักติ์ และอุทยานแห่งชาติภูสอยดาว ดังได้กล่าวมาแล้ว

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุตรดิตถ์^๔ สำหรับสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเยือนจังหวัดอุตรดิตถ์ มีดังนี้ ปี ๒๕๕๓ จำนวน ๔๑๗,๗๑๒ คน ปี ๒๕๕๔ จำนวน ๔๒๓,๔๙๓ คน ปี ๒๕๕๕ จำนวน ๕๕๙,๖๒๐ คน ปี ๒๕๕๖ จำนวน ๕๓๑,๓๐๖ คน ปี ๒๕๕๗ ปัจจุบัน ปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๒ มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นดังนี้ ปี ๒๕๖๐ จำนวน ๑,๐๓๖,๓๙๕ คน ปี ๒๕๖๑ จำนวน ๑,๐๕๔,๓๑๖ คน

ในส่วนของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) นั้น มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ ๒ ประการ อันเป็นมาตรฐานของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ประกอบด้วย

มาตรฐานแรก คือการแลกเปลี่ยนข้อมูล และมาตรฐานการใช้งานร่วมกัน โดยมาตรฐานการแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นกระบวนการสื่อสารในลักษณะนำเข้าและส่งออก (Import & Export of data) ซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ วิธีการที่ใช้คือ การแปลงข้อมูลทั้งการนำเข้าและส่งออกกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยใช้มาตรฐานอุตสาหกรรมซึ่งเป็นที่นิยมกันทั้ง ๒ วิธี

มาตรฐานที่สอง คือมาตรฐานการใช้งานร่วมกันได้อันเป็นความหมายตรง ๆ ของมาตรฐานข้อมูล นั่นคือการทำให้เกิดบรรยากาศของความสามารถใช้งานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ร่วมกันได้ ทั้งในเรื่องซอฟต์แวร์ (Software) ตลอดทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ ภายใต้บรรยากาศของการแบ่งปัน (Share)

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ดังที่กล่าวมามีความสำคัญเนื่องจากเป็นเทคโนโลยีตามยุคสมัยที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกมีความเป็นสากลอีกทั้งจังหวัดอุตรดิตถ์ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่าง

^๓ นุสรา สุขคำ จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่างที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์สำคัญของประเทศ

^๔ https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=411&filename=index สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุตรดิตถ์

หลากหลายในทุกอำเภอ พร้อมที่รองรับการมาเยือนของนักท่องเที่ยว ได้ทั้งนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวไทยทั่วประเทศและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวด้านทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นการท่องเที่ยวในชุมชนทุกอำเภอในจังหวัดอุดรดิตถ์ ในลักษณะที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism)

จากความสำคัญ และความจำเป็นของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ดังได้กล่าวมา คณะผู้เขียนบทความซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อนำผลจากการศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ให้เชื่อมโยงกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระดับประเทศอย่างยั่งยืน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนชาว ในด้านเศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่น และประเทศชาติ ตลอดจนทั้งในสังคมโลกเนื่องจากรักนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดอุดรดิตถ์ มีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติทุกทวีปทั่วโลก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดประโยชน์มากมายมหาศาลกับทุกฝ่ายในสังคมไร้พรมแดน (Globalization) ในโลกยุคปัจจุบัน

วิธีวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน คือวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed – Method Research) ทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมุ่งเชื่อมโยงทั้งข้อมูลและความคิดเห็น รวมทั้งกระบวนการจัดการด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์กับการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ ๙ อำเภอในจังหวัดอุดรดิตถ์ เข้าด้วยกันโดยกำหนดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑) การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) เพื่อทำการค้นหารวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ เกี่ยวกับรูปแบบ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการสื่อสาร คุณค่า การพัฒนาชีวิต รวมทั้งสาระสำคัญต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดวาอารามในประเทศไทย ตลอดจนเนื้อหารายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒) การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบ วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) ผสมกับรูปแบบวิธีการสนทนากลุ่มย่อย (Focus – group) ร่วมกันระหว่าง พระสงฆ์ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ตัวแทนองค์กร และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงเทคนิค วิธีการ ตลอดจนแนวทางการเรียนรู้ กระบวนการสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ การสร้างการมีส่วนร่วม สร้างความสัมพันธ์ ตลอดจนทั้งแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ และปูชนียสถานสำคัญของวัด

๓) การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้รูปแบบ วิธีการศึกษาข้อมูลจากนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาท่องเที่ยวชมวัดที่กำหนดให้เป็นวัดกรณีศึกษา ใช้รูปแบบสอบถาม (Qrcertionaic) เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล โดยออกแบบ แบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาแนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การแบ่งปันข้อมูล การพัฒนาจิตใจของบุคคล องค์กร และสังคมที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

๔) การประชุม สัมมนาเชิงวิชาการ หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ซึ่งเป็นรูปแบบวิธีการแสวงหาความรู้ใหม่ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีจุดหมายสำคัญเพื่อการอธิบาย (explanation) ทำนาย (Prediction) และควบคุม (Control) ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เป็นการสนับสนุนให้วัด องค์กรที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่เป็นกรณีศึกษาในทุกภูมิภาค ตลอดจนผู้ประกอบการ ภาคเอกชน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนา การเพิ่มพูนความรู้ การสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ ตลอดจนการเสริมสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

พื้นที่การศึกษา ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวอำเภอต่าง ๆ ทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แก่ ๑. อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ ๕ วัด และอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก ๒. อำเภอลับแล วัด ๓ วัด ๓. อำเภอพิชัย วัด ๓ วัด และบ้านเกิดพระยาพิชัยดาบหัก อนุสรณ์สถานพระยาพิชัย ๔. อำเภอตรอน วัด ๑ วัด ๕. อำเภอน้ำปาด วัด ๑ วัด ๖. อำเภอท่าปลา วัด ๑ วัด ๗. อำเภอพากทำ วัด ๑ วัด ๘. อำเภอบ้านโคก วัด ๑ วัด และ ๙. อำเภอทองแสนขัน วัด ๑ วัด รวม ๑๕ วัด อนุสาวรีย์ ๑ แห่ง และอนุสรณ์สถานพระยาพิชัย ๑ แห่ง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key performance) โดยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sapling) ประกอบด้วย ๑. กลุ่มพระสงฆ์ กรรมการวัด ผู้นำชุมชน และตัวแทนองค์กร ดังแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว รวม ๒๐ รูป / คน ๒. กลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยเกี่ยวกับ รูปแบบ กระบวนการจัดการเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับวัด พระสงฆ์ วัฒนธรรม ประเพณีทางพระพุทธศาสนา ความรู้เกี่ยวกับหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา กระบวนการ สื่อสารเพื่อเสริมสร้างคุณค่าและการพัฒนาจิตใจสักท่องเที่ยวซึ่งเน้น การสื่อสารคุณค่าทางพระพุทธธรรม การพัฒนาจิตใจ การบวนการเสริมสร้างเครือข่ายเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยววัดวาอาราม การมีส่วนร่วมของวัด กับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหา อุปสรรค ตลอดจนแนวทางการสร้างระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์

ในส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ มุ่งเน้นวิเคราะห์ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบข้อมูลที่มี บริการ การให้บริการ แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ การเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้กับ ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในภาพรวมของจังหวัดอุดรดิตถ์

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๓ ประการได้แก่

๑. เพื่อศึกษาการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์

๒. เพื่อนำผลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในจังหวัดอุดรดิตถ์

๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ให้เชื่อมโยงการบริหาร จัดการการท่องเที่ยวระดับประเทศอย่างยั่งยืน

การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย ของคณะผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาวิจัยผลที่จะได้รับโดยใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงผสมวิธี หรือวิจัยแบบผสมผสาน (Mix – Method Pereareh) อย่างมีดุลยภาพ (Balance) ทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ มีลักษณะที่เอื้อต่อการที่จะได้รับคำตอบอย่างกว้างขวาง ครบถ้วน เนื่องจากการวิจัยที่ใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแบบปฏิบัติการ (PAR – Participator Action Research) ของผู้นำชุมชน และประโยชน์อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ วัด อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน ในแต่ละอำเภอ ซึ่งมีประสบการณ์ตรงจากการพบปะ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ

ผลการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ที่ ๑. เพื่อศึกษาการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ พัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในแต่ละอำเภอมีลักษณะเด่น และด้อย ต่างกัน อำเภอเมืองอุดรดิตถ์มีความพร้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มากที่สุด เมื่อเทียบกับอำเภออื่น ๆ อีก ๘ อำเภอ จุดเด่นเป็นเพราะความพร้อมของผู้นำชุมชน ทุกคนร่วมมือ ร่วมใจ อุปกรณ์เครื่องใช้ในการติดต่อสื่อสารทั้งหมด เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์ บ้าน สำนักงาน ความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานมีมากกว่าอำเภอรอบนอกอย่างเทียบกันไม่ได้ ทำให้ประชาชน ผู้นำชุมชนเข้าถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวได้เร็วกว่า อีกทั้งสามารถก้าวตามความ เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีตามยุคตามสมัยได้อย่างต่อเนื่อง

ในขณะที่อำเภอรอบนอกแม้จะมีวัด ปุชนียสถาน และวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตเป็นจุดเด่น แต่พัฒนาการของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวยังเป็นไปอย่างช้า ๆ ในแบบชนบทไทยทั่วไป อย่างไรก็ตามหากจะพัฒนาให้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ทั้ง ๘ อำเภอ รอบนอกมีมาตรฐานใกล้เคียงกันในทางอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ ก็สามารถกำหนดตัวชี้วัด จัดการพัฒนางานองค์ความรู้ และสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้นำชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง และประชาชนที่สนใจก็จะสามารถปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนให้หมดไปได้

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อ ๒ เพื่อนำผลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในจังหวัดอุดรดิตถ์ มาบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ทางด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ ผลการศึกษาวิจัยพบว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอในจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้มีการติดต่อประสานงานกันรวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกันอย่างเป็นระบบ แม้ว่าในบางพื้นที่อันเป็นอำเภอรอบนอก เช่น อำเภอน้ำปาด อำเภอปากท่า อำเภอบ้านโคก จะมีระยะทางห่างจากอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ไปเกินกว่า ๑๐๐ กิโลเมตร แต่ด้วยระบบเครือข่ายการท่องเที่ยวก็สามารถวางแผนปฏิบัติการ รวมทั้งแบ่งปันข้อมูลกันได้อย่างดี โดยมีการติดต่อ พบปะ จัดประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอย่างเป็นระบบ ทำให้มีการขับเคลื่อนกระบวนการการบริหารจัดการ เพื่อนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว มาใช้ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงข้อมูลกับเครือข่ายระดับภาคกับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วทุกภาคโดยใช้การติดต่อผ่านเทคโนโลยี ระบบอินเทอร์เน็ตมากยิ่งขึ้น

ทำให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งในเรื่องการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การจัดสินค้าและบริการโดยเฉพาะการผลิตภัตตาคารต่าง ๆ จากกลุ่มหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) สินค้าทั้งเมืองต่าง ๆ ทั้งสินค้าอุปโภค และบริโภค ในทุกพื้นที่ของจังหวัดอุดรดิตถ์ มาจัดบริการแก่นักท่องเที่ยวในรายคาชุดิธรรม มีการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะสินค้าเกษตรในรูปแบบของ ผัก ผลไม้สด ตามฤดูกาล และการแปรรูปให้สามารถบริโภคได้ตลอดปี มีการพัฒนารูปแบบหีบห่อ ดิดฉลากต่าง ๆ อย่างสวยงามถูกหลักอนามัย ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกระดับ ทุกอาชีพ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดอุดรดิตถ์ เพราะทำให้ประชาชนทั้งงานทำตลอดปี ทำให้มีรายได้ทั้งรูปแบบรายได้หลัก รายได้รองและรายได้เสริมโดยทั่วไปในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อ ๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ให้เชื่อมโยงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระดับประเทศอย่างยั่งยืน วัตถุประสงค์ข้อนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของคณะผู้วิจัย ที่มุ่งนำเอาประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด โดยการนำเสนอผลการวิจัยที่คณะผู้วิจัยได้รับ ประสบการณ์ที่เกิดจากการทำการศึกษาวิจัยซึ่งใช้ระยะเวลาพอสมควร ประโยชน์จากการได้พบปะ สัมผัส แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชน

ผู้นำชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยตรง รวมทั้งได้รับฟังข้อคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นข้อคิดเห็นที่เกิดจากประสบการณ์ตรง ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับชุมชน ไปสู่การรวมกลุ่ม กับการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวระดับชุมชนไปสู่ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับนานาชาติในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ ที่คณะผู้วิจัยสะท้อนผ่านงานวิจัย ซึ่งสำคัญมากจะได้นำเสนอให้สาระเพิ่มมากขึ้นในส่วนข้อเสนอแนะภาพรวมในลำดับถัดไป สำหรับแนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ให้สามารถเชื่อมต่องานกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระดับประเทศอย่างยั่งยืน

ในประการแรก คือ การจัดเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการการนำเอาเครื่องมือเครื่องใช้มาใช้ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้ง ๙ อำเภอ การศึกษาถึงปัญหาอุปสรรค ในการนำระบบมาใช้ให้เกิดประสิทธิผล มีประสิทธิภาพ การพัฒนาผู้นำการท่องเที่ยวในระดับชุมชน สิ่งเหล่านี้จะต้องมีข้อมูลทั้งหมดอย่างชัดเจนในพื้นที่การท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ

ประการต่อมา คือ การจัดทำแผนพัฒนาการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยผู้นำกับการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ จะต้องดำเนินการร่วมกันทั้งแผนระยะสั้น ระยะยาว แผนปฏิบัติการ แผนการจัดหางบประมาณการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เกี่ยวกับอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ ซึ่งเทคโนโลยีจะพัฒนาความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง รวมทั้งแผนการสร้างเครือข่ายทั้งระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับอาเซียน เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลแลกเปลี่ยน แบ่งปันข้อมูลทุกรูปแบบ ทุกระดับให้เหมะสมยุคสมัย ไปพร้อม ๆ กันในทุกระดับทั้งหมดซึ่งจะนำไปสู่การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทุกระดับทั่วประเทศในอนาคต มีตัวแทนทุกระดับ มีการประชุม แลกเปลี่ยน แบ่งปันข้อมูลกับการนำไปสู่การบริหารจัดการการท่องเที่ยวทุกระดับอย่างยั่งยืน รวมทั้งในระดับประเทศ

อภิปรายผล

ประเด็นที่จะยกมาอภิปรายในบทความวิจัยนี้ มี ๒ ดังนี้

ประเด็นอภิปรายที่ ๑. ในเรื่องเรื่องราวของเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นอุปกรณ์สำคัญของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นอุปกรณ์การติดต่อสื่อสารทุกระดับของระบบ และมีผลต่อการใช้จริงในพื้นที่การท่องเที่ยว อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ เหล่านี้ส่วนใหญ่ผลิตในประเทศแต่เทคโนโลยีเป็นของต่างประเทศ สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่จะต้องมีการบำรุงรักษา (Maintenance) อย่างถูกวิธีตามระยะเวลาที่จะต้องซ่อมบำรุง การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ อาจสะดุด ชัดข้อง ใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่เต็มศักยภาพหากไม่บำรุงรักษา มีหลักปฏิบัติในการใช้ให้ตรงต่อคู่มือประจำอุปกรณ์ จึงจะสามารถสนับสนุนการปฏิบัติขับเคลื่อนระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บำรุงรักษากับชุดอุปกรณ์ (Mate rich) เป็นทรัพยากรทางการ

บริหาร ๑ ใน ๔ m'sทางการที่มีอุปกรณ์สำคัญไม่น้อยหากไม่เอาใจใส่ ละเลยในการบำรุงรักษา ก็จะทำให้ส่งผลกระทบต่อการใช้และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ก็จะได้รับผลกระทบทางลบ จึงต้องมีการวางแผนการพัฒนาบำรุงรักษา จัดให้เหมาะสมกับยุคสมัย

ประเด็นอภิปรายที่ ๒ เป็นเรื่องของการบริหารจัดการระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในภาพรวมของ ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นเรื่องของคน (Man) อันเป็นทรัพยากรทางการบริหาร คน ๑ ใน ๔ m's ที่สำคัญมากเช่นกัน นั่นคือ บุคคลที่จะเข้ามาแสดงบทบาทผู้นำการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอในจังหวัดอุดรดิตถ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความที่ไปอย่างมีหลักมีเกณฑ์ ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถรับข้อปฏิบัติ มีระเบียบ วินัย มีความรับผิดชอบสูงมีความเสียสละจึงจะสามารถร่วมงานกับทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณลักษณะผู้นำที่สามารถแสดงวุฒิภาวะได้อย่างเหมาะสมในเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ จึงจะสามารถครอบคลุมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในจังหวัดอุดรดิตถ์ไปสู่ความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

๑) ผู้นำการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ควรร่วมกันกำหนดแผนประจำปี และแผนปฏิบัติการร่วมกันในการพัฒนาขับเคลื่อนและปฏิบัติการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรดิตถ์ ตามแผนที่ร่วมกันกำหนดขึ้นมา

๒) การบริหารจัดการระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จังหวัดอุดรดิตถ์ จะต้องเตรียมความพร้อมร้อยในเรื่องของทรัพยากรการบริหารให้ครบทั้ง ๕ m's ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Maternal) การบริหารจัดการ (Management) และศีลธรรมจรรยา (Moral) โดยดำเนินการร่วมกันระหว่างวัดที่มีบทบาทโดยตรงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ และผู้นำการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ

๓) สร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอในจังหวัดอุดรดิตถ์ และเชื่อมโยง แบ่งปันข้อมูลการท่องเที่ยวกับเครือข่ายทุกระดับ ทั้งระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับต่างประเทศ ดำเนินการตามแผนงานให้เป็นปัจจุบัน (Up to date) และพัฒนาให้ก้าวหน้าตามยุคสมัยอย่างยั่งยืน

สรุป

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เป็นเทคโนโลยีตามยุคสมัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีการพัฒนาการใช้งานระบบดังกล่าวนี้มาอย่างต่อเนื่องตามแรงผลักดันของเทคโนโลยีแห่งยุคสมัยที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อขับเคลื่อนองค์กรทุกองค์กร พัฒนาการของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นไปอย่างช้า ๆ ตามพัฒนาการของเมือง และชุมชนทิศทางการขับเคลื่อนระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ซึ่งเห็นได้จากงานวิจัยเรื่องนี้มองเห็นซึ่งการขับเคลื่อน การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบยิ่งขึ้น ด้วยหลักการการมีส่วนร่วมจากทุก

ภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรประชุม และสถาบันหลักทางศาสนา โดยชุมชนรวมทั้ง
ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์ทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ เมื่อผนวกกับการ
พัฒนาการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์อย่างเป็นระบบ กับส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวในจังหวัด
อุตรดิตถ์มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

ภาคผนวก ข

ตารางกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ตารางกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ / พุทธภูมิจากวัด/องค์กรที่ทำวิจัย	ทำให้ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของวัดทั้ง ๑๗ แห่งในจังหวัดอุตรดิตถ์ที่เป็นพื้นที่ศึกษา และทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์จุดเด่นของแต่ละแห่ง รวมถึงกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายในการใช้ระบบการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์	ข้อที่ ๑ - ๒ และ ข้อที่ ๓	ทำให้ได้ทราบถึงระบบของข้อมูลที่ยังไม่ได้เข้าสู่ระบบการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์ ในทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกด้านอย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืนในพื้นที่วัด ๑๗ แห่ง และชุมชนเข้าสู่ระบบของ GIS และ Application สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของวัด และการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด และชุมชน ระบบการบริหารจัดการวัดที่จะนำไปสู่การแหล่งการท่องเที่ยว

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๒. การ สำรวจ พื้นที่ทำ วิจัย จำนวน ๑๗ แห่ง	ทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลระบบการพัฒนา ระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการ ท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์การส่งเสริม กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของวัด ความ ต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้าน ต่าง ๆ รวมถึงการดำเนินการของวัด และ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเพื่อการ ท่องเที่ยว ตลอดจนการมีส่วนร่วมของ เครือข่าย ชุมชน ภาครัฐ และผู้ประกอบการ ที่มีต่อ การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชน และ การเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในระบบ GIS และ Application พร้อมกับผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ใน ยุคศตวรรษที่ ๒๑	ข้อที่ ๑ - ๒ และ ข้อที่ ๓	ทำให้สามารถวิเคราะห์การ ดำเนินการของวัดและชุมชนใน มิติการส่งเสริมแหล่งการ ท่องเที่ยวของวัดและชุมชน เรียนรู้ การจัดทำสื่อ และ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารในระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ในยุคใหม่เพื่อ เชื่อมต่อสื่อสารกันแบบรวดเร็ว ยิ่งขึ้น

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๓. การ เก็บข้อมูล ด้วย แบบสอบถาม/ สัมภาษณ์ ผู้ที่ เกี่ยวข้อง และ นักท่องเที่ยว ชาวไทยและ ชาว ต่างประเทศ ทั้งหมด ๕๗ รูป/ คน	ทำให้ได้ทราบถึงความคิดเห็นของแหล่ง ท่องเที่ยว คือ วัดทั้ง ๑๗ แห่ง และความ ความคิดเห็นของภาครัฐ ผู้ประกอบการด้านการ ท่องเที่ยว ชุมชน ประชาชน ที่มีต่อการการ พัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการ ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ที่มีต่อกิจกรรม การท่องเที่ยวของพื้นที่ที่ทำวิจัย รวมถึง ผลลัพธ์ที่ได้จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ	ข้อที่ ๑ - ๒ และ ข้อที่ ๓	ทำให้ได้ทราบถึงความคิดเห็น ของนักท่องเที่ยวด้านการ เรียนรู้ ผลที่ได้รับ และ สามารถวิเคราะห์ และการ พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม-เชิงพุทธ
๔. การ ประชุม กลุ่มย่อยผู้ ที่ เกี่ยวข้อง กับการ วิจัย ได้แก่ พระภิกษุ	ทำให้ได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาระบบ ภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวใน จังหวัดอุดรดิตถ์ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การ แลกเปลี่ยนข้อมูลระบบสารสนเทศศาสตร์ ไปยังเครือข่ายหน่วยงานต่าง ๆ การพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ, การพัฒนา สื่อเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธ, การพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตาม	ข้อที่ ๑ - ๒ และ ข้อที่ ๓	ทำให้ได้ทราบและเห็น แนวทาง กระบวนการในทาง การพัฒนาระบบภูมิ สารสนเทศศาสตร์เพื่อการ ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ และด้านต่าง ๆ ที่หลากหลาย มีความเหมาะสมต่อวิถีชีวิต และชุมชนให้เจริญต่อไป

สงฆ์, เจ้าหน้าที่ รัฐ, ผู้ประกอบการ, ประชาชน และ นักท่องเที่ยว ในพื้นที่ ศึกษาวิจัย จำนวน ๑๗ แห่ง	หลักพุทธบูรณาการ, การ, การพัฒนาและ อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๑๗ แห่ง, การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ๑๗ แห่ง และการพัฒนาเครือข่ายแหล่ง ท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้การพัฒนา ทุกด้านต้องมีความสัมพันธ์และมีความ เหมาะสมกับวัด และชุมชนในแต่ละแห่ง อย่างสมดุล		
๕. การ สัมภาษณ์ เชิงลึก พระเถระ ผู้ใหญ่ที่ เกี่ยวข้องกับ วัดละ ๑ รูป รวม ๑๗ แห่ง	ทำให้ได้ทราบข้อมูล ท่องเที่ยวในชุมชน และการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในระบบ GIS และ Application พร้อมกับผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ใน ยุคศตวรรษที่ ๒๑ ความคิดเห็นของพระ เถระเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และเผยแพร่ พระพุทธศาสนา การบริหารจัดการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ที่ผสมผสานกับความก้าวหน้า	ข้อที่ ๑ - ๒ และ ข้อที่ ๓	ได้ทราบถึงข้อมูลด้านต่าง ๆ ของวัด และทำให้พระเถระ พระผู้ใหญ่ได้ทราบถึงข้อมูล ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อจัดการแหล่งท่องเที่ยวใน จังหวัดอุดรดิตถ์ ในระบบ GIS หรือ Application ที่เกี่ยวข้องกับระบบแหล่ง ท่องเที่ยวยุคใหม่ มี ความสำคัญของการท่องเที่ยว ในวัดและชุมชนให้มุมมองต่อ วิถีชีวิตของวัดที่สอดคล้องวิถี พุทธ
๖. การจัด ประชุมสัม มนาการ พัฒนา การ	ทำให้ได้ทราบถึงแนว ทางการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ทางใน ระบบ GIS และ Application เพื่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มี	ข้อที่ ๑ - ๒ และ ข้อที่ ๓	ทำให้ได้ทราบข้อมูลและการ พัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวใน จังหวัดอุดรดิตถ์ ทางในระบบ GIS และ Application

ท่องเที่ยว เชิง วัฒนธรรม ระหว่าง ภาครัฐ, วัด, ภาคเอกชน, ผู้ ประกอบ การ,ชุมชน และ ประชาชน ที่ ศึกษาวิจัย วัด ๑๗ แห่ง ใน จังหวัด อุตรดิตถ์	รูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยภาครัฐ ในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ และเป็นการเสนอ แนวคิดในการอนุรักษ์พุทธศาสนา ประเพณี ท้องถิ่น รวมถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน ให้มีความยั่งยืน โดยมีการแลกเปลี่ยน ความเห็น การวิเคราะห์เพื่อสร้างสรรค์งาน ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	เกิดการค้นหากระบวนการ สื่อสารที่เหมาะสม การใช้สื่อ ต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อ การท่องเที่ยว โดยเฉพาะชาว ต่างประเทศอาจจะต้องมีการ ใช้สื่อเพื่อให้เกิดความรู้ ความ เข้าใจที่ชัดเจน รวมทั้งให้มี การทำเว็บไซต์เพื่อให้ข้อมูลที่ เหมาะสม
---	--	--

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๗ . ดำเนินการ เสริมสร้าง เครือข่าย ร่วมกับวัด ที่ศึกษาทำ วิจัย	ได้มีการพัฒนาเครือข่ายในการทำงานการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ทางในระบบ GIS และ Application ให้ทั้ง ๙ อำเภอ ที่ทำการศึกษาวิจัย ภายใต้แนวคิดอุดมการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของฝ่ายต่าง ๆ มีการพัฒนาระบบข้อมูลแลกเปลี่ยนข่าวสารที่เชื่อมโยงถึงกัน มีการพัฒนากิจกรรมร่วมกันและการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น เครือข่ายการท่องเที่ยว และการศึกษา รวมทั้งให้มีการเชื่อมประสานกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เครือข่ายทั้ง ๙ อำเภอ เป็นต้น	ข้อที่ ๑ - ๒ และ ข้อที่ ๓	ทำให้ได้ทราบถึงข้อ เสนอแนะทุกด้านของการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ พื้นที่ศึกษาวิจัยทั้ง ๑๗ แห่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการขับเคลื่อนทั้งจังหวัด เช่น การพัฒนาทำนุบำรุงและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว โดยการจัดทำระบบ GIS และ Application รวมถึงการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ตลอดจนการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเพื่อสร้างสรรค์ กิจกรรมผลิตภัณฑ์ สินค้า และบริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๘. จัดการ ประชุม กลุ่มย่อย	ทำให้ได้ทราบถึงรูปแบบการเรียนรู้และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดแบบเก่าที่ยังไม่มีการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ	ข้อที่ ๑ - ๒ และ	ทำให้ได้รูปแบบการเรียนรู้ การพัฒนาระบบการพัฒนา ระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์

ระดม ความ คิดเห็น จาก ผู้ทรงคุณ วุฒิในสาขา ต่าง ๆ และพระ เถระ ผู้ใหญ่ ผู้ประกอบ การใน ภาพรวม	ศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์ ให้มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ในทาง พระพุทธศาสนา และสภาพแวดล้อมทาง วัฒนธรรมรวมทั้งการจัดการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนโดยเฉพาะการเสนอมุมมองของการ เรียนรู้และแหล่งการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุตรดิตถ์เพื่อให้เกิดความพร้อม เหมือนกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเจริญ ครบทุกด้าน	ข้อที่ ๓	เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัด อุตรดิตถ์ แหล่งท่องเที่ยว ประเภทวัดชุมชนใน รูปแบบ ที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ ทาง พ ร ะ พุ ท ศ า ส น า สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และ การ จัด การ แห ล่ ง ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
๙ ข้อเสนอ แนะอื่น ๆ	ทำให้ได้ทราบถึงระบบการส่งเสริมในด้าน การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อ การท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นไปอย่างช้า ๆ และการส่งเสริมกิจกรรม การท่องเที่ยวของวัด ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะ และแนวทางที่จะช่วยให้วัด ชุมชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีแนวทางในการ จัดการที่เหมาะสมข้อเสนอทั้งในเชิง นโยบายและระดับปฏิบัติในส่วนของวัดและ ชุมชนที่มีต่อการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยว ภายในจังหวัดอุตรดิตถ์ ทั้ง ๙ อำเภอ ยังไม่ มีระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้าน การท่องเที่ยวของระบบข้อมูลตามระบบ ต่าง ๆ	ข้อที่ ๑ - ๒ และ ข้อที่ ๓	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อ วัด ชุมชน ในมิติต่าง ๆ ทั้งใน ด้านการเรียนรู้ การบริหาร จัดการ และการส่งเสริม กิจกรรมการท่องเที่ยวใน ระยะยาวต้องเข้าสู่ระบบการ ส่งเสริมในด้านการพัฒนา ระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัด อุตรดิตถ์ ที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่า สารต่อกันตลอดเวลาที่มี ระบบ GIS และมี Application ทั้ง ๙ อำเภอเชื่อมโยงกัน ตลอดเวลาเพื่อความมั่นคงแล ยั่งยืนของระบบแหล่งการ ท่องเที่ยวต่อไป

๑๐. รายงาน ฉบับ สมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ คือ ๑. เพื่อศึกษาการพัฒนาาระบบภูมิ สารสนเทศด้านการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ๒. เพื่อนำผลการพัฒนาาระบบภูมิ สารสนเทศ ทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัด อุดรดิตถ์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการ จัดการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในจังหวัด อุดรดิตถ์ ๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบ ภูมิสารสนเทศ ให้เชื่อมโยงการบริหาร จัดการการท่องเที่ยวระดับประเทศอย่าง ยั่งยืน	ข้อที่ ๑ - ๒ และ ข้อที่ ๓	ได้รายงานการวิจัยที่มีคุณค่า สามารถตอบวัตถุประสงค์ ของการวิจัยและการส่งเสริม การเรียนรู้ การพัฒนาจิตใจ และปัญญาโดยผ่านการ พัฒนาระบบภูมิสารสนเทศ ด้านการท่องเที่ยวทั้ง ๙ อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ นำผลการพัฒนาาระบบภูมิ สารสนเทศ ทั้ง ๙ อำเภอ ใน จังหวัดอุดรดิตถ์ มาใช้ให้เกิด ประโยชน์ในการจัดการ ท่องเที่ยวและเศรษฐกิจใน จังหวัดอุดรดิตถ์ และแนะ แนวทางการพัฒนาระบบภูมิ สารสนเทศ ให้เชื่อมโยงการ บริหารจัดการการท่องเที่ยว ระดับประเทศอย่างยั่งยืน
--	---	--	--

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์” มีการนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

๑. กิจกรรมด้านวิชาการ

ผู้วิจัยนำผลการวิจัยไปใช้กับการบรรยายในระดับปริญญาตรี วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริหาร วัดหมอนไม้ อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ใน ๒ รายวิชา คือ วิชาการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน และ วิชาการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยได้มอบบทความให้อาจารย์ผู้สอน เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าวสามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น วิชาพระพุทธศาสนากับโลกปัจจุบัน รายวิชาสัมมนาพระพุทธศาสนา และรายวิชาพุทธศิลปะ ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลให้กับวัดต่าง ๆ ทั้ง ๑๗ วัด เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางการพัฒนาปรับปรุงวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางด้านการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้ง ๙ อำเภอ และการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการอนุรักษ์โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศิลปกรรม ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยความร่วมมือของสถาบันวิจัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. กิจกรรมด้านการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

สามารถพัฒนาโครงการการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้ง ๙ อำเภอ สัมมนาทางพระพุทธศาสนาในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวพุทธ และการท่องเที่ยวในแหล่งที่ต่าง ๆ ทั้ง ๙ อำเภอในจังหวัดอุดรดิตถ์

สามารถพัฒนาและต่อยอดโครงการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้ง ๙ อำเภอ การท่องเที่ยวของแต่ละอำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้ง ๙ อำเภอ ไปเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รู้จักมากยิ่งขึ้น

ภาคผนวก ง

เครื่องมือวิจัย

หนังสือขอสัมภาษณ์ข้อมูลการวิจัยการท่องเที่ยว

ที่ ศธ ๖๑๑๖.๒ (๒) / ๓

หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหมอนไม้ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี ๕๓๐๐๐

๑๙ เมษายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอสัมภาษณ์ข้อมูลงานวิจัยด้านการท่องเที่ยว ปี ๒๕๖๑

เจริญพร ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ประเด็นการสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ชุด

ตามที่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ร่วมกับ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการสนับสนุนการทำวิจัย ปม. ๒๕๖๑ ให้กับ หน่วยงานในสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกแห่งทั่วประเทศ ซึ่งคณะวิจัยของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรธานี ได้จัดทำแผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี โดยมีโครงการวิจัยย่อย ๔ โครงการดังนี้

๑. โครงการย่อย ๑ เรื่อง การศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานี
๒. โครงการย่อย ๒ เรื่อง การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี
๓. โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรธานี
๔. โครงการย่อย ๔ เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายแหล่งการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขอความร่วมมือ ท่านผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๓ ท่าน ในการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานี ในวันอังคารที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอเจริญพร

(พระอุดมปิฎก)

หัวหน้าโครงการวิจัย

หน่วยวิทยบริการจังหวัดอุดรธานี

โทร.(๐๕๕) ๔๔๒-๖๓๕

นางสาวศรีจิตรา มินาวั

บรรณารักษ์ / ผู้ประสานงาน

โทร. ๐๘๗ - ๕๖๒๙๘๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จ.อุดรดิตถ์ โทร.๐๕๕-๔๔๒๖๓๕

ที่ ศธ ๖๓๑๖.๒ (๒) /๓

วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอสัมภาษณข้อมูลงานวิจัยด้านการท่องเที่ยว ปี ๒๕๖๑

เจริญพร ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย

ตามที่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ร่วมกับ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินสนับสนุนการทำวิจัย งบม. ๒๕๖๑ ให้กับ หน่วยงานในสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกแห่ง ทั่วประเทศ ซึ่งคณะวิจัยของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้จัดทำแผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมีโครงการวิจัยย่อย ๔ โครงการดังนี้

๑. โครงการย่อย ๑ เรื่อง การศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์
๒. โครงการย่อย ๒ เรื่อง การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์
๓. โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์
๔. โครงการย่อย ๔ เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายแหล่งการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะวิจัยของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์ จึงขอความร่วมมือท่านผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน ๓ ท่าน ในการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อเท็จจริงในการวิเคราะห์งานวิจัยด้านการท่องเที่ยว ในวันอังคารที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุโขทัย

(พระอุดมปัญญา)

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน: หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จ.อุดรดิตถ์ โทร.๐๕๕-๔๔๒๖๓๕

ที่ ศธ ๖๑๑๖.๒ (๒) / ๐๖๗

วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอสัมภาษณ์ข้อมูลงานวิจัยด้านการท่องเที่ยว ปี ๒๕๖๑

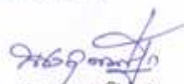
เจริญพร ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามที่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ร่วมกับ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินสนับสนุนการทำวิจัย งบประมาณ ๒๕๖๑ ให้กับหน่วยงานในสังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกแห่ง ทั่วประเทศ ซึ่งคณะวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้จัดทำแผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมีโครงการวิจัยย่อย ๔ โครงการดังนี้

๑. โครงการย่อย ๑ เรื่อง การศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์
๒. โครงการย่อย ๒ เรื่อง การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์
๓. โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์
๔. โครงการย่อย ๔ เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายแหล่งการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะวิจัยของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์ จึงขอความร่วมมือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายของงานวิจัย ให้สัมภาษณ์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ในวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ บริเวณทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และดำเนินการต่อไป

(พระอุดมปิฎก)

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จ.อุดรดิตถ์ โทร.๐๕๕-๔๔๒๖๓๕

ที่ ศธ ๖๑๑๖.๒ (๒) / ๐๕

วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอสัมภาษณ์ข้อมูลงานวิจัยด้านการท่องเที่ยว ปี ๒๕๖๑

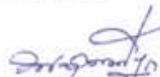
นมัสการ เจ้าอาวาสวัด

ตามที่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ร่วมกับ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินสนับสนุนการทำวิจัย ปม. ๒๕๖๑ ให้กับหน่วยงานในสังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกแห่ง ทั่วประเทศ ซึ่งคณะวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้จัดทำแผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมีโครงการวิจัยย่อย ๔ โครงการดังนี้

๑. โครงการย่อย ๑ เรื่อง การศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์
๒. โครงการย่อย ๒ เรื่อง การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์
๓. โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนของจังหวัดอุดรดิตถ์
๔. โครงการย่อย ๔ เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายแหล่งการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะวิจัยของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์ จึงขอความร่วมมือ เจ้าอาวาสวัด ในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายของงานวิจัย ให้สัมภาษณ์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ในวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ บริเวณวัดในเขตพื้นที่อำเภอกลุ่มเป้าหมาย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และดำเนินการต่อไป

(พระอุดมปิฎก)

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตถ์

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้

๑. นางพัศลินทร์ เศรษฐรัตน์	ผอ.ทพท.สำนักงานการท่องเที่ยว จังหวัดสุโขทัย
๒. ดร.พรรณนภา เชื้อบาง	อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
๓. รศ.พนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์	
๔. พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวณโณ	

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ฝ่ายสงฆ์ เป็นพระภิกษุสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ ในพื้นที่ ๙ อำเภอของจังหวัดอุตรดิตถ์ ดังนี้

๑. พระมหาเปี่ยม อาจณโณ	วัดท่าถนน
๒. พระครูอุปถัมภ์ภูริทัต	วัดใหญ่ท่าเสา
๓. พระรังสรรค์ กิจสาโร	วัดพระฝางฯ
๔. พระครูธีรคุณธาร ทสสนิโย	วัดพระแท่นศิลาอาสน์
๕. พระครูพุทธบาทบริหาร	วัดพระยืนพุทธบาทยุคล
๖. พระครูพิลาสธรรมสาร	วัดขวางชัยภูมิ
๗. พระครูพิทักษ์ธรรมมงคล	วัดหน้าพระธาตุ
๘. พระครูปัญญาวัชรกิจ	วัดบ้านแก่งไต้
๙. พระอธิการโกศล นาละธมโม	วัดปากถ้ำคลอง
๑๐. พระครูโพธิชัยวงศ์	วัดบ้านฝาย
๑๑. พระครูวรดิตถ์คุณารักษ์	วัดกกต้อง
๑๒. พระครูวิโรตศาสนประดิษฐ์	วัดโพธิ์ชัยศรี
๑๓. พระครูอินทรสุวรรณสถิต	วัดน้ำพี้

สนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยมี ผู้ร่วมกิจกรรม ดังนี้

๑. พระอุดมปิฎก	หัวหน้าโครงการวิจัยฯ
๒. พระครูสุจิตพัฒนพิธาน	นักวิจัย
๓. พระครูวิโรฒศาสน์ประดิษฐ์	นักวิจัย
๔. พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตร	นักวิจัย
๕. เจ้าอธิการรุ่งโรจน์ อธิปัญญา	นักวิจัย
๖. พระครูกัลป์ญาณกิตติวัฒน์	นักวิจัย
๗. พระวินัยสาธ	วัดพระแท่นศิลาอาสน์
๘. พระครูอุปถัมภ์ภุริทัต	วัดใหญ่ท่าเสา
๙. พระครูพุทธบาทบริหาร	วัดพระยืนพุทธบาทยุคล
๑๐. พระเทียม มหาลาโภ	วัดใหม่เจริญธรรม
๑๑. พระพลวัฒน์ พลวัฒนาโน	วัดใหม่เจริญธรรม
๑๒. พระชัยณรงค์ ปัญญาวิโร	วัดวังดิน
๑๓. ส.ต.ต.หญิง กนกกาญจน์ ลอยพงศ์ศรี	วัฒนธรรมจังหวัด
๑๔. นายธวัช อินทกุล	สภาวัฒนธรรม อ.น้ำปาด
๑๕. นายปรีชา สุขเกษม	สภาวัฒนธรรม อ.ลับแล
๑๖. นางปริศนา อุ่นเต็มใจ	สนง.ส่งเสริมปกครองท้องถิ่น
๑๗. นางดุขฎิ ถาวรจตุรวัฒน์	ประชาสัมพันธ์จังหวัด
๑๘. นางสมพร อินทกุล	ผู้ร่วมสัมมนา
๑๙. นายเฉลิมเกียรติ เกษแก้ว	ผู้ร่วมสัมมนา
๒๐. น.ส.ศรีวิจิตรา มีนางัว	ผู้ร่วมสัมมนา

แบบสัมภาษณ์

การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์
๒. ข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปส่งเสริมการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์
๓. ข้อมูลของท่านจะนำไปวิเคราะห์ในภาพรวมและจำไม่มีผลใด ๆ ต่อตัวท่าน
๔. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรก เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้สัมภาษณ์ ส่วนที่สอง เป็นข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

อาชีพ.....

เพศ.....

อายุ.....

ระดับการศึกษา.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

๑. ควรมีการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์นำเข้าสู่การพัฒนา

ระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

๒. ระบบเทคโนโลยีการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวใน
จังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ความมีการพัฒนาไปในรูปแบบใด

.....

.....

.....

๓. การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ มี
ผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์อย่างไร และมีผลต่อนักท่องเที่ยว หรือประชาชน
อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๔. การพัฒนา Application การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่ง
ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ สามารถพัฒนาแหล่งการ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างไร และมีผลต่อนักท่องเที่ยว หรือ ประชาชนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๕. นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์อย่างไร จากการพัฒนาการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์
เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ Application เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์

.....

.....

.....

๖. การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ มี
ความสำคัญต่อการพัฒนาเครือข่ายข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๗. ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์
เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ อย่างไร

.....

.....

.....

๘. การพัฒนา Application เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ ควรมี
รูปแบบอย่างไร

.....

.....

.....

๙. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่ง
ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีความเหมาะสม และสามารถนำมาบูรณาการเพื่อการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้และควรมีทิศทางการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

.....

๑๐. ในอนาคตควรมีการในเทคโนโลยีด้านการพัฒนา Application กับการพัฒนาระบบภูมิ
สารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ เข้ามาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์

.....

.....

.....

๑๑. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

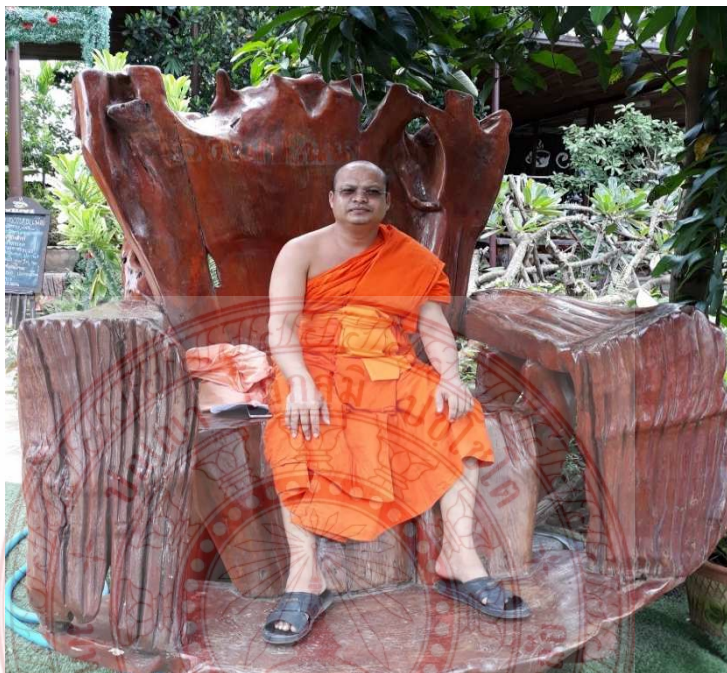
.....

ภาคผนวก จ
ภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย

ประมวลภาพกิจกรรม
การลงพื้นที่ศึกษาวิจัย

พระอุดมปิฎก, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัยฯ

ทีมนักวิจัย นวบ.อุตรดิตถ์

ภาพกิจกรรม Focus Group Discussion

การประชุมสัมมนา งานวิจัยปีงบประมาณ ๒๕๖๑

เรื่อง การพัฒนาระบบและศักยภาพภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

ในวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๒

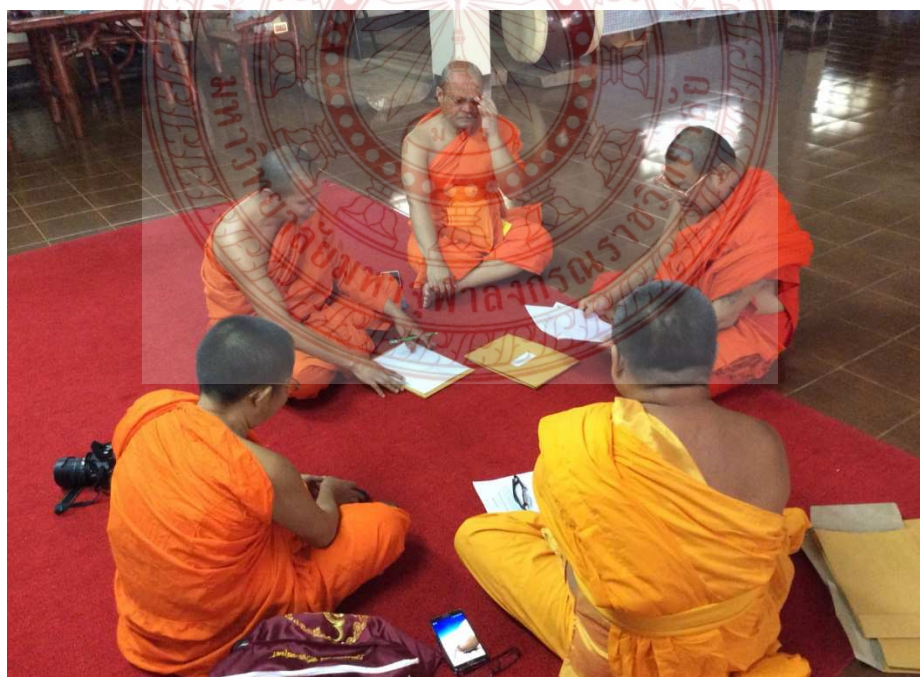
ณ ห้องประชุมวัดใหม่เจริญธรรม (วัดป่าขนุน) อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๓๐ น.

ลงพื้นที่วิจัย ณ วัดใหญ่ท่าเสา อำเภอเมืองอุตรดิตถ์

ลงพื้นที่ วัดมหาธาตุ อำเภอฟิชัย

ลงพื้นที่ วัดพระยืน อำเภอลับแล

ลงพื้นที่ วัดกกต๋อง อำเภอฟากท่า

ภาพลงพื้นที่ เทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก

ลงพื้นที่ วัดน้ำพี อำเภอทองแสนขัน

ลงพื้นที่ วัดปากห้วยฉลอง อำเภอท่าปลา

ลงพื้นที่ วัดศรีสะอาดโพธิ์ชัย (บ้านฝาย) อำเภอน้ำปาด

ลงพื้นที่ วัดบ้านแก่งไต้ (พระออกแตก) อำเภอตรอน

ภาคผนวก ฉ
แบบสรุปโครงการ

แบบสรุปโครงการวิจัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่	MCURS 610761161
ชื่อโครงการ	การพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดอุดรดิตถ์ Geographic Information System Development Regarding to Tourist Attraction Management in Uttaradit Province. Under Research Program "The development of geographic information system and the potential of tourism in Uttaradit province "
ความเป็นมาของปัญหา	การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน และจัดทำข้อมูลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อเผยแพร่การท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยการประยุกต์ระบบสารสนเทศทาง ภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) และระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) จากการสำรวจพบว่าใน ๙ อำเภอมีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนมีจำนวนมากจำแนกเป็นอำเภอที่มีความสำคัญตามลำดับ จากการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของแต่ละอำเภอ มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนดังนี้ ๑. สำรวจแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ ๒. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอลับแล ๓. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอพิชัย ๔. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอตรอน ๕. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอน้ำปาด ๖. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอท่าปลา ๗. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอพากปลา ๘. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอบ้านโคก ๙. แหล่งท่องเที่ยวอำเภอทองแสนขัน เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนได้แก่ ๑ ทำบุญไหว้พระชม วัฒนธรรม ๒ ดูการดำรงชีวิตตามวิถีชุมชนของพื้นที่บ้านที่มีความแตกต่างกันตามภูมิศาสตร์แต่ละที่มีความแตกต่างกันออกไป การสอบถามนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์การท่องเที่ยวชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ กระตุ้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างความประทับใจและภาพลักษณ์ที่ดีให้กับแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ส่วนการพัฒนา Web Map Services เพื่อเผยแพร่ข้อมูลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ การท่องเที่ยวชุมชนนั้น ๆ URL ของเว็บไซต์ คือ www.gi-cbt.buu.ac.th

เว็บไซต์แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนการแสดงผลหน้าเว็บ (Web Interface) และส่วนการเก็บ ข้อมูลหลังเว็บไซต์ (Database Backend) โครงสร้างของเว็บไซต์ประกอบด้วย ๕ เมนูหลัก ได้แก่ หน้า แรก แหล่งท่องเที่ยวชุมชน ค้นหาเส้นทาง ข้อมูลการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ เพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ทั้ง ๙ อำเภอ ของจังหวัดอุดรดิตถ์

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล

- ๑.๑ ภาษาไทย พระครูวิโรตศาสน์ประดิษฐ์ (ศรีรอด นันทะวงษ์)
๑.๒ ภาษาอังกฤษ Phrakhruveerasatpradit (Srirod Nantawong)

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ -

๓. ตำแหน่งการบริหาร -รองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรธานี

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

บ้านเลขที่ ๘ หมู่ที่ ๗ ตรอก/ซอย - โพธิ์ชัยศรี

แขวง/ตำบล บ้านโคก เขต/อำเภอ บ้านโคก

จังหวัด อุดรธานี รหัสไปรษณีย์ ๕๓๑๘๐

โทรศัพท์ - โทรสาร -

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๗ - ๘๓๔ - ๑๕๑๖ อีเมล Werasat2509@gmail.com

๖. วุฒิการศึกษา ป.ธ. -

พธ.บ. ปรัชญา

ศน.ม. รัฐศาสตร์การปกครอง

พธ.ม. การจัดการเชิงพุทธ

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ พระพุทธศาสนา

๘. ผลงานทางวิชาการ

๑. ชื่อ - นามสกุล :

๑.๑ ภาษาไทย พระสุนทร กิตติธโร (แก้วม่น)

๑.๒ ภาษาอังกฤษ PhraThanakorn Kittidharo (Kaewman)

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ : -

๓. ตำแหน่งการบริหาร : -

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช วัดหมอนไม้ จังหวัดอุดรดิตร

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

บ้านเลขที่ ๖๐ หมู่ที่ ๔ ตรอก/ซอย -

แขวง/ตำบล ทำอิฐ เขต/อำเภอ เมืองอุดรดิตร

จังหวัด อุดรดิตร รหัสไปรษณีย์ ๕๓๐๐๐

โทรศัพท์ - โทรสาร -

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๔ - ๘๑๕ - ๓๐๔๕ อีเมล -

๖. วุฒิการศึกษา

ป.ธ. -

นักธรรมเอก (ปี พ.ศ.๒๕๓๖)

น.บ. นติศาสตร์บัณฑิต

ศน.ม. รัฐศาสตร์การปกครอง

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ พระพุทธศาสนา

๘. ผลงานทางวิชาการ

๑. ชื่อ - นามสกุล :

๑.๑ ภาษาไทย ดร.ศักดิ์ดา หอมหวล

๑.๒ ภาษาอังกฤษ Mr. Sakda Homhuan

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ : อาจารย์

๓. ตำแหน่งการบริหาร : -

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ สาขาวิชาเทคโนโลยีสำรวจและภูมิสารสนเทศ คณะเทคโนโลยี
อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

บ้านเลขที่ ๒๐๙/๒๓ หมู่ที่ ๕ ตรอก/ซอย -

แขวง/ตำบล ท่าโพธิ์ เขต/อำเภอ เมือง

จังหวัด พิษณุโลก รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐

โทรศัพท์ - โทรสาร -

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๓ - ๖๒๘ - ๔๖๘๕ อีเมล sakda.homhuan@gmail.com

๖. วุฒิการศึกษา

คบ. สังคมศึกษา

วท.ม. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วท.ด. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๗. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์, การสำรวจระยะไกล, การจัดการสิ่งแวดล้อม

๘. ผลงานทางวิชาการ ๒๕๔๗ ศักดิ์ดา หอมหวล และ ชญา ณรงค์ฤทธิ์.๒๕๔๗. แบบจำลองน้ำใน

ดินโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์.วารสารสมาคมสำรวจ

ข้อมูลระยะไกลและสารสนเทศภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๕ (๒),

๒๕๔๘ ศักดิ์ดา หอมหวล และ ชญา ณรงค์ฤทธิ์.๒๕๔๘. การสร้าง

แบบจำลองน้ำในดินเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจด้านการ

เพาะปลูกพืชโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ . ในการประชุม

วิชาการ การแผนที่และภูมิสารสนเทศแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๔๘.

กรุงเทพฯ.

ศักดิ์ดา หอมหวล และ ชญา ณรงค์ฤทธิ์ ๒๕๔๘. การกำหนดปฏิทินการเพาะปลูกพืชจากแบบจำลองน้ำในดินโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์.วารสารสมาคมสำรวจข้อมูลระยะไกลและสารสนเทศภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย , ๖ (๑), ๕-๒๖

Homhuan S., and Narongrit C. 2005. Soil Water Modeling for Making Decision in Cultivation Using Geographic Information System . In Asian Conference on Remote Sensing 2005 (ACRS2005). November 7-11, 2005. Hanoi, Vietnam. (PosterPresentation)

๒๕๔๙ ศักดิ์ดา หอมหวล และชญา ณรงค์ฤทธิ์. ๒๕๔๙. การวิเคราะห์ปัจจัยเพื่อสร้างแบบจำลองพื้นที่เสี่ยงแผ่นดินถล่มโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์. ในการประชุมวิชาการ การแผนที่และภูมิสารสนเทศแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๔๙.กรุงเทพฯ.

๒๕๕๓ ศักดิ์ดา หอมหวล และชญา ณรงค์ฤทธิ์. ๒๕๕๓.การวิเคราะห์โอกาสการเกิดความแห้งแล้งโดยใช้ดัชนีภูมิอากาศเพื่อสนับสนุนการขยายระบบประกันภัยพืชผลไปยังพื้นที่ปลูกปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในบางจังหวัดของประเทศไทย. ในงานระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ ๖.จ.สงขลา.

ศักดิ์ดา หอมหวล ชรินทร์ อัมพรสธิ์ และชญา ณรงค์ฤทธิ์.๒๕๕๓. ผลกระทบของไฟป่าต่อคุณภาพอากาศในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในงานการประชุมทางวิชาการสารสนเทศภูมิศาสตร์นครสวรรค์ครั้งที่ ๑ :๒๑ กันยายน ๒๕๕๓.ณ สถาบันบริการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนครสวรรค์. พิษณุโลก.

ศักดิ์ดา หอมหวล ชรินทร์ อัมพรสธิ์ และชญา ณรงค์ฤทธิ์.๒๕๕๓. การจำลองการลามเชิงพื้นที่ของจุดภาพความร้อน ในประชุมวิชาการเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๓. กรุงเทพฯ

ศักดิ์ดา หอมหวล และชญา ณรงค์ฤทธิ์.๒๕๕๔.การเปรียบเทียบการใช้ข้อมูล LANDSAT-5/TM กับ THEOS ในการการประมาณปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน ในงานสัมมนาวิชาการ เทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ ประจำปี ๒๕๕๔. เชียงใหม่.

ศักดิ์ดา หอมหวล ชญา ณรงค์ฤทธิ์.๒๕๕๔.และธานี คามเขต.การเปรียบเทียบ
เทียบรังสีการสะท้อนของระบบนิเวศนาข้าวในสภาพภูมิศาสตร์
ที่แตกต่างกัน.ในงานสัมมนาวิชาการ เทคโนโลยีอวกาศ
ภูมิสารสนเทศ ประจำปี ๒๕๕๕. พิษณุโลก.

Homhuan S., Narongrit C. and Pansak W., 2012. **Spectral
Reflectance Selection for Assessing Organic Carbon
Content of Clay Soil in Paddy Field** . In The 33 rd Asian
Conference on Remote Sensing (ACRS2012), November
26-30, 2012, Pattaya, Thailand (Poster Presentation)

๒๕๕๖ ศักดิ์ดา หอมหวล ชญา ณรงค์ฤทธิ์.และ.วันวิสาข์ ปั่นศักดิ์ ๒๕๕๖
ผลของวิธีการเตรียมตัวอย่างดินที่มีค่าการสะท้อนรังสี. ใน
ประชุมวิชาการเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศแห่งชาติ
ประจำปี ๒๕๕๖ กรุงเทพฯ.

๒๕๕๗ ศักดิ์ดา หอมหวล ชานนท์ กิจจักษ์ และชญา ณรงค์ฤทธิ์ ๒๕๕๗.
การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์วิเคราะห์หาพื้นที่ที่
เหมาะสมสำหรับปลูกยางพารา: กรณีศึกษาจังหวัด ตาก
สุโขทัย กำแพงเพชร พิจิตร อุทัยธานี นครสวรรค์ . ในประชุม
วิชาการ เทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศแห่งชาติ ประจำปี
๒๕๕๗ ชลบุรี.

๒๕๕๙ ศักดิ์ดา หอมหวล ชญานินท์ ประทุมสตู ร ชญา ณรงค์ฤทธิ์ และ
ชิงชัย หุมห่อง.๒๕๕๙. เครื่องมือเพิ่มความเข้มแข็งในงาน
ควบคุมโรคใช้เลือดออกด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ผ่าน
เว็บ.วารสารสมาคมสำรวจข้อมูลระยะไกลและสารสนเทศ
ภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๑๗, ๒๒๖-๒๓๖

ชิงชัย หุมห่อง ชญา ณรงค์ฤทธิ์ และศักดิ์ดา หอมหวล ๒๕๕๙. การ
เปรียบเทียบโครงข่ายเส้นทางไหลของน้ำจากข้อมูลแบบจำลอง
ระดับสูงเชิงเลขที่มีรายละเอียดแตกต่างกัน.วารสารสมาคม
สำรวจข้อมูลระยะไกลและสารสนเทศภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย,
ไทย, ๑๗, ๒๓๗-๒๔๖

ชิงชัย หุมห้อง สหิ ธิชัย ชูสูง โรง และศักดิ์ดา หอมหวล ๒๕๕๙. ระบบ
สืบค้นเชิงพื้นที่สำหรับสนับสนุนการพิจารณาสิทธิการขอหอพัก
บุคลากรของมหาวิทยาลัยนเรศวร . วารสารมหาวิทยาลัย
นเรศวร, ๒๔ (๑), ๑๑๖-๑๒๑

Homhuan S., Pansak W., Lawawirojwong S., and Narongrit C.
2016 Laboratory Spectroscopy Assessments of
Rainfed Paddy Soil Samples on Visible and Near-
Infrared Spectroscopy Reflectance for Estimating
Soil Organic Carbon . Air, Soil and Water Research, 9,
1-9. doi: 10.4137/ASWR.S40173

๒๕๖๐ ศักดิ์ดา หอมหวล ๒๕๖๐. การพัฒนาเครื่องมือสำรวจปริมาณ
ขยะจากชุมชนสำหรับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารสืบ
เนื่องจากการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานระดับชาติ
๒๕๖๐ (Proceeding) นวัตกรรม พันธกิจสัมพันธ์ และศาสตร์ของ
พระราชา, ๑, ๒๒๗-๒๓๖

๒๕๖๑ กวินธร เสถียร, ศักดิ์ดา หอมหวล และเสวียน เปรมประสิทธิ์
การใช้ประโยชน์พรรณพืชในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่งลุยลาย
ตำบลทุ่งลุยลาย อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. วารสาร
สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๑๔ (๒), ๒๑๑ – ๒๔๕. DOI :
๑๐.๑๔๔๕๖/jssnu.๒๐๑๘.๑๙

รางวัลที่ได้รับ

๒๕๕๓ รางวัลการนำเสนอบทความทางวิชาการดีเด่น : ด้านการพัฒนา
เครื่องมือ อัลกอริทึม และเทคนิคใหม่ๆ ด้านภูมิสารสนเทศเรื่อง
“การจำลองการลามเชิงพื้นที่ของจุดภาพความร้อน” ในประชุม
วิชาการเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศแห่งชาติ ประจำปี
๒๕๕๓, ๑๕ – ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๓ ณ อิมแพ็ค คอนเวนชั่น
เซ็นเตอร์ เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

๒๕๕๕ รางวัลรองชนะเลิศ: การประกวดนวัตกรรมทางการศึกษาประเภท
การประกวดนวัตกรรมที่สนับสนุนงานบริการทางการศึกษา
(ระดับสำนัก สถาบันและหน่วยงาน ในมหาวิทยาลัยนเรศวร)
ชื่อผลงาน “IMAP” ในงาน "นเรศวรวิชาการ" นวัตกรรมแห่งยุค

ปลูกอนาคตก้าวไกล ปี ๒๕๕๕,๒ มีนาคม ๒๕๕๕

มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

๒๕๕๕ รางวัล Gold Award : GIS web contest “WEBCON2” เรื่อง
“Maemoh Mine Map Web App” ใน The 33 rd Asian
Conference On Remote Sensing (ACRS2012), November
26-30, 2012 Ambassador City Jomtien Hotel, Pattaya,
Thailand

๒๕๕๖ รางวัลการนำเสนอบทความทางวิชาการดีเด่น : ด้านการ
ประยุกต์ใช้ภูมิสารสนเทศเรื่อง “ผลของวิธีการเตรียมตัวอย่างดินที่
มีต่อการสะท้อนรังสี” ในประชุมวิชาการ เทคโนโลยีอวกาศและ
ภูมิสารสนเทศแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๖, ๒๕ - ๒๗ ธันวาคม
๒๕๕๖ ณ อิมแพ็ค คอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ เมืองทองธานี
จังหวัดนนทบุรี

